

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ

**Кафедра адміністративного права та
адміністративного процесу**

**факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної
діяльності**

**Конспект лекцій з навчальної дисципліни
«Адміністративна відповідальність»**

Обговорено та схвалено на засіданні
кафедри адміністративного права та
адміністративного процесу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Протокол № 5 від 11.10.2023

2023 рік

В конспекті лекцій передбачений короткий зміст теоретичного курсу, в якому викладено основні моменти адміністративної відповідальності, значна увага приділена новітнім ідеям, які є в сучасному законодавстві.

Адміністративна відповідальність відіграє важливу роль у становленні та розбудові правової держави, адже адміністративні правопорушення є найбільш частими правопорушеннями.

Підготовлений конспект лекцій розроблений відповідно до вимог, що пред'являються до такого рівня методичних матеріалів, відповідають сучасним тенденціям професійної діяльності поліцейських, є актуальними і можуть бути рекомендовані для використання в практичній діяльності поліції та в навчальному процесі в навчальних закладах МВС України.

ЗМІСТ

Тема 1. ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ПІДСТАВИ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	4
Тема 2. АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОСТУПОК, ЙОГО ОЗНАКИ ТА СКЛАД	20
Тема 3. АДМІНІСТРАТИВНІ СТЯГНЕННЯ	45
Тема 4. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЯКІ ПОСЯГАЮТЬ НА ВЛАСНІСТЬ. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЯКІ ПОСЯГАЮТЬ НА ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК І ГРОМАДСЬКУ БЕЗПЕКУ	69
Тема 5. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ	117
Тема 6. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЯКІ ПОСЯГАЮТЬ НА ВСТАНОВЛЕНИЙ ПОРЯДОК УПРАВЛІННЯ	141
Тема 7. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ	167
Тема 8. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ НА ТРАНСПОРТІ	199
Тема 9. ПРОВАДЖЕННЯ В СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	212
Тема 10. СТАДІЇ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	264
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	289

ТЕМА 1: «ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ПІДСТАВИ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ»

Мета лекції: _Визначити поняття ,особливості, правові засади та підстави адміністративної відповідальності. Розібрати ознаки та склад адміністративного правопорушення. Звернути увагу на види та правила накладання адміністративних стягнень.

План

Вступ

1. Поняття, особливості, принципи та правове регулювання адміністративної відповідальності.
2. Принципи адміністративної відповідальності.
3. Відмежування адміністративної відповідальності від інших видів юридичної відповідальності.
4. Особливості адміністративної відповідальності юридичних осіб.
5. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність.

Висновки

ВСТУП.

Адміністративна відповідальність - це специфічне реагування держави на адміністративне правопорушення, що полягає в застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого законом стягнення до суб'єкта правопорушення. Традиційно правову відповідальність пов'язують із застосуванням заходів державного примусу, розглядають її як передбачену санкціями правових норм реакцію на правопорушення, як реалізацію, застосування і здійснення санкцій. Застосування заходів юридичної відповідальності тягне для правопорушника обтяжливі наслідки майнового, морального, особистосного чи іншого характеру, які він зобов'язаний перетерпіти і фактично перетерпіває.

Адміністративна відповідальність настає з досягненням 16-річного віку (ст. 12 КУпАП).

Вчинення адміністративного проступку неповнолітнім є обставиною, що пом'якшує адміністративну відповідальність. За вчинення адміністративних проступків у віці від 16 до 18 років до неповнолітніх можуть бути застосовані такі заходи впливу (ст. 24⁻¹ КУпАП):

- зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення в потерпілого;
- застереження;
- догана або сувора догана;
- передача неповнолітнього під нагляд батькам чи особам, які їх замінюють, або під нагляд педагогічному чи трудовому колективу за згодою колективу, а також окремим громадянам на їх прохання

12 ст. КУпАП

24⁻¹ ст. КУпАП

Адміністративне стягнення (ст 24 КУпАП) - захід відповідальності, що застосовується з метою виховання особи, яка скоїла адміністративний проступок, а також попередження скоєння нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами. Адміністративне стягнення зазвичай знаходить свій прояв у **моральному чи матеріальному** впливі на правопорушника.

24 ст. КУпАП

Окремі види стягнень можуть **одночасно поєднувати** в собі моральне засудження, матеріальний вплив і тимчасове обмеження прав правопорушника. Зокрема, такі наслідки наступають за адміністративного арешту, позбавлення спеціальних прав і виправних робіт.

Поняття **адміністративного правопорушення** закріплено у ст. 9 КУпАП.

Відповідно до цієї норми адміністративним правопорушенням (проступком) визначається протиправна винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на державний або громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законодавством передбачено адміністративну відповідальність.

Адміністративному правопорушенню властиві такі **загальноправові ознаки**:

дія чи бездіяльність, тобто діяння, а не думки, бажання чи інші подібні прояви психічної діяльності людей. Це акт вольової поведінки. Він вміщує в собі два аспекти поведінки: діяльність чи бездіяльність. Дія – це активне невиконання обов'язків, законних вимог, а також порушення заборони (наприклад, порушення правил полювання, невиконання водіями вимог поліцейського про зупинку транспортного засобу). Бездіяльність – це пасивне невиконання обов'язків (наприклад, невиконання правил пожежної безпеки, невжиття землекористувачами або землевласниками на закріплених за ними земельних ділянках заходів щодо знищення дикорослих конопель чи снотворного маку). Часто одні й ті самі обов'язки можуть бути порушені як дією, так і бездіяльністю (наприклад, порушення правил охорони водних ресурсів).

- **антигромадська спрямованість** (цю ознаку дехто ототожнює з суспільною небезпекою або суспільною шкідливістю).

- **протиправність** (подібне діяння завжди посягає на загальнообов'язкові правила, встановлені тим чи іншим нормативним актом. Ці нормативно-правові акти можуть належать не тільки до адміністративного права, але й до інших галузей права. Принципово, що дотримання відповідних норм охороняється заходами адміністративної відповідальності. Це, крім адміністративного, можуть бути норми конституційного, фінансового, цивільного, трудового та інших галузей права. Дія, яка не є протиправною, не може утворювати адміністративного правопорушення і тягти за собою адміністративну відповідальність.

- **винуватість** (у деяких вчених *винність*) визначає, що діяння скоєне умисно або з необережності. Наявність вини – обов'язкова ознака адміністративного правопорушення, відсутність вини виключає визнання дії адміністративним правопорушенням, у тому числі за його формальної протиправності. Наприклад, неосудний громадянин порушує правила, установлені для пішоходів.

- **адміністративна караність** (подібне протиправне, винне діяння буде визнане адміністративним проступком тільки тоді, коли за його вчинення законодавством передбачено адміністративну відповідальність). Крім цього, адміністративним правопорушенням властивий ще цілий ряд характерних ознак, які утворюють їх юридичні склади.

Ознаки адміністративного правопорушення слід відокремлювати від його юридичного складу. Розуміння цього питання має не стільки теоретичне, скільки практичне значення. За наявності всіх ознак може бути відсутнім склад адміністративного правопорушення, що виключає законність притягнення до адміністративної відповідальності. Наприклад, порушення правил дорожнього руху особою, яка не досягла 16-річного віку, свідчить про скоєння ним адміністративного правопорушення, але ця особа не підлягає адміністративній відповідальності. Тому що в її діях немає складу адміністративного правопорушення, суб'єктом його визнаються особи, які досягли на момент скоєння адміністративного правопорушення 16-річного віку.

Важливі положення щодо нормативного забезпечення відповідальності за адміністративні проступки містить стаття 8 КУпАП "**Чинність закону про відповідальність за адміністративні правопорушення**", яка

встановлює, що:

- притягнення до відповідальності здійснюється за нормами, які діють під час і за місцем вчинення правопорушення;
- закони, які пом'якшують або скасовують відповідальність мають зворотну силу (поширюються на правопорушення, вчинені до їх видання);
- закони, які встановлюють або посилюють відповідальність, зворотної сили не мають;
- провадження по проступкам ведеться на підставі закону, що діє під час і за місцем розгляду справи.

Важливе значення для забезпечення законності адміністративної відповідальності належить положенням, які визначають обставини, що **виключають адміністративну відповідальність (ст.17), а також звільняють від неї (ст. 21, 22).**

Звільнення від адміністративної відповідальності є результатом висновку суб'єкта, який розглядає справу, про:

1) можливість передачі матеріалів про адміністративне правопорушення на розгляд громадської організації або трудового колективу у разі коли характер вчиненого проступку і особи правопорушника свідчить про доцільність застосування до нього заходів громадського впливу (ст.21 КУпАП). У даному випадку особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, звільняється від адміністративної відповідальності з передачею матеріалів на розгляд громадської організації або трудового колективу. Про заходи громадського впливу, застосовані до осіб, які вчинили правопорушення, передбачені статтею 51, частиною першою статті 129, частинами першою і другою статті 130, статтями 156, 173, 176, 177, 178 — 180 КУпАП, власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган, або громадська організація повинні не пізніше як у десятиденний строк з дня одержання матеріалів повідомити орган (посадову особу), який надіслав матеріали.

2) визнання **малозначності** проступку (ст. 22 КУпАП). В даному випадку орган (посадова особа), уповноважений вирішувати справу, може звільнити порушника від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням.

2. Принципи адміністративної відповідальності

Принцип (від лат. *principium* — початок, основа) — це основне положення будь-якого вчення, науки, світогляду тощо.

Принципи адміністративної відповідальності — це основні положення, закріплені в Конституції та інших законах України, на яких базується порядок притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності.

До принципів адміністративної відповідальності належать:

- верховенство права;
- законності;
- доцільності;
- обґрунтованості;
- невідворотності;
- своєчасності;
- справедливості;
- гуманізму;
- індивідуалізації покарання;
- відповідності провини та покарання тощо.

Верховенство права — є пріоритетним у правовій державі. Цей принцип полягає в тому, що адміністративна відповідальність в Україні та процедура притягнення до адміністративної відповідальності ґрунтується на конституційних принципах та правових презумпціях, які зумовлені виконанням і дією саме принципу верховенства права в Україні. Конституція України має найвищу юридичну силу, закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (ч. 2 ст. 8 КУ).

Принцип верховенства права є, за своєю суттю, принципом природного права як сукупності ідеальних, духовних і справедливих понять про право. Визнання конституційним принципом верховенства права означає, що закони держави, як і їх застосування, повинні відповідати праву як мірі загальної та рівної для всіх свободи та справедливості. Крім того, в законах має обмежуватись свавілля як фізичних, юридичних осіб, так і держави задля загального добра.

Принцип верховенства права означає, що свобода громадян має забезпечуватись таким правовим порядком, коли ніхто не змушує робити чогось, не передбаченого законом, а людина, її права і свободи визнаються найвищою цінністю. Принцип верховенства права означає також, що не держава утворює право, а право є основою життєдіяльності та існування держави в особі її органів, посадових осіб і інших організацій.

Принцип законності полягає, по-перше, в тому, що адміністративна відповідальність настає лише за ті діяння, які передбачені законом, по-друге, притягати до адміністративної відповідальності мають право тільки передбачені законом компетентні органи, по-третє, органи публічної адміністрації при вирішенні питання про притягнення винної особи до адміністративної відповідальності повинні керуватися законом і здійснювати свої повноваження в рамках передбаченої законодавством компетенції. Принцип законності адміністративної відповідальності закріплюється у ст. 7 КУпАП.

Принцип доцільності. Зміст конкретизуючого рішення, прийнятого на основі адміністративного розсуду, не в усіх випадках впливає прямо з нормативного припису. Це об'єктивно зумовлює існування принципу, що полегшує пошук уповноваженим суб'єктом потрібного рішення. Так, ст. 21 КУпАП закріплює, що особа, яка вчинила адміністративний проступок, може бути звільнена від адміністративної відповідальності з передачею матеріалів на розгляд громадської організації або трудового колективу, якщо з урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника до нього доцільно застосувати захід громадського впливу. Згідно зі ст. 22 КУпАП орган (посадова особа), уповноважений вирішувати справу, може звільнити правопорушника від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням при малозначності адміністративного проступку. У доцільності звільнення правопорушника від адміністративної відповідальності за мотивами малозначності його проступку можуть переконувати різноманітні обставини, що пом'якшують відповідальність, у тому числі й умови, що дозволяють досягти виховних і попереджувальних цілей без застосування заходів адміністративного впливу, зокрема факт відсутності у порушника стійких антигромадських установок.

Принцип обґрунтованості полягає в тому, що довільне притягнення особи до адміністративної відповідальності не допускається. Правозастосовні органи повинні встановити сам факт вчинення адміністративного проступку, а також встановити інші обставини справи, які мають значення для кваліфікації адміністративного проступку та індивідуалізації адміністративної відповідальності. Також вибір конкретної міри адміністративного стягнення повинен бути обґрунтований на ретельному вивченні матеріалів справи та при врахуванні пом'якшуючих та обтяжуючих обставин справи. Принцип обґрунтованості безпосередньо не закріплений у КУпАП, однак впливає з його положень. Так, ст. 251 КУпАП встановлює, що доказами у справі про адміністративне правопорушення є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність або відсутність адміністративного проступку, винність даної особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Принцип невідворотності передбачає неминучість настання адміністративної відповідальності для особи, яка вчинила адміністративний проступок. Невідворотність адміністративної відповідальності залежить більшою мірою від налагодженості роботи правоохоронних органів, від професіоналізму працівників, уповноважених притягати до відповідальності і застосовувати санкції. Адміністративний проступок, на який не відреагувала держава, заподіює правопорядку серйозної шкоди. Безкарність правопорушника заохочує їх на вчинення нових проступків і подає негативний приклад іншим нестійким особам.

Принцип своєчасності адміністративної відповідальності означає можливість притягнення правопорушника до відповідальності протягом строку давності, тобто періоду часу, не занадто віддаленого від факту правопорушення. Строки давності застосування до особи адміністративних стягнень регулюються ст. 38 КУпАП, яка закріплює, що адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня його вчинення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП підвідомчі суду (судді). Якщо справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП чи інших законів підвідомчі суду (судді), стягнення може бути накладено не

пізніше як через три місяці з дня вчинення правопорушення, а при тривалому правопорушенні — не пізніше як через три місяці з дня його виявлення. Адміністративні стягнення за вчинення корупційного правопорушення може бути накладено протягом трьох місяців з дня виявлення, але не пізніше але не пізніше двох років з дня його вчинення. У разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніш як через три місяці з дня прийняття рішення про закриття кримінального провадження.

Після закінчення термінів давності можливість накладення адміністративного стягнення виключається. Також необхідно зазначити той факт, що строки давності, передбачені ст. 38 КУпАП, є абсолютними, тобто вони ніким не можуть бути продовжені, а їх пропуск, незалежно від причин, однозначно виключає накладення адміністративного стягнення. Однак практика свідчить про інше — строки давності притягнення до адміністративної відповідальності порушуються. І причина тут не тільки в некомпетентності, халатності, недбалості органу (посадової особи), що приймає рішення у справі, що порушує принцип законності та своєчасності адміністративної відповідальності, а й у незнанні законодавства про адміністративну відповідальність самим правопорушником і відсутності відповідного контролю з боку громадськості за діяльністю органів адміністративної юрисдикції, які вправі притягати винних до адміністративної відповідальності.

Принцип справедливості проявляється в тому, що законодавець, передбачаючи санкцію за адміністративне правопорушення, повинен виходити зі ступеня суспільної небезпеки даного протиправного діяння.

Принцип гуманізму. Його суть полягає у повазі до гідності і прав особи. Виходячи із принципу гуманізму, чиновникам забороняється, прикриваючись формальними процесуальними приписами, принижувати гідність особи, ущемляти її найменші потреби та інтереси. Правозастосування існує лише для того, щоб реалізувати права та обов'язки громадян. А засоби, як відомо, повинні відповідати меті — безпечному існуванню та розвитку особи у суспільстві. Вибір процедурних форм, що не відповідають цій меті, гальмує або взагалі заважає реалізації ідей гу-

манізму. Крім того, гуманізм є критерієм правильності рішення, а також проявляється в обставинах, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення (наприклад неосудність особи, стан крайньої необхідності). Достеменно визначена істина у справі має оцінюватись згідно з моральними принципами.

Принцип індивідуалізації покарання вимагає відповідності між заходом впливу до правопорушника, що обирається, і ступенем суспільної небезпеки адміністративного проступку. Застосування цього принципу тісно пов'язано з індивідуалізацією адміністративної відповідальності залежно від ступеня суспільної небезпеки проступку і властивостей правопорушника. Цей принцип безпосередньо не закріплений у КУпАП, однак випливає з його положень. Наприклад, ч. 2 ст. 33 КУпАП закріплює, що при накладенні адміністративного стягнення враховуються характер вчиненого проступку, особу порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність.

Принцип відповідності провини та покарання вимагає, щоб при виборі конкретного заходу адміністративного стягнення враховувались всі обставини вчиненого правопорушення і особа порушника. Реалізації зазначеного принципу сприяє закріплення в законодавстві можливості вибору адміністративного стягнення із кількох можливих (альтернативні санкції) або конкретного розміру стягнення в межах передбачених мінімуму і максимуму (відносно визначені санкції), виходячи із характеру правопорушення і особи винного.

Розглянутий принцип пояснюється так: що шкідливішим є правопорушення, то більш суттєвий вид адміністративного стягнення має застосовуватися компетентними органами (посадовими особами). Для прикладу реалізації на практиці цього принципу слід указати, що порушення правил поведінки на повітряному судні, а саме, невиконання особами, які перебувають на повітряному судні, розпоряджень командира судна тягне за собою попередження або накладення штрафу від двадцяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 1 ст. 112 КУпАП). Водночас непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків, а також вчинення таких же дій щодо члена громадського формування з охорони громадського порядку і

державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку -

тягне за собою накладення штрафу від восьми до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб. (ч. 1 ст. 185 КУпАП).

3. Відмежування адміністративної відповідальності від інших видів юридичної відповідальності.

Адміністративну відповідальність не можна сприймати інакше, ніж у контексті з іншими видами відповідальності, бо синтезуючим началом тут є необхідність відповідати за власні дії, протиправні вчинки, брати на себе вину за їх наслідки. Незважаючи на наявність спільних рис, що притаманні будь-якому виду юридичної відповідальності, адміністративна відповідальність, у той самий час, відрізняється від інших видів юридичної відповідальності.

До критеріїв розмежування можна віднести:

- а) підстави притягнення до адміністративної відповідальності;*
- б) коло суб'єктів, які наділені правом порушення та розгляду справ про адміністративні правопорушення; встановлення адміністративної відповідальності;*
- в) правові наслідки;*
- г) процесуальна процедура;*
- т) санкції.*

Адміністративна відповідальність відмежовується від кримінальної за наступними ознаками:

1) адміністративна відповідальність настає за вчинення адміністративного правопорушення, склад якого визначається як законами (КУпАП, Митний кодекс України, Закон України «Про громадські об'єднання»), так і підзаконними актами (рішення органів місцевого самоврядування).

Кримінальна відповідальність настає за вчинення злочину, склад яких визначається виключно нормами Кримінального кодексу України;

2) правом порушення справ про адміністративні правопорушення, як і правом розгляду таких справ наділене широке коло суб'єктів публічної адміністрації. Правом порушення кримінальних справ, наділені виключно слідчий, дізнавач, прокурор які визначені КПК України, а правом розгляду — виключно суди.

3) до кримінальної відповідальності притягуються лише фізичні особи, а до адміністративної — як фізичні особи так і юридичні особи;

4) притягнення особи до адміністративної відповідальності і застосування до неї адміністративних санкцій не призводить до таких наслідків, як судимість,

5) адміністративна відповідальність реалізується як у позасудовому, так і в судовому порядку, кримінальна — тільки в судовому;

б) притягнення особи до адміністративної відповідальності відбувається в коротші строки та за спрощеною процедурою (можливість накладення адміністративного стягнення на місці вчинення протиправного діяння, без складання протоколу про адміністративне правопорушення — **ст. 258 КУпАП**).

Слід також зазначити, що кримінальна відповідальність має пріоритет перед відповідальністю адміністративною. У ч. 2 ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення зазначається, що адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені КУпАП, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть відповідно до закону кримінальної відповідальності.

Адміністративна відповідальність відмежовується від цивільно-правової за такими ознаками:

1) в інституті адміністративної відповідальності діє презумпція невинності, а в цивільній — презумпція вини;

2) метою притягнення до адміністративної відповідальності є виховання особи і запобігання вчинення правопорушень в подальшому та іншими особами, цивільної — в першу чергу, відшкодування шкоди;

3) адміністративна відповідальність належить до компетенції органів публічної адміністрації та їх посадових осіб, а цивільно-правова —

до компетенції судів;

4) заходами цивільної відповідальності суспільні відносини, як правило, захищаються за рахунок майна винного з метою відновити попередній майновий стан потерпілої сторони, а заходи адміністративної відповідальності, як і кримінальної, спрямовані також проти особи порушника;

5) нормативні підстави адміністративної та цивільно-правової відповідальності регулюються різним законодавством — адміністративним та цивільним. Відмінності за фактичними підставами полягають у специфіці конкретних складів адміністративного та цивільного проступків — об'єкта протиправного посягання, правових наслідків їх вчинення.

Об'єктом цивільних протиправних дій є майнові відносини, які захищаються у судовому порядку. Об'єкт адміністративних протиправних дій інший — суспільні відносини в сфері публічного адміністрування, які захищаються як у судовому, так і у позасудовому порядку владою відповідних органів та посадових осіб.

Адміністративна відповідальність відрізняється від цивільної і наслідками протиправного діяння. Якщо для адміністративних правопорушень такий елемент, як протиправний наслідок (матеріальна шкода) не завжди є обов'язковим, то склад цивільного правопорушення, як правило, його передбачає;

б) адміністративна відповідальність настає переважно у позасудовому порядку в короткі строки або навіть на місці вчинення проступку, натомість цивільно-правова не може мати місця без відповідного звернення заінтересованої сторони до суду з позовом.

Значна схожість спостерігається між адміністративною та дисциплінарною відповідальністю. Вони мають приблизно однакову ступінь суспільної небезпеки. Характеризуються такими рисами, **як винність, протиправність, караність.**

Свідченням про їх близькість є позиція законодавця, який у **ст. 15 КУпАП** встановлює, що особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, за адміністративні правопорушення несуть дисциплінарну відповідальність.

Разом із тим, актуальною потребою є визначення ознак, за якими адміністративна відповідальність відрізняється від дисциплінарної, а саме:

1) головною ознакою, яка обумовлює всі інші відмінності між адміністративною та дисциплінарною відповідальністю, є їх різна правова природа. Свій вираз вона знаходить у тому, що обов'язок додержуватись правил, за порушення яких передбачена адміністративна відповідальність, на відповідних суб'єктів покладається владно. Обов'язок додержуватись правил, за порушення яких передбачена дисциплінарна відповідальність, відповідними суб'єктами приймається на себе добровільно.

Так, *природа адміністративної відповідальності — публічно-правова*. Вона настає при порушенні загальнообов'язкових правил, які встановлюються публічною адміністрацією. Такі правила є юридичним виразом узагальнень про соціально-корисну поведінку суб'єктів суспільних відносин. Вони містяться у законах і діють у межах всієї країни, незалежно від територіальних, інституціональних, етнічних, майнових, демографічних, виробничих та інших особливостей регіонів і їх населення. За допомогою цих правил здійснюється зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством. А також охорона і захист прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку.

Загальнообов'язкові правила підлягають виконанню усіма суб'єктами, незалежно від особистих уявлень про доречність тих чи інших вчинків. Їх порушення передбачає юридичну відповідальність (адміністративну відповідальність).

4. Особливості адміністративної відповідальності юридичних осіб.

Відповідно до КУпАП суб'єктами адміністративної відповідальності є лише фізичні особи. Однак, на законодавчому рівні встановлено

адміністративну відповідальність і юридичних осіб. Інтенсивний розвиток цього виду відповідальності розпочався після здобуття Україною незалежності й був зумовлений процесами зростання підприємництва та становлення ринкової економіки, які призвели до утворення значної кількості юридичних осіб, заснованих на приватній і колективній формах власності.

Як відомо, юридичних осіб визнають суб'єктами правових відносин майже в усіх галузях права, за винятком тих, де це неможливо, виходячи з природи самих відносин (наприклад, у сімейному, кримінальному праві та деяких інших).

Вступаючи у правові відносини, юридичні особи, як і фізичні, своїми діями можуть реалізовувати надані їм права та виконувати обов'язки, тобто здійснювати правомірну поведінку, але можуть і порушувати їх, тобто здійснювати неправомірну поведінку. За окремі вияви неправомірної поведінки законодавством передбачено притягнення порушника, в нашому випадку юридичної особи, до правової відповідальності.

Наразі є всі підстави говорити про адміністративну відповідальність юридичних осіб, як про самостійний вид адміністративної відповідальності. Він тісно переплітається з адміністративною відповідальністю фізичних осіб. Так, у разі скоєння правопорушення юридичною особою можливо **три види правових наслідків**: притягнення до відповідальності посадової особи, як за порушення митних правил; притягнення до відповідальності одночасно і юридичної, і посадової осіб, як у разі скоєння порушення в сфері обмеження монополізму; притягнення до відповідальності лише юридичної особи, як у випадку порушення правил містобудування.

5. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність

Обставини, що виключають адміністративну відповідальність прямо прописані у ст. 17 КУпАП:

1) **стан крайньої необхідності** — це вчинення дій з ознаками адміністративного проступку для усунення небезпеки, яка загрожує державному або громадському порядку, власності, правам і свободам громадян,

установленому порядку управління, якщо ця небезпека за даних обставин не могла бути усунута іншими засобами і якщо заподіяна шкода є менш значною, ніж відвернена шкода;

2) **стан необхідної оборони** — це вчинення дій з ознаками адміністративного проступку при захисті державного або громадського порядку, власності, прав і свобод громадян, установленого порядку управління від протиправного посягання шляхом заподіяння посягаючому шкоди, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони, а перевищенням меж необхідної оборони закон визнає явну невідповідність захисту характерові і суспільній шкідливості посягання.

3) **стан неосудності** — це вчинення дій з ознаками адміністративного проступку особою, яка не могла усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану.

ВИСНОВКИ.

Адміністративна відповідальність становить особливий вид юридичної відповідальності. Адміністративній відповідальності властивий ряд специфічних рис, які відрізняють її від інших видів юридичної відповідальності. Традиційно правову відповідальність пов'язують із застосуванням заходів державного примусу, розглядають її як передбачену санкціями правових норм реакцію на правопорушення, як реалізацію, застосування і здійснення санкцій. Застосування заходів юридичної відповідальності тягне для правопорушника обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру.

ТЕМА 2: «АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОСТУПОК, ЙОГО ОЗНАКИ ТА СКЛАД»

Мета заняття: _ Сформувати у здобувача вищої освіти систематизацію знань щодо поняття, ознак та юридичного складу адміністративного правопорушення. Здійснити аналіз юридичного складу адміністративного правопорушення та його значення для кваліфікації.

ПЛАН

Вступ

1. Поняття та ознаки адміністративного правопорушення.
2. Склад адміністративного правопорушення.
3. Відмінність адміністративних від кримінальних правопорушення.

Висновки

ВСТУП.

Вчення про склад правопорушення займає одне з центральних місць в адміністративно-правовій науці і має велике практичне значення. По-перше, воно сприяє виявленню найбільш істотних ознак антигромадських діянь, їхньому розмежуванню і встановленню справедливих санкцій; по-друге, допомагає правовим органам правильно кваліфікувати правопорушення й обирати адекватні їм заходи впливу; по-третє, дозволяє зрозуміти закон, допомагає навчанню юристів і правовому вихованню громадян.

Зміст адміністративного правопорушення (проступку) прописано в чинних законах, КУпАП і МКУ. І хоча в науці адміністративного права відбувається перманентна дискусія щодо юридичної природи цієї категорії, однак для потреб правозастосування на неї не варто відволікатися, адже згідно з п. 22 ст. 92 Конституції України «виключно законами України визначаються, засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є кримінальними, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них».

У ст. 458 МКУ прописано: «Порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх органам доходів і зборів для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на органи доходів і зборів цим Кодексом чи іншими законами України, і за які цим Кодексом передбачена адміністративна відповідальність».

1. Поняття та ознаки адміністративного правопорушення.

Стаття 19 Конституції України підтверджує значення правового порядку в Україні.

Правопорядок - це режим (стан) упорядкованості, організова-

ності суспільних відносин, що формуються на засадах законності.

Відповідно до ст. 68 Основного Закону України, кожна людина зобов'язана неухильно дотримуватися Конституції України та законів України, не посягати на права, свободи, честь і гідність, інших людей. Проте складності перехідного періоду зумовили виникнення складної криміногенної обстановки, збільшення кількості правопорушень, насамперед адміністративних. Адміністративні правопорушення антигромадські діяння, які посягають на суспільні відносини у сфері публічного управління, права і законні інтереси громадян, встановлені нормами різних галузей права. Це найпоширеніші публічно-протиправні дії, які мають високу латентність (прихованість).

Нормативне розуміння адміністративного проступку дає Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), який був прийнятий у 1984 році.

Кодекс Украї и про адміністратівні правопорушення — це кодифікований нормативний акт, що регулює суспільні відносини по притягненню до адміністративної відповідальності. Набрав чинності від 7 грудня 1984 року.

Структура КУпАП:

складається з 5 розділів та 37 глав (33 основних і 4 додаткових).

Вони регулюють:

1. Загальні положення;
2. Адміністративне правопорушення й адміністративна відповідальність;
 - *загальна частина*: загальні поняття правопорушень, адміністративної відповідальності, адміністративного стягнення та його накладення
 - *особлива частина*: перелік адміністративних правопорушень та стягнень за них
3. Органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення;
4. Основні положення щодо провадження в справах про адміністративні правопорушення;
5. Виконання постанов про накладення адміністративних стяг-

нень.

На відміну від кримінального права України, де існує поділ на три кодекси за трьома гілками влади, адміністративне право містить всі три гілки в одному кодексі — КУпАП:

- розділ 2 — законодавча база;
- розділ 4 — судова база;
- розділ 5 — виконавча база.

Завдання КУпАП:

Відповідно до статті 1, завданням Кодексу України про адміністративні правопорушення є охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і інтересів підприємств, установ та організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання Конституції та законів України, поваги до прав, честі, гідності інших громадян, правил співжиття, виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством.

Саме КУпАП закріплює у своїх статтях поняття **адміністративного правопорушення** (ст. 9), критерії, за якими розмежовуються вчинення адміністративного правопорушення умисно (ст. 10) і вчинення адміністративного правопорушення з необережності (ст. 11), описує діяння, які визнаються адміністративними проступками (статті 41 – 212²⁴).

Адміністративне правопорушення (проступок) – це протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. (Ст.9 КУпАП)

Використовуючи надане визначення адміністративного проступку, можна визначити його *ознаки*:

- *діяння*, тобто лише усвідомлювані особою акти поведінки, виражені як у діях, так і в бездіяльності, можуть уважатися адміністративним правопорушенням. Такі прояви психічної діяльності, як думки, бажання, уподобання (навіть якщо вони мають протиправний характер) не можуть вважатися адміністративним правопорушенням;

- *протиправність* – адміністративне правопорушення полягає в

порушенні правил поведінки, які встановлені нормами права. Отже якщо особа певним діянням порушує правило поведінки, яке не закріплено в нормі права, а є, наприклад, нормою моралі, таке діяння не може вважатись адміністративним правопорушенням, оскільки воно не є протиправним;

- *суспільна небезпечність* – адміністративне правопорушення заподіює або створює загрозу суспільним інтересам, зокрема громадському порядку, власності, правам і свободам громадян, встановленому порядку управління. На наш погляд, одні адміністративні правопорушення (заготівля, переробка або збут радіоактивних забруднених продуктів харчування чи іншої продукції (ст. 42-2 КУпАП) чи порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки (ст. 175 КУпАП) характеризуються суспільною небезпечністю, іншим (наприклад, проживання без паспорта (ст.197 КУпАП) властива суспільна шкідливість;

- *винність*, тобто лише усвідомлювані діяння можуть бути адміністративним правопорушенням. Якщо вини правопорушника в діянні

немає, то відповідно таке діяння не вважається адміністративним правопорушенням;

- *караність* – адміністративне правопорушення вважається таким за умови, що за нього законодавством передбачена адміністративна відповідальність, тобто застосування відповідного стягнення. Слід зазначити, що в національному законодавстві неодноразово зустрічаються випадки, коли діяння визнається протиправним, проте відповідальність за нього не встановлена. Це необхідно враховувати при визначенні того, чи є те чи інше протиправне діяння адміністративним правопорушенням.

Наряду з ознаками адміністративного правопорушення велике значення має склад адміністративного правопорушення. Адже за наявності всіх ознак адміністративного правопорушення може бути відсутнім склад адміністративного правопорушення, що унеможливорює притягнення до адміністративної відповідальності.

Частина 2 ст. 9 визначає, що адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені КУпАП, настає, якщо ці правопорушення

за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності (наприклад, якщо крадіжка чужого майна тягне за собою кримінальну відповідальність).

2. Склад адміністративного правопорушення.

Юридичний склад адміністративного правопорушення – це передбачений нормами права комплекс ознак (елемент), за наявності яких певне протиправне діяння можна кваліфікувати як адміністративний проступок.

Як випливає з дефініції (визначення) складу, ознаки повинні бути закріплені (описані) у законі. Засіб, за допомогою якого зазначені ознаки зафіксовані в законі, має важливе значення для розуміння сутності складу адміністративного правопорушення.

Існує, як мінімум, дві точки зору на дану проблему. Відповідно до першої, ознаки складу проступку закріплюються в статтях Особливої частини КУпАП. Дана точка зору вважається помилковою, виходячи з таких підстав. По-перше, вона ґрунтується на ототожненні статті Особливої частини з нормою закону, що визначає склад проступку. Варто зауважити, що проблема співвідношення норми права і статті нормативного акта давно привертає увагу вчених-юристів. Тут найбільш плідними виявилися дослідження представників кримінального права. З їхніми висновками про те, що стаття закону може бути частиною норми, а норма може міститися в ряді статей і навіть у ряді законодавчих актів, оскільки норма — це правило, а стаття законодавчого акта — лише форма викладу думки законодавця і форма вираження його державної волі, важко не погодитися. По-друге, аналіз Особливої частини КУпАП показує, що диспозиції будь-якої статті не містять повного переліку всіх ознак складу. Наприклад, у них немає вказівок на вік правопорушника, його осудність, намір і т. п. Ці ознаки, будучи загальними для всіх адміністративних правопорушень, закріплюються нормами Загальної частини КУпАП. Відповідно до іншої точки зору, адміністративно-правова норма, що закріплює склад проступку, синтезується з положень Загальної й Особливої частин КУпАП. Загальна частина закріплює ознаки, що є обов'язковими для будь-якого проступку (вік, задосягнення якого настає

адміністративна відповідальність; форми вини), і в статтях Особливої частини не фігурують. Особлива частина закріплює конкретні (особливі) ознаки адміністративних правопорушень. Таке розшарування адміністративно-правової норми за статтями Загальної й Особливої частин здійснено з єдиною метою: щоб десятки разів не повторювати загальні ознаки при визначенні діяння адміністративного правопорушення. Наприклад, ст. 148 КУпАП застерігає: "Пошкодження таксофонів — тягне за собою накладення штрафу". Дана стаття означає, якщо осудна особа, яка досягла 16 років, умисно пошкоджує телефон-автомат, то компетентний орган вправі накласти на неї адміністративне стягнення у вигляді попередження або штрафу. Отже, відповідно до цієї точки зору, з'ясування складу будь-якого адміністративного правопорушення в обов'язковому порядку містить аналіз статей Загальної й особливої частин КУпАП.

Усі ознаки складу адміністративного правопорушення взаємопов'язані взаємозалежні, тобто їхня сукупність являє собою цілісне системне утворення. Візьмемо для приклада дрібне викрадення чужого майна (ст. 51 КУпАП). Самі по собі такі його ознаки, як чуже майно, намір, досягнення 16-річного віку тощо, взяті як окремо, так і в сукупності, нічого вартого осуду не містять. Але коли вони об'єднуються законодавцем у відповідній нормі як ознаки конкретного протиправного діяння, перед нами виникає юридична модель адміністративного правопорушення (його склад).

З визнання такої *властивості складу, як цілісність*, випливає дуже важливий висновок: *якщо в діянні немає хоча б однієї з ознак, що містяться в складі, то в ньому немає і цього складу, тобто воно не може бути кваліфіковане за конкретною статтею, на основі норми права, що закріплює даний склад*. Це означає, що в діянні або є інший склад, або немає жодного.

Велике практичне значення має виділення постійних і перемінних ознак складів правопорушень.

Постійними вважаються ті, що чітко визначені правовою нормою, теорією або усталеною практикою. Наприклад, чітко зафіксований зміст понять: "вік настання відповідальності", "піднаглядний", "контрабанда", "безквитковий проїзд", "транспортний засіб", "пішохід", "торгів-

ля з рук" тощо.

Перемінними називають ознаки, зміст яких чітко не зафіксований. Перший різновид становлять ті ознаки, що містяться в бланкетних нормах і змінюються підзаконними актами, наприклад, законом установлена відповідальність за порушення правил санітарії (статті 42, 43, 107), торгівлі спиртними напоями (ст. 156), благоустрою населених пунктів (ст. 152), тримання собак і кішок (ст. 154), адміністративного нагляду (ст. 187) і т.ін. Ці правила можуть установлюватися, змінюватися, скасовуватися органами управління, що тягне зміну ознак відповідних складів.

Так, останніми роками значні зміни спостерігалися в конкретних ознаках такого складу, як порушення правил торгівлі спиртними напоями: встановлювалися і скасовувалися обмеження часу і місця торгівлі, заборонявся продаж алкоголю в магазинах. Торгових точках, закладах громадського харчування людям у військовій формі.

Більш того, на основі цих правил шляхом прийняття індивідуальних актів управління можуть встановлюватися обмеження для конкретних осіб. Недотримання таких обмежень означає порушення самих правил, а звідси і порушення відповідних статей КУпАП.

Другий різновид перемінних ознак – оцінні. Зміст таких ознак у нормативному порядку чітко не визначається і питання про їх наявність або відсутність вирішується практичними працівниками з урахуванням конкретних обставин. Тут необхідно врахувати, що такі ознаки, як "грубе порушення" (статті 85, 108), "істотна шкода" (ст. 186), забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання" (ст. 184), "безгосподарне утримання" (ст. 150), "образливе чіпляння до громадян" (ст. 173), стан, "що ображає людську гідність і громадську мораль" (ст. 178), "злісна непокора" (ст. 185), "злісне ухилення" (статті 185³, 185⁴) і т. п. чітко конкретизувати в КУпАП складно, ав ряді випадків і не потрібно.

За ступенем узагальнення розрізняють ознаки: а) загальні; б) родові або видові; г) конкретні або одиничні. Загальні властиві всім складам (протиправність, осудність, винність та ін.). Родові (видові) характерні для групи складів. Наприклад, для складів, що описують правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, специфічним буде об'єкт зазіхань — суспільні відносини, що скла-

даються в даній сфері. Конкретні (одиночні) характеризують окремі конкретні склади. Наприклад, "нецензурна лайка" (ст. 173), "безквитковий проїзд пасажирів" (ст. 135), "проституція" (ст. 181-1), "тиша в громадських місцях" (ст. 182), "невелика кількість наркотичних засобів" (ст. 44), "організатор вуличного походу" (ст. 185-1), "неповага до суду" (ст. 185-3).

Вивчення складів адміністративних правопорушень неможливе без класифікації, без виділення однопорядкових груп, які прийнято називати видами. ***Найбільш вдалими рекомендуються такі класифікації:***

1. Залежно від ступеня суспільної небезпеки: основні і кваліфікованісклади.
2. Залежно від характеру шкоди: матеріальні і формальні.
3. Залежно від суб'єкта проступку: особисті і службові (посадові).
4. Залежно від структури: однозначні й альтернативні.
5. За особливостями конструкції: описові і бланкетні (відсильні).

Коротко зупинимося на характеристиці кожного з перелічених видівскладів адміністративних правопорушень.

1. Основні і кваліфіковані склади. Визнаючи те або інше діяння адміністративним правопорушенням і встановлюючи за його вчинення санкцію, законодавець враховує, що ступінь суспільної небезпеки однотипних проступків може бути різною. Так, порушення водіями транспортних засобів правил проїзду залізничних переїздів характеризується більшою громадською небезпекою, якщо при цьому виникла аварійна обстановка (ст. 123).

Виходячи з цієї обставини законодавець у цілому ряді випадків конструє кілька складів адміністративних проступків стосовно до одного типу діянь. Такі склади відрізняються ступенем громадської небезпеки. На більш високий ступінь небезпеки вказують додаткові ознаки, які прийнято називати кваліфікуючими. Таким чином, ознаки можуть бути основними, тобто такими, що мають місце в кожному випадку вчинення проступку, і кваліфікуючими, тобто такими, що доповнюють основні. Основні ознаки утворюють так званий основний склад. За необхідності законодавець доповнює склад кваліфікуючими ознаками. За їх наявності діяння повинно бути кваліфіковане за частиною, що передба-

чає більш суворе покарання. Склади з такими ознаками називають кваліфікованими.

Найчастіше в адміністративному праві зустрічаються такі кваліфікуючі ознаки, як повторність (статті 130, 186-3, 164-4, 154, 187 та ін.), наявність або можливість настання шкідливих наслідків (статті 123, 126, 127 та ін.), стан сп'яніння (ст. 130, 127 та ін.), залишення місця події (ст. 122-4), учинення діяння посадовою особою (статті 73, 74, 75, 76, 77, 195-2), грубе порушення правил (статті 85 і 108).

2. Матеріальні і формальні склади. До матеріальних належать склади, у яких: а) міститься така ознака, як настання шкідливих матеріальних наслідків. Наприклад, пошкодження лісу стічними водами, що спричинило його усихання (ст. 72), дрібне викрадення чужого майна (ст. 51); б) описується дія, що обов'язково спричиняє шкідливі наслідки, хоча останні законом і не названі: потрава посівів (ст. 104), введення в експлуатацію підприємств без спорудження пристроїв, що запобігають забрудненню вод (ст. 59), завідомо неправдивий виклик спеціальних служб (ст. 183).

До формальних (термін умовний) відносять склади, в яких немає ознаки настання шкідливих матеріальних наслідків. Наприклад, проживання за недійсним паспортом (ст. 197), неявка за викликом у військовий комісаріат (ст. 210), порушення правил в'їзду в прикордонну зону (ст. 202), прийняття паспорта в заставу (ст. 201).

3. Особисті і службові склади. Склади адміністративних правопорушень поділяються на особисті і службові (посадові) залежно від того, хто є суб'єктом проступку — просто громадянин чи посадова особа. Посадові особи, як зазначено в ст. 14 КУпАП, підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з недодержанням установлених правил, забезпечення виконання яких входить до їхніх службових обов'язків.

4. Однозначні й альтернативні склади. Велике практичне значення має поділ складів на однозначні й альтернативні. Перших — біль-

шість. У цих складах чітко й однозначно вказується ознака правопорушення. Наприклад, доведення неповнолітнього до стану сп'яніння (ст. 180), порушення водіями транспортних засобів правил проїзду залізничних переїздів (ст. 123), порушення правил адміністративного нагляду (ст. 187), заняття проституцією (ст. 181-1), торгівля з рук у невстановлених місцях (ст. 160).

У альтернативних складах називаються кілька (два або більше) варіантів ознак. Закон досить часто передбачає кілька варіантів діянь, учинення яких визнається проступком. При цьому проступком вважається вчинення як однієї з описаних дій, так і кількох (або навіть усіх). Наприклад, ст. 44 КпАП установлює відповідальність за незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах. Проступком буде і тільки виробництво, або тільки зберігання, або тільки перевезення, або тільки пересилання, або тільки придбання, або вчинення всіх названих правил разом. Таким чином, якщо однозначний склад називає ті єдині ознаки, сукупність яких його утворює, то в альтернативному перелічується кілька варіантів ознак. Найчастіше ця особливість в описі ознак обумовлена прагненням законодавця уникнути загальних формулювань, розкрити зміст ознаки, конкретизувати її. А в ряді випадків конструювання альтернативних складів пов'язано з прагненням нормотворчих органів заощадити нормативний матеріал і замість кількох статей створити єдину, але більш широку за охопленням явищ.

5. Описові та бланкетні (відсильні). Описові склади цілком розкривають зміст і суть діяння, що визнається адміністративним правопорушенням. Наприклад, дрібне хуліганство (ст. 173), розпиття спиртних напоїв на виробництві (ст. 179), завідомо неправдивий виклик спеціальних служб (ст. 183).

Бланкетні склади вказують на те, що ознаки проступку містяться в окремо встановлених нормах і правилах. Наприклад, порушення правил адміністративного нагляду (ст. 187), порушення правил торгівлі спиртними напоями (ст. 156), порушення правил охорони і використання пам'ятників історії і культури (ст. 92).

Крім названих, в основу класифікації складів адміністративних правопорушень можуть бути покладені й інші критерії. За такою ознакою суб'єктивні сторони, як форма вини, проступки можуть бути поділені на навмисні і необережні, а за ознакою мотиву поведінки — на корисливі і некорисливі тощо.

Об'єктивна складова адміністративного правопорушення включає в себе об'єкт та об'єктивну сторону. Об'єкт адміністративного правопорушення – це суспільні відносини, що охороняються законодавством України про адміністративні правопорушення, та яким завдано шкоди адміністративним правопорушенням.

Об'єкт адміністративного правопорушення слід відрізнити від предмета правопорушення, під яким розуміють конкретні об'єкти матеріального світу (речі), щодо яких учинено правопорушення (автомобіль, наркотичні засоби та інше).

Виділяють загальний, родовий, видовий та безпосередній об'єкти адміністративного правопорушення. Загальний об'єкт адміністративного правопорушення міститься у визначенні адміністративного правопорушення, тобто це суспільні відносини у сфері громадського порядку, власності, прав і свобод громадян, установлений порядок управління. Родовим об'єктом адміністративного правопорушення є група однорідних суспільних відносин, що мають загальні характерні для них ознаки. Якщо використовувати КУпАП, родовий об'єкт можна визначити за назвою глави. Наприклад, суспільні відносини в сільському господарстві, в галузі охорони природи, на транспорті; адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку, встановлений порядок управління тощо. Похідним від родового є *видовий об'єкт*, тобто відокремлена група суспільних відносин, спільних для деяких проступків, які містять загальні характерні ознаки. Наприклад, якщо взяти такий родовий об'єкт, як природоохоронні відносини, то вони включають до себе групи відносин, спрямованих на охорону земель, надр, вод, лісів, повітря, тваринного світу тощо.

Безпосередній об'єкт – це конкретне суспільне відношення, врегульоване певною правовою нормою. Якщо використовувати КУпАП,

безпосередній об'єкт адміністративного правопорушення можна визначити за допомогою статті, у якій передбачено відповідальність за це правопорушення.

Об'єктивна сторона адміністративного проступку – це зовнішній вираз протиправної дії, який містить у собі обов'язкові й необов'язкові (факультативні) елементи, що характеризують саме протиправне діяння, що посягає на об'єкт адміністративно-правової охорони і підпадає під ознаки адміністративного проступку. *До обов'язкових елементів* об'єктивної сторони відносяться: діяння; наслідки; причинно-наслідковий зв'язок між діянням і наслідками. *До факультативних (необов'язкових) елементів* відносяться: місце, час, засоби, обстановка вчинення проступку тощо. У випадках, коли необов'язкові (факультативні) елементи згадуються безпосередньо у самій нормі КУпАП, яка передбачає відповідальність за правопорушення, їх встановлення стає обов'язковим.

Суб'єкт адміністративного проступку – це особа, яка вчинила адміністративний проступок і яку на підставі діючого законодавства можна притягнути до адміністративної відповідальності. Виділяють загальний та спеціальні (особливі) суб'єкти адміністративного правопорушення.

Загальним суб'єктом адміністративного правопорушення визнається фізична осудна особа, яка досягла на момент вчинення проступку віку, з якого настає адміністративна відповідальність, та юридична особа незалежно від форми власності з моменту її державної реєстрації. Вік, з якого настає адміністративна відповідальність, становить 16 років (ст.12 КУпАП). При чому слід звернути особливу увагу на те, що 16 років має вже виповнитись на момент вчинення протиправного діяння, а не до вирішення питання про притягнення особи до адміністративної відповідальності. Передбачається, що саме при досягненні 16-річного віку особа здатна повною мірою усвідомлювати, що таке адміністративне правопорушення, розуміти неприпустимість його вчинення і тому нести за нього особисту відповідальність. Слід звернути увагу, що в законодавстві про адміністративні правопорушення не розкривається поняття осудності, воно впливає з визначення неосудності, яке наведено в ст.20 КУпАП.

Спеціальним (особливим) суб'єктом є особа, яка може бути визна-

на суб'єктом конкретного адміністративного правопорушення та притягнута до адміністративної відповідальності лише за наявності у неї, крім ознак загального суб'єкта, певних додаткових ознак. Поміж спеціальних суб'єктів адміністративної відповідальності можна виділити: неповнолітніх осіб; іноземців та осіб без громадянства; посадових осіб; депутатів; батьків або осіб, що їх замінюють; осіб, які володіють спеціальними правами (право керування транспортними засобами, право володіння зброєю тощо). Військовослужбовці, працівники поліції та інші особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, також виокремлені як особливий суб'єкт.

У статтях 13-16 КУпАП визначено особливості адміністративної відповідальності деяких спеціальних (особливих) суб'єктів.

По-перше, щодо відповідальності *неповнолітніх осіб*. Передбачаючи відповідальність громадян за адміністративні правопорушення з 16 років, КУпАП закріплює ряд додаткових гарантій для таких осіб. Так, до неповнолітнього не може застосовуватись адміністративний арешт (ст.32 КУпАП); вчинення правопорушення неповнолітнім є пом'якшувальною обставиною (ст.34 КУпАП); втягнення неповнолітнього в правопорушення є обставиною, що обтяжує відповідальність (ст.35 КУпАП). Крім того, відповідно до ст. 6 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» справи щодо неповнолітніх, які вчинили правопорушення у віці від 16 до 18 років, розглядають тільки суди.

Відповідно до ст. 13 КУпАП до осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються не адміністративні стягнення, а заходи впливу, передбачені статтею 24¹ КУпАП: 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; 2) попередження; 3) догана або сувора догана; 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання.

Проте, у разі вчинення особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років адміністративних правопорушень, передбачених статтями 44, 51, 121- 127, частинами першою, другою і третьою статті 130, стат-

тею 139, частиною другою статті 156, статтями 173, 173-4, 174, 183-1, 185, 190-195 КУпАП, вони підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах, тобто до них можуть бути застосовані адміністративні стягнення. З урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника до зазначених осіб (за винятком осіб, які вчинили правопорушення, передбачені статтею 185 КУпАП) можуть бути застосовані заходи впливу, передбачені статтею 24¹ КУпАП.

У ряді випадків адміністративна відповідальність настає і за вчинення протиправних діянь особами, що не досягли 16 років, щоправда, у цьому випадку відповідальність покладається на їхніх батьків (ст.184 КУпАП).

У разі притягнення неповнолітнього до адміністративної відповідальності його вік встановлюють відповідно до документів про народження (число, місяць, рік народження). Особа вважається такою, що досягла певного віку, не в день народження, а починаючи з 0 годин наступної доби.

По-друге, щодо відповідальності *посадових осіб* слід зазначити, що вони підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, охорони природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків. Поняття посадової особи можна розкрити з допомогою тих критеріїв, які наведено у примітці до ст. 364 Кримінального кодексу України: службовими особами є особи, які постійно чи тимчасово здійснюють функції представників влади, а також обіймають постійно чи тимчасово на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним повноваженням. З наведеного визначення, основними критеріями посадової особи є її обов'язки (функції):

1) організаційно-розпорядчі або 2) адміністративно-господарські. Слід звернути увагу на те, що поняття посадової особи невід'ємне від поняття

«посада». Саме перебування на певній посаді надає особі ті чи інші повноваження. Якщо особа не обіймає посади, то вона не може вважатися посадовою особою. Посада – це визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця певної організації, на яку покладено встановлене законом та корпоративними актами коло повноважень. Отже, посада поза певною організацією не існує. Таким чином, поняття посадової особи існує лише у взаємозв'язку із організацією.

До посадових осіб за адміністративні правопорушення застосовуються більш суворі штрафні санкції порівняно з іншими особами, адже вони наділені правом здійснювати юридичні дії владного характеру. Проте, вони є спеціальними суб'єктами адміністративної відповідальності за недодержання лише тих правил, забезпечення виконання яких належить до їх службових обов'язків. У випадку порушення посадовими особами правил, не пов'язаних з виконанням ними службових обов'язків, вони нестимуть адміністративну відповідальність на загальних засадах.

Посадові особи відповідають не тільки за порушення певних правил власними діями, а й у випадках, коли безпосереднім порушником є підлеглі їм особи. З огляду на те, що забезпечення виконання певних правил (наприклад, санітарно-гігієнічних) зазвичай входить до переліку службових обов'язків декількох посадових осіб підприємств та організацій, до адміністративної відповідальності за їх недотримання одночасно може бути притягнуто декілька осіб, з урахуванням ступеня вини кожної з них. Крім того, не виключається притягнення посадових осіб до адміністративної та дисциплінарної відповідальності за адміністративне правопорушення, яке водночас є дисциплінарним проступком.

По-третє, щодо особливостей адміністративної відповідальності *військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів*. Військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи начальницького складу Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України, рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України, служби цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, поліцейські несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами. Проте, відповідно

до ст.15 КУпАП за порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, санітарно-гігієнічних і санітарних норм, правил полювання, рибальства та охорони рибних запасів, митних правил, вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування у разі винесення термінового заборонного припису, порушення тиші в громадських місцях, неправомірне використання державного майна, незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації тощо, ці особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах. Однак, до зазначених осіб не може бути застосовано громадські роботи, виправні роботи і адміністративний арешт.

Інші, крім зазначених осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів або спеціальних положень про дисципліну, у випадках, прямо передбачених ними, несуть за вчинення адміністративних правопорушень дисциплінарну відповідальність, а в інших випадках – адміністративну відповідальність на загальних підставах.

У випадках, зазначених у ст.15 КУпАП, органи (посадові особи), яким надано право накладати адміністративні стягнення, передають матеріали про правопорушення відповідним органам для вирішення питання про притягнення винних до дисциплінарної відповідальності. Механізм заміни адміністративної відповідальності на дисциплінарну наразі чітко не врегульований ні КУпАП, ні дисциплінарними статутами.

По-четверте, щодо відповідальності *іноземців і осіб без громадянства*, які перебувають на території України, слід зазначити, що вони підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах з громадянами України. Питання про відповідальність за адміністративні правопорушення, вчинені на території України іноземцями, які згідно з чинними законами та міжнародними договорами України користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України, вирішуються дипломатичним шляхом.

Після виконання адміністративного стягнення, призначеного за вчинене адміністративне правопорушення, іноземець чи особа без гро-

мадянства можуть бути видворені за межі України на підставі постанови суду, яка може бути винесена за позовом територіальних органів, територіальних підрозділів ДМС, органів охорони державного кордону (стосовно іноземців, яких затримано у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України), органів СБУ тощо. Механізм видворення іноземців та осіб без громадянства за межі України регламентується Інструкцією про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства, затвердженою наказом МВС України, Адміністрацією ДПС України, СБУ № 353/271/150 від 23.04.2012 року.

Досить тривалий час вважалося, що до адміністративної відповідальності можуть притягуватися лише фізичні особи. Проте на сьогоднішній день наука адміністративного права та практика застосування адміністративно-правових норм свідчить про наявність *адміністративної відповідальності юридичних осіб*, попри те, що чинний КУпАП не визнає юридичних осіб як суб'єктів адміністративного правопорушення.

Норми, що встановлюють адміністративну відповідальність юридичних осіб, містять закони України “Про зайнятість населення”, “Про виключну (морську) економічну зону” та інші. Аналізуючи чинне законодавство, можна знайти значну кількість санкцій, які можуть уважатись адміністративними стягненнями, що застосовуються до юридичних осіб. У цілому їх можна поділити на:

- заходи майнового характеру (фінансові санкції, конфіскація знарядь вчинення правопорушення та предметів правопорушення, вилучення прибутку (доходу) або інших незаконно отриманих сум);
- заходи, пов'язані з обмеженням дієздатності юридичних осіб (зупинення дії або анулювання ліцензії, обмеження у здійсненні певних видів діяльності);
- заходи організаційного характеру (примусова реорганізація юридичної особи, ліквідація юридичної особи).

Серед характерних рис адміністративної відповідальності юридичних осіб слід звернути увагу на те, що їх деліктоздатність виникає з моменту державної реєстрації, а втрачається з моменту вилучення з реєстру юридичних осіб. Серед основних проблем, пов'язаних із адміністратив-

ною відповідальністю юридичних осіб, можна вирізнити: по-перше, відсутність у КУпАП матеріальних та процесуальних норм, які стосуються адміністративної відповідальності юридичних осіб; по-друге, відсутність єдиного нормативно-правового акту, який містив би перелік адміністративних стягнень, що можуть застосовуватись до юридичних осіб, а також визначив би загальні правила накладення вказаних стягнень; по-третє, відсутність теоретико-правового дослідження вини юридичної особи, яка є необхідним елементом складу будь-якого адміністративного правопорушення.

Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення – це внутрішнє (психічне) ставлення суб'єкта правопорушення до скоєного ним діяння та його шкідливих наслідків. До елементів суб'єктивної сторони адміністративного проступку відносяться: вина, мотив і мета.

Вина – це обов'язкова ознака суб'єктивної сторони, що проявляється у формі умислу чи необережності. Адміністративне правопорушення визнається вчиненим *умисно*, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків.

Мотив – це усвідомлювана причина, яка спонукає особу до скоєння правопорушення.

Мета – це очікуваний результат, бажані наслідки, яких прагне досягти особа, що вчиняє правопорушення. Мотив і мета частіш за все до складу проступку не входять, хоча в деяких випадках лише вчинення діяння з певним мотивом або метою становить склад адміністративного правопорушення. Як конструктивна ознака складу мотив та мета називаються тільки в тих ситуаціях, коли діяння відбувається умисно. Там, де є намір, обов'язково виникає питання про мету, хоча вона може бути і не включена до конструктивних ознак складу. У ряді статей КУпАП ознака мети прямо не названа, але вона все одно присутня у складах таких проступків, як дрібне викрадення чужого майна (ст. 51), проституція (ст. 181-1), організація азартних ігор (ст. 181) тощо.

Всі склади адміністративних правопорушень можна умовно розділити на *формальні* і *матеріальні*. При формальному складі адміністрати-

вного проступку достатньо вчинення зазначеної в законодавстві дії або бездіяльності, незалежно від того, які в результаті цього наступили наслідки. Як приклад можна навести дрібне хуліганство (ст.173 КУпАП). Матеріальні склади адміністративних правопорушень передбачають як обов'язкову ознаку не тільки дію або бездіяльність, але також наслідок і причинний зв'язок між дією (бездіяльністю) і шкідливим наслідком, що наступив у результаті такої дії (бездіяльності). До правопорушень з матеріальним складом можна віднести, наприклад, дрібне викрадення чужого майна (ст.51 КУпАП).

Отже, вчення про склад правопорушення займає одне з центральних місць в адміністративно-правовій науці і має велике практичне значення. По-перше, воно сприяє виявленню найбільш істотних ознак антигромадських діянь, їхньому розмежуванню і встановленню справедливих санкцій; по-друге, допомагає правовим органам правильно кваліфікувати правопорушення й обирати адекватні їм заходи впливу; по-третє, дозволяє зрозуміти закон, допомагає навчанню юристів і правовому вихованню громадян.

Адміністративне правопорушення – це конкретне діяння (факт, явище, подія), що відбулося (мало місце) у реальній дійсності.

Склад адміністративного правопорушення – це абстрактний опис діяння (події, факту, явища). Такий опис являє собою фіксацію в законі найбільш типових, що частіше за все зустрічаються, характерних ознак проступку. Це опис ще не зробленого, а тільки передбачуваного або можливого діяння.

Таким чином, під складом адміністративного правопорушення розуміється встановлена адміністративним законодавством сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак, за наявності яких діяння вважається адміністративним правопорушенням.

Кодекс України про адміністративні правопорушення визнає відсутність у діянні складу (сукупності суб'єктивних і об'єктивних ознак) адміністративного правопорушення як обставини, що виключає провадження у справах про адміністративні правопорушення. Це рівнозначно визнанню того, що діяння без таких ознак не є проступком. Так, п. 1 ст. 247 КпАП (обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення) визначає, що провадження у справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю в разі відсутності події і складу адміністративного правопорушення.

Щодо цього виникає питання: скільки ознак у правопорушення, які ці ознаки за своїми юридичними властивостями, які з них є обов'язковими для визнання діяння адміністративним проступком, тобто утворюють його склад. Цілком очевидно, що кожне конкретне правопорушення має величезну кількість ознак, що виділяють його із загальної маси проступків і роблять особливим, специфічним явищем реальної дійсності.

За своїми юридичними властивостями ці ознаки поділяються на: а) які мають юридичне значення (юридичне значущі); б) які не мають юридичного значення (юридичне незначущі). Наприклад: при вчиненні дрібного викрадення (ст. 51 КУпАП) вартість викраденого має юридичне значення, а зріст правопорушника, його стать, комплекція, родинний стан, матеріальний стан тощо такого значення не мають, тобто друга ознака юридичне не значуща.

Юридичне значущі ознаки у свою чергу поділяються на дві групи: по-перше, ознаки, які входять до складу проступку (описані в законі) або **конструктивні ознаки**; по-друге, ознаки, які не входять до складу проступку. До другої належать обставини, що пом'якшують (ст. 34), обтяжують (ст. 35), виключають (ст. 17) відповідальність тощо.

Наявність у діянні конструктивних (які утворюють склад) ознак і робить те або інше діяння адміністративним правопорушенням. Більш того, реальне діяння тільки тоді вважається проступком, коли воно містить всі ознаки складу (відсутність хоча б однієї з них означає відсутність складу в цілому). Всі інші його ознаки на таку кваліфікацію не

впливають.

Як випливає з дефініції (визначення) складу, ці ознаки повинні бути закріплені (описані) у законі. Засіб, за допомогою якого зазначені ознаки зафіксовані в законі, має важливе значення для розуміння сутності складу адміністративного правопорушення.

3. Відмінність адміністративних від кримінальних правопорушень.

Розмежування адміністративних правопорушень і кримінальних проступків та злочинів має не лише теоретичне (навчальне, пізнавальне), а й суттєве практичне значення. Правильне вирішення цього питання у кожному конкретному випадку має принциповий характер, оскільки прямо пов'язане з визначенням засобів і форм державного впливу. Цілком очевидно, що якщо особа за здійснення адміністративного правопорушення буде притягнута до кримінальної відповідальності, чи навпаки, за вчинення злочину – до адміністративної, – іміджу правової системи буде завдано шкоди.

Принципові основи розв'язання проблеми відмежування адміністративних правопорушень містяться в ст. 9 КУпАП. Частина 2 ст. 9 КУпАП визначає, що адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені даним кодексом, настає лише в тому випадку, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть кримінальної відповідальності. Отже найголовнішим критерієм розмежування адміністративних правопорушень є ступінь суспільної небезпеки. Керуючись саме цим критерієм, законодавець відносить одні діяння до проступків, інші — до кримінальних проступків та правопорушень, і включає їх склад до відповідних кодексів.

Викладене дозволяє назвати й *першу ознаку*, за якою розмежовують кримінальні й адміністративні проступки. Цією ознакою буде введення складу правопорушення або в Кодекс України про адміністративні правопорушення, або в Кримінальний кодекс України.

Кримінальне правопорушення – це діяння, відповідальність за яке передбачена кримінальним законом. Адміністративний проступок – діяння, відповідальність за яке передбачена нормою адміністративного права.

встановлений лише законом. Склад адміністративних проступків – як законами, так і підзаконними актами. Так, органи місцевої влади уповноважені встановлювати своїми рішеннями додаткові правила поведінки, за порушення яких настає адміністративна відповідальність (наприклад, порушення правил благоустрою, правил торгівлі на ринках). Це *друга характерна ознака*.

Третя характерна ознака полягає в тому, що за скоєння адміністративних і кримінальних правопорушень встановлені різні за юридичною природою, характером впливу, який зазнає правопорушник, важкості наслідків заходи державного примусу. За вчинення адміністративних правопорушень передбачені адміністративні стягнення, визначені ст. 24 КУпАП: 1) попередження; 2) штраф; 3) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; 4) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; 5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 5-¹) громадські роботи; 6) виправні роботи; 6-¹) суспільно корисні роботи; 7) адміністративний арешт; 8) арешт з утриманням на гауптвахті. Крім того, Законами України може бути передбачено адміністративне видворення за межі України іноземців і осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок.

За скоєння кримінальних злочинів передбачені покарання. До них ст. 51 ККУ, зокрема, відносить: 1) штраф; 2) позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; 3) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 4) громадські роботи; 5) виправні роботи; 6) службові обмеження для військовослужбовців; 7) конфіскація майна; 8) арешт; 9) обмеження волі; 10) тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців; 11) позбавлення волі на певний строк; 12) довічне позбавлення волі.

Згідно зі ст. 23 КУпАП адміністративне стягнення є мірою відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень яксамим правопорушником, так і іншими особами. Згідно зі ст. 50 ККУ, покарання – це перш за все кара за вчинений злочин, хоча має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами. Покарання тягне за собою судимість.

Четверта характерна ознака полягає в тому що кримінальні справи розглядають тільки суди, і лише суд визначає і призначає те чи інше покарання за злочин. Право розгляду справ про адміністративні правопорушення КУпАП надає понад 30 суб'єктам (статті 218-244²²).

П'ята характерна ознака полягає в пріоритеті кримінальної відповідальності. Одне й те саме діяння не може бути одночасно і злочином, і адміністративним проступком. Крім того, адміністративне стягнення, накладене раніше за те саме діяння, повинне бути або відмінене, або враховане при обранні судом міри покарання.

В деяких ситуаціях перед правозастосовувачем навіть не виникає питання про розмежування кримінального і адміністративного правопорушення. Як приклад, правопорушення, які завжди кваліфікувалися як адміністративні – безбілетний проїзд в автобусі, торгівля у невстановлених місцях тощо. Разом з цим, існують багато правопорушень, які залежно від ряду обставин можуть розглядатися або як проступок, або як злочин. У таких випадках, щоб полегшити розмежування складів проступків і злочинів, забезпечити правильне застосування санкцій, законодавець закріплює у складах конкретні ознаки. Так, незаконне полювання (ст. 248 ККУ) кваліфікується як злочин, якщо діяння заподіяло істотну шкоду, в іншому випадку передбачено притягнення винної особи до адміністративної відповідальності (ст. 85 КУпАП).

Адміністративні та кримінальні правопорушення розрізняються також за способом скоєння діяння, формою провини, мотивом правопорушення та іншими ознаками.

ВИСНОВКИ

Адміністративне правопорушення – це конкретне діяння (факт, явище, подія), що відбулося (мало місце) у реальній дійсності.

Склад адміністративного правопорушення – це абстрактний опис діяння (події, факту, явища). Такий опис являє собою фіксацію в законі найбільш типових, що частіше за все зустрічаються, характерних ознак проступку. Це опис ще не зробленого, а тільки передбачуваного або можливого діяння.

Принципові основи розв'язання проблеми відмежування адміністративних правопорушень містяться в ст. 9 КУпАП. Частина 2 ст. 9 КУпАП визначає, що адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені даним кодексом, настає лише в тому випадку, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть кримінальної відповідальності. Отже найголовнішим критерієм розмежування адміністративних правопорушень є ступінь суспільної небезпеки. Керуючись саме цим критерієм, законодавець відносить одні діяння до проступків, інші — до кримінальних проступків та правопорушень, і включає їх склад до відповідних кодексів.

Питання для самоконтролю

1. Як співвідносяться між собою поняття «адміністративне правопорушення і адміністративний проступок»?
2. Назвіть ознаки адміністративного правопорушення.
3. Надайте поняття складу адміністративного правопорушення та назвіть його елементи.
4. Які види об'єктів правопорушення Ви знаєте? За допомогою чого їх можна визначити?
5. Які елементи включає в себе об'єктивна сторона адміністративного правопорушення?
6. Чи бувають випадки, коли необов'язкові елементи об'єктивної сторони адміністративного правопорушення стають обов'язковими? Якщо так, то в якому випадку?
7. Хто може бути суб'єктом адміністративного правопорушення?
8. З якого віку настає адміністративна відповідальність?

9. Які види спеціальних (особливих) суб'єктів адміністративного правопорушення Ви знаєте?

10. Які елементи включає в себе суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення?

11. Як визначити, в яких випадках особу буде притягнуто до адміністративної відповідальності, а в яких – до кримінальної, якщо і КУпАП і ККУ містять схожі склади правопорушень (наприклад, дрібне хуліганство (ст.173 КУпАП) і хуліганство (ст.296 ККУ)).

ТЕМА № 3. «АДМІНІСТРАТИВНІ СТЯГНЕННЯ».

Мета заняття: _Сформувати у здобувача вищої освіти систематизацію знань щодо поняття та ознак адміністративних стягнень, їх видів та особливостей. Здійснити аналіз застосування адміністративних стягнень для окремих категорій осіб.

ПЛАН

Вступ

1.Поняття адміністративних стягнень.

2.Види адміністративних стягнень.

3.Загальні правила накладення адміністративних стягнень.

Висновки

ВСТУП

Адміністративна відповідальність реалізується шляхом застосування довинних осіб адміністративних стягнень.

Адміністративні стягнення – це матеріалізований вияв адміністративної відповідальності, негативний правовий наслідок неправомірної поведінки особи, яка вчинила адміністративний проступок і повинна відповісти за свій протиправний вчинок та понести за це відповідне покарання у вигляді певних несприятливих заходів морального, матеріального та фізичного впливу.

Ці стягнення є останньою ланкою в системі заходів адміністративного примусу, мірою відповідальності і застосовуються з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню адміністративних правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами.

Отже, адміністративні стягнення поєднують у собі елементи репресивного (карального), виховного та запобіжного характеру.

Конкретні види адміністративних стягнень передбачені в статті 24 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі по тексту - КУпАП).

Адміністративні стягнення поділяються на *основні та додаткові* (ст.25). Система адміністративних стягнень, включає в себе різні за характером і правовими наслідками санкції, що дозволяє використовувати їх диференційовано, з урахуванням суспільної небезпеки вчиненого проступку та особи правопорушника. Ці санкції співвіднесені між собою і розташовані в залежності від наростання значимості стягнення — від найбільш легкого (попередження) до самого суворого — адміністративного арешту.

1. Поняття адміністративних стягнень.

Сутність і мета адміністративного стягнення зафіксовані в ст. 23 КУпАП. У ній підкреслюється, що адміністративне стягнення є мірою відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення стосовно додержання законів, а також запобігання вчиненню нових правопорушень.

Ст. 24 КУпАП установлює такі види адміністративних стягнень:

- 1) попередження;
- 2) штраф;
- 3) оплатне вилучення предмета, який став зняряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення;
- 4) конфіскація: предмета, який став зняряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення;
- 5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину(права керування транспортними засобами, права полювання); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;
- 6) громадські роботи;
- 7) виправні роботи;
- 8) суспільно-корисні роботи
- 9) адміністративний арешт;
- 10) арешт з утриманням на гауптвахті.

До осіб, які не є громадянами України, може бути застосоване адміністративне видворення за межі України (ст. 24 КУпАП).

Усі названі стягнення тісно пов'язані між собою й утворюють єдину систему. Їх насамперед об'єднує загальна мета: захист правопорядку, виховання осіб, що вчинили адміністративні проступки стосовно дотримання законів, а також попередження вчинення нових проступків як самими правопорушниками, так й іншими особами.

Кожне стягнення є покаранням, мірою відповідальності, призначеної за проступки, а застосування будь-якого стягнення означає настання адміністративної відповідальності й тягне для винного несприятливі юридичні наслідки.

Адміністративні стягнення, як правило, полягають у позбавленні або обмеженні прав чи благ. За вчинений проступок громадянин або позбавляється якогось суб'єктивного права (права керування транспортним засобом тощо), тобто звужується його правоздатність, або на нього покладаються спеціальні обов'язки (сплата штрафу).

Перелік адміністративних стягнень, передбачених у ст. 24 КУпАП,

не є вичерпним і закінченим. У разі потреби він може бути доповнений іншими видами стягнень, якщо це виправдано з погляду загальних принципів і цілей застосування адміністративної відповідальності. При цьому можливість доповнення обмовляється двома умовами: по-перше, нові стягнення можуть бути введені тільки законодавчими актами України; по-друге, вони повинні бути установлені відповідно до принципів і положень КУпАП, оскільки останній інтегрував у собі всі найважливіші принципи нормотворчості в цій галузі.

У сучасній практиці законотворчості, здійснюваної Верховною Радою України, надана статтею 24 КУпАП можливість уже використовувалася. Так, відповідно до Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху” загальний перелік адміністративних стягнень, передбачених ст.24 КУпАП, був доповнений такими стягненнями, як громадські роботи, суспільно-корисні роботи та арешт з утриманням на гаупвахті.

Оскільки кожна стаття Особливої частини КУпАП містить чіткі вказівки на вид стягнення, яке підлягає застосуванню за вчинення передбаченого нею проступку, остільки орган, що розглядає справу про адміністративне правопорушення, може призначити тільки те адміністративне стягнення, що визначено в цій статті. При цьому необхідно пам'ятати, що деякі з перерахованих у ст.24 стягнення взагалі не можуть застосовуватися до зазначених, точно визначених у законі категоріям громадян і посадових осіб (зокрема, ст.15, 30, 32).

Кожне з наведених у статті 24 КУпАП стягнень не рівнозначне іншому за об'єктом стягнення, усі вони не збігаються за обсягом і вагомістю впливу. Ця розмаїтість відбиває множинність об'єктів адміністративних правопорушень і засобів зазіхань на них, а також нерівномірний ступінь небезпеки правопорушень.

За характером впливу стягнення поділяються на:

- 1) особисті,
- 2) майнові,
- 3) особисто-майнові.

Так, попередження й адміністративний арешт спрямовані безпо-

середньо на особу правопорушника. До майнових належать штраф, виправні роботи, вилучення і конфіскація предмета. Особисто-майновим стягненням є позбавлення спеціального права. Це стягнення в тому або іншому обсязі впливає на особистість через його майнові інтереси.

Стягнення також можуть бути:

- 1) разовими,
- 2) одномоментними (конфіскація, попередження, штраф),
- 3) тривалими, розтягнутими у часі (арешт, позбавлення прав, виправні роботи).

Законодавець поділяє стягнення на основні й додаткові. Дане положення закріплене ст. 25 КУпАП. У ній ідеться про те, що оплатне вилучення та конфіскація предметів можуть застосовуватись як основні, так і додаткові стягнення, а інші стягнення можуть бути тільки основними.

За правопорушення може бути накладене одне основне або основне і додаткове стягнення. Додаткові стягнення не накладаються окремо, а приєднуються до основного.

2. Види адміністративних стягнень.

Система адміністративних стягнень дозволяє виділити з їх переліку види адміністративних стягнень:

1. За порядком застосування адміністративні стягнення поділяються на такі, що:

— можуть застосовуватись як основні та як додаткові (оплатне вилучення та конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення чи безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення);

— можуть застосовуватися лише як основні (всі інші види адміністративних стягнень).

2. За характером впливу на особу адміністративні стягнення поділяються на:

— особисті, які спрямовані на особу правопорушника (попередження, адміністративний арешт, громадські роботи);

— майнові, які спрямовані на майновий стан правопорушника (штраф, оплатне вилучення предмета, конфіскація предмета, виправні

роботи);

— особисто-майнові (позбавлення спеціального права).

3. Залежно від суб'єкта застосування адміністративні стягнення поділяються на такі, що:

— застосовуються лише судами (оплатне вилучення предмета, конфіскація предмета, позбавлення спеціального права, виправні роботи, громадські роботи, адміністративний арешт);

— застосовуються іншими органами та посадовими особами (попередження, штраф, видворення за межі України).

Стягнення також можуть бути:

— разовими, одномоментними (конфіскація, попередження, штраф);

— тривалими, розтягнутими в часі (адміністративний арешт, позбавлення прав, виправні роботи, громадські роботи).

Крім наведеного поділу необхідно також охарактеризувати кожний видадміністративного стягнення окремо.

Попередження (ст. 26 КУпАП) застосовується як самостійна міра за вчинення незначних адміністративних порушень, а також щодо осіб, які вперше вчинили проступок і при цьому мають добрі характеристики. Зміст попередження як міри адміністративного стягнення полягає в офіційному, від імені держави, осудженні протиправного діяння органом адміністративної юрисдикції й у попередженні правопорушника про неприпустимість таких дій надалі. Воно розраховане на виховний ефект і не зачіпає ні майнових, ні інших прав порушника.

Як і будь-яке інше стягнення, попередження потребує юридичного оформлення у вигляді винесення письмової постанови, що відповідає вимогам ст. 283 КУпАП. Поряд з цим законодавець передбачає можливість фіксації попередження в іншій установленій законом формі. Так, ст. 306 КУпАП визначає, що за вчинення порушень, передбачених статтями 116, 116², 117, 125 і ч. 1 ст. 127 КУпАП, адміністративні стягнення у вигляді попередження на місці оформляються способом, установленим МВС України. До попередження, як і до будь-якого основного стягнення, може бути приєднане додаткове стягнення. Усні попередження посадових осіб не можуть розглядатися як стягнення.

Попередження як адміністративне стягнення слід відрізнити від

по-передження як запобіжного заходу протиправного поведіння.

Сутністю попередження як запобіжного заходу є роз'яснення порушнику протиправного характеру його дій, вимагання їх припинення, усунення допущених порушень і застереження щодо можливості вжиття суворіших примусових заходів. Це оформлюється компетентним державним органом письмово. Водночас може бути встановлений і конкретний термін виконання обов'язку.

Попередження щодо припинення протиправної поведінки є самостійним запобіжним засобом, якщо закон установлює, що спочатку до порушника має бути застосована саме ця міра, а потім, у разі невиконання правового обов'язку — суворіша. Так, знести самовільно зведену будівлю можна лише в тому випадку, якщо і після зробленого попередження громадянин продовжує порушувати закон.

Попередження щодо припинення протиправної поведінки проводиться, якщо правопорушення ще не закінчене, з метою припинення протиправної поведінки й у встановлених законодавством випадках є обов'язковим першим примусовим заходом.

Таким чином, цей запобіжний захід відрізняється від попередження як адміністративного стягнення тим, що стягнення накладається за певний проступок компетентним державним органом шляхом винесення спеціальної постанови.

Штраф (ст. 27 КУпАП) — це грошове стягнення, що накладається на громадян і посадових осіб за адміністративні правопорушення у випадках, установлених законодавством України.

Необхідно зазначити, що це виключно грошове стягнення. Чинному законодавству про адміністративні правопорушення не відомі інші форми штрафу (наприклад, натуральний штраф).

В адміністративно-юрисдикційній практиці штраф є домінуючим видом стягнення, що передбачений як єдиний або альтернативний захід відповідальності за більшість адміністративних правопорушень.

Адміністративний штраф — не відшкодувальне (компенсаційне) стягнення. Цією ознакою він відрізняється від цивільно-правового штрафу. Перше (адміністративний штраф) — це захід впливу на психіку та майнове становище правопорушника. Друге — компенсація матеріаль-

ного збитку, що заподіяний внаслідок порушення договірних зобов'язань.

За одиницю обчислення адміністративного штрафу відповідно до Закону України "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення адміністративної відповідальності у вигляді штрафу" від 7 лютого 1997 р. прийнято неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Як адміністративно-правова санкція штраф характеризується:

- 1) державним примусом;
- 2) обмеженням майнових інтересів тих, до кого він застосовується;
- 3) одночасним (разовим) стягненням.

Штраф має бути сплачений порушником не пізніше як через 15 днів від дня вручення йому постанови про накладення стягнення, а у випадку оскарження або опротестування — 15 днів від дня повідомлення про за- лишення скарги або протесту без задоволення. Якщо штраф накладено на особу віком від 16 до 18 років, яка не має самостійного заробітку, то штраф стягується з батьків або осіб, що їх замінюють.

У разі несплати штрафу у встановлений термін постанова про його накладення надсилається для примусового виконання до відділу державної виконавчої служби за місцем проживання порушника, роботи або за місцезнаходженням його майна.

З тексту ст. 258 КУпАП випливає, що за незначні адміністративні правопорушення допускається накладення і стягнення штрафу на місці їх учинення. До таких належать: пошкодження внутрішнього обладнання вагонів, стекол у пасажирських поїздах, куріння у вагонах приміських поїздів, куріння у невстановлених місцях у поїздах місцевого і далекого сполучення, а також у метрополітені (ст. 110); пошкодження внутрішнього обладнання морських суден і куріння у невстановлених місцях цих суден (ст. 115); керування річковими або маломірними суднами, які зареєстровані у встановленому порядку або не пройшли технічного огляду; перевищення водіями цих суден швидкості руху, стоянка в заборонених місцях, недодержання вимог навігаційних знаків, порушення правил маневрування, подача звукових сигналів, несення бортових вогнів і сигналів (ч. 3 і 5 ст.116); викидання за борт річкового або маломірного судна

сміття або інших предметів (ст. 116) тощо.

Оплатне вилучення (ст. 28 КУпАП) застосовується виключно за рішенням суду і тільки щодо предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення. Воно полягає у примусовому вилученні предмета, його наступній реалізації і передачі колишньому власнику вирученої суми з відрахуванням витрат по реалізації. Фактично йдеться щодо примусової реалізації майна, що перебувало в особистій власності правопорушника. Це стягнення може бути основним або додатковим.

Мета платного вилучення — виключити володіння предметом, зaborоненим до використання або ж використовуваним з порушенням уста-

новлених правил. Ця міра більш м'яка порівняно з конфіскацією та відрізняється від неї платним характером.

За цільовою спрямованістю це стягнення відрізняється від такої міри, як реквізиція. Реквізиція – це вилучення майна у власника в державних або громадських інтересах з виплатою власнику вартості реквізованого майна.

Так, ст. 68 Кодексу торговельного мореплавства України передбачає, що капітан судна у разі нестачі продовольства, "якщо усі життєві припаси, у тому числі незнижуваний запас продовольства, вичерпані, з метою загального розподілу має право провести реквізицію необхідної кількості продовольства, що є в розпорядженні осіб, які перебувають на судні, і реквізицію вантажу, що перебуває на судні і який може бути використаний для харчування. Про реквізицію складається акт. Вартість реквізованого продовольства та вантажу відшкодовується судовласником".

Конфіскація (ст. 29 КУпАП). Конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, — це примусова безоплатна передача його у власність держави. Конфіскація здійснюється виключно за рішенням суду.

Це не компенсаційний захід. Відшкодування майнового збитку не належить до цілей цього стягнення. Не пов'язана конфіскація і з задоволенням будь-яких державних або громадських інтересів, її мета як адміністративного стягнення полягає у примусі особи до виконання покладених на неї обов'язків.

Адміністративно-правова конфіскація завжди є спеціальною (має спеціальний характер). Це означає, що конфіскується не все майно і не будь-які предмети. Конфіскація провадиться тільки щодо речей, безпосередньо пов'язаних із проступком і прямо названих у законі (рушниць, знарядь полювання тощо).

У ст. 29 КУпАП підкреслено, що конфіскувати можна лише предмет, що є особистою власністю порушника, якщо інше не передбачено законодавчими актами. Справа в тому, що конфісковувати річ, що не належить правопорушнику, означає покарати власника майна, який не вчинив правопорушення і не підлягає адміністративній відповідальності. Конфіскований предмет переходить з особистої власності у власність держави.

Конфіскацію як адміністративне стягнення слід відрізнити, по-перше, від реквізиції; по-друге, від вилучення речей і документів як заходу припинення адміністративних правопорушень (статті 260 і 265 КУпАП); по-третє, від вилучення як заходу запобігання адміністративним правопорушенням; по-четверте, від конфіскації як одного з додаткових покарань за вчинення злочинів (статті 51 і 59 КК); по-п'яте, від вилучення, що здійснюється в цивільно-правовому порядку (статті 105 і 136 ЦК).

Стаття 55 Закону України "Про власність" визначає, що за обставин надзвичайного характеру: у випадках стихійного лиха, аварій, епідемій, епізоотій майно в інтересах суспільства за рішенням органів державної влади може бути вилучено (реквізовано) у власника в порядку і на умовах, встановлених законодавчими актами України з виплатою йому вартості майна.

Вилучення предметів як захід припинення адміністративних правопорушень застосовується в позасудовому порядку на підставі статей

260 і 265КУпАП.

Вилученню підлягають речі і документи, які, по-перше, виявлені під час затримання правопорушника, його особистого огляду або огляду його речей; по-друге, є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення.

Вони вилучаються посадовими особами органів контрольно-ревізійної служби, податкової служби, захисту прав споживачів, внутрішніх справ, воєнізованої охорони, цивільної авіації, митних установ, прикордонних військ тощо (ст. 234¹, 234², 244¹, 262 і 264 КУпАП).

Вилучені речі і документи зберігаються до розгляду справи про адміністративне правопорушення у місцях, що їх визначають органи (посадові особи), яким надано право провадити вилучення речей і документів, а після розгляду справи, залежно від результатів її розгляду, їх у встановленому порядку конфіскують або повертають володільцеві, або знищують, а при сплатному вилученні речей реалізують.

Вилучені орден, медаль, нагрудний знак до почесного звання СРСР, почесного звання Української РСР, Почесної Грамоти і Грамоти Президії Верховної Ради Української РСР, почесного звання України, відзнаки Президента України після розгляду справи підлягають поверненню їх законному володільцеві, а якщо він невідомий, надсилаються відповідно до Офісу Президента України.

Вилучені самогон та інші міцні спиртні напої домашнього вироблення, апарати для їх вироблення після розгляду справи підлягають знищенню працівниками поліції.

Про вилучення речей і документів складається протокол або робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення, прогляд речей або адміністративне затримання.

При вчиненні порушень, передбачених статтями 174,190 – 195⁴ КУпАП, працівник поліції має право вилучити вогнепальну, пневматичну зброю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду та холодну зброю, бойові припаси, електрощковіпристрої і спеціальні засоби.

Вилучення з метою запобігання правопорушенням допускається щодо предметів, якими володіють на законних підставах, проте конкрет-

ні обставини дають можливість відповідним державним органам приймати рішення щодо їх вилучення в адміністративному порядку відповідно до чинного законодавства. Ця міра від інших видів вилучення відрізняється відсутністю зв'язку з конкретним правопорушенням. Вона має чисто превентивний характер і її мета — усунення умов, що можуть сприяти вчиненню правопорушення.

Так, при введенні надзвичайного стану, органами, що здійснюють надзвичайний стан, може застосовуватися тимчасове вилучення у громадян зареєстрованої вогнепальної та холодної зброї.

Конфіскація як одне з додаткових покарань за вчинення злочинів провадиться виключно за вироком суду, є додатковим покаранням за вчинений злочин, може поширюватися на все майно засудженого або його частину, незалежно від зв'язку предметів, що конфіскуються, із злочинним діянням.

Вилучення на підставі цивільно-правових норм здійснюється лише в судовому порядку з відповідним позовом.

Позбавлення спеціальних прав (ст. 30 КУпАП). Позбавлення прав — це обмеження правосуб'єктності громадянина в адміністративному порядку за адміністративні проступки. Ця міра застосовується щодо тих суб'єктивних прав, які раніше були надані суб'єкту органами державного управління. Якщо громадянин неправильно використовує надане йому право, орган державного управління тимчасово позбавляє його цього права.

Серед стягнень КУпАП називає тільки два види позбавлення спеціального права: права керування (статті 108, 116, 122, 123, 124, 130 та ін.) і права полювання (ст. 85).

Таке стягнення передбачається за грубе чи систематичне порушення порядку користування правом. Воно застосовується судом і уповноваженими на те посадовими особами.

У всіх випадках застосування цього стягнення йдеться про позбавлення спеціальних прав, що відрізняються від прав конституційних, які громадяни мають від народження або які виникають у результаті придбання дієздатності. Основна їх особливість полягає в тому, що вони персоніфіковані, тобто даються конкретній особі в дозвільному порядку.

Позбавлення прав, будучи стягненням, водночас виконує завдання припинення протиправної діяльності, у ньому вдало поєднуються каральний і припинювальний моменти. Попереджувальне завдання воно розв'язує не тільки шляхом виправлення і перевиховання правопорушника, а й шляхом позбавлення його можливості знову чинити аналогічні проступки.

Громадські роботи (ст. 30¹ КУпАП). Виконання стягнення у вигляді громадських робіт здійснюється на основі участі порушників у суспільно корисній праці і полягає у виконанні правопорушником безоплатних робіт у вільний від роботи чи навчання час.

Види таких робіт та об'єкти, на яких порушники відбудуватимуть стягнення, визначають органи місцевого самоврядування. Вони узгоджуються з кримінально-виконавчою інспекцією, яка здійснює реалізацію цього стягнення.

Громадські роботи призначається в судовому порядку на строк від двадцяти до шістдесяти годин і відбуваються не більш як чотири години на день. До відбутого строку громадських робіт зараховується тільки той час, протягом якого порушник виконував суспільно корисну працю на визначених об'єктах, що підтверджено повідомленням власника підприємства.

Громадські роботи не призначаються особам, визнаним інвалідами першої або другої групи, вагітним жінкам, а також жінкам, старше 55 років та чоловікам, старше 60 років.

У разі втрати працездатності, призову на строкову військову службу, взяття під варту, засудження до кримінального покарання у виді позбавлення або обмеження волі, або якщо невідоме місцезнаходження особи, постановою суду громадські роботи замінюються штрафом. Розмір штрафу визначається з такого розрахунку: чотири години невідбутих громадських робіт дорівнюють одному неоподаткованому мінімуму доходів громадян.

Виконання громадських регламентовано "Порядком виконання адміністративних стягнень у вигляді громадських робіт та виправних робіт", який затверджено наказом Міністерства юстиції України від 19.03.2013р. № 474/5.

У всіх випадках громадські роботи встановлюються законодавцем у межах альтернативних санкцій.

Виправні роботи (ст. 31 КУпАП) — стягнення майнового характеру, що триває. Воно застосовується на термін до двох місяців із відбуванням за місцем постійної роботи винного і з відрахуванням до 20 відсотків його заробітку в дохід держави.

Виправні роботи призначаються у судовому порядку і здійснюються відповідно до "Порядку виконання адміністративних стягнень у вигляді громадських робіт та виправних робіт". Ця санкція застосовується тільки до правопорушників, які мають постійну роботу. Вона не може застосовуватися до непрацездатних осіб (пенсіонерів за віком, інвалідів, до вагітних). Крім того, відповідно до ст. 15 КУпАП, виправні роботи не можуть бути застосовані до військових, призваних на збори військовозобов'язаних, осіб рядового і начальницького складу Національної поліції.

Таке стягнення застосовується за адміністративні правопорушення, що за ступенем суспільної небезпеки наближаються до злочинних діянь. Це дрібне розкрадання (ст. 51), ухилення від відшкодування майнового збитку, заподіяного злочином (ст. 51¹), дрібне хуліганство (ст. 173), злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця (ст. 185) та ін.

Виправні роботи призначаються тільки як основне стягнення й відбуваються виключно за місцем постійної роботи правопорушника. Відрахування здійснюються із заробітку за основним місцем роботи, за сумісництвом, гонорарів, одержуваних за договорами і трудовими угодами. Вони не допускаються з пенсій, грошової допомоги, виплат одного разу характеру.

Крім відрахувань грошових сум у дохід держави, виправні роботи припускають ще низку правообмежень майнового та трудового характеру. Так, у період відбування виправних робіт забороняється надання чергової відпустки, час їх відбування не зараховується у виробничий стаж, не допускається звільнення з роботи за власним бажанням, крім окремих випадків (перехід на роботу з кращими умовами праці, на роботу за фахом тощо).

У всіх випадках виправні роботи встановлюються законодавцем у межах альтернативних санкцій.

Адміністративний арешт (ст. 32 КУпАП). Це стягнення встановлено за адміністративні правопорушення, що за ступенем громадської небезпеки наближаються до злочинів. Арешт є найбільш суворим з усіх видів адміністративних стягнень. Тому законодавець прямо зазначає, що адміністративний арешт застосовується лише у виняткових випадках за окремі види адміністративних правопорушень. Цією ж обставиною пояснюється використання цього стягнення тільки в альтернативних санкціях.

Призначається адміністративний арешт тільки судом (суддею) терміном до 15 діб. Його не застосовують до вагітних жінок, жінок, що мають дітей віком до 12 років, осіб, які не досягли 18 років, інвалідів 1 і 2-ої груп (ст. 32), а також військовослужбовців, призваних на збори військовозобов'язаних, осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ (ст. 15).

Винятковість адміністративного арешту означає, що можливість вжиття до правопорушника альтернативних заходів впливу старанно вивчена і визнана недоцільною. У цьому зв'язку характерними є санкції ст. 173 "Дрібне хуліганство", ст. 178 "Розпивання спиртних напоїв у громадських місцях і поява у громадських місцях у п'яному вигляді", ст. 185 злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця, ст. 185¹ "Порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій". У них підкреслюється, що ці проступки тягнуть за собою адміністративний арешт лише у тому разі, якщо з урахуванням обставин справи й особи правопорушника вжиття до нього інших заходів впливу визнається недостатнім.

За чинним законодавством адміністративний арешт передбачається за вчинення таких видів правопорушень: незаконні вироблення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах (ст. 44); дрібне хуліганство (ст. 173); розпивання спиртних напоїв у громадських мі-

сцях і поява у громадських місцях у п'яному вигляді (ч. 3 ст. 178); злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця (ст. 185); порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій (ст. 185¹); прояв неповаги до суду або Конституційного Суду України (ст. 185³).

Крім того, адміністративний арешт передбачений як наслідок ухилення особи від відбування виправних робіт, застосованих за вчинення дрібного хуліганства. Відповідно до ст. 325 КУпАП постановою судді невідбутий строк виправних робіт може бути замінено адміністративним арештом із розрахунку один день арешту за три дні виправних робіт, але не більш як на 15 діб.

Примусове видворення іноземців. Законом України від 18 січня 2001 року "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо боротьби з нелегальною міграцією" стаття 24 Кодексу України про адміністративні правопорушення була доповнена частиною такого змісту: "Законами України може бути передбачено адміністративне видворення за межі України іноземців і осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок".

Зазначене свідчить про наступне: по-перше, розташування цього положення окремою частиною статті, яка має назву "Види адміністративних стягнень", дає підстави вважати, що адміністративне видворення за межі України іноземців і осіб без громадянства є адміністративним стягненням; по-друге, адміністративне видворення повинне бути передбачено законами України; по-третє, адміністративне видворення застосовується лише до іноземців і осіб без громадянства; по-четверте, підставою застосування адміністративного видворення є вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок.

Важлива особливість примусового видворення іноземців полягає у тому, що жодна із статей Особливої частини КУпАП у санкціях такого стягнення не передбачає. Його регламентація міститься у Законі України від 22 вересня 2011р. "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства". Відповідно до нього, видворення здійснюється уповноваженими суб'єктами на підставі постанови адміністративного суду. Видворен-

ню підлягають особи, які не виконали в установлений строк без поважних причин рішення про примусове повернення або якщо є обґрунтовані підстави вважати, що іноземець або особа без громадянства ухилятимуться від виконання такого рішення.

Відповідно до ст. 31 Закону «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» заборонені:

Примусове повернення чи примусове видворення або видача чи передача іноземця та особи без громадянства до країн:

- де їх життю або свободі загрожуватиме небезпека за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань.

- де їм загрожує смертна кара або страта, катування, жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання;

- де їх життю або здоров'ю, безпеці або свободі загрожує небезпека внаслідок загальнопоширеного насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту чи систематичного порушення прав людини, або природного чи техногенного лиха, або відсутності медичного лікування чи догляду, який забезпечує життя;

- де їм загрожує видворення або примусове повернення до країн, де можуть виникнути зазначені випадки.

Крім того необхідно коротко охарактеризувати заходи впливу, що застосовуються до **неповнолітніх**:

- зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;

- попередження;

- догана або сувора догана;

- передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їхньою згодою, а також окремим громадянам на їхнє прохання (ст. 24-1 КУпАП).

Передбачені заходи впливу носять виховний характер і можуть бути застосовані до неповнолітніх, що вчинили адміністративний проступок, у віці від 16-ти до 18-ти років, якщо орган адміністративної юрисдикції прийде до висновку, що виправлення правопорушника можливо без

застосування до нього більш суворого адміністративного стягнення. У своїй сукупності ці міри утворюють систему, що побудована з урахуванням наростання важливості примусових мір: від менш суворих до більш суворих.

3. Загальні правила накладення адміністративних стягнень.

Накладення адміністративного стягнення — це важливий юридичний факт. З моменту його виникнення особа перебуває у стані притягнення до адміністративної відповідальності і повинна виконувати звернені до неї вимоги, які передбачені законодавцем.

Виходячи з цього, законодавець не лише ретельно виписує і фіксує види стягнень, а й встановлює правила їх накладення. Ці правила у вигляді матеріальних норм представлені у главі 4 КУпАП "Накладення адміністративного стягнення".

Зазначена глава складається з восьми статей. Це статті: 33 — "Загальні правила накладення стягнення за адміністративне правопорушення"; 34 — "Обставини, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення"; 35 — "Обставини, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення"; 36 — "Накладення адміністративних стягнень при вчиненні кількох адміністративних правопорушень"; 37 — "Обчислення строків адміністративного стягнення"; 38 — "Строки накладення адміністративного стягнення"; 39 — "Строк, після закінчення якого особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню"; Стаття 39-1. Направлення на проходження програми для особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі; 40 — "Покладення обов'язку відшкодувати заподіяну шкоду"; 40¹ — "Судовий збір".

Загальні правила накладення стягнення, які містяться у статті 33, є нормами-принципами і визначають першочергові засади щодо переведення особи у стан притягнення до адміністративної відповідальності.

По-перше, законодавець встановлює, що стягнення за адміністративні правопорушення накладаються у межах, які визначені чинним законодавством (КУпАП та інші закони України).

По-друге — вимагає при накладенні стягнень враховувати: а) ха-

раактер вчиненого правопорушення, б) властивості особи порушника, в) ступінь його вини, г) майновий стан, д) обставини, що пом'якшують відповідальність, е) обставини, що обтяжують відповідальність.

Врахування характеру вчиненого правопорушення, властивостей особи порушника, ступені його вини і майнового стану правозастосовник здійснює на підставі об'єктивно встановлених фактів, керуючись законом і правосвідомістю.

Обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність конкретизовані законодавцем і зафіксовані у статтях 34 і 35 КУпАП. Вони підлягають обов'язковому з'ясуванню при розгляді справи про адміністративне правопорушення (ст. 280 КУпАП) і врахуванню при накладенні стягнення.

До обставин, що пом'якшують відповідальність (ст.34) відносяться:

- 1) щире розкаяння винного;
- 2) відвернення винним шкідливих наслідків правопорушення, добровільне відшкодування збитків або усунення заподіяної шкоди;
- 3) вчинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання або при збігу тяжких особистих чи сімейних обставин;
- 4) вчинення правопорушення неповнолітнім;
- 5) вчинення правопорушення вагітною жінкою або жінкою, яка має дитину віком до одного року.

Перелік пом'якшуючих обставин не є вичерпним. Законами можуть передбачатися й інші пом'якшуючі обставини. Більш того, правозастосовник може визнати пом'якшуючими і обставини, які не зазначені в законі.

До обставин, що обтяжують відповідальність (ст.35) відносяться:

- 1) продовження протиправної поведінки, незважаючи на вимогу уповноважених на те осіб припинити її;
- 2) повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню; вчинення правопорушення особою, яка раніше вчинила кримінальне правопорушення;

- 3) втягнення неповнолітнього в правопорушення;
 - 4) вчинення правопорушення групою осіб;
 - 5) вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин;
- б) вчинення правопорушення в стані сп'яніння.

Перелік цих обставин є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає. У той же час, особа, яка накладає адміністративне стягнення, залежно від характеру адміністративного правопорушення має право не визнати ту чи іншу обставину обтяжуючою.

Кодексом України про адміністративні правопорушення урегульовано накладення стягнень при вчиненні кількох (двох або більше) проступків однією й тією ж особою. У відповідній статті (ст. 36) розглянуто два випадки щодо таких ситуацій.

Перший — це випадок, коли справи розглядаються різними суб'єктами юрисдикції або одним й тим же суб'єктом юрисдикції, але не одночасно. У такому разі стягнення накладається за кожне правопорушення окремо.

Другий — це випадок, коли справи розглядаються одночасно одним і тим же суб'єктом юрисдикції. У такому разі стягнення накладається в межах санкції, встановленої за більш серйозне правопорушення з числа вчинених. При цьому до основного стягнення може бути приєднано одне з додаткових, передбачених статтями про відповідальність за будь-яке з вчинених правопорушень.

Особлива увага приділяється питанням щодо строків, які об'єктивують факт накладення адміністративного стягнення (ст. 37, 38, 39 КУпАП).

По-перше, законодавець встановлює порядок обчислення строків (ст. 37 КУпАП). Обчислення строків здійснюється в залежності від виду стягнення. Строк адміністративного арешту обчислюється добами. Виправних робіт — місяцями або днями. Позбавлення спеціального права — роками, місяцями або днями. Строк стягнення у вигляді громадських робіт, відповідно до "Порядку виконання адміністративних стягнень у вигляді громадських робіт та виправних робіт", обчислюється в годинах, протягом яких порушник виконував визначену суспільно корисну

працю.

По-друге, встановлюються строки накладення адміністративного стягнення (ст. 38 КУпАП). Застосування строків здійснюється:

- а) за загальним правилом
- б) за особливими правилами.

Загальні правила розповсюджуються на всі випадки, крім спеціально регламентованих (таких, що підпадають під дію особливих правил). За загальним правилом стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня вчинення проступку. Якщо справи про адміністративні правопорушення відповідно до цього Кодексу чи інших законів підвідомчі суду (судді), стягнення може бути накладено не пізніше як через три місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні - не пізніше як через три місяці з дня його виявлення, крім справ про адміністративні правопорушення, зазначені у частинах третій - п'ятій цієї статті.

Адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, передбаченого частинами третьою - шостою статті 164-14 КУпАП, може бути накладено протягом шести місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення.

Адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, а також правопорушень, передбачених статтями 212-15, 212-21 КУпАП, може бути накладено протягом шести місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення.

Адміністративне стягнення за вчинення правопорушень, передбачених статтями 204-1 (Незаконне перетинання або спроба незаконного перетинання державного кордону України) і 204-2 (Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї) КУпАП, може бути накладено протягом трьох місяців з дня їх виявлення, але не пізніше року з дня їх вчинення, а у разі вчинення таких правопорушень іноземцями або особами без громадянства, стосовно яких у встановленому законом порядку прийнято рішення про примусове повернення чи примусове видворення з України, - протягом часу, необхідного для їх виїзду з України, але не пізніше строку, визначеного законом для виїз-

ду цих осіб з України чи забезпечення їх примусового видворення з України.

У разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через три місяці з дня прийняття рішення про закриття кримінального провадження.

Застосування особливих правил обумовлено : а) підвідомчістю суду, б) об'єктом посягання, в) закриттям кримінального провадження.

По-третє, законодавець визначає строк, після закінчення якого особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню (ст. 39). Таким строком є один рік з дня закінчення виконання стягнення.

Стаття 39-1 КУпАП, що має назву «Направлення на проходження програми для особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі» передбачають, у разі вчинення домашнього насильства чи стягнення за адміністративне правопорушення має право одночасно вирішити питання про направлення особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі, на проходження програми для таких осіб, передбаченої Законом України "Про запобігання та протидію домашньому насильству" чи Законом України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків".

До глави 4 КУпАП "Накладення адміністративного стягнення" включені статті 40 "Покладення обов'язку відшкодувати заподіяну шкоду" і 40¹ "Судовий збір".

Стаття 40 регламентує покладення обов'язку відшкодувати заподіяну майнову шкоду. Питання про відшкодування вирішується одночасно з накладенням адміністративного стягнення. Право на такі рішення має: а) адміністративна комісія, б) виконавчий орган сільської, селищної, міської ради, в) суддя районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду.

Адміністративна комісія і виконавчий орган відповідної ради мають право прийняти рішення про відшкодування лише у разі, коли сума шкоди не перевищує двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Суддя — незалежно від розміру шкоди, крім випадків коли шкоду

заподіяно неповнолітнім.

Коли шкоду заподіяно неповнолітнім, який досяг шістнадцяти років і має самостійний заробіток, а сума шкоди не перевищує одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян, суддя має право покласти на неповнолітнього відшкодування заподіяної шкоди або зобов'язати своєю працею усунути її.

В інших випадках питання про відшкодування майнової шкоди, заподіяної адміністративним правопорушенням, вирішується в порядку цивільного судочинства.

Стаття 40¹ регламентує справляння судового збору у провадженні по справі про адміністративне правопорушення. Він сплачується особою, на яку постановою суду накладено адміністративне стягнення. Судовий збір включається до складу судових витрат. Розмір і порядок сплати судового збору встановлюється Законом України "Про судовий збір" від 08.07.2011р.

ВИСНОВКИ

Адміністративне стягнення - захід відповідальності, що застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративний проступок, а також попередження скоєння нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами. Адміністративне стягнення зазвичай знаходить свій прояв у моральному чи матеріальному впливі на правопорушника. Окремі види стягнень можуть одночасно поєднувати в собі моральне засудження, матеріальний вплив і тимчасове обмеження прав правопорушника. Зокрема, такі наслідки наступають за адміністративного арешту, позбавлення спеціальних прав, суспільно-корисних робіт, видворення за межі України.

Адміністративним стягненням присвячена глава 3 КУпАП "Адміністративні стягнення". Сутність і мета адміністративного стягнення зафіксовані в ст.23 КУпАП. У ній зазначено, що адміністративне стягнення є мірою відповідальності та застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів, а також запобігання вчиненню нових правопорушень.

Питання для самоконтролю

1. Що таке адміністративні стягнення?
2. Штраф, як вид адміністративного стягнення?
3. Попередження та його особливості.
4. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності військовослужбовців.
5. Види адміністративних стягнень.
6. Громадські роботи, як вид адміністративних стягнень.
7. Мета адміністративного стягнення.
8. Основні адміністративні стягнення.
9. Адміністративні стягнення, що застосовуються до неповнолітніх

ТЕМА 4: «ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЯКІ ПОСЯГАЮТЬ НА ВЛАСНІСТЬ. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЯКІ ПОСЯГАЮТЬ НА ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК І ГРОМАДСЬКУ БЕЗПЕКУ»

Мета заняття: _Формування понятійно-категоріального апарату з відповідної теми лекції, а також систематизація стійких знань здобувачів вищої освіти щодо кваліфікації правопорушень, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку та на власність.

ПЛАН

Вступ

1. Відповідальність за адміністративні правопорушення, що посягають на власність.

2. Відповідальність за правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку.

Висновки

ВСТУП

Адміністративні порушення у сфері власності становлять одну із найпоширеніших і найнебезпечніших груп протиправних діянь, оскільки вони посягають на одне із найбільших цінних соціальних благ – право власності. Відповідно до ст. 41 Конституції України кожен має право володіти, користуватись і розпоряджатись своєю власністю. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності.

Адміністративно-правова охорона публічного порядку є виконавчо-розпорядницькою діяльністю органів державного управління, що складаються з встановлених обов'язкових правил поведінки, створення необхідних умов для їх виконання, а також здійснення адміністративного нагляду і вжиття заходів впливу.

У загальному розумінні під публічним порядком розуміють урегульовану правовими та іншими соціальними нормами певну частину суспільних відносин, які складають режим життєдіяльності у відповідних сферах, забезпечують недоторканність життя, здоров'я та гідності громадян, власності та умов, що склалися для нормальної діяльності установ, підприємств, організацій, посадових осіб і громадян.

1. Кваліфікація адміністративних правопорушень, які посягають на власність.

До 2005 року адміністративна відповідальність наставала лише за дрібне розкрадання державного або колективного майна. Проте побудова правової, демократичної держави вимагає декриміналізації діянь, які нездатні заподіювати істотну шкоду об'єктам кримінально-правової охорони. Крім того конституційне проголошення, що всі суб'єкти права власності рівні перед законом (ст. 13 Конституції України) та законодавче закріплення, що Україна створює рівні умови для розвитку всіх форм власності та їх захисту в ч. 5 ст. 2 Закону України “Про власність” вимагали від законодавця нових підходів до захисту права власності, а саме установа однакових умов відповідальності за викрадання чужого майна будь-якої форми власності. З огляду на зазначене 30 червня 2005 року відбулася декриміналізація дрібного викрадення приватного майна і відповідних змін зазнала ст.51 КУпАП.

Для вірної кваліфікації правопорушення за ст. 51 КУпАП „Дрібне викрадення чужого майна” необхідно визначитися із складом даного правопорушення.

Слід звернути увагу на те, що предметом даного правопорушення є майно, яке має певну вартість і є чужим для винної особи. Розмір майна, яким заволоділа винна особа в результаті вчинення відповідного правопорушення, визначається лише вартістю цього майна, яка визначається за роздрібними (закупівельними) цінами, що існували на момент вчинення правопорушення, а розмір відшкодування завданих правопорушенням збитків – за відповідними цінами на час вирішення справи в суді. За відсутності зазначених цін на майно його вартість може бути визначено шляхом проведення відповідної експертизи. Чужим слід визнавати майно, яке не перебуває у власності чи законному володінні винного.

Для розмежування дрібного викрадення чужого майна з крадіжкою як кримінально караним правопорушенням слід звернути увагу на те, що викрадення чужого майна вважається дрібним, якщо вартість такого майна на момент вчинення правопорушення не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян. У 2023 році прожитковий мінімум для працездатної особи становить 2 684 грн на місяць. Відповідно, у 2023 році розмір податкової соціальної пільги становить 1 342 грн ($2\ 684\ \text{грн} \div 50\% = 1\ 342\ \text{грн}$).

Тобто для кваліфікації правопорушення адміністративного чи кримінального (не розмір штрафу як покарання) неоподатковуваний мінімум становить 1 342 грн. В інших випадках неоподаткований мінімум становить 17 грн. Тобто для **класифікації злочину** беруть саме 50% розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи, а от для **вирахування штрафів** користуються сталим розміром неоподаткованого мінімуму в 17 грн. Наприклад, відповідно до статті 51 КпАП, крадіжка чужого майна вважається **дрібною**, якщо вартість такого майна на момент здійснення правопорушення не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян, тобто – 268,4 грн. ($0,2 \times (50\% \div 2684)$). Зверніть увагу, що тут застосовується розмір податкової соціальної пільги (1 342 грн, а не 17 грн).

Якщо вартість викраденого майна **перевищує 268,4 грн, настає кримінальна відповідальність.**

Відповідно до ст.41 Конституції України кожен має право володіти, користуватись і розпоряджатись своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Відносини щодо створення і використання об'єктів права інтелектуальної власності регулюються Цивільним кодексом України, законами України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» та низкою інших нормативно-правових актів. За порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності настає адміністративна відповідальність відповідно до ст.51² КУпАП.

Стаття 51². Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності

Незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності (літературного чи художнього твору, їх виконання, фонограми, передачі організації мовлення, комп'ютерної програми, бази даних, наукового відкриття, винаходу, корисної моделі, промислового зразка, знаку для товарів і послуг, топографії інтегральної мікросхеми, раціоналізаторської пропозиції, сорту рослин тощо), або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняються законом-

тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, призначених для її виготовлення.

Об'єктом даного правопорушення є майнові та немайнові права суб'єктів права інтелектуальної власності. Відповідно до статей 14, 15 Закону України «Про авторські та суміжні права» права авторів поділяються на особисті немайнові та майнові. Наприклад, автору належать такі особисті немайнові права: 1) вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належно імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого

публічного використання твору, якщо це практично можливо; 2) забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом; 3) вибирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках і під час будь-якого публічного використання; 4) вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора. Особисті немайнові права автора не можуть бути передані (відчужені) іншим особам.

До майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) належать: а) виключне право на використання твору; б) виключне право на дозвіл або заборону використання твору іншими особами. Майнові права автора (чи іншої особи, яка має авторське право) можуть бути передані (відчужені) іншій особі, після чого ця особа стає суб'єктом авторського права. Виключне право на використання твору автором (чи іншою особою, яка має авторське право) дозволяє йому використовувати твір у будь-якій формі і будь-яким способом. Виключне право автора (чи іншої особи, яка має авторське право) на дозвіл чи заборону використання твору іншими особами дає йому право дозволяти або забороняти: 1) відтворення творів; 2) публічне виконання і публічне сповіщення творів; 3) публічну демонстрацію і публічний показ; 4) будь-яке повторне оприлюднення творів, якщо воно здійснюється іншою організацією, ніж та, що здійснила перше оприлюднення; 5) переклади творів; 6) переробки, адаптації, аранжування та інші подібні зміни творів; 7) включення творів як складових до збірників, антологій, енциклопедій тощо; 8) розповсюдження творів шляхом першого продажу, відчуження іншим способом або шляхом здавання в майновий найм чи у прокат та шляхом іншої передачі до першого продажу примірників твору; 9) подання своїх творів до загального відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до творів з будь-якого місця і у будь-який час за їх власним вибором; 10) здавання в майновий найм і (або) комерційний прокат після першого продажу, відчуження іншим способом оригіналу або примірників аудіовізуальних творів, комп'ютерних програм, баз даних, музичних

творів у нотній формі, а також творів, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі або у формі, яку зчитує комп'ютер; 11) імпорт примірників творів тощо. Виключні права авторів на використання творів архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва передбачають і право їх участі у реалізації проектів цих творів. За винятком визначених законодавством випадків, автор (чи інша особа, яка має авторське право) має право вимагати виплати винагороди за будь-яке використання твору, якому може здійснюватися у формі одноразового платежу, або відрахувань за кожний проданий примірник чи кожне використання твору, або комбінованих платежів. Розмір і порядок виплати авторської винагороди за створення і використання твору встановлюються в авторському договорі або у договорах, що укладаються за дорученням суб'єктів авторського права організаціями колективного управління з особами, які використовують твори. Кабінетом міністрів України можуть встановлюватися мінімальні ставки авторської винагороди та порядок їх застосування.

Об'єктивна сторона цього правопорушення полягає у незаконному використанні об'єктів права інтелектуальної власності, привласненні права на цей об'єкт або іншого умисного порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом.

Адміністративна відповідальність за дане правопорушення настає у випадку, коли зазначені дії не спричинили матеріальної шкоди у великому розмірі. Матеріальна шкода вважається завданою у великому розмірі, якщо вартість примірників незаконно відтворених чи розповсюджених творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм і програм мовлення, аудіо- та відеокасет, дискет, інших носіїв інформації або сума доходу, отриманого в результаті незаконного опублікування, виконання, показу чи публічного оприлюднення творів, комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення, продажу аудіо- та відеокасет, дискет, інших носіїв інформації у сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а завданою в особливо великому розмірі – якщо їх вартість або сума доходу у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Якщо вищезазначені дії завдали матеріальної шкоди у великому або особливо великому розмірі, то вони утворюють склад злочину, пе-

редбаченого відповідною статтею Кримінального кодексу України.

Із суб'єктивної сторони дане правопорушення характеризується умисною формою вини.

Суб'єктом цього правопорушення можуть бути як посадові особи підприємств, організацій та установ усіх форм власності, так і громадяни.

2. Відповідальність за правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку.

Поняття громадського порядку являє собою категорію, яка складається з трьох основних елементів: зміст громадського порядку; засоби його регулювання; мета встановлення громадського порядку.

В адміністративно-правовій науці громадський порядок визначається в широкому та вузькому розумінні.

Громадський порядок у широкому розумінні – це вся система суспільних відносин, що склалися в даному суспільстві, тобто, це система урегульованих правовими та іншими соціальними нормами суспільних відносин, які складають режим життєдіяльності в державі, забезпечують недоторканість життя, здоров'я та гідності громадян, власності та умов, що склалися для нормальної діяльності установ, підприємств, організацій, посадових осіб і громадян.

Громадський порядок у вузькому розумінні визначається як морально - правовий стан суспільства, при якому компетентні органи виконавчої влади шляхом поліцейського нагляду забезпечують безпеку і правомірну поведінку громадян в громадських місцях, вільне використання ними своїх прав і свобод, а також упорядкування громадських місць, яке сприяє трудовій діяльності та відпочинку громадян.

Громадський порядок у вузькому розумінні характеризується наступною сукупністю ознак:

- громадський порядок встановлюється в громадських місцях, які є різними за призначенням та терміном використання;
- громадський порядок залежить від упорядкування громадських місць;
- громадський порядок залежить від правомірної та моральної поведінки громадян;

- громадський порядок – це морально-правовий стан суспільства, який характеризується ознаками міцності та стабільності.

Зміст громадського порядку тісно переплітається зі змістом громадської безпеки, яка являє собою відносини, пов'язані з відверненням або ліквідацією шкідливих для життя і здоров'я людини наслідків, які викликані небезпечною для оточуючих поведінкою людей або дією стихійних сил природи. Відомо, що невиконання своїх взаємних обов'язків учасниками відносин може мати місце за обставин і з причин, які знаходяться за межами їх волі. Порушити нормальний порядок суспільного життя, суспільних відносин, що склалися, створити загрозу безпеці громадян та збереженню їх майна, порушити нормальну діяльність підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян можуть і такі обставини, як стихійні лиха: пожежі, повені, землетруси, епідемії тощо. До шкідливих наслідків можуть призвести непродумані організація вуличного руху, проведення масових заходів і т.ін. Взаємозв'язок цих груп суспільних відносин в тому, що безумовне здійснення суспільних відносин сфери безпеки є обов'язковою умовою реального прояву відносин у сфері громадського порядку. Необхідно визнати, що складовою частиною змісту публічного порядку є публічна безпека, яка також ґрунтується на суворому виконанні встановлених вимог учасниками відносин з метою попередження та ліквідації шкідливих наслідків стихійних сил природи чи інших небезпечних для суспільства явищ.

Таким чином, громадський порядок, особиста безпека та громадська безпека являють собою органічно взаємопов'язані між собою соціальні явища, які обумовлюють єдність комплексу здійснюваних заходів щодо їх забезпечення та охорони.

Правопорушення, що посягають на публічний порядок і публічну безпеку, розміщені в главі 14 Особливої частини Кодексу України про адміністративні правопорушення:

- дрібне хуліганство (ст. 173);
- поширювання неправдивих чуток (ст. 173-1);
- вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування (ст. 173-2);

- виготовлення та пропаганда георгіївської (гвардійської) стрічки (ст. 173-3);
- булінг (цькування) учасника освітнього процесу (ст. 173-4);
- стрільба з вогнепальної, холодної металевий чи пневматичної зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії в населених пунктах і в не відведених для цього місцях або з порушенням встановленого порядку (ст. 174);
- порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки (ст. 175);
- куріння тютюнових виробів у заборонених місцях (ст. 175-1);
- здійснення суб'єктом господарювання господарської діяльності без декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки (ст. 175- 2);
- виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення (ст. 176);
- придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення (ст. 177);
- виготовлення, придбання, зберігання або реалізація фальсифікованих алкогольних напоїв або тютюнових виробів (ст. 177-2);
- розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді (ст. 178);
- розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на виробництві (ст. 179);
- доведення неповнолітнього до стану сп'яніння (ст. 180);
- порушення порядку перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування (ст. 180);
- азартні ігри, ворожіння в громадських місцях (ст. 181);
- заняття проституцією (ст. 181-1);
- порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях (ст.

182);

- завідомо неправдивий виклик спеціальних служб (ст. 183);
- несплата аліментів (ст. 183-1);
- ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт (ст. 183-2);
- невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей (ст. 184).

Виходячи зі змісту положень статей КУпАП, родовим об'єктом даних правопорушень виступають однорідні групи суспільних відносин в сфері забезпечення громадського порядку і громадської безпеки, при цьому кожен із названих об'єктів має самостійне кваліфікуюче значення.

Безпосередній об'єкт — одне або кілька суспільних відносин, яким спричиняється шкода конкретним правопорушенням, що посягає на громадський порядок і громадську безпеку (це можуть бути відносини людської гідності та громадської моралі (ст. ст. 173, 178), спокій громадян (ст. 182), відносини, що склалися в сфері використання пожежної техніки та засобів пожежогасіння (ст. 175)).

В окремих адміністративних правопорушеннях законодавець виділяє ще одну ознаку об'єкта – предмет посягання, який, на відміну від решти видів об'єктів, пов'язаний не з системою суспільних відносин, а з конкретними речами матеріального світу, на які спрямоване правопорушення. Такими предметами виступають:

- пожежна техніка і засоби пожежогасіння (ст. 175), вони бувають стаціонарні (нерухомо змонтовані пожежогасильні установки), пересувні (пожежні автомобілі, автоцистерни, авто драбини, автонасоси, мотопомпи, пожежні потяги, теплоходи, танки, літаки та ін.) і первинні (вогнегасники, гідропомпи (невеликі поршневі насоси), відра, бочки з водою, лопати, шухляди з піском, азбестові полотнини, повстяні мати, повстини, лопи, пилки, сокири);

- тютюнові вироби (ст. ст. 175-1, 177-2) — куріння, вживання та використання тютюнових виробів, предметів, пов'язаних з їх вживанням, трав'яних виробів для куріння, електронних сигарет, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згорання, кальянів;

- самогон чи інших міцні спиртні напої домашнього вироблення (ст.

176 і 177);

- слабоалкогольні напої (ст. ст. 178, 179);

- алкогольні напої (ст. ст. 177-2, 178, 179).

З об'єктивної сторони дана група адміністративних правопорушень характеризується переважно вольовими, активними діями, якими всупереч діючим нормам права і моралі порушуються відповідні правила поведінки у сфері громадського порядку та громадської безпеки, що охороняються адміністративними санкціями.

Вона включає передусім такі ознаки, як діяння, його шкідливі наслідки, причинний зв'язок між протиправним діянням і шкідливими наслідками, що наступили, час, місце, способи та засоби вчинення правопорушення.

Протиправне діяння проявляється у двох формах — дія чи бездіяльність.

Для переважної більшості порушень громадського порядку характерною особливістю є їх вчинення у формі протиправної дії (дрібне хуліганство, поширювання неправдивих чуток, вчинення домашнього насильства, виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення, придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення, розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді), рідше у формі бездіяльності (невиконання термінового заборонного припису, невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей).

Для порушень громадської безпеки ситуація протилежна. Більшість проступків вчиняються у формі бездіяльності (різні порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, що проявляються у невиконанні встановлених законом відповідних приписів, початок роботи новоутворених підприємств або початок використання суб'єктом господарювання об'єктів нерухомості без зареєстрованої декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки, для яких подання такої декларації є обов'язковим), рідше — у формі дії (використання пожежної техніки та засобів пожежогасіння не за призначенням, стрільба з вогнепальної чи хо-

лодної метальної зброї в населених пунктах і в не відведених для цього місцях);

Як правило, усі порушення встановлених правил громадського порядку і громадської безпеки є формальними, тобто не передбачають настання шкідливих наслідків як необхідної ознаки складу даних проступків. шкідливі наслідки діяння. Приклад необхідності встановлення цієї кваліфікуючої ознаки передбачений у ст. 173-2, яка передбачає вчинення будь-яких дій фізичного, психологічного чи економічного характеру, внаслідок яких була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого.

Інші правові ознаки об'єктивної сторони включаються законодавцем безпосередньо в конструкцію тієї чи іншої правової норми і набувають кваліфікуючого значення. Це ознаки, які стосуються часу, місця, способів та засобів вчинення правопорушення. Так, час вчинення правопорушення має кваліфікуюче значення у ст. 180-1 КУпАП передбачає відповідальність за порушення встановленого законом порядку перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування. Норма даної статті закону має банкетний характер і відсилає до положень ст. 20-1 «Особливості перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування» Закону України «Про охорону дитинства», яка передбачає, що діти віком до 16 років з двадцять другої до шостої години можуть перебувати у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування лише в присутності принаймні одного з батьків чи іншого законного представника дитини або особи, яка її супроводжує і несе за неї персональну відповідальність. Власники закладів, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладів громадського харчування та уповноважені ними особи зобов'язані вживати заходів щодо недопущення у такі заклади з двадцять другої до шостої години дітей до 16 років без супроводження відповідних осіб. Водночас, власники закладів, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладів громадського харчування та уповноважені ними особи мають право у період з двадцять другої до шостої години вимагати у відвідувачів таких закладів документи, що підтверджують досягнення ними 16-річного віку.

Найбільш часто в якості кваліфікуючої ознаки правопорушень, що посягають на громадський порядок та громадську безпеку, КУпАП встановлює місце їх вчинення. Такими є:

1) громадське місце (ст. 173, 178, 181, 182) — частина (частини) будь-якої будівлі, споруди, яка доступна або відкрита для населення вільно, чи за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу, в тому числі під'їзди, а також підземні переходи, стадіони;

2) місця, де куріння заборонено:

а) законом. Так, ст. **175-1** передбачає відповідальність за куріння тютюнових виробів у таких місцях. Види цих місць визначені у Законі України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення».

3) місця, де заборонено споживання пива (крім безалкогольного), алкогольних та слабоалкогольних напоїв, вин столових:

а) законом: у закладах охорони здоров'я, крім споживання столових вин на території санаторіїв у спеціально відведених місцях; у навчальних та освітньо-виховних закладах; у громадському транспорті (включаючи транспорт міжнародного сполучення), на зупинках транспорту, у підземних переходах; у закладах культури; у закритих спортивних спорудах (крім пива у пластиковій тарі); у ліфтах і таксофонах; на дитячих майданчиках; на спортивних майданчиках; у приміщеннях органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших державних установ. На час проведення масових заходів сільські, селищні та міські ради в межах відповідної адміністративної території можуть заборонити або обмежити споживання пива (крім пива у пластиковій тарі), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових;

б) на виробництві (робочі місця, приміщення і території підприємств, установ, організацій) (ст. 179 КУпАП);

Спосіб вчинення проступку є кваліфікуючим для таких його складів.

1) дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП) може бути вчинено такими способами:

а) нецензурна лайка в громадських місцях. Під такою лайкою як

правило розуміють сегмент лайливої лексики різних мов, що включає вульгарні, грубі (непристойні) лайливі вирази, часто виражають спонтанну мовну реакцію на несподівану (зазвичай неприємну) ситуацію. Слід відзначити, що у правозастосовній практиці використовується фактична презумпція загальновідомості нецензурної лексики. Цим пояснюється відсутність законодавчого визначення цієї категорії, а також безпосередньої її фіксації в матеріалах справи, проведення в кожному конкретному випадку філологічної, культурологічної та інших експертиз.

б) образливе чіпляння до громадян — це нав'язлива розмова, або інша дія, що навмисне принижує честь і гідність оточуючих громадян. Як спосіб вчинення дрібного хуліганства його слід відрізнити від більш мирного настирливого докучання, яке є ознакою адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 178 (поява в громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль). Образливе чіпляння характеризується зухвалими, нав'язливими діями хулігана, який завдає моральної чи фізичної шкоди іншій особі, незважаючи на протидію потерпілого. Хулігану властива злісність протиправних проявів, їх багаторазова повторюваність, несумісна з моральними засадами потерпілого, якого подібні дії ображають і принижують. Це може бути: хапання за одяг, насильницьке утримання за руки, демонстративне зривання головного убору, вимога дати цигарку або пускання в обличчя диму від неї, непристойна пропозиція дівчині та інші подібні дії.

в) інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян. До таких дій, як правило, відносять: викидання з вікон предметів, що можуть заподіяти шкоду здоров'ю та життю громадян; нанесення непристойних малюнків на тротуари, стіни, паркани, двері чи вчинення написів нецензурного змісту; безпідставне порушення спокою громадян телефонними дзвінками; справляння природних потреб у не відведених для цього місцях; поява у громадському місці в оголеному вигляді; знищення або пошкодження з хуліганських мотивів якого-небудь майна у незначних розмірах тощо;

2) поява в громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль (ст. 178 КУпАП), кваліфікується коли порушник має непристойний зовнішній вигляд, що викликає відразу (бру-

дний, розстебнутий одяг тощо); через сп'яніння особа повністю чи значною мірою втратила орієнтування (безцільно стоїть чи безцільно пересувається з місця на місце, у неї порушена координація рухів, звідси - нестійкість, хитка хода); п'яний повністю безпорадний (непритомний) стан. Водночас, не можна кваліфікувати появу у п'яному вигляді лише за ознаками стану сп'яніння у громадському місці, якщо поведінка особи при цьому не ображає людську гідність і громадську мораль;

3) перебування на роботі в нетверезому стані (ст. 179 КУпАП). Такий стан слід відрізнити від п'яного вигляду, у якому особа може не перебувати, але знаходитись у стані сп'яніння. Нетверезий стан працівника може бути підтверджений як медичним висновком, так і іншими доказами, в тому числі свідками, актом, складеним керівництвом підприємства за участю представників громадськості.

Засоби вчинення правопорушень як кваліфікуюча ознака порушень громадського порядку та громадської безпеки визначені у наступних статтях КУпАП.

1) У статті 174 засобами вчинення проступку виступають:

а) вогнепальна зброя — зброя, у якій снаряд (куля, шріт тощо) приводиться в рух миттєвим звільненням хімічної енергії заряду (пороху або іншої пальної суміші);

б) холодна зброя — предмети та пристрої, конструктивно призначені та за своїми властивостями придатні для неодноразового завдання тяжких (небезпечних для життя у момент спричинення) і смертельних тілесних ушкоджень, дія яких заснована на використанні м'язової сили людини. За конструкцією та способом нанесення тілесних ушкоджень така зброя розподіляється на: зброю безпосередньої дії (клинкову, неклинкову, комбіновану); зброю опосередкованої дії (метальну);

в) метальна холодна зброя — предмети та пристрої, які призначені для ураження цілі на відстані. Ця зброя розподіляється на: просту метальну холодну зброю (ураження цілі обумовлено її контактом з предметом, який отримав направлений рух внаслідок безпосереднього прикладання до нього м'язового зусилля людини — металеві ножі, сюрікени та ін.); механічну холодну зброю (ураження цілі обумовлено її контактом із снарядом, який отримав направлений рух внаслідок прикладання м'язового

зусилля людини до механічного пристрою — луки, арбалети, пращі, тощо);

г) пневматична зброя — це пістолети, револьвери, гвинтівки калібру понад 4,5 міліметра зі швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду, яких снаряд (куля) приводиться в рух за рахунок стиснутих газів;

г) пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії.

2) У статті 177-2 засобом вчинення проступку виступає обладнання для вироблення фальсифікованих алкогольних напоїв і тютюнових виробів.

3) У статті 181 такими засобами виступає гральне приладдя (карти, рулетка, «наперсток» та інші);

4) стаття 182 цими засобами визначає:

а) звуковідтворювальну апаратуру; б) піротехнічні засоби;

в) інші предмети порушення тиші.

Суб'єкт відповідальності за правопорушення у сфері громадського порядку та громадської безпеки є переважно загальним. Водночас, у деяких проступках закон вказує на ознаки їх вчинення спеціальними суб'єктами (ті, яким властиві певні особливості щодо вчинення тих чи інших правопорушень або які не несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах). Ними виступають: 1) особа, стосовно якої винесено терміновий заборонний припис (ст. 173-2 КУпАП); 2) посадові особи (ст.ст. 175, 175-2, 180-1, 182 КУпАП); 3) громадяни-суб'єкти підприємницької діяльності (ст.ст. 175-2, 180-1, 182 КУпАП); 4) майстри, начальники дільниць, змін, цехів та інші керівники (ст. 179 КУпАП); 5) громадяни- власники підприємств чи уповноважені ними особи (ст. 182 КУпАП);

б) батьки або особи, які їх замінюють (ст.ст. 180 і 184 КУпАП); 7) особи, які протягом року притягалися до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень (ст. ст. 173-2, 175-1, 178, 180-1, 181-1, 182, 184 КУпАП).

Суб'єктивна сторона адміністративних правопорушень, що посягають на громадський порядок та громадську безпеку, характеризується, як

правило, виноюю формі умислу, хоча в окремих випадках не виключена і необережна форма вини (особливо це стосується порушень правил пожежної безпеки, невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей).

Мета вчинення правопорушення має кваліфікуюче значення тільки уст. 176 КУпАП, яка передбачає відповідальність за виготовлення або зберігання без мети збуту самогону чи інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення, виготовлення або зберігання без мети збуту апаратів для їх вироблення. За наявності мети збуту дії правопорушника кваліфікуються за ст. 164-16 КУпАП, а саме зайняття забороненими видами господарської діяльності.

Громадський порядок як стан соціальної урегульованості формується з вольових відносин людей, різноманітних їхніх спільнот (колективів). Ці відносини реалізуються в їхній поведінці, вчинках, діях, взаєминах один з одним, колективом, сім'єю, суспільством, державою. Громадяни на свій розсуд обирають той чи інший варіант поведінки, що в усіх випадках має співвідноситися з інтересами громадського порядку.

Хоча громадянам і «дозволено все, що не заборонено законом», проте держава, надаючи людині волю обрання того чи іншого варіанта поведінки в суспільстві, водночас впливає на поведінку членів суспільства, «підказує» позитивні його форми, встановлюючи відповідні правила в офіційних юридичних нормах.

Складний, комплексний характер сфери громадського порядку і сфери громадської безпеки обумовлює необхідність існування різних способів їхньої охорони. В залежності від специфіки правового регулювання суспільних відносин в розглянутих сферах і характеру заходів, за допомогою яких охороняється громадський порядок і забезпечується громадська безпека, розрізняють наступні способи охорони: адміністративно-правовий, оперативно-розшуковий, кримінально-правовий і цивільно-правовий.

2. Особливості кваліфікації правопорушень, які посягають на публічний порядок і публічну безпеку

Дрібне хуліганство є одним із найрозповсюдженіших адміністративних правопорушень і має певні особливості кваліфікації, а отже потребує особливої уваги.

Стаття 173 КУпАП. Дрібне хуліганство

Дрібне хуліганство, тобто нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян, -тягне за собою накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або ви-

173 ст. КУпАП

правні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Об'єктом дрібного хуліганства є суспільні відносини у сфері громадського порядку. Стаття 3 Конституції України визнає людину, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Громадський порядок – це обумовлена потребами суспільства система врегульованих правовими та соціальними нормами відносин, що складаються у громадських місцях в процесі спілкування людей, і яка має на меті забезпечення спокійної обстановки суспільного життя, нормальних умов для праці і відпочинку людей, для діяльності державних органів, а також підприємств, установ та організацій.

Об'єктивна сторона даного правопорушення полягає у

- 1) нецензурній лайці в громадських місцях,
- 2) образливому ставленні до громадян, та інших діяч, що порушують громадський порядок і спокій громадян. Тобто, об'єктивна сторона включає:

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони цього правопорушення є місце його скоєння, а саме – заборонене місце, яке дістало законодавче визначення як частина (частини) будь-якої будівлі, споруди, яка доступна або відкрита для населення вільно, чи за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу, зокрема під'їзди, а також підземні переходи, стадіони (ЗУ “Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення” від 22.09.2005 р.). Відмінною особливістю дрібного хуліганства від хуліганства як кримінально караного діяння є те, що воно не має характер грубого порушення громадського порядку, в діях особи відсутня явна неповага до суспільства, не причиняє суттєву шкоду суспільним відносинам, правовим та законним інтересам громадян. Грубе порушення громадського порядку повинно супроводжуватись особливою зухвалістю і винятковим цинізмом, розкриття сутності яких можна знайти в п. 5 постанови пленуму ВСУ «Про судову практику у справах про хуліганство» від 22 грудня 2006 року.

Хуліганство як злочин кваліфікуються дії, які грубо порушують громадський порядок, вчиняються з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю (заподіяння шкоди здоров'ю, знищення майна) чи винятковим цинізмом (грубе зневажанням правилами суспільної моралі). Неповагою до суспільства є прагнення особи показати свою зневагу до інших оточуючих її осіб, до існуючих правил і норм поведінки в суспільстві, самоутвердитися за рахунок приниження інших осіб, протиставити себе іншим громадянам, суспільству, державі. Вказана неповага має бути явною, тобто очевидною і безсумнівною для всіх. Додатковим об'єктом кримінального правопорушення може виступати здоров'я особи, авторитет органів державної влади, громадська безпека. У випадках, якщо хуліганство супроводжується тяжкими злочинами проти здоров'я людини, кваліфікуються за сукупністю злочинів, наприклад, хуліганство і умисне нанесення тяжких тілесних ушкоджень (ст.ст. 269 і 121 КК).

Дрібне хуліганство як адміністративне правопорушення не має характеру грубого порушення громадського порядку, яке причинило суттєву шкоду суспільним відносинам, правовим та законним інтересам громадян.

Увага! Не підлягають кваліфікації за ст. 173 КУпАП діяння, які за способом вчинення, іншими ознаками об'єктивної сторони є схожими на дрібне хуліганство (поява у п'яному вигляді у громадських місцях, що ображає людську гідність та громадську мораль (ст. 178 КУпАП); самоправство як самовільне, всупереч встановленому законом порядку, здійснення свого дійсного або гаданого права, що не завдало істотної шкоди громадянам або державним чи громадським організаціям (ст. 186 КУпАП); вчинення домашнього насильства у разі вчинення насильницьких дій до члена сім'ї із порушенням порядку і тиші в громадському місці (ст. 173-2 КУпАП).

Суб'єкт даного правопорушення загальний.

Суб'єктивна сторона дрібного хуліганства характеризується наявністю вини у формі прямого або непрямого умислу. Особа усвідомлює, що її дії протиправні, вона передбачає, що в результаті їх здійснення будуть порушені громадський порядок і прагне до цього. Елементом суб'єктивної сторони дрібного хуліганства є також мотив задоволення індивідуальних потреб самоствердження шляхом ігнорування гідності інших людей.

Якщо хуліганськими діями правопорушника заподіяно майнову шкоду громадянину, підприємству, установі або організації, то судом під час вирішення питання про накладення стягнення за адміністративне правопорушення має право одночасно вирішити питання про відшкодування винним майнової шкоди незалежно від розміру шкоди, крім випадків, якщо шкоду заподіяно неповнолітнім.

Коли шкоду заподіяно неповнолітнім, який досяг шістнадцяти років і має самостійний заробіток, а сума шкоди не перевищує одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян, суддя має право покласти на неповнолітнього відшкодування заподіяної шкоди або зобов'язати своєю працею усунути її. В інших випадках питання про відшкодування майнової шкоди, заподіяної адміністративним правопорушенням, вирішується в порядку цивільного судочинства.

1. Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування.

Відповідно до ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству» під домашнім насильством слід розуміти діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

Відповідно до ЗУ «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» насильство за ознакою статі – діяння, спрямовані проти осіб через їхню стать, або поширені в суспільстві звичаї чи традиції (стереотипні уявлення про соціальні функції (становище, обов’язки тощо) жінок і чоловіків), або діяння, що стосуються переважно осіб певної статі чи зачіпають їх непропорційно, які завдають фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждань, включаючи погрози таких дій, у публічному або приватному житті.

Стаття 173². Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування.

173² ст. КУпАП

Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров’ю потерпілого, а так само невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений, або неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі його винесення, -тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до десяти діб.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, -

тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Об'єктом даного правопорушення є суспільні відносини у сфері захисту прав і свобод людини.

Об'єктивна сторона включає в себе наступні діяння:

- вчинення домашнього насильства;
- вчинення насильства за ознакою статі;
- невиконання термінового заборонного припису;
- неповідомлення про місце свого тимчасового перебування.

Слід звернути увагу на те, що адміністративна відповідальність за вчинення домашнього насильства за ст.173-2 КУпАП настає за вчинення лише 3 із 4 форм домашнього насильства: психологічного, фізичного та економічного. Визначення кожної із цих форм із переліком діянь, які ними охоплюються, зазначені в ст.1 ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Так, економічне насильство – форма домашнього насильства, що включає:

- умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними,
- залишення без догляду чи піклування,
- перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації,
- заборону працювати,
- примушування до праці,
- заборону навчатися та
- інші правопорушення економічного характеру.

Психологічне насильство – форма домашнього насильства, що включає:

- словесні образи,
- погрози, у тому числі щодо третіх осіб,
- приниження,
- переслідування,
- залякування,
- інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи,
- контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність:
- викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб,
- спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або
- завдали шкоди психічному здоров'ю особи.

Отже, для кваліфікації психологічного насильства за ст. 173-2 КУпАП важливою складовою є наслідки вчиненого насильства, а також причинний зв'язок між діянням та наслідками.

Фізичне насильство – форма домашнього насильства, що включає:

- ляпаси,
- стусани,
- штовхання,
- щипання,
- шмагання,
- кусання, а також
- незаконне позбавлення волі,
- нанесення побоїв, мордування,
- заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості,
- залишення в небезпеці, стані, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя
- заподіяння смерті,
- чинення інших правопорушень насильницького характеру.

Слід звернути увагу, що кваліфікація за ст. 173-2 КУпАП можлива

лише, якщо застосування фізичного насильства не спричинило тілесних ушкоджень.

Терміновий заборонний припис – це спеціальний захід щодо про-

тидії домашньому насильству, який виноситься кривднику за заявою постраждалої особи, а також за власною ініціативою працівником уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України за результатами оцінки ризиків строком до 10 діб у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення. Терміновий заборонний припис може містити такі заходи: 1) зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи; 2) заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи; 3) заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою. Поліцейський може застосувати до кривдника будь-який із зазначених заходів або всі разом. Порушення кривдником передбачених терміновим заборонним приписом заходів кваліфікується за ст. 173-2 КУпАП.

Крім того, кривдник, стосовно якого винесено терміновий заборонний припис, згідно з яким він повинен залишити місце спільного проживання (перебування) з постраждалою особою, зобов'язаний повідомити про місце свого тимчасового перебування уповноважений підрозділ органів Національної поліції України за місцем вчинення домашнього насильства. Неповідомлення кривдником місця свого тимчасового перебування також становить склад ст. 173-2 КУпАП. Слід звернути увагу, що термін повідомлення кривдником про місце свого тимчасового перебування законодавством не визначений, а отже притягнути його за дане порушення до адміністративної відповідальності можна лише після закінчення строку дії термінового заборонного припису.

Суб'єктом може бути особа, якій виповнилось 16 років, і яка вчинила насильство щодо однієї із осіб, визначених в ст. 3 ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Так, дія законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству незалежно від факту спільного проживання поширюється на таких осіб:

- 1) подружжя;
- 2) колишнє подружжя;
- 3) наречені;
- 4) мати (батько) або діти одного з подружжя (колишнього под-

ружжя)та інший з подружжя (колишнього подружжя);

5) особи, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але неперезувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхні батьки та діти;

6) особи, які мають спільну дитину (дітей);

7) батьки (мати, батько) і дитина (діти);

8) дід (баба) та онук (онука);

9) прадід (прабаба) та правнук (правнучка);

10) вітчим (мачуха) та пасинок (падчерка);

11) рідні брати і сестри;

12) інші родичі: дядько (тітка) та племінник (племінниця), двоюрідні брати і сестри, двоюрідний дід (баба) та двоюрідний онук (онука);

13) діти подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які мають спільну дитину (дітей), які не є спільними або всиновленими;

14) опікуни, піклувальники, їхні діти та особи, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням;

15) прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, їхні діти та прийомні діти, діти-вихованці, діти, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя.

Крім того, дія законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству поширюється також на інших родичів, інших осіб, які пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, за умови спільного проживання.

Суб'єктивна сторона даного правопорушення характеризується наявністю вини у формі умислу.

Стаття 173-4 Булінг (цькування) учасника освітнього процесу

Булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю

173-4 ст. КУпАП

потерпілого, -

тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, -

тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене малолітніми або неповнолітніми особами віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, -

тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

Діяння, передбачене частиною другою цієї статті, вчинене малолітньою або неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, -

тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу -тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до двадцяти процентів заробітку.

Крім цього, внесено зміни:

- до статті 221 КУпАП відповідно до чого підвідомчість щодо розгляду справ про адміністративне правопорушення передбачене статтею 173⁴ належить судам;

- до статті 255 КУпАП відповідно до чого право складати протокол про адміністративне правопорушення передбачені статтею 173⁴ мають

органи Національної поліції.

- до статті 184 КУпАП, де абзац перший частини третьої доповнено словами та цифрами «крім порушень, передбачених частинами третьою або четвертою статті 173⁻⁴ цього Кодексу», тобто частина третя цієї статті має такий вигляд:

«Вчинення неповнолітніми віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років правопорушення, відповідальність за яке передбачено цим Кодексом, крім порушень, передбачених частинами третьою або четвертою статті 173⁻⁴ цього Кодексу, -».

Отже, за адміністративні правопорушення, пов'язані з булінгом (цькуванням) учасника освітнього процесу, вчинені дітьми віком до 16 років відповідальність несуть батьки або особи, які їх замінюють за частинами третьою та четвертою статті 173⁻⁴ КУпАП.

Якщо розглянути визначення булінгу (цькування) учасника освітнього процесу, передбаченого частиною першою статті 173⁻⁴ КУпАП та пунктом 3⁻¹ частини першої статті 1 Закону України «Про освіту», а саме:

«Булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого»,

варто зазначити що видами насильства є:

- Психологічне (принизливі погляди, жести, жарти, образливі рухи тіла, міміка обличчя, поширення образливих чуток, ізоляція, ігнорування, погрози, маніпуляції, шантаж тощо);

- Фізичне (штовхання, підніжки, зачіпання, постійні бійки, стусани, ляпаси, «сканування тіла» тощо);

- Економічне (крадіжки, пошкодження чи знищення особистих речей чи одягу, вимагання грошей, їжі тощо);

- Сексуальне (принизливі погляди, жести, жарти, образливі рухи тіла, прізвиська та образи сексуального характеру, зйомки у переодягальнях, поширення образливих чуток, сексуальні погрози, секстинг тощо).

Відповідно до статті 52 розділу VI Закону України «Про освіту» учасниками освітнього процесу є:

- здобувачі освіти;
- педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники;
- батьки здобувачів освіти;
- фізичні особи, які провадять освітню діяльність;
- інші особи, передбачені спеціальними законами та залучені до

освітнього процесу у порядку, що встановлюється закладом освіти.

Згідно чинного законодавства:

- малолітня особа – особа віком до 14 років;
- неповнолітня особа – особа віком від 14 до 18 років;
- дитина – особа віком до 18 років.

Сторонами булінгу (цькування) учасника освітнього процесу можуть бути:

- 1) постраждала особа – дитина / правопорушник – дорослий
- 2) постраждала особа – дитина / правопорушник – дитина
- 3) постраждала особа – дорослий / правопорушник – дитина

Також слід наголосити, що такі діяння, які вчиняються іззастосуванням засобів електронних комунікацій визначаються як кібербулінг.

Доказами у справі про адміністративне правопорушення щодо булінгу(цькування) учасника освітнього процесу можуть бути:

- 1) пояснення особи, яку притягують до відповідальності за адміністративне правопорушення, передбачене статтею 173⁴ КУпАП;
- 2) пояснення потерпілої особи;
- 3) пояснення свідків (очевидців);
- 4) пояснення батьків або осіб, які їх замінюють;
- 5) пояснення шкільних психологів, соціальних педагогів, педагогів, представників адміністрації закладів освіти та інших учасників освітнього процесу;
- 6) лист-клопотання керівника закладу освіти;
- 7) висновки експертів, якщо у результаті вчинення проступку була завдана фізична чи психічна шкода;
- 8) речові докази (зіпсовані речі, техніка тощо);

9) письмові документи;

10) інформація, збережена на технічних засобах чи засобах електронної комунікації (Інтернет, соціальні мережі, повідомлення тощо);

11) рішення комісії закладу освіти з розгляду випадків булінгу (за наявності).

Зміни до Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII (далі

– Закон).

Законом визначаються типові ознаки булінгу (цькування), а саме:

- систематичність (повторюваність) діяння;
- наявність сторін - кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);
- дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

Відповідно до частини третьої статті 26 Закону до повноважень керівника закладу освіти в частині запобігання та протидії булінгу (цькуванню) учасника освітнього процесу належить повідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України та службі у справах дітей про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти. У разі неповідомлення про такі випадки керівник закладу освіти несе відповідальність відповідно до частини п'ятої статті 173⁴ КУпАП. Постраждала особа чи її представник, а також інші учасники освітнього процесу можуть звертатися відразу до уповноважених підрозділів органів Національної поліції України та Служб у справах дітей з повідомленням про випадки булінгу (цькування).

Куріння тютюнових виробів у заборонених місцях.

Одним із головних завдань держави є забезпечення здоров'я населення, яке поміж іншим вирішується шляхом встановлення заборони куріння тютюнових виробів у певних місцях, переважно громадських. Куріння тютюнових виробів взагалі знижує працездатність, збільшує захворюваність, скорочує життя людини. Проте куріння в громадських місцях

наносить шкоду здоров'ю не тільки самого курця, а і оточуючих осіб. Саме тому такі дії тягнуть настання відповідальності.

Стаття 175¹. Куріння тютюнових виробів у заборонених місцях

Куріння тютюнових виробів у місцях, де це заборонено законом, а також в інших місцях, визначених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради, -тягне за собою попередження або накладення штрафу від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, -

тягне за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері охорони здоров'я, забезпечення пожежної безпеки та громадського порядку.

Безпосереднім об'єктом правопорушення є норми законодавства (Закону України «*Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення*» від 22.09.2005 р. № 2899-IV), що регламентують попередження куріння тютюнових виробів, зниження рівня їх вживання серед населення, обмеження доступу до них дітей, охорони здоров'я населення від шкоди, що завдається їхньому здоров'ю внаслідок розвитку захворювань, інвалідності, а також смертності, спричинених курінням тютюнових виробів чи іншим способом їх вживання.

Об'єктивна сторона правопорушення полягає у курінні тютюнових виробів у місцях, де це заборонено законом, а також інших місцях, визначених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого статтею 175-1 КУпАП, вимагає при кваліфікації визначити спосіб вчинення правопорушення (куріння), предмет вчинення правопорушення, а також місця куріння.

Відповідно до Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22.09.2005 № 2899-IV :

курінням тютюнових виробів визначено дії, що призводять до згорання тютюнових виробів, у результаті чого утворюється тютюновий дим, який виділяється в повітря та вдихається особою, яка їх курить;

Забороняється куріння, вживання та використання тютюнових виробів, предметів, пов'язаних з їх вживанням, трав'яних виробів для куріння, електронних сигарет, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згорання, кальянів; до місць, в яких заборонено куріння, віднесено робочі місця та громадські місця, за винятком спеціально для цього відведених місць.

Увага! Оскільки громадський порядок становить систему суспільних відносин, які складаються і розвиваються в громадських місцях, місце вчинення правопорушення є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони протиправного діяння.

Під робочим місцем необхідно розуміти місце постійного або тимчасового перебування працівника в процесі трудової діяльності. Для кваліфікації правопорушення немає значення, на якому робочому місці знаходить правопорушник : постійному робочому місці, - на якому працівник перебуває більшу частину робочого часу (більше 50% або більше 2 годин безперервно); або непостійним робочим місцем вважається місце, на якому працівник перебуває меншу частину (менше 50% або менше 2 годин безперервно).

Власник або уповноважені ним особи, чи орендарі відповідних споруд, окремих приміщень зобов'язані відвести спеціальні місця для куріння, обладнані витяжною вентиляцією чи іншими засобами для видалення тютюнового диму, а також розмістити наочну інформацію про розташування таких місць та про шкоду, якої завдають здоров'ю людини куріння тютюнових виробів чи інші способи їх вживання. Законом можуть встановлюватися й інші обмеження щодо місць вживання тютюнових виробів.

Громадське місце визначається Законом України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22.09.2005 р № 2899-IV як частина (частини) будь-якої будівлі, споруди, яка доступна або відкрита для населення вільно, чи за запрошенням, або за плату, постійно, періодично

або час від часу, зокрема під'їзди, а також підземні переходи, стадіони.

Стаття 13 Закону деталізує види громадських місць, в яких забороняється вчиняти правопорушення. Так, забороняється куріння тютюнових виробів, а також електронних сигарет і кальянів:

- ✓ у ліфтах і таксофонах;
- ✓ у приміщеннях та на території закладів охорони здоров'я;
- ✓ у приміщеннях та на території навчальних закладів;
- ✓ у приміщеннях та на території спортивних і фізкультурно-оздоровчих споруд та закладів фізичної культури і спорту;
- ✓ у приміщеннях закладів ресторанного господарства;
- ✓ у приміщеннях об'єктів культурного призначення;
- ✓ у приміщеннях органів державної влади, інших державних установ, органів місцевого самоврядування;
- ✓ у приміщеннях підприємств, установ та організацій усіх форм власності;
- ✓ у приміщеннях готелів та аналогічних засобів розміщення громадян;
- ✓ у приміщеннях гуртожитків;
- ✓ на дитячих майданчиках;
- ✓ у місцях загального користування житлових будинків;
- ✓ у підземних переходах;
- ✓ у транспорті загального користування, що використовується для перевезення пасажирів, у тому числі в таксі;
- ✓ на вокзалах та станціях;
- ✓ на зупинках громадського транспорту.

Забороняється, крім спеціально відведених для цього місць, куріння тютюнових виробів: 1) у приміщеннях підприємств, установ та організацій усіх форм власності; 2) у приміщеннях готелів та аналогічних засобів розміщення громадян; 3) у приміщеннях гуртожитків; 4) в аеропортах та на вокзалах.

У місцях та закладах, де куріння заборонено, має бути розміщена наочна інформація, яка складається із графічного знаку про заборону куріння та тексту такого змісту: "Куріння заборонено!". У спеціально відведених для куріння місцях розміщується наочна інформація, яка

складається із відповідного графічного знаку та тексту такого змісту: "Місце для куріння. Куріння шкодить Вашому здоров'ю!". Власник, уповноважені ним особи або орендарі відповідних споруд чи окремих приміщень зобов'язані відвести спеціальні місця для куріння, сумарна площа яких не має перевищувати 10 відсотків загальної площі відповідної споруди чи приміщення, обладнані витяжною вентиляцією чи іншими засобами для видалення тютюнового диму, а також розмістити відповідну інформацію.

На час проведення масових заходів сільські, селищні та міські ради в межах відповідної адміністративної території можуть заборонити або обмежити куріння тютюнових виробів.

Відповідно до розділу 8 рішення Одеської міської ради «Про затвердження Правил благоустрою території міста Одеси» від 23.12.2011 р. забороняється куріння тютюнових виробів на робочих місцях та в громадських місцях (за винятком місць, спеціально для цього відведених), а саме: 1) в будівлях, спорудах (їх частинах), доступних або відкритих для відвідування вільно чи за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу, в тому числі під'їздах; 2) у тунелях і підземних пішохідних переходах; 3) на стадіонах; 4) у ліфтах, таксофонах; 5) на територіях закладів освіти, у тому числі дитячих комбінатів, шкіл, вищих та середніх навчальних закладів; 6) на територіях та безпосередньо поряд з територіями дитячих майданчиків, дитячих розважальних атракціонів, майданчиків для відпочинку та дозвілля; 7) у приміщеннях органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших державних установ.

Суб'єктом правопорушення може бути особа, якій виповнилося 16 років. Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності. Необережність проявляється у незнанні вимог рішення міської, селищної та сільської ради про визначення заборонених для куріння місць.

При кваліфікації правопорушень, вчинених повнолітніми особами, слід враховувати : по-перше, характер вчиненого правопорушення, особуправопорушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують та обтяжують відповідальність, що передбачено ст. 33

обставини, що пом'якшують відповідальність (щире розкаяння, вчинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання або при збігу тяжких особистих чи сімейних обставин, вчинення правопорушення неповнолітнім; вчинення правопорушення вагітною жінкою або жінкою, яка має дитину віком до одного року).

По-друге, можливість звільнення від адміністративної відповідальності за малозначністю на підставі ст. 22 КУпАП. Як свідчить практика розгляду справ про адміністративні правопорушення за ст. 175-1, в більшості

випадків, осіб, що притягувалася до адміністративної відповідальності, було звільнено від адміністративної відповідальності на підставі ст. 22 КУпАП. Аналіз таких справ дав можливість зробити висновок, що при визначенні малозначності адміністративними комісіями виконками міських, селищних, сільських рад взято до уваги такі критерії як суспільна шкідливість вчиненого, наявність збитків завданих державі, суспільним інтересам або безпосередньо громадянам. При застосуванні ст. 22 КУпАП, враховувались такі пом'якшуючі обставини як щире каяття. Обтяжуючі обставини при розгляді справ встановлено не було. Окрім того, виходячи з викладеного, при вирішенні питання щодо застосування ст. 22 КУпАП взято до уваги обстановку, в якій вчинено порушення, особу порушника – стан його здоров'я, матеріальне становище, наявність на утриманні малолітніх, неповнолітніх дітей чи недієздатних осіб.

Розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді.

Зловживання спиртними напоями призводить до погіршення здоров'я та працездатності населення, крім того поява в громадських місцях у п'яному вигляді ображає людську гідність і громадську мораль. Крім того, вживання спиртних напоїв у громадських місцях сприяє розповсюдженню пияцтва серед населення, зокрема у молодіжному середовищі. З ме-

тою запобігання негативним наслідкам пияцтва державою передбачена адміністративна відповідальність за розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді.

Стаття 178. Розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді

Розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв на вулицях, у закритих спортивних спорудах, у скверах, парках, у всіх видах громадського транспорту (включаючи транспорт міжнародного сполучення) та в інших заборонених законом місцях, крім підприємств торгівлі і громадського харчування, в яких продаж пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на розлив дозволена відповідним органом місцевого самоврядування, або поява в громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль, -тягне за собою попередження або накладення штрафу від одного до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення, -тягнуть за собою накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яка двічі протягом року піддавалась адміністративному стягненню за розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або появу в громадських місцях у п'яному вигляді, -тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Об'єктом правопорушення є суспільні відносини у сфері громадського порядку.

Об'єктивна сторона правопорушення полягає у 1) розпиванні спиртних напоїв у громадських місцях і 2) появі в громадських місцях у п'яному вигляді.

Розглянемо особливості їх кваліфікації.

Об'єктивна сторона «розпивання алкогольних напоїв у громадських місцях» полягає виключно в активних діях з вживання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв (горілки, коньяку, вин, самогону чи інших алкогольних напоїв домашнього виготовлення та ін.). Вживання одеколонів, лосьйонів, політури та інших одурманюючих рідин на спиртовій основі також становлять предмет вчинення правопорушення, тому що не має значення вид ужитого напою, який містив алкогольну складову.

Згідно з Законом «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів», пиво - це насичений діоксидом вуглецю пінистий напій, отриманий під час бродіння сусла пивними дріжджами охмеленого. Безалкогольним пивом є такою ж напій, але з об'ємною часткою спирту не більше ніж 0,5%, який виходить шляхом діалізу або переривання бродіння, або виробництва пивного сусла з пониженим вмістом речовин у початковому суслі.

Слабоалкогольними напоями вважаються лікєро-горілчані напої міцністю від 1,2 % до 8,5 %, з масовою концентрацією екстрактивних речовин не більше ніж 14 г/100 см³, виготовлений на основі водно-спиртової суміші з використанням інгредієнтів, напівфабрикатів та консерванта, насичений чи ненасичений діоксидом вуглецю. Іноді містять кофеїн чи екстракт гуарани – так звані «енергетичні коктейлі». Особливість впливу таких напоїв пов'язана з тим, що вони містять у собі вуглекислий газ. Він прискорює проходження алкоголю через шлунок і його всмоктування, а через це швидко створюється висока [концентрація алкоголю](#) в організмі.

Склад адміністративного правопорушення за ч.1 ст.178 буде мати місце тільки у разі розпивання алкогольних напоїв у закладах охорони здоров'я, у закритих спортивних спорудах, у закладах культури, у ліфтах та таксофонах, у всіх видах громадського транспорту (включаючи транс-

порт міжнародного сполучення) та в інших заборонених законом місцях, крім підприємств торгівлі і громадського харчування, в яких продаж пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на розлив дозволена відповідним органом місцевого самоврядування.

При цьому, досягнення певного стану алкогольного сп'яніння є не обов'язковим, що найбільше оспорується правопорушником під час складання протоколу, оскільки для складу правопорушення достатньо одного факту їх розпивання в місцях, спеціально не встановлених для цього. Саме тому розливання / знаходження в стаканах чи іншому посуді для пиття рідини, яка має характерний запах та вміст, пляшки від пива (з залишками піни, що свідчить про вживання), ром-коли та інших слабоалкогольних напоїв, вина, горілки з залишками напоїв, а також інші дії, що свідчать про намір вживання (розливання спиртного напою в стакани, відкупорка пляшок, розкладання закуски і т.п.) слід кваліфікувати як правопорушення за ч. 1 ст. 178. Сутність поняття «розпивання» охоплює не тільки сам факт вживання спиртного напою, але й дії, що передують йому (наприклад, розливання спиртного напою в стакани).

Іншим видом дій, які утворюють об'єктивну сторону цього правопорушення, є поява в громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль, під якою необхідно розуміти: поведінку особи у стані сп'яніння, яка явно порушує загально визнані норми (непристойні висловлювання або жести, грубі вигуки, нав'язливе ставлення до громадян тощо); коли порушник має непристойний зовнішній вигляд, що викликає відразу (брудний, мокрий, розстебнутий одяг тощо); через сп'яніння особа повністю чи значною мірою втратила орієнтування (безцільно стоїть чи безцільно пересувається з місця на місце, у неї порушена координація рухів, звідси - нестійкість, хитка хода); п'яний повністю безпорадний (у непритомному стані). Факт появи особи в громадських місцях у такому стані принижує людську гідність, викликає негативну реакцію з боку оточуючих. Внаслідок пограння громадської моралі, яка є складовою громадського порядку, настає правовий наслідок такої поведінки - притягнення відповідної особи до адміністративної відповідальності. До того ж не має значення вид ужитого напою, що містив алкогольну складову.

Суб'єктами адміністративно караного діяння, за ст. 178 КУпАП, є осудні фізичні особи, які досягли 16-річного віку. До осіб у віці від 16 до 18 років, які вчинили зазначене адміністративне правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП.

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі прямого чи непрямого умислу. При цьому для притягнення до адміністративної відповідальності форма провини не має істотного значення. І при навмисній, і при необережній провині порушник має достатньо чітке уявлення про антигромадський, аморальний характер своєї поведінки, про можливі для нього негативні наслідки, що можуть настати у зв'язку з учиненим.

Слід зазначити, що і розпиття спиртних напоїв у заборонених законом місцях, і поява в громадських місцях у п'яному вигляді належать до розряду найбільш поширених порушень громадського порядку.

Увага! При здійсненні провадження у справі про адміністративне правопорушення слід враховувати, що :

- не підлягає притягненню до адміністративної відповідальності особа тільки за сам факт появи у нетверезому стані, у п'яному вигляді у громадському місці, якщо вигляд і поведінка особи при цьому є пристойними; для кваліфікації правопорушення за ч. 1 ст. 178 не має значення стан алкогольного сп'яніння, який має особа внаслідок розпиття алкогольних напоїв в громадських місцях;

- процесуальний документ має обов'язково містити відомості про вид громадського місця, де особа розпивала алкогольні напої чи появилася у п'яному вигляді; вид напою, що розпивався із ознаками його належності до пива, слабоалкогольних та алкогольних напоїв; а також спосіб вживання (яким чином розпивався); ознаки п'яного вигляду, які мають ображати людську гідність та громадську мораль.

Якщо ч. 2 ст. 178 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за повторність протягом року «розпивання» та «появу» в громадському місці, то за ч. 3 ст. 178 КУпАП до адміністративної відповідальності притягується особа за системність вчинення правопорушення : яка двічі протягом року піддавалась адміністративному стягненню за розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напо-

їв у заборонених законом місцях або появу в громадських місцях у п'яному вигляді. Поліцейськими готуються матеріали адміністративної справи, яка супровідним листом надсилається в суд.

У разі розпивання спиртних напоїв неповнолітньої особи разом із батьками, правопорушення кваліфікується за статтею 180 КУпАП, яка встановлює адміністративну відповідальність за доведення неповнолітнього до стану сп'яніння батьками неповнолітнього, особами, які їх замінюють, або іншими особами. Таким чином, щодо повнолітньої особи поліцейському важлива встановити сам факт розпивання (активного вживання) алкогольних напоїв, то щодо неповнолітнього необхідно встановити стан алкогольного сп'яніння.

Доведення до стану сп'яніння означає спонукання (шляхом особистого прикладу) або психічного чи фізичного примусу неповнолітнього, якому не виповнилося 18 років, до вживання спиртних напоїв, у результаті чого він перебуває в стані сп'яніння. Варто звернути увагу на те, що адміністративна відповідальність за такі дії настає за наявності будь-якого, навіть легкого ступеня сп'яніння неповнолітнього. Проте, якщо неповнолітній систематично втягувався в пияцтво, то винна в цьому доросла особа підлягає кримінальній відповідальності. Якщо неповнолітній перебуває в службовій залежності від особи, яка довела його до стану сп'яніння, то остання також несе кримінальну відповідальність.

Суб'єкт адміністративного проступку – батьки неповнолітнього, особи, що їх замінюють, будь-які інші фізичні осудні особи, які досягли 18-річного віку (спеціальний суб'єкт).

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі прямого або непрямого умислу.

Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей

Держава покладає на батьків обов'язки щодо виховання дітей в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини. Батьки зобов'язані піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток, забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до само-

стійного життя тощо. Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, передбачених законодавством обов'язків щодо виховання дітей тягне настання адміністративної відповідальності.

Стаття 184. Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей.

184 ст. КУпАП

Ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей -тягне за собою попередження або накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, - тягнуть за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Вчинення неповнолітніми віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років правопорушення, відповідальність за яке передбачено цим Кодексом, крім порушень, передбачених [частинами третьою](#) або [четвертою](#) статті 173⁴ цього Кодексу, -тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Вчинення неповнолітніми діянь, що містять ознаки кримінального правопорушення, відповідальність за які передбачена [Кримінальним кодексом України](#), якщо вони не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність, -тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Вчинення неповнолітніми діянь, що містять ознаки кримінального правопорушення, відповідальність за які передбачена [Кримінальним кодексом України](#), якщо вони не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність, - тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Невиконання рішення органу опіки та піклування щодо визначення способів участі у вихованні дитини та спілкуванні з нею того з батьків, хто проживає окремо від дитини, -тягне за собою накладення штрафу від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Діяння, передбачене частиною п'ятою цієї статті, вчинене повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, - тягне за собою накладення штрафу від ста п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та тимчасове обмеження того з батьків, з ким проживає дитина, у праві виїзду за межі України та обмеження у праві керування транспортним засобом - до виконання рішення в повному обсязі.

Умисне порушення встановленого законом обмеження щодо строку перебування дитини за межами України у разі самостійного вирішення питання про тимчасовий виїзд дитини за межі України тим із батьків, з яким рішенням суду визначено або висновком органу опіки та піклування підтверджено місце проживання цієї дитини, -тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Відповідно до ст.12 ЗУ «Про охорону дитинства» на кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини. Права та обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини закріплені також в Сімейному кодексі України.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері охорони прав та інтересів дітей.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого даною статтею, полягає в:

1) ухиленні батьків або осіб, що їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей;

2) вчиненні неповнолітніми віком від 14 до 16 років правопорушення, відповідальність за яке передбачено КУпАП;

3) вчиненні неповнолітніми діянь, що містять ознаки злочину, відповідальність за які передбачена ККУ, якщо вони не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність;

4) невиконання рішення органу опіки та піклування щодо визначення способів участі у вихованні дитини та спілкуванні з нею того з батьків, хто проживає окремо від дитини;

5) умисне порушення встановленого законом обмеження щодо строку перебування дитини за межами України у разі самостійного вирішення питання про тимчасовий виїзд дитини за межі України тим із батьків, з яким рішенням суду визначено або висновком органу опіки та піклування підтверджено місце проживання цієї дитини.

При кваліфікації діяння за ч. 3 – ч. 4 даної статті важливо враховувати як обов'язкову умову адміністративної відповідальності батьків або осіб, що їх замінюють, наявність причинного зв'язку між вчиненим дитиною правопорушенням та їх діяннями. Так, недоцільним вбачається притягувати до адміністративної відповідальності батьків або осіб, які їх замінюють, які неодноразово звертались за допомогою до уповноважених суб'єктів з питань проблем у вихованні дитини та докладають всіх можливих зусиль до виправлення її протиправної поведінки. Однак, цей процес може не давати миттєвих результатів, а якщо це ще й прийомні батьки або опікуни, то багаторазове притягнення до відповідальності замість реальної допомоги з боку держави, як мінімум, не відповідає принципу справедливості та може спонукати таких осіб розглядати питання щодо повернення дитини під опіку держави.

Суб'єкт правопорушень спеціальний:

- 1) батьки дитини або особи, що їх замінюють (ч. 1 – ч. 4);
- 2) один із батьків, з яким рішенням суду визначено або висновком органу опіки та піклування підтверджено місце проживання цієї дитини (ч. 4, ч. 5).

Визначаючи особливості відповідальності батьків та осіб, що їх замінюють, за вчинені дітьми правопорушення, необхідно перш за все з'ясувати питання про те, які особи визнаються батьками та хто виступає особами, які замінюють батьків. Права та обов'язки батьків і дитини ґрунтуються на походженні дитини від них, засвідченому державним органом реєстрації актів цивільного стану (ст. 121 Сімейного кодексу України). При цьому згідно з ч. 3 ст. 52 Конституції України та ст. 24 Закону «Про охорону дитинства» утримання та виховання дітей-сиріт і дітей,

позбавлених батьківського піклування, покладається на державу, яка використовує різноманітні форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування. Відповідно до Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» основними формами влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, визнаються: усиновлення; встановлення опіки та піклування над дітьми; прийомна сім'я; дитячий будинок сімейного типу; влаштування до закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Отже, до осіб, які замінюють батьків, відносяться: усиновлювачі, опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі. СК України виокремлює також патронат над дітьми, однак патронатні вихователі не несуть відповідальність за правопорушення вчинені дітьми.

Слід зазначити, що відповідно до ст. 245 СК України якщо дитина постійно проживає у закладі охорони здоров'я, навчальному або іншому дитячому закладі, функції опікуна та піклувальника щодо неї покладаються на адміністрацію цих закладів.

Однією з форм сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, виступає інститут фактичних вихователів. Зі змісту статей 260 та 261 СК України випливає, що до фактичних вихователів дитини можна віднести: вітчима, мачуху; осіб, які не є родичами дитини, наприклад, дитина на прохання родичів тимчасово перебуває у цих осіб; чоловіка (жінку), з яким матір (батько) дитини перебуває у фактичних шлюбних відносинах; чоловіка (дружину) вихователя в дитячих будинках сімейного типу, прийомного батька в прийомних сім'ях, один із подружжя опікуна (піклувальника), усиновлювача. Правовий статус фактичного вихователя чітко не врегульований, відповідно відсутні в законі підстави застосування санкцій до фактичного вихователя у разі вчинення дитиною правопорушення. Отже, бабусі, дідусі, інші родичі та знайомі, які тимчасово на прохання батьків доглядають за дітьми, не можуть визнаватись особами, що замінюють батьків.

Таким чином, суб'єктами відповідальності за правопорушення, вчинені дітьми, виступають: батьки, усиновлювачі, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі дитячого будинку сімейного типу, адмі-

ністрація навчально-виховних закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, адміністрація навчальних та лікувальних закладів, які зобов'язані здійснювати нагляд за дітьми.

Звертає на себе увагу той факт, що в переважній більшості випадків притягнення батьків до відповідальності за вчинені дітьми правопорушення до відповідальності притягують саме матір, що свідчить про розповсюдженість гендерних стереотипів щодо ролі батьків у вихованні дітей. В даному випадку державна гендерна політика має бути спрямована на руйнування застарілих стереотипів та формування відповідального материнства і батьківства.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

ВИСНОВКИ

Правопорушення, що посягають на публічний порядок і публічну безпеку, розміщені в главі 14 Особливої частини Кодексу України про адміністративні правопорушення:

- дрібне хуліганство (ст. 173);
- поширювання неправдивих чуток (ст. 173-1);
- вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування (ст. 173-2);
- виготовлення та пропаганда георгіївської (гвардійської) стрічки (ст. 173-3);
- булінг (цькування) учасника освітнього процесу (ст. 173-4);
- стрільба з вогнепальної, холодної металевий чи пневматичної зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії в населених пунктах і в не відведених для цього місцях або з порушенням встановленого порядку (ст. 174);
- порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки (ст. 175);
- куріння тютюнових виробів у заборонених місцях (ст. 175-1);

- здійснення суб'єктом господарювання господарської діяльності без декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки (ст. 175).

- придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення (ст. 177);

- виготовлення, придбання, зберігання або реалізація фальсифікованих алкогольних напоїв або тютюнових виробів (ст. 177-2);

- розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді (ст. 178);

- розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на виробництві (ст. 179);

- доведення неповнолітнього до стану сп'яніння (ст. 180);

- порушення порядку перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування (ст. 180);

- азартні ігри, ворожіння в громадських місцях (ст. 181);

- заняття проституцією (ст. 181-1);

- порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях (ст. 182);

- завідомо неправдивий виклик спеціальних служб (ст. 183);

- несплата аліментів (ст. 183-1);

- ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт (ст. 183-2);

- невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей (ст. 184).

Виходячи зі змісту положень статей КУпАП, родовим об'єктом даних правопорушень виступають однорідні групи суспільних відносин в сфері забезпечення громадського порядку і громадської безпеки, при

цьому кожен із названих об'єктів має самостійне кваліфікуюче значення.

Безпосередній об'єкт — одне або кілька суспільних відносин, яким спричиняється шкода конкретним правопорушенням, що посягає на громадський порядок і громадську безпеку (це можуть бути відносини людської гідності та громадської моралі (ст. ст. 173, 178), спокій громадян (ст. 182), відносини, що склалися в сфері використання пожежної техніки та засобів пожежогасіння (ст. 175).

Питання для самоконтролю

1. Назвіть діяння, які входять до об'єктивної сторони дрібного хуліганства.
2. Яка факультативна ознака об'єктивної сторони становиться обов'язковою при кваліфікації дрібного хуліганства?
3. Які форми домашнього насильства існують? Які з них тягнуть настання адміністративної відповідальності?
4. За невиконання якого спеціального заходу щодо протидії домашньому насильству настає адміністративна відповідальність?
5. Хто може бути суб'єктом вчинення домашнього насильства?
6. Якими нормативно-правовими актами визначено місця, в яких забороняється куріння тютюнових виробів?
7. Назвіть місця, у яких категорично забороняється куріння тютюнових виробів.
8. Назвіть діяння, що включає в себе об'єктивна сторона правопорушення, відповідальність за яке передбачена ст.178 КУпАП.
9. Склад правопорушення, передбаченого ст.178 КУпАП, є формальним чи матеріальним?
10. Чи однаковою є відповідальність батька та матері батьків за виховання, навчання і розвиток дитини?
11. Яким шляхом може бути вчинено дрібне викрадення чужого майна, що тягне настання адміністративної відповідальності?
12. Що є кваліфікуючою ознакою при розмежуванні кримінально та адміністративно караного викрадення чужого майна?
13. Яка різниця між розтратою та привласненням чужого майна?

14. Яким чином визначається розмір викраденого майна?
15. Викрадення майна на яку суму вважатиметься дрібним?
16. Чому дорівнює неоподатковуваний мінімум доходів громадян?

ТЕМА 5: «ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ»

Мета лекції: _Визначити особливості відповідальності за адміністративні правопорушення в галузі охорони праці та здоров'я населення. Проаналізувати склади правопорушень в галузі охорони праці та здоров'я населення.

ПЛАН

Вступ

1. Юридична характеристика адміністративних правопорушень в галузі охорони праці і здоров'я населення.
2. Порушення вимог законодавства про працю та про охорону праці.
3. Аналіз складу адміністративних правопорушень в галузі незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Висновки

ВСТУП

Адміністративним правопорушенням в галузі охорони праці і здоров'я населення визнається передбачена главою 5 КУпАП протиправна, винна (умисна або необережна) дія або бездіяльність, що посягає на здоров'я населення, суспільні відносини у сфері обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, встановлений режим радіаційної безпеки в місцевостях, що зазнали радіоактивного забруднення, встановлений порядок заняття народною медициною (цілительством), порушення правил щодо карантину людей тощо, та за яку чинним законодавством встановлено адміністративну відповідальність.

Здоров'я – стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад

Охорона здоров'я – це загальний обов'язок та одне з найважливіших завдань держави і суспільства та один з пріоритетних напрямів державної діяльності. Здоров'я населення та його охорона як невід'ємна складова суспільного й державного життя є реальним і об'єктивним показником соціально-економічного і культурного розвитку та цивілізованості суспільства і держави.

Кожна людина має природне невід'ємне і непорушне право на охорону здоров'я. Суспільство і держава відповідальні перед сучасним і майбутніми поколіннями за рівень здоров'я і збереження генофонду народу України, забезпечують пріоритетність охорони здоров'я в діяльності держави, поліпшення умов праці, навчання, побуту і відпочинку населення, розв'язання екологічних проблем, вдосконалення медичної допомоги і запровадження здорового способу життя.

1. Юридична характеристика адміністративних правопорушень в галузі охорони праці і здоров'я населення.

Правопорушення, об'єднані у главі 5 КУпАП «Адміністративні правопорушення в галузі охорони праці і здоров'я населення» мають за об'єкт посягання не тільки правовідносини, окреслені назвою глави, тут міститься також перелік складів порушень законодавства про працю, які можна вважати лише дотичними до такого родового об'єкта посягання, як встановлений порядок охорони праці, це статті: 41. Порушення вимог законодавства про працю та про охорону праці; 41-1. Ухилення від участі в

переговорах щодо укладення, зміни або доповнення колективного договору, угоди; 41-2. Порухення чи невиконання колективного договору, угоди; 41-3. Ненадання інформації для ведення колективних переговорів і здійснення контролю за виконанням колективних договорів, угод.

Решта статей глави 5 КУпАП присвячена охороні здоров'я населення.

Використання при кодифікації двох критеріїв призвело до того, що проступки, які посягають на єдиний родовий об'єкт, виявилися в різних главах. Зокрема, основна маса складів, пов'язаних з посяганням на охорону здоров'я населення, знаходиться не в главі 5 «Адміністративні правопорушення в галузі охорони праці і здоров'я населення», а в інших, зокрема: ст. 106-1 «Невжиття заходів щодо забезпечення охорони посівів снотворного маку чи конопель, місць їх зберігання та переробки» – об'єктом правопорушення є суспільні відносини у сферах охорони здоров'я населення, а також обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (гл. 9 «Адміністративні правопорушення у сільському господарстві порушення ветеринарно-санітарних правил»); ст. 106-2 «Незаконний посів та вирощування снотворного маку чи конопель» – об'єктом правопорушення є суспільні відносини у сферах охорони здоров'я населення та обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (гл. 9 «Адміністративні правопорушення у сільському господарстві. Порушення ветеринарно-санітарних правил») тощо.

В окремих випадках поряд з безпосереднім об'єктом може бути предмет посягання – наркотичні засоби на що прямо вказується у ст. 44 КУпАП.

Більшість предметів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, введені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (далі – Перелік) у виді Таблиць I–IV, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 року № 770 (із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 712 від 26 грудня 2014 року).

Перелік складається з урахуванням положень і вимог відповідних міжнародних конвенцій та протоколів ООН, він постійно змінюється у зв'язку з доповненням новими видами речовин, потенційна небезпека

яких зумовлюється тяжкими наслідками як для здоров'я конкретної особи, так і для народного здоров'я (здоров'я населення), економіки, для кожної окремої сім'ї та суспільства в цілому.

Наркотичні засоби – це включені до Переліку речовини природного чи синтетичного походження, препарати, рослини, які становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними.

Ознаки наркотичних засобів :

1) медична ознака характеризує здатність вказаних засобів при їх вживанні викликати наркотичне сп'яніння (ейфорію – хворобливі зміни в організмі людини), а при неодноразовому вживанні й захворювання на наркоманію – стійкий хворобливий потяг до таких засобів.

2) юридична ознака означає, що засіб віднесено до наркотичних за поданням Державної служби України з контролю за наркотиками Міністерства охорони здоров'я України до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, який затверджується Кабінетом Міністрів України і публікується в офіційних друкованих виданнях.

Наркотичні засоби рослинного походження – похідні різних сортів конопель (анаша, марихуана, гашиш тощо), опійні препарати, кокаїн.

Гашиш – відділена смола, очищена чи неочищена, яку одержують з рослин роду *Canabis*. Найчастіше зустрічається у вигляді спеціально приготовленої суміші відділеної смоли, пилку рослин та подрібнених верхівок рослин канна біс з різними наповнювачами (це можуть бути: паста, плитки, кульки, таблетки тощо).

Екстракти каннабісу – засоби, одержані з канна бісу або його смоли шляхом екстрагування будь-якими розчинниками.

Макова солома – всі частини, цілі чи подрібнені (за винятком дозрілого насіння), рослини виду мак снотворний, зібрані яким завгодно способом, що містять наркотично активні алкалоїди опію.

Марихуана – цілі або різного ступеня подрібнення верхівки рослини канна біс із квітками, залишками стебла чи плодами (за винятком центрального стебла, насіння та листя, якщо вони не супроводжуються верхівками) або окремі їх частини (квітки, пилки), з яких не була виділена смола і які містять тетрагідроканнабіноли.

Опій – сік снотворного маку, що згорнувся.

Опій ацетильований – засіб, що отримують шляхом ацетилювання опію або екстракційного опію, який містить у своєму складі, крім алкалоїдів опію, моноацетилморфін, діацетилморфін, ацетил кодеїн чи їх суміш.

Опій екстракційний (екстракт макової соломи, концентрат макової соломи) – засіб, що отримують із макової соломи шляхом виділення (екстракції) наркотично активних алкалоїдів за допомогою води або органічних розчинників; може зустрічатися в рідкому, смолоподібному або твердому стані.

Рослина виду мак снотворний – рослина виду *Papaver somniferum* L.

Рослина роду коноплі – рослина будь-якого роду *Canabis*.

Морфій – виготовлений з опію препарат, який являє собою безколірні кристали, що погано розчиняються у воді.

Героїн – дуже сильний наркотик, що виготовляється з морфію: у 10 разів сильніший за морфій і у 20 разів – за опій.

Кокаїн – дуже дрібні кристали білого кольору, отримані з листя однієї з південноамериканських рослин (кокаїновий куш).

Кока лист – лист кокаїнового куща, за винятком листя, з якого видалено весь екгонін, кокаїн та інші наркотично активні алкалоїди.

Кокаїновий куш – рослина будь-якого виду роду *Erythroxylon*.

Синтетичні наркотики – це наркотики, синтезовані в хімічних лабораторіях (часто кустарних) з різних хімічних речовин (перетин, метадон, фентаніл, фенамін, мелоквалон та ін.).

Психотропні речовини – це включені до Переліку речовини природного чи синтетичного походження, препарати, природні матеріали, які здатні викликати стан залежності та справляти депресивний або стимулюючий вплив на центральну нервову систему або викликати порушення сприйняття, або емоцій, або мислення, або поведінки і становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними.

Ознаки психотропних речовин :

1) медична – психотропні речовини здатні викликати стан одурманювання – сп'яніння та залежності;

2) юридична – речовини віднесено до психотропних Державною службою України з контролю за наркотиками Міністерства охорони здоров'я України, наведено у відповідному Переліку.

До психотропних речовин відносять мескалін, амфетамін, барбітал, діазепан, феназепам, ЛСД тощо.

Ще одним елементом складу зазначених правопорушень слугує їх об'єктивна сторона. Оскільки всі вони є проступками з формальним складом, тобто достатня обов'язкова ознака – сам факт вчинення протиправного діяння, то можемо зробити висновок, що кожне з перелічених діянь буде вважатися адміністративним правопорушенням відразу ж після його вчинення, незважаючи на те, чи настав протиправний результат від вчинення того чи іншого правопорушення, не шукаючи причинного зв'язку між діянням та цим результатом. Наприклад, порушення певних правил і норм; заготівля, переробка чи збут радіоактивно забруднених продуктів харчування; виробництво, зберігання, транспортування або реалізація продуктів харчування чи продовольчої сировини, забруднених мікроорганізмами; незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах; та інше вважаються адміністративними проступками відразу ж в момент їх вчинення і відповідно караються.

Одним із обов'язкових елементів складу кожного з перелічених вище адміністративних правопорушень є їх суб'єкт, тобто особа, яка здійснила проступок і до якої може бути застосоване адміністративне стягнення. Загальними ознаками суб'єкта аналізованих адміністративних проступків і адміністративної відповідальності за них слугує те, що суб'єктом обов'язково є фізична особа – людина, яка досягла 16-річного віку і котра є осудною на момент вчинення правопорушення, тобто розуміє (усвідомлює) протиправність своїх діянь і може керувати ними. Водночас низка вищезазначених статей КУпАП передбачають наявність і спеціального суб'єкта з притаманними лише йому ознаками.

Кодекс України про адміністративні правопорушення визначає таких спеціальних суб'єктів адміністративної відповідальності за порушення в галузі охорони здоров'я населення. Йдеться передусім про: посадових осіб підприємств, установ, організацій, власників підприємств чи уповноважених ними осіб, громадян, які займаються підприємницькою діяльністю, які підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з недотриманням установлених правил у сфе-

рі охорони здоров'я населення, забезпечити виконання яких входить до їхніх службових обов'язків;

- ✓ осіб, що хворі на наркоманію;
- ✓ осіб, які зловживають наркотичними або психотропними речовинами; осіб, щодо яких є достатні дані вважати їх хворими на венеричну хворобу;
- ✓ осіб, які контактували із венерично хворими і потребують профілактичного лікування;
- ✓ осіб, які внаслідок медичного обстеження отримала діагноз «венерична хвороба»;
- ✓ осіб, які отримали у встановленому порядку спеціальний дозвіл на провадження медичної діяльності в галузі народної медицини, та інші особи.

Останнім елементом складу розглянутих адміністративних правопорушень є їх суб'єктивна сторона, тобто вина – психічне ставлення суб'єкта до вчиненого ним правопорушення і до шкідливих наслідків, які настали чи могли б настати. Вина є необхідною умовою відповідальності. Якщо в діяннях особи вину не встановлено, а шкідливі наслідки стали результатом випадкових обставин – немає суб'єктивної сторони, немає адміністративного проступку, немає адміністративної відповідальності. Більшість з перелічених вище проступків можуть бути вчинені як умисно, так і з необережності, однак є проступки, які можуть бути вчинені лише умисно, наприклад, ст. 46 КУпАП «Умисне приховування джерела зараження венеричною хворобою».

За вчинення цих адміністративних правопорушень чинний кодекс передбачає вживання заходів адміністративної відповідальності, що проявляються в таких санкціях як накладення штрафу, громадські роботи, конфіскація: недоброякісної продукції та знявч вчинення правопорушення, адміністративний арешт.

Небезпека здоров'ю населенню існує не лише на виробництві, а й у повсякденному житті. Одну із головних загроз являють наркотичні засоби та психотропні речовини, протидія незаконному обігу яких – одна із важливих задач нашої держави. Відповідальність за правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів і психотропних речовин передбачено поміж

іншим в ст.44 КУпАП.

Стаття 44. Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах.

Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах -тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Особа, що добровільно здала наркотичні засоби або психотропні речовини, які були у неї в невеликих розмірах і які вона виробила, виготовила, придбала, зберігала, перевозила, пересилала без мети збуту, звільняється від адміністративної відповідальності за дії, передбачені цією статтею.

Примітка. Невеликий розмір наркотичних засобів та психотропних речовин визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу.

Об'єкт – здоров'я населення та суспільні відносини у сфері обігу наркотичних засобів і психотропних речовин.

Такі відносини регулюються законами України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» від 15.02.1995 р., «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» від 15.02.1995 р. та іншими відповідними нормативно-правовими актами.

Предмет – наркотичні засоби і психотропні речовини в невеликих розмірах.

Списки наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів згруповані в таблиці I-IV в Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 770 від 6 травня 2000 р (далі – Перелік). Перелік та зміни до нього затверджуються Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу і публікуються в офіційних друкованих виданнях.

Перелік

Наркотичні засоби – це включені до Переліку речовини природного чи синтетичного походження, препарати, рослини, які становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними, зокрема, гашиш, марихуана, опій, кокаїн. Зловживання наркотичними засобами призводить до захворювання на наркоманію.

Психотропні речовини – це включені до Переліку речовини природного чи синтетичного походження, препарати, природні матеріали, які здатні викликати стан залежності та чинити депресивний або стимулюючий вплив на центральну нервову систему або викликати порушення сприйняття, або емоцій, або мислення, чи поведінки і становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними, зокрема ЛСД, мескалін, тетрагідроканабінол. Зловживання психотропними речовинами спричиняє захворювання на токсикоманію.

Наступною ознакою предмету даного правопорушення, яка перш за все є кваліфікуючою, є невеликий розмір наркотичного засобу або психотропної речовини, який визначається відповідно до наказу МОЗ України № 188 від 01.08.2000 «Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу». Так, наприклад, адміністративна відповідальність за незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання канабісу наставатиме, якщо його розмір не перевищує 5,0 г, героїну - 0,005 г, кодеїну - 0,2 г, кокаїну - 0,02 г, макової соломи - 50,0 г, трамадолу - 0,5 г.

Для встановлення виду, назв, властивостей і розміру наркотичного засобу чи психотропної речовини, необхідні спеціальні знання. Тому у справах даної категорії обов'язково має бути висновок експерта.

Суб'єкт даного правопорушення загальний.

Суб'єктивна сторона даного правопорушення передбачає прямий умисел, при цьому в особи не повинно бути мети збуту зазначених речовин.

Про умисел на збут наркотичних засобів чи психотропних речовин може свідчити:

- відповідна домовленість з особою, яка придбала ці засоби чи речовини;
- наявність сировини для їх виготовлення;
- особа сама наркотичні засоби або психотропні речовини не вживає, але виготовляє і зберігає їх тощо.

З об'єктивної сторони дане правопорушення може відбуватися у формі:

- незаконного виробництва;
- незаконного придбання;
- незаконного зберігання;
- незаконного перевезення;
- незаконного пересилання

наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах.

Під виробництвом наркотичних засобів та (або) психотропних речовин слід розуміти усі дії, пов'язані з серійним одержанням наркотичних засобів, психотропних речовин з хімічних речовин та (або) рослин, включаючи відокремлення частин рослин або наркотичних засобів, психотропних речовин від рослин, з яких їх одержують.

Під придбанням наркотичних засобів та (або) психотропних речовин слід розуміти їх купівлю, отримання в обмін на інші товари або речі, прийняття як оплати за надані послуги, позику, подарунок або сплату боргу, привласнення знайденого, збирання маку чи конопель, а так само залишків цих рослин на пожнивних площах після завершення збирання врожаю.

Слід зазначити, що громадяни мають право придбавати за медичними показаннями за рецептом лікаря лише наркотичні засоби або психотропні речовини, включені до таблиць II і III Переліку.

Зберігання наркотичних засобів та (або) психотропних речовин – це фактичне володіння наркотичними засобами, психотропними речовинами, їх перебування у певному місці. Відповідальність за зберігання наркотичних засобів або психотропних речовин настає незалежно від його тривалості.

Перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів

– це їх переміщення у межах території України.

Для визнання перевезення незаконним не має значення, чи є особа власником або користувачем транспортного засобу, а також спосіб транспортування, відстань, на яку перевезено зазначені засоби й речовини, та місце їх зберігання.

Порядок перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на території України, а також порядок оформлення необхідних для цього документів встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Фізичні особи мають право перевозити наркотичні засоби і психотропні речовини, придбані за призначенням лікаря, за наявності та на підставі рецепта, виданого закладом охорони здоров'я.

Від перевезення наркотичних засобів і психотропних речовин потрібно відрізнити їх перенесення з одного місця в інше, при якому транспорт не використовується. Перенесення необхідно розглядати як одну з форм зберігання цих засобів і речовин.

Пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів здійснюється шляхом відправки наркотичних засобів, психотропних речовин за допомогою пошти, багажем, якою-небудь людиною, іншим шляхом. При цьому пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів у поштових (у тому числі міжнародних) відправленнях забороняється. Пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів як гуманітарної допомоги забороняється, за винятком випадків надзвичайного стану, якщо наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори направляються у відповідні регіони України за ок-

ремим рішенням Кабінету Міністрів України.

Правопорушення вважається вчиненим з моменту відправлення посылки, багажу, листа з наркотичними засобами чи психотропними речовинами незалежно від того, отримав їх адресат чи ні.

Задля ефективної протидії незаконному обігу наркотичних засобів та психотропних речовин держава використовує різні заходи, зокрема і примусові медичні огляди та обстеження осіб, які зловживають наркотичними засобами чи психотропними речовинами, та хворих на наркоманію. Ухилення від зазначених заходів примусу тягне адміністративну відповідальність відповідно до ст.441 КУпАП.

Стаття 44-1. Ухилення від медичного огляду чи медичного обстеження.

Ухилення особи, хворої на наркоманію, від медичного огляду на наявність наркотичного сп'яніння - тягне за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ухилення особи, яка зловживає наркотичними засобами або психотропними речовинами, від медичного обстеження - тягне за собою накладення штрафу від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дана стаття містить дві частини.

Частина перша встановлює відповідальність за ухилення особи, хворої на наркоманію, від медичного огляду на наявність наркотичного сп'яніння; частина друга встановлює відповідальність за ухилення особи, яка зловживає наркотичними засобами або психотропними речовинами, від медичного обстеження.

Об'єктом адміністративного правопорушення ч.1 зазначеної статті є встановлений порядок проходження медичного огляду чи медичного обстеження особами, які вживають наркотики та психотропні речовини у немедичних цілях, а також здоров'я населення.

Порядок проходження медичного огляду та медичного обстеження встановлений ЗУ «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних

засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» від 15.02.1995 р.

Об'єктивна сторона виражається у вчиненні наступних діянь:

1) ухилення особи, хворої на наркоманію, від медичного огляду на наявність наркотичного сп'яніння, тобто умисне невиконання розпорядження працівника ОВС щодо проходження медичного огляду.

Медичний огляд – амбулаторний огляд особи з метою встановлення стану наркотичного сп'яніння. Хворий на наркоманію (наркоман) – особа, якій у встановленому порядку медичним закладом встановлено діагноз “наркоманія”.

Наркоманія – психічний розлад, зумовлений залежністю від наркотичного засобу або психотропної речовини внаслідок зловживання цим засобом або цією речовиною; Діагноз “наркоманія” встановлюється лікарсько-консультаційною комісією.

Особа, відносно якої до органів МОЗ або МВС України надійшла інформація від установ, підприємств, організацій, засобів масової інформації або окремих громадян про те, що вона незаконно вживає наркотичні засоби або психотропні речовини чи перебуває у стані наркотичного сп'яніння, підлягає медичному огляду, який може проводити лише лікар, на якого покладено такі обов'язки.

Факт незаконного вживання наркотичних засобів або психотропних речовин встановлюється на підставі показань свідків, наявності ознак наркотичного сп'яніння, результатів медичного огляду, а також тестів.

2) ухилення особи, яка зловживає наркотичними засобами або психотропними речовинами, від медичного обстеження, тобто умисне невиконання розпорядження лікаря-нарколога особою, яка зловживає наркотичними засобами або психотропними речовинами щодо проходження медичного обстеження.

Медичне обстеження – обстеження особи в стаціонарних умовах з

метою встановлення діагнозу “наркоманія”. Проводиться за направленням лікаря-нарколога.

Суб’єкт даного правопорушення спеціальний – ч.1 – особи, які хворі на наркоманію; ч.2 – особи, які зловживають наркотичними засобами або психотропними речовинами.

Зловживання наркотичними засобами або психотропними речовинами

– умисне систематичне незаконне вживання наркотичних засобів або психотропних речовин.

Суб’єктивна сторона – прямий умисел.

Мета – приховування незаконного вживання наркотичних засобів або психотропних речовин.

Однією із загроз здоров’ю населення, наряду з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин, є розповсюджена останнім часом медично некваліфікована діяльність народних цілителів, яка досить часто не сприяє виліковуванню захворювання, а навпаки наносить шкоду здоров’ю людини. Отже, держава вимушена встановлювати відповідні правила здійснення такої діяльності, наглядати за їх виконанням та притягати до відповідальності осіб, що їх недотримуються задля збереження здоров’я населення країни. Так, за порушення встановлених законодавством вимог щодо заняття народною медициною (цілительством) ст.46-2 КУпАП передбачено настання адміністративної відповідальності

Стаття 46-2. Порушення встановлених законодавством вимог щодо заняття народною медициною (цілительством).

Порушення встановлених законодавством вимог щодо заняття народною медициною (цілительством) - тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Об’єкт – здоров’я населення і встановлений порядок заняття народною медициною.

46-2 ст. КУпАП

Відповідно до статті 74-1 «Право на зайняття народною медициною (цілительством)» ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я» під народною медициною (цілительством) слід розуміти методи оздоровлення, профілактики, діагностики і лікування, що ґрунтуються на досвіді багатьох поколінь людей, усталені в народних традиціях і не потребують державної реєстрації.

Особи, які не мають спеціальної медичної освіти, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці та отримали спеціальний дозвіл на зайняття народною медициною (цілительством), виданий центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, мають право на зайняття народною медициною (цілительством).

Народна медицина – це сума всіх знань і практичних методів, що застосовуються для діагностики, профілактики і ліквідації порушень фізичної і психічної рівноваги, які спираються винятково на практичний досвід та спостереження, що передаються з покоління в покоління як в усній, так і в письмовій формі.

Об'єктивна сторона виражається у:

- вчиненні дій, які призвели до шкідливих наслідків для здоров'я пацієнта;
- недостовірності облікових та звітних даних;
- порушенні чинного законодавства щодо надання медичної допомоги та порядку здійснення підприємницької діяльності.

Державний нагляд (контроль) за виконанням фізичними особами-підприємцями умов зайняття народною медициною (цілительством) здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я шляхом проведення планових або позапланових перевірок відповідно до Закону України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності".

74-1 ст. ЗУ
«Основи законодавства України про охорону здоров'я»

Зайняття народною медициною (цілительством) з порушенням встановлених законодавством вимог тягне за собою відповідальність згідно із законом.

Зокрема, забороняється здійснення цілительства з використанням засобів масової інформації.

Крім того, до загальнодозволених видів медичної діяльності не відносяться:

- лікування онкологічних хворих;
- лікування хворих на інфекційні захворювання, у т.ч. венеричні та заразні шкірні, СНІД;
- лікування хворих на наркоманію;
- лікування психічно хворих, які потребують невідкладної госпіталізації;
- видавання висновку про психічний стан здоров'я;
- догляд та лікування ускладнень вагітності;
- хірургічні втручання, у т.ч. аборти;
- проведення розрахованих на масову аудиторію лікувальних сеансів та інших аналогічних їм заходів з використанням методу гіпнозу та інших методів психічного або біоенергетичного впливу.

Суб'єктивна сторона – як у формі умислу, так і формі необережності.

Суб'єктом можуть бути як особи, які отримали у встановленому порядку спеціальний дозвіл на провадження медичної діяльності в галузі народної і нетрадиційної медицини, так і інші особи.

Право на зайняття народною медициною (цілительством) мають особи, які не мають спеціальної медичної освіти, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи-підприємці та отримали спеціальний дозвіл на зайняття народною медициною (цілительством), виданий центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я. Кваліфікаційні вимоги до фізичних осіб-підприємців, які займаються народною медициною (цілительством), та умови зайняття народною медициною (цілительством) встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування дер-

жавної політики у сфері охорони здоров'я.

Спеціальний дозвіл – документ, який підтверджує відповідність конкретної особи без спеціальної медичної освіти кваліфікаційним вимогам для провадження медичної діяльності в галузі НіНМ за умови контролю з боку лікаря. Строк дії спеціального дозволу на зайняття народною медициною (цілительством) відповідно до ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я» становить п'ять років, а відповідно до Наказу МОЗ України «Про надання спеціального дозволу на медичну діяльність у галузі народної і нетрадиційної медицини» № 195 від 10.08.2000 року – три роки.

Порядок видачі спеціального дозволу на зайняття народною медициною (цілительством), перелік документів, необхідних для його одержання, та порядок анулювання спеціального дозволу на зайняття народною медициною (цілительством) встановлюються Кабінетом Міністрів України. Рішення про видачу або відмову у видачі спеціального дозволу на зайняття народною медициною (цілительством) приймається протягом тридцяти робочих днів з дня надання документів. За видачу спеціального дозволу на зайняття народною медициною (цілительством), його дубліката та переоформлення справляється плата, розмір якої встановлюється Кабінетом Міністрів України. На теперішній час, видача спеціального дозволу коштує одну мінімальну заробітну плату, розмір якої установлений законом (на сьогодні ЗУ «Про Державний бюджет України») на відповідний період (наприклад, з 1 жовтня 2023 року - 6700 гривень)

Підставою для відмови у видачі спеціального дозволу на зайняття народною медициною (цілительством) є: недостовірність відомостей у документах, поданих для отримання спеціального дозволу; невідповідність заявника кваліфікаційним вимогам для зайняття народною медициною (цілительством) згідно з поданими документами.

Підставою для переоформлення спеціального дозволу є зміна місцезнаходження фізичної особи-підприємця або місця зайняття народною медициною (цілительством).

Відповідно до Наказу МОЗ України «Про надання спеціального дозволу на медичну діяльність у галузі народної і нетрадиційної медицини» № 195 від 10.08.2000 року обов'язки з видачі спеціального дозволу на

здійснення медичної діяльності в галузі народної і нетрадиційної медицини покладено на державний Комітет з питань народної і нетрадиційної медицини Міністерства охорони здоров'я України.

Крім розглянутих складів адміністративних правопорушень глава 5 КУпАП містить наступні: ухилення від участі в переговорах щодо укладення, зміни або доповнення колективного договору, угоди; порушення чи невиконання колективного договору, угоди; ненадання інформації для ведення колективних переговорів і здійснення контролю за виконанням колективних договорів, угод; порушення санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил і норм; виробництво, заготівля, реалізація сільськогосподарської продукції, що містить хімічні препарати понад гранично допустимі рівні концентрації; заготівля, переробка або збут радіоактивно забруднених продуктів харчування чи іншої продукції; виробництво, зберігання, транспортування або реалізація продуктів харчування чи продовольчої сировини, забруднених мікроорганізмами та іншими біологічними агентами понад гранично допустимі рівні; продаж лікарських засобів без рецепта у заборонених законодавством випадках; порушення обмежень, встановлених для медичних і фармацевтичних працівників під час здійснення ними професійної діяльності; ухилення від обстеження і профілактичного лікування осіб, хворих на венеричну хворобу; порушення встановленого порядку взяття, переробки, зберігання, реалізації і застосування донорської крові та (або) її компонентів і препаратів; умисне приховування джерела зараження венеричною хворобою; порушення вимог режиму радіаційної безпеки в місцевостях, що зазнали радіоактивного забруднення.

Стаття 44-3. Порушення правил щодо карантину людей.

Порушення правил щодо карантину людей, санітарно-гігієнічних, санітарно-протиепідемічних правил і норм, передбачених Законом України "Про захист населення від інфекційних хвороб", іншими актами законодавства, а також рішень органів місцевого самоврядування з питань боротьби з інфекцій-

44-3 ст. КУпАП

ними хворобами, -тягне за собою накладення штрафу на громадян від однієї до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від двох до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Перебування в громадських будинках, спорудах, громадському транспорті під час дії карантину без вдягнутих засобів індивідуального захисту, зокрема респіраторів або захисних масок, що закривають ніс та рот, у тому числі виготовлених самостійно, -тягне за собою накладення штрафу від десяти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Порухення вимог законодавства про працю та про охорону праці.

Відповідальність за порушення вимог законодавства про працю та про охорону праці передбачено поміж іншим в ст.41 КУпАП.

Стаття 41. Порухення вимог законодавства про працю та про охорону праці.

Порухення встановлених термінів виплати пенсій, стипендій, заробітної плати, виплата їх не в повному обсязі, терміну надання посадовими особами підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та фізичними особами – підприємцями працівникам, у тому числі колишнім, на їхню вимогу документів стосовно їх трудової діяльності на даному підприємстві, в установі, організації чи у фізичної особи-підприємця, необхідних для призначення пенсії (про стаж, заробітну плату тощо), визначеного Законом України "Про звернення громадян", або надання зазначених документів, що містять недостовірні дані, порушення терміну проведення атестації робочих місць за умовами праці та порядку її проведення, а також інші порушення вимог законодавства про працю –

тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та громадян - суб'єктів підприємницької діяльності від тридцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Порухення вимог законодавчих та інших нормативних актів про

41 ст. КУпАП

охорону праці крім порушення, передбаченого частиною третьою цієї статті - тягне за собою накладення штрафу на працівників від чотирьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності та громадян- суб'єктів підприємницької діяльності - від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Порушення встановленого порядку повідомлення (надання інформації) центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, про нещасний випадок на виробництві - тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, фізичних осіб - підприємців, які використовують найману працю, і на фізичних осіб, які не мають статусу підприємців та використовують найману працю, від двадцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

В даному випадку об'єктом правопорушення є – встановлені законодавством права громадян на працю, на оплату праці, на охорону праці, на соціальний захист у випадку втрати годувальника чи працездатності та інші права відповідно до чинного законодавства.

До законодавства про працю та про охорону праці належать: Кодекс законів про працю України, Закони України “Про охорону праці” від 14.10.1992 р., “Про оплату праці” від 24.03.1995 р., “Про відпустки” від 15.11.1996 р. та інші відповідні нормативно-правові акти.

Об'єктивна сторона виражається у вчиненні:

- порушення вимог законодавства про працю;
- порушення встановлених термінів виплати заробітної плати, пенсій, стипендій тощо;
- виплата їх не в повному обсязі;
- порушення терміну надання посадовими особами підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та фізичними особами - підприємцями працівникам, у тому числі колишнім, на їхню вимогу документів стосовно їх трудової діяльності на даному підприємстві, в установі, організації чи у фізичної особи – підприємця, необхідних для призначення пенсії (про стаж, заробітну плату тощо), визначеного Законом України "Про звернення громадян";

- надання зазначених документів, що містять недостовірні дані;
- порушення терміну проведення атестації робочих місць за умовами праці та порядку її проведення;
- інші порушення вимог законодавства про працю. порушення вимог законодавства про охорону праці:
 - порушення встановленого порядку повідомлення (надання інформації) центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, про нещасний випадок на виробництві;
 - порушення інших вимог законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці.

Суб'єкт – ч.1 – посадові особи, на яких законодавством покладено обов'язки з дотримання вимог законодавства про працю; ч.2,3 – працівники та посадові особи підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, а також громадяни, які є суб'єктами підприємницької діяльності.

Суб'єктивна сторона – як з умислом, так і з необережності.

Питання для самоконтролю:

- Розкрийте зміст поняття «охорона праці».
- Назвіть нормативно-правові акти, які відносяться до законодавства про працю та про охорону праці.
- Назвіть приклади порушення вимог законодавства про працю.
- Назвіть приклади порушення вимог законодавства про охорону праці.
- Надайте визначення поняттю «наркотичні засоби».
- Надайте визначення поняттю «психотропні речовини».
- Яким чином визначається розмір наркотичних засобів і психот-

ропних речовин?

- Назвіть кваліфікуючі ознаки правопорушення, відповідальність за яке передбачена ст.44 КУпАП.

- Чи обов'язковим є висновок експерта у справах, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин?

- Які діяння включає в себе об'єктивна сторона незаконного обігу наркотичних засобів або психотропних речовин?

- Чи важливим є розмір наркотичного засобу або психотропної речовини, якщо є мета збуту?

- На якій підставі фізичні особи мають право перевозити наркотичні засоби і психотропні речовини?

- Перенесення наркотичних засобів або психотропних речовин є однією із форм перевезення або зберігання?

- Чи дозволено пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин як гуманітарної допомоги?

- В яких таблицях Переліку міститься перелік наркотичних засобів або психотропних речовин, які громадяни мають право придбавати за медичними показаннями за рецептом лікаря?

- Чи є ухилення особи, хворої на наркоманію, від медичного обстеження правопорушенням?

- Який примусовий захід можуть застосовувати працівники ОВС до особи, яка ухиляється від медичного огляду?

- Хто уповноважений направляти на медичний огляд та на медичне обстеження?

- Цілителі є представниками народної чи нетрадиційної медицини?

- Яким чином здійснюється державний нагляд (контроль) за виконанням фізичними особами-підприємцями умов зайняття цілительством?

- Назвіть підстави для анулювання спеціального дозволу на заняття цілительством?

- Чи дозволено здійснення цілительства з використанням засобів масової інформації?

ТЕМА № 6: «ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЯКІ ПОСЯГАЮТЬ НА ВСТАНОВЛЕНИЙ ПОРЯДОК УПРАВЛІННЯ»

Мета заняття: _ Формування понятійно-категоріального апарату з відповідної теми лекції, а також систематизація стійких знань здобувачів вищої освіти щодо аналізу адміністративних правопорушень, які посягають на встановлений порядок управління.

ПЛАН

Вступ

1. Непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця.

2. Особливості відповідальності за адміністративні правопорушення передбачені статтею 187 КУпАП «Порушення правил адміністративного нагляду».

3. Порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій.

4. Особливості відповідальності за адміністративні правопорушення правил дозвільної системи.

Висновки

ВСТУП

Правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління, завдають шкоди багатьом сферам суспільних відносин, негативно впливаючи на процес діяльності суб'єктів публічної адміністрації. Встановлений порядок управління охоплює систему суспільні відносин, що забезпечують нормальну діяльність державного апарату, інших державних і недержавних організацій у сфері управління, а також чітке дотримання у цій сфері спеціальних правил (у т.ч. техніко-юридичних, режимного характеру та ін.).

Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління, містяться у главі 15 КУпАП та умовно поділяються на такі групи: у сфері громадського порядку і громадської безпеки; у сфері судоустрою, діяльності органів досудового слідства та прокурорського нагляду; у сфері додержання законодавства щодо порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій; у сфері ухилення від виконання вимог, що пред'являються органами влади та самоуправство; у сфері додержання правил адміністративного нагляду; у сфері додержання правил дозвільної системи; у сфері додержання правил паспортної системи та реєстрації актів цивільного стану; у сфері дотримання прикордонного режиму; у сфері виконання правил перебування в Україні іноземців та осіб без громадянства і транзитного проїзду через територію України; у сфері виконання військового обов'язку; у сфері інформативної та державної таємниці.

1. Непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця.

Стаття 185 КУпАП. Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця

Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського при виконанні ним службових обо-

185 ст. КУпАП

в'язків, а також вчинення таких же дій щодо члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку - тягне за собою накладення штрафу від восьми до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Об'єктом даного адміністративного правопорушення є суспільні відносини у сфері забезпечення громадського порядку та суспільної безпеки також у сфері державного управління, врегульовані зокрема Законами України «Про Національну поліцію», «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону», «Про статут гарнізонної та вартової служб Збройних сил України».

Безпосереднім об'єктом правопорушення є діяльність органів поліції, громадських формувань з охорони громадського порядку, військовослужбовців в галузі охорони громадського порядку.

Відповідальність за злісну непокору законному розпорядженню або вимозі поліцейського є проявом правового захисту поліції з боку держави, яка надала поліції особливі повноваження для забезпечення громадського порядку та громадської безпеки.

Об'єктивна сторона аналізованого правопорушення виражається в злісній, тобто свідомо несумлінній, зловмисній відмові коритися законному розпорядженню або вимозі працівника поліції або інших осіб, які охороняють громадський порядок. Злісна непокора також може виражатися в зухвалій, тобто образливій, брутальній формі, що свідчить про явну неповагу правопорушника до посадових осіб, що охороняють громадський порядок (формальний склад).

Об'єктивна сторона правопорушення складається з двох частин:

- полягає у злісній непокорі законному розпорядженню або вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків;
- а також вчинення таких самих дій щодо члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку.

Для кваліфікації правопорушення важливо встановити спосіб вчинення правопорушення (злісної непокори). Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського проявляється в тому, що особа вперто не бажає виконувати розпорядження або дотримуватись вимоги поліцейського, які пред'являються особі на підставі повноважень, визначених законодавством України, Законом України «Про Національну поліцію» зокрема. При цьому, вперте небажання правопорушника може знаходити прояв у нецензурній лайці в бік правоохоронця, цинічних висловах та жестах, спробі уникнути місця події, хватанні поліцейського за формений одяг, грубій відмові проїхати в підрозділ поліції для встановлення обставин.

Під виконанням обов'язків по охороні громадського порядку слід розуміти: несення постової чи патрульної служби, підтримання порядку під час демонстрацій, мітингів, інших масових заходів, при ліквідації наслідків аварії, стихійного лиха, дії по припиненню або запобіганню порушень громадського порядку, затриманню порушника тощо.

У диспозиції ст. 185 КУпАП передбачено, що вимоги працівника поліції повинні бути законними, тобто пред'явленими під виконання ним службових обов'язків. Про перебування його при виконанні службових обов'язків мають свідчити установлені форма одягу, нагрудний знак, а також пред'явлення відповідного посвідчення. Вимоги поліцейських є законними тільки у тому випадку, якщо вони обґрунтовуються законодавчою правовою нормою. Відповідно до ст.23 Закону України «Про Національну поліцію», поліція припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення; здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події; припиняє насильство в сім'ї; здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, режиму радіаційної безпеки.

На підставі визначених Законом повноважень поліцейський має право вимагати в особи як припинення протиправних дій, так і пред'явлення особою документів, що посвідчують особу, та/або документів, що підтверджують відповідне право особи; пересування особи; зупинки транспортних засобів, залишення місця і обмеження доступу на ви-

значену територію, дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб.

Повноваження членів громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону визначено у Законі України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22.06.2000 р. № 1835-Ш. Видами громадських формувань з охорони громадського порядку є зведені загони громадських формувань, спеціалізовані загони (групи) сприяння поліції та Державній прикордонній службі України, асоціації громадських формувань тощо. У сфері охорони громадського порядку надають допомогу органам Національної поліції щодо забезпечення громадського порядку і громадської безпеки, запобіганні адміністративним проступкам і злочинам; інформування органів та підрозділів Національної поліції про вчинені або ті, що готуються, злочини, місця концентрації злочинних угруповань; виявлення та розкриття органами Національної поліції злочинів, розшуку осіб, які їх вчинили, захисті інтересів держави, підприємств, установ, організацій, громадян від злочинних посягань, шляхом сприяння; участі в забезпеченні безпеки дорожнього руху та боротьбі з дитячою бездоглядністю і правопорушеннями неповнолітніх.

ЗУ «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»

Права військовослужбовців у сфері підтримання громадського порядку визначено у Законі України «Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України» від 24.03.1999 р. № 550-XIV.

ЗУ «Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України»

Склад правопорушення є формальним, тобто воно вважається закінченим з моменту виникнення злісної непокори законним розпорядженням або вимогам визначених у диспозиції статті осіб.

Як свідчить судова практика, протоколи про адмі-

ністративні правопорушення за статтями 185¹,185² КУпАП складаються неякісно через відсутність законодавчого визначення поняття «громадський порядок», «збори», «мітинг», «вуличний похід», «демонстрація», «пікетування». Такі визначення містяться лише в науково-практичних коментарях.

Суб'єктом цього правопорушення є фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку (загальний суб'єкт).

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі умислу.

При кваліфікації правопорушення за статтею 185 КУпАП слід також мати на увазі, що адміністративна відповідальність за названою статтею настає при відсутності застосування фізичної сили з боку винної особи. У разі заподіяння тілесних ушкоджень будь-якої степені тяжкості, умисного нанесення ударів, побоїв, дії правопорушника кваліфікуються як кримінальні правопорушення.

Погроза застосування насильства під час вчинення опору, що полягає у висловлюваннях або діях про наміри винної особи застосувати насильство до працівника поліції, у зв'язку з виконанням ним інших службових обов'язків також передбачає відповідальність за нормами Кримінального кодексу.

Тому слід чітко відмежовувати поняття активної поведінки при злісній непокорі від опору представникові влади, працівникові правоохоронного органу, під час виконання ним службових обов'язків, що передбачає кримінальну відповідальність за статтею 342 КК України. При опорі, така протидія обов'язково поєднується із вчиненням дій, які безпосередньо спрямовані на фізичний контакт з особою, що виконує покладені на неї обов'язки, на застосування до неї фізичної сили, але не на вчинення насильства. Злісну непокору утворюють дії, які не пов'язані саме з фізичним впливом на потерпілого. Як зазначається у постанові Пленуму Верховного Суду «Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів» від 26.06.1992 № 8, злісною непокорою слід вважати:

- відмову від виконання наполегливих, неодноразово повторе-

них законних вимог чи розпоряджень поліцейського при виконанні ним службових обов'язків, члена громадського формування з охорони громадського порядку чи військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку

- або відмова, виражена у зухвалій формі, що свідчить про явну зневагу до осіб, які охороняють громадський порядок.

Практика притягнення осіб до адміністративної відповідальності за статтею 185 КУпАП свідчить про достатню кількість недоліків, допущених поліцейськими при складанні протоколів про адміністративні правопорушення, на які належним чином реагують суди. У разі вчинення особою дій, які відповідно до статті 185 КУпАП кваліфікуються як злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, в обов'язковому випадку складається протокол про адміністративне правопорушення, який з іншими матеріалами справи про адміністративне правопорушення розглядається судом.

При розгляді справи про правопорушення, передбачене статтею 185, відповідно до постанови Пленуму Верховного Суду, судді зобов'язані перевіряти правильність складення протоколу про адміністративне правопорушення, наявність пояснень особи, яка притягається до відповідальності, та свідків правопорушення, даних, що характеризують цю особу, зокрема, чи притягалась вона раніше до адміністративної відповідальності протягом року. У разі відсутності зазначених даних матеріал підлягає поверненню органу Національної поліції для належного оформлення.

Також, відсутність в протоколі про адміністративне правопорушення вказівки на нормативний документ, який дозволяє поліцейському давати законні розпорядження (акт, юридично рівнозначний наказу, що виражений у категоричній формі) та висувати законодавчо обґрунтовані вимоги, є підставою для закриття провадження по справі, у зв'язку з відсутністю складу адміністративного правопорушення за ст. 185 КУпАП.

2. Особливості відповідальності за адміністративні правопорушення передбачені статтею 187 КУпАП «Порушення правил адміністративного нагляду».

Для попередження вчинення правопорушень важлива роль у здійсненні адміністративно-юрисдикційної діяльності належить реалізації ад-

міністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, порушення правил якого тягне настання адміністративної відповідальності.

Адміністративний нагляд - це система тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених з місць позбавлення волі, що здійснюються органами Національної поліції.

Стаття 187 КУпАП. Порушення правил адміністративного нагляду
Порушення правил адміністративного нагляду особами, щодо яких встановлено такий нагляд, а саме:

187 ст. КУпАП

1) неявка за викликом органу Національної поліції у вказаний термін і ненадання усних або письмових пояснень з питань, пов'язаних з виконанням правил адміністративного нагляду;

2) неповідомлення працівників органу Національної поліції, які здійснюють адміністративний нагляд, про зміну місця роботи чи проживання або про виїзд за межі району (міста) у службових справах;

3) порушення заборони виходу з будинку (квартири) у визначений час, який не може перевищувати восьми годин на добу;

4) порушення заборони перебування у визначених місцях району (міста);

5) нереєстрація в органі Національної поліції - тягнуть за собою накладення штрафу від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, - ілітягнуть за собою накладення штрафу від десяти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти відсотків заробітку, а в разі, якщо за обставинами справи з урахуванням особи порушника застосування цих заходів буде визнано недостатнім, - адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Об'єктом даного правопорушення є суспільні відносини у сфері встановлення та здійснення адміністративного нагляду за окремими категоріями раніше судимих осіб. Адміністративний нагляд – це система тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених з місць позбавлення волі, що здійснюються органами Національної поліції. Адміністративний нагляд встановлюється з метою запобігання вчиненню правопорушень окремими особами, звільненими з місць позбавлення волі, і здійснення виховного впливу на них.

Об'єктивна сторона даного правопорушення, полягає у порушенні зазначених у диспозиції статті правил адміністративного нагляду.

Необхідно звернути увагу на тому, що правила адміністративного нагляду встановлені Законом України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» для всіх осіб, відносно яких встановлений адміністративний нагляд, а обмеження встановлюються індивідуально для кожної особи судовим рішенням.

Порушення правил адміністративного нагляду кваліфікується за ч.2 ст. 187 КУпАП, якщо особа після останнього притягнення до адміністративної відповідальності за порушення правил адміністративного нагляду протягом року знову порушила встановлені щодо неї правила адміністративного нагляду.

Стаття 9 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 01 грудня 1994 р. визначає, що особи, щодо яких встановлено адміністративний нагляд, зобов'язані вести законослухняний спосіб життя, не порушувати громадського порядку і дотримуватися таких правил: а) прибути у визначений установою виконання покарань термін до обраного ними місця проживання і зареєструватися в органі Національної поліції; б) з'являтися за викликом поліції у зазначений термін і давати усні та письмові пояснення з питань, пов'язаних з виконанням правил адміністративного нагляду; в) повідомляти пра-

ЗУ «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»

цівників поліції, які здійснюють адміністративний нагляд, про зміну місця роботи чи проживання, а також про виїзд за межі району (міста) у службових справах; г) у разі виїзду в особистих справах з дозволу поліції в інший населений пункт та перебуванні там більше доби, зареєструватися в місцевому органі Національної поліції.

До осіб, щодо яких встановлено адміністративний нагляд, за постановою суду можуть бути застосовані частково або у повному обсязі такі обмеження: а) заборона виходу з будинку (квартири) у визначений час, який не може перевищувати восьми годин на добу; б) заборона перебування у визначених місцях району (міста); в) заборона виїзду чи обмеження часу виїзду в особистих справах за межі району (міста); г) реєстрація в поліції від одного до чотирьох разів на місяць. Всі перераховані склади об'єктивної сторони – формальні. Наведені обмеження становлять вичерпний перелік і встановлюються судом з урахуванням поведінки особи та піднаглядного, характеру вчинених ним злочинів, способу його життя, сімейного стану, колазнайомих тощо.

Заборона виходу з будинку, квартири у визначений час полягає в тому, що піднаглядний зобов'язаний протягом установленого йому часу (не більше 8-ми годин поспіль) невідлучно знаходитися в будинку (квартирі) за місцем постійного проживання. Час такої заборони має обиратися таким чином, щоб виключити вільне пересування особи в години доби, найбільш придатні для вчинення правопорушень, і навпаки, створити додаткові можливості для позитивного впливу на піднаглядну особу членів сім'ї, рідних, представників громадськості тощо. Зрозуміло, заборону залишати будинок (квартиру) для піднаглядного слід встановлювати на час, вільний від роботи чи навчання в закладі освіти, і не включати час, необхідний для поїздки і повернення з роботи чи навчання. У випадку проживання особи в багатоквартирному будинку вважається, що в цей час особа має перебувати саме в квартирі, в якій вона постійно проживає. Якщо піднаглядний проживає в будинку на праві приватної власності, то до поняття «будинок» включається й присадибна ділянка з господарськими будівлями. У правозастосовній практиці, як правило, не визнається порушенням, якщо піднаглядний на момент перевірки перебуває безпосередньо біля входу в будинок (під'їзд, квартиру), в якому постійно прожи-

ває. Як правило, піднаглядному забороняється вихід з дому (квартири) з 22.00 до 6.00 годин.

Заборона перебувати у визначених місцях району (міста) ґрунтується на особливостях антигромадської поведінки піднаглядного в минулому або ж одержаній інформації про можливу кримінальну поведінку в майбутньому. Сутність цього обмеження полягає в тому, що у піднаглядного зменшується можливість негативно впливати на інших схильних до правопорушень громадян, підтримувати старі та встановлювати нові злочинні зв'язки. У постанові про встановлення обмежень особі мають бути перераховані й конкретно названі всі пункти, де заборонено перебувати піднаглядному, що дозволить уникнути як випадкових помилок з її боку, так і посилення в разі порушення на незнання змісту заборони. Наприклад, піднаглядним, які зловживають спиртними напоями, може заборонятися відвідувати кафе, ресторани, бари та інші місця, де реалізуються спиртні напої на розлив; особам з насильницькою антигромадською установкою, крім зазначених об'єктів, - на пляжах, стадіонах, інших місцях, де найчастіше виникають конфліктні ситуації; кишеньковим злодіям та шахраям - на залізничних, автобусних, річкових та морських вокзалах тощо. Проте, вирішуючи питання про застосування до піднаглядного обмеження у відвідуванні певних місць, неприпустимо забороняти відвідування магазину для придбання продуктів харчування, а також користуватися громадським транспортом.

У разі зміни особою, яка перебуває під адміністративним наглядом, постійного місця проживання дільничний офіцер поліції, який здійснює нагляд, повідомляє про це відділ Національної поліції за новим місцем проживання піднаглядного. У випадку виїзду піднаглядного на інше постійне місце проживання, йому видається контрольний листок, в якому вказуються дата виїзду, адреса нового місця проживання і строк явки на реєстрацію до відділу поліції за новим місцем проживання.

Явка піднаглядного в поліцію для реєстрації постановою судді може бути передбачена від 1-го до 4-х разів на місяць. Для явки мають призначатися конкретні дні місяця, що завчасно під розписку оголошуються

піднаглядному. Години явки визначаються таким чином, щоб не заважали роботі та навчанню, не збігалися із часом заборони виходу з дому, якщо таке обмеження встановлено для піднаглядного. Явка піднаглядного в органи Національної поліції для реєстрації дозволяє поліцейським періодично перевіряти факт перебування піднаглядного в межах цього району (міста) і вживати невідкладних заходів до розшуку у випадку його відсутності; проводити з ним бесіди профілактичного характеру; отримувати із цих бесід додаткові відомості, що мають значення для підвищення ефективності нагляду; дисциплінує піднаглядну особу, періодично нагадує їй про нагляд і його запобіжний характер, зокрема, про обов'язок дотримуватись його правил; піднаглядний при цьому має можливість особисто висловити свої прохання та отримати консультації.

Обсяг розглянутих обмежень під час здійснення адміністративного нагляду може змінюватися (зменшуватися або збільшуватися) постановою судді за поданням начальника органу Національної поліції з урахуванням особи піднаглядного, його способу життя і поведінки. Зокрема, зменшення обмежень, тобто пом'якшення режиму адміністративного нагляду, може матимісце у випадках, коли піднаглядний повністю дотримується правил адміністративного нагляду і встановлених йому обмежень, не вчиняє правопорушень, сумлінно працює або навчається, тобто є всі підстави вважати, що він став на шлях виправлення. Послаблення режиму полягає в установленні менш суворих вимог (наприклад, зменшення кількості явок до поліцію для реєстрації) або зняття повністю окремих обмежень. Підставою для збільшення обмежень можуть слугувати матеріали, що свідчать про те, що піднаглядний не дотримується правил адміністративного нагляду і встановлених йому обмежень, допускає правопорушення, зловживає спиртними напоями, неправильно поводить себе в побуті тощо. Посилення режиму адміністративного нагляду проводиться шляхом запровадження додаткових обмежень.

Суб'єкт даного правопорушення спеціальний – особа, яка знаходиться під адміністративним наглядом.

Суб'єктивна сторона проступку характеризується наявністю вини як у формі умислу, так й у формі необережності.

Порівняємо склади адміністративного та кримінального адміністра-

тивних правопорушень.

За порушення правил адміністративного нагляду, особою щодо якої він встановлений, може також наставати кримінальна відповідальність, передбачена ст. 395 Кримінального кодексу України. Даною нормою охоплюються два діяння, кожне з яких утворює самостійний склад злочину, а саме:

- самовільне залишення особою місця проживання з метою ухилення від адміністративного нагляду;
- неприбуття без поважних причин у визначений строк до обраного місця проживання особи, щодо якої встановлено адміністративний нагляд у разі звільнення з місць позбавлення волі.

Порушення правил адміністративного нагляду є кримінально караним лише за умови, що такий нагляд було встановлено щодо особи за наявності передбачених законом підстав і в установленому ним порядку. При цьому слід враховувати, що піднаглядний може бути притягнутий до відповідальності за статтею 395 тільки за порушення, допущені після оголошення йому постанови про встановлення чи продовження адміністративного нагляду.

Під самовільним залишенням особою місця проживання з метою ухилення від адміністративного нагляду розуміються зміна піднаглядним без поважних причин і повідомлення працівників поліції, що здійснюють нагляд, як місця проживання у межах одного населеного пункту, так і виїзд без дозволу органу Національної поліції до іншого населеного пункту. Це діяння на практиці проявляється у таких порушеннях піднаглядним правил адміністративного нагляду:

- а) залишення ним будинку (квартири) у час, в який йому заборонено з них виходити;
- б) виїзд без дозволу поліції в особистих справах за межі району (міста), з якого йому заборонено виїжджати взагалі чи у певний час;
- в) виїзд за межі зазначеного району (міста) у службових справах безповідомлення поліції.

Залишення піднаглядним місця проживання, під яким розуміються будинок (квартира), в якому мешкає піднаглядний, а також район (місто), в якому він проживає і в територіальному органі поліції якого він зареєс-

трований як піднаглядний, з дозволу (за повідомленням) поліції або, хоча і без такого дозволу (повідомлення), але з поважних причин, не утворює складу злочину, передбаченого статтею 395 КК.

Неприбуття без поважних причин у визначений строк до обраного місця проживання особи, щодо якої встановлено адміністративний нагляд у разі звільнення з місць позбавлення волі, є порушенням зазначеною особою обов'язку прибути у визначений установою виконання покарань термін вобране нею місце проживання і зареєструватися в органі Національної поліції. Поважними причинами, які виключають відповідальність такої особи за вчинення вказаних дій за ст. 395, можуть бути будь-які життєві обставини, природні явища, тощо, які не дали їй змоги вчасно прибути в обране нею місце проживання (відсутність коштів на проїзд, хвороба, затримання поліцією за вчинення правопорушення, стихійне лихо).

Цей злочин може бути вчинено лише протягом терміну, на який встановлено адміністративний нагляд.

Закінченим цей злочин є, у першій формі - з моменту залишення винним місця проживання без належного дозволу, відповідного повідомлення та поважних причин, у другій - з моменту його неприбуття без поважних причин у визначений строк до обраного місця проживання особи.

3. Порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій.

Стаття 39 Конституції України визначає, що громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей. Це право є однією з конституційних гарантій права громадянина на свободу свого світогляду і віросповідання, думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, на використання і поширення інформації усно, письмово або в

інший спосіб - на свій вибір, права на вільний розвиток своєї особистості тощо. При здійсненні цих прав і свобод не повинно бути посягань на права і свободи, честь і гідність інших людей.

Проводити збори, мітинги, походи і демонстрації громадяни можуть за умови обов'язкового завчасного сповіщення про це органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування.

Таке сповіщення має здійснюватися громадянами через організаторів масових зібрань. Завчасне сповіщення відповідних органів про проведення тих чи інших масових зібрань - це строк від дня такого сповіщення до дати проведення масового зібрання. Тривалість строків завчасного сповіщення має бути у розумних межах і не повинна обмежувати передбаченого ст. 39 Конституції України права громадян на проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій. Такі строки мають слугувати гарантією реалізації цього права громадян. Упродовж цього строку зазначені органи мають здійснити і ряд підготовчих заходів, зокрема, для забезпечення безперешкодного проведення громадянами зборів, мітингу, походу чи демонстрації, підтримання громадського порядку, охорони прав і свобод інших людей. У разі необхідності органи виконавчої влади чи місцевого самоврядування можуть погоджувати з організаторами масових зібрань дату, час, місце, маршрут, умови, тривалість їх проведення тощо. Строк завчасного сповіщення має бути достатнім і для того, щоб органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування могли визначитися, наскільки проведення таких зібрань відповідає закону, та в разі потреби, згідно з ч. 2 ст. 39 Конституції України, звернутися до суду для вирішення спірних питань.

Увага! Під час воєнного стану проводити мирні збори, мітинги та інші масові заходи можна за виключних обставин.

Стаття 185¹. Порухення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій

Порухення встановленого порядку організації або проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій - тягне за собою попередження або накладення штрафу від десяти

185¹ ст. КУпАП

до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення або організатором зборів, мітингу, вуличного походу, демонстрації, - тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері забезпечення громадського порядку під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 1 коментованої статті, полягає у порушенні встановленого порядку організації або проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій. Діяння можуть вчинюватися шляхом спричинення шкоди державній або приватній власності, порушення правил громадського порядку, дорожнього руху, тощо. Крім того, правопорушення може вчинюватися і у формі бездіяльності, наприклад, шляхом відмови учасників зазначених заходів розійтися після того, як збори, мітинг, вуличний похід або демонстрація оголошуються закритими.

Частина 2 коментованої статті передбачає посилену адміністративну відповідальність за вчинення повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення дій, визначених у ч. 1, або організатором зборів, мітингу, вуличного походу, демонстрації. Організатором необхідно вважати особу, яка виконує функції з підготовки, своєчасного сповіщення відповідних органів про заплановані заходи та інші організаційно-розпорядницькі функції.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю прямого умислу.

Суб'єктом правопорушення, передбаченого ч. 1 коментованої статті, може бути особа, якій виповнилося 16 років, ч. 2 - 18 років, якщо вона є організатором зборів, мітингу, вуличного походу, демонстрації.

4. Особливості відповідальності за адміністративні правопорушення правил дозвільної системи.

В Україні останнім часом, у зв'язку з проведенням на сході держа-

ви операції об'єктів, спостерігається зростання правопорушень, учинених з використанням вогнепальної і холодної зброї, вибухових речовин, збільшення обігу спеціальних засобів самооборони та інших предметів, небезпечних для суспільства, життя і здоров'я людей. Це потребує посилення контролю органів Національної поліції України за дотриманням порядку виготовлення, придбання, збереження, обліку і використання як вогнепальної і холодної зброї, так і інших предметів, порушення обігу яких тягне адміністративну відповідальність.

Поняття дозвільної системи визначено у Постанові Кабінету Міністрів України від 12.10. 1992 № 576 «Про затвердження Положення про дозвільну систему» як особливий порядок виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, обліку і використання спеціально визначених предметів, матеріалів і речовин, а також відкриття та функціонування окремих підприємств, майстерень і лабораторій з метою охорони інтересів держави та безпеки громадян.

Дозвільна система, що здійснюється органами Національної поліції, поширюється на бойову нарізну військово-вих зразків зброю або виготовлену за спеціальним замовленням, охолощену, нейтралізовану, несучасну, спортивну, мисливську вогнепальну зброю, бойові припаси до зброї, основні частини зброї, пневматичну, холодну зброю, пристрої та патрони до них, що належать підприємствам, установам, організаціям, суб'єктам господарювання та громадянам. Саме такі види зброї є предметами вчинення адміністративних правопорушень у сфері дозвільної системи.

Визначення окремих видів зброї міститься в Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивос-

Постанова КМУ
«Про затвердження Положення про дозвільну систему»

Інструкція

тями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, встановлених, затвердженої наказом МВС України від 21.08.1998 № 622 (в тексті – Інструкція).

Вогнепальна зброя - зброя, яка призначена для ураження цілей снарядами, що одержують спрямований рух у стволі (за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згоряння металевого заряду) та мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що знаходиться на визначеній відстані.

Бойова вогнепальна зброя - вогнепальна зброя, призначена для ураження людини та (або) техніки. До бойової зброї не належить старовинна зброя та її моделі, які виготовлені до 1899 року включно.

До несучасної зброї належить вогнепальна і холодна зброя, яка:

- знята з озброєння армії та виробництва і для якої серійно не випускаються боєприпаси;
- знята з озброєння зброя і яка існує в одиничних екземплярах;
- виготовлена спеціально для виставок (експонування) в одиничних екземплярах.

Охолощена зброя - пристрої, виготовлені шляхом спеціального пристосування конструкції стрілецької вогнепальної зброї до стрільби лише холостими патронами, з яких неможливо зробити постріл снарядом, що має достатню вражаючу здатність. Призначена для використання на кінозйомках, при проведенні театралізованих, костюмованих та інших культурних заходів. Охолощена зброя повинна бути приведена на заводах - виготовлювачах чи в майстернях з ремонту зброї у стан, придатний для стрільби тільки холостими патронами, що підтверджується відповідним висновком.

Нейтралізована зброя - стрілецька зброя будь-якої моделі, яка з дотриманням вимог відповідних стандартів або технічних умов спеціально приведена на заводах-виробниках чи у спеціалізованих майстернях з ремонту зброї в непридатний для стрільби стан.

Кожна одиниця нейтралізованої зброї повинна мати відповідний висновок про незворотне приведення її в непридатний для проведення пос-

трілів стан та віднесення її до певного виду нейтралізованої зброї; нанесений серійний номер та аббревіатуру виду нейтралізованої зброї.

Нейтралізована зброя залежно від її призначення класифікується так: учбова зброя - зброя, яка спеціально приведена в непридатний для стрільби стан, призначена для навчання правилам поводження зі зброєю (розбирання та складання, заряджання та розряджання, виконання стройових прийомів зі зброєю) (аббревіатура виду - УЧ);

учбово-розрізна зброя - зброя, яка спеціально приведена в непридатний для стрільби стан, основні деталі якої мають спеціально виконані вирізи, призначені для забезпечення наочності при вивченні порядку взаємодії деталей і вузлів (аббревіатура виду - УЧР);

музейна зброя - зброя, яка спеціально приведена в непридатний для стрільби стан та призначена виключно для експонування в музеях (аббревіатура виду - МУЗ);

макети зброї малогабаритні - конструктивно подібні до вогнепальної зброї вироби, призначені для колекціонування та експонування фізичними і юридичними особами, які спеціально виготовлені з вогнепальної стрілецької зброї шляхом внесення до конструкції її основних частин та механізмів змін, що виключають здійснення пострілу (аббревіатура виду - ММГ).

Спортивна зброя - вогнепальна, пневматична або холодна зброя, призначена для ураження цілей під час спортивних тренувань і змагань, що відповідає правилам спортивних змагань з видів спорту, визнаних в Україні, що затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, з урахуванням пропозицій відповідних всеукраїнських спортивних федерацій та правил спортивних змагань відповідної міжнародної спортивної федерації.

Мисливська вогнепальна зброя - вогнепальна зброя, призначена для ураження тварин і птахів під час полювання (п.8.8.) : мисливські гвинтівки, карабіни та штуцери, гладкоствольні рушниці, гладкоствольні рушниці із свердловиною "парадокс" з нарізами 100-140 мм на початку або в кінці ствола, мисливські рушниці зі свердловиною "сюпра", комбіновані рушниці, що мають поряд з гладкими і нарізні стволи.

Мисливська зброя повинна відповідати таким вимогам:

- для стрільби зі зброї використовуються мисливські патрони відповідного калібру;
- загальна довжина з розкладеним та зафіксованим прикладом має становити не менше 800 мм;
- ємність магазину (барабана) (з установленим обмежувачем за наявності) нарізної зброї не має перевищувати 10 патронів, а гладкоствольної - 4 патронів;
- мати запобіжник;

Боєприпаси – це спеціально виготовлені вироби одноразового використання, які призначені забезпечити ураження цілей в умовах збройної боротьби, самооборони, полювання, спорту. До бойових припасів належать патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів, а також заряджені патрони до гладкоствольних мисливських рушниць, мисливський порох і капсулі (п. 8.9.).

До пневматичної зброї належать пістолети, револьвери, гвинтівки калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду, в яких снаряд (куля) приводиться в рух за рахунок стиснених газів (п.8.10.).

Холодна зброя - предмети та пристрої, конструктивно призначені та за своїми властивостями придатні для неодноразового заповідіяння шляхом безпосередньої дії тяжких (небезпечних для життя в момент спричинення) і смертельних тілесних ушкоджень, дія яких ґрунтується на використанні м'язової сили людини (п.8.11.).

До пристроїв належать такі пістолети і револьвери вітчизняного виробництва, які конструктивно призначені тільки для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії і технічно не придатні для стрільби бойовими патронами. При цьому їхня конструкція має забезпечувати неможливість взаємозаміни основних частин бойової і спортивної вогнепальної зброї, унеможлиблює здійснення пострілів в автоматичному режимі чергами. Патрони до пристроїв - належать патрони, споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, призначені для відстрілу їх тільки пристроями вітчиз-

няного виробництва і допущені в установленому порядку до використання (8.12.).

До матеріалів і речовин дозвільної системи належать: вибухові матеріали і речовини, сильнодіючі отруйні речовини I-II класу безпечності, збудники інфекційних захворювань I - II групи патогенності і токсини.

До об'єктів дозвільної системи належать:

- підприємства, майстерні і лабораторії, на які поширюється дозвільна система,
- склади і бази, де зберігаються, вибухові матеріали і речовини, сильнодіючі отруйні речовини I - II класу безпечності, збудники інфекційних захворювань I - II групи патогенності і токсини,
- сховища,
- стрілецькі тири і стрільбища,
- мисливсько-спортивні стенди,
- також підприємства і майстерні по виготовленню і ремонту вогнепальної та холодної зброї,
- піротехнічні майстерні,
- пункти вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування,
- магазини, в яких здійснюється продаж зброї та бойових припасів до неї, організації, що займаються збутом сильнодіючих отруйних речовин, і лабораторії, що проводять аналізи цих засобів і речовин, працюють із збудниками інфекційних захворювань I - II групи патогенності і токсинами).

Розглянемо статті КУпАП, що визначатимуть відповідальність за порушення правил дозвільної системи громадянами.

Стаття 190. Порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї

Придбання, зберігання, передача іншим особам або продаж громадянами вогнепальної мисливської чи холо-

190 ст. КУпАП

дної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду без дозволу органів Національної поліції -

тягнуть за собою накладення штрафу від семи до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією зброї або без такої.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, -

тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією зброї.

Об'єктом правопорушення є порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, встановлений Інструкцією, затвердженою наказом МВС України від 21.08.1998 № 622.

Суб'єктом вчинення правопорушення є громадяни України, які не мають дозволу поліції на придбання, зберігання зброї, або здійснюють передачу іншим особам або продаж зброї.

Дозволи у сфері дозвільної системи МВС надаються на :

1) право придбання, перевезення через митний кордон України, транзит через територію України вогнепальної, пневматичної, холодної, охолощеної зброї, бойових припасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів і речовин міністерствам та іншим центральним органам виконавчої влади, підприємствам, установам, організаціям, суб'єктам господарювання, а також іноземним суб'єктам господарювання на підставі відповідних договорів;

2) придбання в Україні та перевезення через митний кордон України (за 5 днів до перевезення) вогнепальної зброї, пневматичної, холодної, охолощеної зброї, бойових припасів до зброї, основних частин зброї, пристроїв та патронів до них іноземцями за погодженням з іноземними дипломатичними представництвами країн, громадянами яких вони є, пере-

зення ними через митний кордон України,

3) транзит через територію України вогнепальної зброї, бойових припасів до неї, основних частин зброї, холодної зброї для участі в змаганнях здійснюються за клопотанням міністерств та інших центральних органів виконавчої влади України, а з метою полювання - на конкретно визначений уповноваженим на це органом строк;

4) відкриття та функціонування стрілецьких тирів і стрільбищ, мисливсько-спортивних стендів, пунктів вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поведження з ними та їх застосування;

5) право перевезення через митний кордон України нагородної зброї та патронів до неї;

6) зберігання нагородної зброї;

7) відкриття та функціонування об'єктів дозвільної системи: сховищ, складів, де зберігаються вибухові матеріали і речовини, піротехнічних майстерень, стрілецьких тирів і стрільбищ, мисливсько-спортивних стендів, а також підприємств і майстерень з виготовлення і ремонту вогнепальної, холодної та охолощеної зброї, спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони, магазинів, у яких здійснюється продаж зброї та бойових припасів до неї,

8) основних частин зброї, пристроїв та патронів до них;

9) право перевезення через митний кордон України мисливської вогнепальної зброї, основних частин зброї, бойових припасів до неї, пневматичної, холодної та охолощеної зброї громадянами України;

10) придбання, зберігання та носіння мисливської нарізної, гладкоствольної зброї, пневматичної, холодної, охолощеної зброї, пристроїв громадянами України;

11) придбання та зберігання відомчої вогнепальної, мисливської зброї, бойових припасів до неї, основних частин зброї, пневматичної, холодної, охолощеної зброї, пристроїв та патронів до них підприємствами, установами, організаціями, суб'єктами господарювання.

Громадянам надаються дозволи на придбання, зберігання та носіння вогнепальної мисливської зброї, холодної, охолощеної, пневматичної зброї, пристроїв після проведеного з ними вивчення матеріальної частини

зброї, правил поводження з нею, її застосування та використання, що здійснюється пунктах вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування після здачі заліку та отримання довідки про вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування (додаток 39).

Об'єктивною стороною правопорушення є дії таких громадян щодо придбання, зберігання, передача іншим особам або продаж вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду без дозволу поліції.

Правом придбання мисливської гладкоствольної зброї та основних частин до неї користуються громадяни України, які досягли 21-річного віку, мисливської нарізної зброї та основних частин до неї - 25-річного віку, холодної, охолощеної та пневматичної зброї та основних частин до неї - 18-річного віку. Кількість зброї, яку може мати громадянин України, не обмежена, однак власник зброї повинен забезпечити її безумовну схоронність (п.12.1.)

Для отримання дозволу на придбання зброї громадяни подаватимуть визначені Інструкцією документи до центрів з надання сервісних послуг, які після набуття чинності Закону України «Про органи внутрішніх справ» набудуть статусу територіальних органів МВС України.

Дозволи на придбання, зберігання та носіння зброї, пристроїв оформляються, переоформляються після проведення органами внутрішніх справ у встановленому порядку перевірок, тривалість яких не повинна перевищувати один місяць, щодо відсутності обставин, визначених у пункті

5.1 глави 5 розділу I цієї Інструкції, та достовірності документів, які подані для отримання, перереєстрації зазначених дозволів.

Для одержання дозволу на зберігання та носіння мисливської вогнепальної нарізної, гладкоствольної зброї, пневматичної зброї, холодної і охолощеної зброї, пристроїв власниками до сервісних центрів МВС з надання послуг подаються визначені в Інструкції документи.

Особам, які мають нагородну вогнепальну зброю, органами внут-

рішніх справ видаються дозволи на її зберігання, носіння без зазначення строку їх дії з позначкою «Нагородна».

Порядок передачі зброї передбачає оформлення документів про передачу мисливської вогнепальної (за наявності основних частин зброї), пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв від одного власника іншому, а також переоформлення мисливської вогнепальної (за наявності основних частин зброї), пневматичної, холодної і охолощеної зброї та пристроїв від особи, яка їх успадкувала після смерті власника, особі, що має дозвіл на їх придбання.

У разі смерті власника нагородна, нарізна вогнепальна та інша зброя військових зразків, мисливська нарізна або гладкоствольна вогнепальна зброя, основні частини зброї та бойові припаси до неї, пневматична, холодна та охолощена зброя, пристрої та патрони до них у п'ятиденний строк здаються близькими особами до органів поліції на тимчасове зберігання до вирішення питання щодо спадкування майна (але на строк не більше шести місяців).

Якщо хтось із спадкоємців бажає таку зброю (крім нагородної) залишити у власності та користуватися нею, вона може бути зареєстрована на його ім'я.

Суб'єктом порушень встановленого порядку щодо обігу й використання зброї можуть бути дві категорії осіб:

1. громадяни, які не мають дозволу органів Національної поліції («неправильне» володіння) на право придбання і зберігання зброї, а також передачі самовільно або продажу іншим особам рушниці - можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності за всіма чотирма складами;

2. громадяни, які мають дозволи органів Національної поліції на право придбання або зберігання зброї, але які передали або продали іншим особам належні їм на законних підставах рушниці без дозволу органів внутрішніх справ – відповідають тільки за незаконний продаж або передачу зброї.

При порушенні даної статті до адміністративної відповідальності можна притягувати як особу, яка продає (передає), так і особу, яка купує.

Суб'єктивна сторона при цьому виражена у формі прямого умислу.

Частина 2 ст. 190 КУпАП передбачає повторність, тобто більш жорстку відповідальність особи, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за зазначене правопорушення.

ВИСНОВКИ

В Україні останнім часом, у зв'язку з проведенням на сході держави операції об'єднання сил, спостерігається зростання правопорушень, учинених з використанням вогнепальної і холодної зброї, вибухових речовин, збільшення обігу спеціальних засобів самооборони та інших предметів, небезпечних для суспільства, життя і здоров'я людей. Це потребує посилення контролю органів Національної поліції України за дотриманням порядку виготовлення, придбання, збереження, обліку і використання як вогнепальної холодної зброї, так і інших предметів, порушення обігу яких тягне адміністративну відповідальність.

При аналізі правопорушення за статтею 185 КУпАП слід також мати на увазі, що адміністративна відповідальність за названою статтею настає при відсутності застосування фізичної сили з боку винної особи. У разі заподіяння тілесних ушкоджень будь-якої ступені тяжкості, умисного нанесення ударів, побоїв, дії правопорушника кваліфікуються як кримінальні правопорушення.

Завдання для самоконтролю

1. Яким чином можна визначити, що вимога працівника поліції є незаконною?
2. Суб'єкти, за якими встановлено адміністративний нагляд.
3. Правопорушення яких правил адміністративного нагляду тягнуть настання адміністративної відповідальності?
4. Який порядок повідомлення про проведення мирного зібрання діє в Україні?
5. Що таке дозвільна система?
6. Які дозволи надаються у сфері дозвільної системи МВС?
7. Надайте кваліфікацію адміністративного правопорушення передбаченого ст.190 КУпАП.

ТЕМА № 7: «ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ»

Мета лекції: _ Формування понятійно-категоріального апарату з відповідної теми лекції, а також систематизація стійких знань здобувачів вищої освіти щодо особливостей відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією.

ПЛАН

Вступ

- 1.** Поняття «корупції» та «корупційного правопорушення», їх співвідношення.
- 2.** Загальна характеристика адміністративних правопорушень пов'язаних з корупцією.
- 3.** Аналіз складу адміністративних правопорушень пов'язаних з корупцією.

Висновки

ВСТУП

Корупція в сучасних умовах стала чинником, який реально загрожує національній безпеці і конституційному ладу України. Це явище негативно впливає на різні сторони суспільного життя: економіку, політику, управління, соціальну і правову сфери, громадську свідомість, міжнародні відносини. Корупційні відносини все більше витісняють правові, етичні відносини між людьми, із аномалії поступово перетворюються у норму поведінки.

Враховуючи складність політичної ситуації та необхідність відсічі російської агресії на сході держави, корупція в Україні є актуальною проблемою, яка загрожує не тільки використанням не за призначенням державного бюджету та зниженням економічного розвитку, а й існуванню країни в цілому.

Ефективність запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією значною мірою залежить від правильної їх аналізу, що є важливим етапом застосування відповідних норм антикорупційного законодавства.

Практичне значення аналізу правопорушення полягає у забезпеченні принципів аконності, об'єктивної істини, відповідності стягнення вчиненому правопорушенню. Аналіз адміністративних правопорушень—це встановлення і процесуальне закріплення точної відповідності ознак вчинених особою протиправних дій або бездіяльності до ознак складу проступку, передбаченого адміністративним законодавством. Саме від правильності та повноти встановлення сукупності об'єктивних і суб'єктивних ознак складу адміністративного правопорушення буде залежати законність притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення пов'язаного з корупцією.

1. Поняття «корупції» та «корупційного правопорушення», їх співвідношення.

Згідно із статтею 1 Закону України «Про запобігання корупції», корупційне правопорушення – діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

Частина 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» містить перелік осіб уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

ЗУ «Про запобігання корупції»

а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений із захисту державної мови, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;

в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

г) військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки;

г) судді, судді Конституційного Суду України, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої ради правосуддя, посадові особи секретаріату Вищої ради правосуддя, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадові особи секретаріату цієї Комісії, посадові особи Державної судової адміністрації України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді);

д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, податкової міліції, особи начальницького складу

органів та підрозділів цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України;

е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику;

є) Голова, заступник Голови Національного агентства з питань запобігання корупції;

ж) члени Центральної виборчої комісії; з) поліцейські;

и) посадові та службові особи інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим;

і) члени державних колегіальних органів;

ї) Керівник Офісу Президента України, його Перший заступник та заступники, радники, помічники, уповноважені, прес-секретар Президента України, помічники суддів.

Поняття «корупція» полягає у використанні особою, зазначеною у [ч. 1 ст. 3](#) Закону України «Про запобігання корупції», наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Виходячи із аналізу змісту корупційного правопорушення його ознаками є:

1. Спрямованість на отримання неправомірної вигоди як майнового так і немайнового характеру. Тобто, обов'язкова наявність корисливої мети.

2. Наявність вигоди, матеріальних чи нематеріальних благ, отри-

мання їх суб'єктом, визначеним ч.1 ст.3 Закону України «Про запобігання корупції» за корупційні правопорушення протиправно та незаконно.

3. Наявність дій або бездіяльності суб'єкта, визначеного ч.1 ст.3 Закону України «Про запобігання корупції» спрямованих на порушення вимог нормативно-правових актів, у яких визначені коло прав та обов'язків особи на відповідній посаді, з метою отримання благ у незаконний спосіб.

4. Мета корупційного правопорушення- отримання певних благ за допомогою і з використанням службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей, авторитету займаної посади, які не пов'язані з виконанням особою своїх безпосередніх посадових обов'язків.

5. Корупційне правопорушення вчиняється тільки умисно, при цьому особа, яка вчинила це правопорушення, усвідомлювала протиправний характер своїх вчинків.

6. Дії (бездіяльність) посадової особи органу публічної влади можуть бути правомірними і не мати шкідливих наслідків.

7. Дії посадової особи вчинюються за домовленістю або згодою сторін.

8. Діяння має бути вчинене особою, віднесеною ч.1 ст.3 Закону України

«Про запобігання корупції» до суб'єктів на яких поширюється дія цього закону.

9. Наявність причинного зв'язку між діяннями та наслідками.

10. За корупційне правопорушення може наступати кримінальна, цивільно-правова та дисциплінарна відповідальність.

Ознаки корупційного правопорушення, які входять до першої групи полягають у тому, що корупційне правопорушення - це завжди дія або бездіяльність, спрямована на отримання майнової або немайнової вигоди, благ у протиправний спосіб. Протиправна поведінка - це поведінка, яка не відповідає правовим приписам, принижує суб'єктивні права, не узгоджується із покладеними на осіб юридичними обов'язками. Протиправні діяння виявляються у двох формах: у вчиненні забороненого діяння або в невиконанні обов'язкової дії.

Відповідно до ст.1 Закону України «Про запобігання корупції»,

неправомірною вигодою - це грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав. Така вигода є обов'язковою кваліфікуючою ознакою за умови, коли вона отримується посадовою особою за виконання певних дій або утримання від здійснення діяльності, що є корисливою складовою для зацікавленої особи. Для неї такі дії або бездіяльність посадової особи вигідні або необхідні. У такому разі, дії суб'єкта відповідальності за корупційні правопорушення мають антисуспільну корисливу мету, які полягають у протиправній діяльності, що спрямована на досягнення матеріальної або іншої вигоди.

Зміст другої ознаки корупційного правопорушення належать дії суб'єкта відповідальності, які спрямовані на отримання матеріальних благ майнового чи немайнового характеру у спосіб, який не передбачений чинними нормативними актами, що визначають діяльність цього суб'єкта. Дії суб'єкта відповідальності за корупційні правопорушення необхідно вважати корупцією, коли вигоди і блага він отримує не за рахунок бюджету державної установи, у якій перебуває на службі та виконує певну діяльність, а від осіб, у інтересах яких корупціонер виконав певні дії, надав послугу.

Слід зазначити, що суб'єкт відповідальності за корупційні правопорушення, яким вчинено корупційне діяння, за умови виконання своїх посадових обов'язків та функцій у межах, встановлених нормативно-правовими актами, не міг розраховувати на вигоди та матеріальні блага. За виконаний обсяг роботи відповідна посадова особа мала б отримати лише заробітну плату та інші види грошового утримання, що передбачені установою, у якій ця посадова особа перебуває на публічній службі.

При розкритті змісту третьої ознаки необхідно відзначити, що виконання певних дій або утримання від певної діяльності суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення безпосередньо пов'язано із порушенням обсягу його повноважень, обов'язків та компетенції взамін на незаконне отримання від зацікавленої особи у такій поведінці посадовця неправомірної вигоди.

Кожна посада у будь-якому державному органі передбачає обсяг

певних повноважень та обов'язків, а також порядок їх виконання. Професійна (службова) діяльність посадової особи повинна спрямовуватись на виконання визначених державою (державним відомством) функцій. Факт корупції у діяльності суб'єкта відповідальності за корупційні правопорушення матиме місце коли відповідний посадовець свідомо порушує порядок (правила) виконання своєї діяльності, беручи не себе ризики відповідальності у випадку виявлення цих правопорушень. Характерною ознакою такого діяння (або бездіяльності) є те, що воно вчинюється всупереч інтересам служби та обсягу прав, компетенції й повноважень суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення і отримує за це непередбачені законом блага.

Четверта ознака корупційного правопорушення характеризує використання посадовою особою своїх службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей, впливу, що певною мірою залежить від авторитету займаної посади. Для цієї ознаки характерні дії посадової особи поза межами своїх службових обов'язків та компетенції.

Ця ознака має місце в тому випадку, коли посадова особа вдається до протиправних дій, використовуючи своє становище, яке вона має відповідно до займаної посади, а також пов'язаних із цим особистих та службових зв'язків. За умови, коли особа не перебувала б на відповідній посаді на службі в державному органі, вона суб'єктивно не мала б таких можливостей впливу на інших осіб з метою виконання певної дії чи утримання від дій в інтересах зацікавленої сторони.

Слід зазначити, що дії посадової особи можуть бути такими, які входять в коло її службової діяльності, але вона не має на ці дії правових підстав і перетворює таким чином ці дії в незаконні. Такі приховані дії характерні в діяльності органів Національної поліції України. Подібні ситуації можуть виникати в тому випадку, коли старші за посадою начальники дають вказівки підлеглим до вчинення ними певних дій, наприклад, перекваліфікувати дії підозрюваної особи у вчиненні кримінального правопорушення із злочинного діяння на адміністративне правопорушення, хоча законодавчих підстав для цього недостатньо.

П'ята ознака характеризує дію чи бездіяльність посадової особи, що вчинена навмисно. За своєю суттю та природою корупційне правопо-

рушення не може бути вчинене з необережності та кваліфіковане відповідно до диспозиції статті 25 КК України. Спонукальним чинником до протиправних дій є умисел. Умисел - одна із форм вини у праві, яка полягає у специфічному вияві свідомості й волі особи у вчинюваному кримінальному правопорушенні. Ст. 24 Кримінального кодексу України поділяє умисел злочину на прямий і непрямий. Прямий умисел має місце тоді, коли особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер своєї дії або бездіяльності, передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала їх настання. Непрямим умислом вважається таке діяння, коли особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і хоча й не бажала, але свідомо припускала їх настання. Вольова ознака прямого умислу - це бажання особи, щоб настали передбачувані наслідки її дії чи бездіяльності. Отже, ознакою корупційного правопорушення є те, що особа усвідомлює протиправний характер своєї діяльності, передбачає і бажає настання наслідків від своєї поведінки та свідомо діє у такий спосіб, відтак дії особи - корупціонера вчинюються навмисно.

Характерні ознаки, віднесені до шостої групи, за якою дії або бездіяльність посадової особи можуть не мати шкідливих наслідків і є правомірними, полягають у тому, що правомірна поведінка виражається у діях, коли забезпечується права та обов'язки громадян, у соціально-правовій активності, яка відповідає нормам права та правовим вимогам, що сприяють дотриманню законності та правопорядку. Але зміст подібних діянь має протиправний характер, оскільки вони є суспільно шкідливими, завдають шкоди авторитету державних органів та системі органів державної влади їх посадовим особам.

Сьома ознака корупційного правопорушення, за якою дії або утримання від виконання певних дій посадовою особою здійснюється за домовленістю або згодою сторін. Корупційне правопорушення завжди є наслідком домовленостей, які досягаються з метою задоволення інтересів та потреб усіх суб'єктів цих відносин. Учасниками цієї домовленості є: з однієї сторони, особа, яка є суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення, з іншої - фізична особа, яка представляє свої інтереси або інтереси певної групи фізичних осіб, фізична особа, яка представляє

інтереси юридичної особи або декількох юридичних осіб. Предметом домовленості зазначених вище сторін є певні дії посадової особи, чи бездіяльність або інша її поведінка, але обов'язково в інтересах іншої сторони. Домовленість сторін також включає в себе порядок виконання посадовою особою певних дій, прийняття рішення на користь зацікавленої сторони, а також спосіб та форму винагороди (подяки) за таку «діяльність».

Не слід виключати ситуацію, коли сторони такої домовленості не обговорюють умови винагороди за певні дії (або бездіяльність) посадової особи. У таких випадках мають місце дружні стосунки, ділові відносини, взаємна допомога та підтримка у подібних випадках, розрахунок, взаємовигідні відносини у подальшому.

Восьмою ознакою є наявність у одного з суб'єкта цього правопорушення повноважень на виконання функцій держави. Розглянемо загальнотеоретичну характеристику суб'єктів корупційного правопорушення. На наш погляд, суб'єкти корупційних діянь мають загальні та спеціальні ознаки, які притаманні лише особам окремо визначеної сфери діяльності. До загальних ознак слід віднести вік особи, після досягнення якого настає відповідальність. Згідно із ст. 22 КК України до кримінальної відповідальності притягуються особи, які на момент вчинення правопорушення досягли шістнадцятирічного віку. Загальною ознакою є осудність суб'єкта кримінальної відповідальності відповідно до ст. 19 КК України.

До спеціальних ознак суб'єкта правопорушення з ознаками корупції відносять наявність у особи повноважень на виконання функцій держави, що передбачає перебування її на службі в державному органі, установі організації та повноваження на здійснення владних функцій відповідно до займаної посади або обсягу службових обов'язків, а також право прийняття рішень, які мають юридичні наслідки. Відсутність таких повноважень позбавляє спеціальної ознаки суб'єкта правопорушення з ознаками корупції.

Дев'ятою ознакою корупційного правопорушення є наявність причинного зв'язку між діями або бездіяльністю особи, віднесеної до суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення та наслідками, які стали результатом цих дій. Причинний зв'язок - це об'єктивний зв'язок

зок між явищами, коли одне явище (причина) порушує, зумовлює виникнення іншого явища (наслідку). Встановлення причинного зв'язку між протиправним діянням і шкідливими наслідками в низці випадків не викликає труднощів, оскільки він очевидний. Але причинно-наслідковий зв'язок може бути ускладнений різними обставинами. Це вимагає спеціальних знань і проведення експертизи. Важливо, щоб причинний зв'язок був пов'язаний з виною особи, яка вчинила правопорушення.

Десята ознака. На відміну від правопорушення, пов'язаного з корупцією корупційне правопорушення не передбачає адміністративної відповідальності.

Стаття 1 Закону України «Про запобігання корупції» має зміст: правопорушення, пов'язане з корупцією - діяння, що не містить ознаки корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у [частині першій](#) статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

2. Загальна характеристика адміністративних правопорушень пов'язаних з корупцією.

Аналіз законодавства, яким встановлюється адміністративна відповідальність, а саме Кодексу України про адміністративні правопорушення, свідчить про те, що ним до правопорушень, пов'язаних із корупцією, віднесені відповідні діяння. Глава 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає відповідальність за адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією:

- порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 172-⁴). Суб'єктом правопорушення є особи, зазначені у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», за винятком депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), присяжних, помічників-консультантів народних депутатів України, працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, Першого заступника Голови Верховної Ради України та заступника Голови Верховної Ради України, працівників секретаріатів депутатських фракцій (депутатських груп) у Вер-

ховній Раді України.

- порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (ст. 172-⁵). Суб'єктом правопорушення є особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції».

- порушення вимог фінансового контролю (стаття 172-⁶). Суб'єктом правопорушення є особи, які відповідно до частин першої та другої статті 45 Закону України «Про запобігання корупції» зобов'язані подавати декларацію особи.

- порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (стаття 172-⁷). Суб'єктом правопорушення є особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції».

- незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (стаття 172-⁸). Суб'єктом правопорушення є особи, зазначені у пункті 1 частини першої статті 3 Закону.

- порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (стаття 172-⁸⁻¹.) Суб'єктом правопорушення є посадові чи службові особи органу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

- невжиття заходів щодо протидії корупції (стаття 172-⁹). Суб'єктом правопорушення є посадові чи службові особи органу державної влади, посадові особи місцевого самоврядування, юридичної особи, їх структурних підрозділів.

- порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням (стаття 172-⁹⁻¹.) Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені в [частині другій](#) статті 17 Закону України "Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань".

- порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля (стаття 172-⁹⁻².) Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені

у пункті 1, підпунктах "а", "б" пункту 2 частини першої статті 3 Закону України "Про запобігання корупції".

Крім того, встановлена адміністративна відповідальність за ненадання, надання завідомо недостовірної чи не в повному обсязі інформації Національному антикорупційному бюро України на запит його посадових осіб, порушення встановлених законом строків для надання зазначеної інформації, повідомлення третіх осіб стосовно того, що про них збирається така інформація, за невиконання інших законних вимог посадових осіб Національного антикорупційного бюро України (стаття 185-¹³) та за невиконання законних вимог (приписів) Національного агентства з питань запобігання корупції щодо усунення порушень законодавства про запобігання і протидію корупції, ненадання інформації, документів, а також порушення встановлених законодавством строків їх надання, надання завідомо недостовірної інформації або не у повному обсязі (стаття 188-⁴⁶).

У справах про правопорушення, передбачені статтями 172-⁴– 172-⁹ 2 Кодексу України про адміністративні правопорушення протоколи мають право складати:

- уповноважені на те посадові особи органів Національної поліції.

Відповідно до Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженої наказом МВС України від 06.11.2015 №1376, протоколи про адміністративні корупційні правопорушення складають працівники підрозділів боротьби з організованою злочинністю МВС України;

- уповноважені на те посадові особи органів Служби безпеки України та прокурори до початку діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції. Після початку діяльності зазначеного агентства воно наділяється компетенцією по складанню адміністративних протоколів про скоєння правопорушень, відповідальність за які передбачена статтями 172-⁴ – 172-⁹.

Уповноважені на те посадові особи Національного антикорупційного бюро України складають протоколи про адміністративні правопорушення за статтею 185-¹³ Кодексу України про адміністративні право-

порушення.

Протокол про вчинення адміністративного корупційного правопорушення разом з іншими матеріалами у триденний строк з моменту його складання надсилається до місцевого загального суду за місцем вчинення корупційного правопорушення. Особа, яка склала протокол про вчинення адміністративного корупційного правопорушення, одночасно з надісланням його до суду надсилає органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, де працює особа, яка притягається до відповідальності, повідомлення про складення протоколу із зазначенням характеру вчиненого правопорушення та норми закону, яку порушено.

Особа, щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, якщо інше не передбачено Конституцією і законами України, може бути відсторонена від виконання службових повноважень за рішенням керівника органу (установи, підприємства, організації), в якому вона працює, до закінчення розгляду справи судом. У разі закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, у зв'язку з відсутністю події або складу адміністративного правопорушення відстороненій від виконання службових повноважень особі відшкодовується середній заробіток за час вимушеного прогулу, пов'язаного з таким відстороненням.

Справа про адміністративне правопорушення розглядається у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання судом протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи. Строк розгляду адміністративних справ про адміністративні корупційні правопорушення зупиняється судом у разі якщо особа, щодо якої складено протокол про адміністративне корупційне правопорушення, умисно ухиляється від явки до суду або з поважних причин не може туди з'явитися (хвороба, перебування у відрядженні чи на лікуванні, у відпустці тощо). Постанова суду оголошується негайно після закінчення розгляду справи. Копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається особі, щодо якої її винесено. Постанова суду про накладення адміністративного стягнення за адміністративне корупційне правопорушення у триденний строк з дня набрання нею законної сили направляється відповідному органу держав-

ної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, державному чи виборному органу, власнику юридичної особи або уповноваженому ним органу для вирішення питання про притягнення особи до дисциплінарної відповідальності, усунення її згідно із законодавством від виконання функцій держави, якщо інше не передбачено законом, а також усунення причин та умов, що сприяли вчиненню цього правопорушення.

Адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, може бути накладено протягом шести місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення. У разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніш як через три місяці з дня прийняття рішення про закриття кримінального провадження.

За вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, передбачені адміністративні стягнення у вигляді штрафу, позбавлення права обіймати певні посади або займатись певною діяльністю строком на один рік, конфіскації отриманого доходу від підприємницької діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом, конфіскації подарунка, одержаного з порушенням встановлених обмежень.

Особа, яка вчинила правопорушення, пов'язане з корупцією, однак судом не накладено на неї стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, пов'язаними з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, підлягає притягненню до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ст. 172-7 КУпАП) передбачає відповідальність за:

- 1) неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів;
- 2) вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів.

Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень (стаття 172-8 КУпАП)

Незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень.

Невжиття заходів щодо протидії корупції (стаття 172-9 КУпАП)

Невжиття передбачених законом заходів посадовою чи службовою особою органу державної влади, посадовою особою місцевого самоврядування, юридичної особи, їх структурних підрозділів у разі виявлення корупційного правопорушення.

Також слід зазначити, що адміністративне стягнення може бути накладене на особу протягом 3 місяців з дня виявлення, але не пізніше 2 років з дня його вчинення.

Окремо слід зауважити, що 12.02.2015 прийнято ЗУ "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції", відповідно до якого з 15.08.2016, тобто після початку діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції, з компетенції органів СБ України та прокуратури виключено повноваження щодо складання протоколів про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, передбачені ст. 172-4 – 172-9-2 КУпАП. Таким чином, вказаною компетенцією на даний час наділені органи національної поліції та Національного агентства з питань запобігання корупції.

3. Аналіз складу адміністративних правопорушень пов'язаних з корупцією.

Стаття 172⁴. Порухення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності передбачає відповідальність за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, що визначені статтею 25 Закону України «Про запобігання корупції».

Об'єктом правопорушення, передбаченого статтею 172⁴ є суспільні відносини, пов'язані із заборонаю отримання особами, зазначеними у п 1. Ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», інших доходів,

не пов'язаних зі здійсненням їх владних повноважень.

Предметом даного правопорушення виступають *доход* від забороненої діяльності (загальна сума доходу від усіх видів забороненої діяльності, отриманого в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, її континентальному шельфі у виключній морській економічній зоні, так і за їх межами) чи *винагорода* від роботи за сумісництвом (будь-яка одноразова, періодична або щомісячна матеріальна (грошова чи натуральна) виплата).

З *об'єктивної сторони* ці правопорушення характеризуються активними протиправними діями, а саме:

заняття іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю (ч. 1 цієї статті).

Відповідно до ст. 42 Господарського кодексу України підприємство— це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Під заняттям іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю слід розуміти виконання посадовою особою, крім основної, ще й іншої оплачуваної роботи, незалежно від укладення трудового договору. Проте такі особи можуть займатися викладацькою, науковою та творчою діяльністю, медичною та суддівською практикою, інструкторською практикою із спорту.

Викладацька діяльність – це процес надання знань, формування вмінь і навичок з різних напрямів освіти, розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, фізичних якостей відповідно до задатків та запитів осіб – учнів, студентів, курсантів, слухачів, стажистів, клінічних ординаторів, аспірантів, ад'юнктів, докторантів тощо; діяльність щодо отримання ними професії, підвищенню їх виробничої кваліфікації, забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної, спеціальної практичної підготовки і перепідготовки.

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань. Основними її формами є фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Творча діяльність – це індивідуальна чи колективна творчість професійних творчих працівників, результатом якої є твір чи його інтерпретація, що мають культурно-мистецьку цінність.

Медична практика – діяльність, пов'язана з комплексом спеціальних заходів, спрямованих на сприяння поліпшення здоров'я, підвищення санітарної культури, запобігання захворюванням та інвалідності, на діагностику, допомогу особам з гострими і хронічними захворюваннями й реабілітацію хворих та інвалідів, що здійснюється особами, які мають спеціальну освіту.

В статті КУпАП, що розглядається, зазначений такий вид діяльності як суддівська практика, Під нею, з урахуванням положень статті 25 Закону України «Про запобігання корупції», розуміється суддівська практика зі спорту. Судді по спорту перебувають на обліку в органах управління фізичною культурою і спортом, а суддівство змагань відмічається у заліковій картці, яка ведеться колегією суддів за місцем обліку судді.

Інструкторська робота зі спорту полягає у проведенні фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи, навчально-тренувальної роботи у фізкультурно-оздоровчих групах і спортивних секціях тощо.

2) входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено [Конституцією](#) або законами України. (ч. 2). Для кваліфікації діяння за цією частиною важливим є встановлення того, що:

- суб'єкт входить до складу саме органу правління, інших виконавчих чи контрольних органів або наглядової ради підприємства або організації;
- ці підприємства чи організації створені з метою одержання прибутку (зокрема, здійснюють підприємницьку діяльність);
- суб'єкт не здійснює функції з управління акціями (частками,

паями), що належать державі, та не представляє інтереси держави в раді товариства (спостережній раді) або ревізійній комісії господарської організації.

Участь у складі правління чи інших виконавчих органів підприємств і організацій, які не здійснюють підприємницьку діяльність, не дає підстав для визнання діяльності особи, уповноваженої на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування, адміністративним правопорушенням, що містить ознаки корупції так само як входження особи до складу редакційних колегій періодичних видань (газет, журналів), різного роду журі, консиліумів, навіть за умови одержання нею винагороди за виконану роботу, оскільки зазначені органи створюються з метою розвитку науки, культури, мистецтва, вдосконалення медичної практики тощо.

Склад правопорушення є формальним і вважається закінченим з моменту отримання доходу від діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом. В той же час, для закінчення деяких з перелічених вище діянь достатньо вчинення лише дій, передбачених статтею (формальний склад), наприклад, сам факт входження особи до складу органу правління чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку, є закінченим правопорушенням.

Із *суб'єктивної сторони* правопорушення характеризується умисною формою вини – прагненням отримати прибуток або винагороду за здійснення заборонених законом для суб'єктів владних повноважень видів діяльності.

Порушення, передбачені ч.1 ст.172-⁴ тягне за собою накладення штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від підприємницької діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом., ч. 2 – накладення штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від такої діяльності.; ч.3 - тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятисот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Унормування порядку отримання подарунків є одним із важливих запобіжних заходів у сфері попередження умов виникнення корупційних ризиків у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, оскільки дозволяє врегулювати конфлікт інтересів, а саме, суперечності між приватними інтересами публічного службовця та його службовими обов'язками, наявність яких може вплинути на об'єктивність та неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи не вчинення дій в процесі його службової діяльності.

Стаття 172⁵ КУпАП. Порухення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків

Норми цієї статті мають бланкетний (відсильний) характер і деталізуються в ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції», в якій йде мова про те, що Особам, зазначеним у [пунктах 1, 2](#) частини першої статті 3 цього Закону України «Про запобігання корупції», забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб.

Об'єктом даного адміністративного правопорушення виступають суспільні відносини у сфері державного управління та у сфері запобігання корупції, щодо дотримання встановленого порядку одержання дарунка (пожертви) суб'єктами владних повноважень та їх декларування.

Предметом правопорушення виступають дарунки (пожертви).

З об'єктивної сторони правопорушення характеризується діянням, яке знаходить своє відображення у порушенні особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, вимог закону щодо заборони або обмежень щодо одержання дарунка (пожертви).

До дарунків, що дозволяється приймати публічним службовцям, можуть бути віднесені і ділові дарунки (сувеніри) і прояви гостинності (запрошення на каву або вечерю) у скромних масштабах, які широко використовуються для налагодження добрих ділових відносин і зміцнення робочих стосунків, але за умови, що такі подарунки та прояви гостинності не будуть постійними, не впливатимуть на прийняття публічними службовцями рішень або не створюватимуть враження, що це може

172⁵ ст. КУпАП

впливати на їхні рішення.

Склад правопорушення (особливий суб'єкт) є формальним. Такі факультативні ознаки об'єктивної сторони як час, місце, способи та засоби його вчинення на кваліфікацію не впливають.

Суб'єктами правопорушення є особи, уповноважені на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування, а також посадові особи юридичних осіб публічного права, які одержують заробітну плату за рахунок державного чи місцевого бюджету; особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи в установлених законом випадках).

Із *суб'єктивної сторони* правопорушення характеризується умисною формою вини та корисливою метою.

Порушення ч.1 ст.172⁵ КУпАП тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка, ч.2 – від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого дарунка (пожертви) та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Стаття 172⁶. Порушення вимог фінансового контролю.

Об'єктом цього правопорушення є встановлений порядок декларування доходів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, які відповідно до [частин першої та другої статті 45](#) Закону України "Про запобігання корупції" зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

З *об'єктивної сторони* протиправний намір реалізується у формі

дії (несвоєчасне подання без поважних причин декларації; неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані; подання завідомо недостовірних відомостей у декларації) та бездіяльності (неподання декларації; неповідомлення про відкриття валютного рахунку).

На кваліфікацію даного проступку впливає *час* його вчинення, який має важливе значення для визначення несвоєчасності подання або неподання декларації та повідомлення про відкриття валютного рахунку. Так, ст. 45

Закону України «Про запобігання корупції» визначено, що посадові особи (суб'єкти даного проступку) зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства [декларацію](#) особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік за формою, що визначається Національним агентством.

Суб'єкти декларування, які не мали можливості до 1 квітня за місцем військової служби подати декларацію осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік у зв'язку з виконанням завдань в інтересах оборони України під час дії особливого періоду, безпосередньою участю у веденні воєнних (бойових) дій, у тому числі на території проведення антитерористичної операції та здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, направленням до інших держав для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у складі національних контингентів або національного персоналу, подають таку декларацію за звітний рік протягом 90 календарних днів із дня прибуття до місця проходження військової служби чи дня закінчення проходження військової служби, визначеного [частиною другою](#) статті 24 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу".

Особи, які не подали декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік із зазначених причин і звільняються з цього місця роботи, зобов'язані подати таку декларацію

до розірвання трудового договору.

У разі відкриття особою валютного рахунка в установі банку-нерезидента вона зобов'язана в десятиденний строк письмово повідомити про це орган державної податкової служби за місцем проживання із зазначенням номера рахунка і місцезнаходження банку-нерезидента (нерезиденти – юридичні особи, утворені відповідно до законодавства інших держав які здійснюють свою діяльність за межами України, а також їх відокремлені підрозділи з місцезнаходженням на території України, які не здійснюють господарську діяльність відповідно до законодавства України; резиденти – юридичні особи які утворені та проводять свою діяльність відповідно до законодавства України, з місцезнаходженням на її території, а також їх відокремлені підрозділи за кордоном, що не здійснюють господарську діяльність.).

Відповідальність за цією статтею за подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, настає у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 100 до 250 прожиткових мінімумів для працездатних осіб.

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі прямого чи непрямого умислу. Згідно з прямою вказівкою закону (ст. 1 Закону «Про запобігання корупції») на те, що корупційним правопорушенням є тільки умисне діяння, то, за діяння, передбачені ст. 172⁶ КУпАП, вчинені через необережність, відповідальність особи за цією статтею настати не може.

Вчинення проступку, передбаченого ч. 1 тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, ч. 2 ст. 172⁶ КУпАП тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, ч. 3 тягне за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік та ч. 4- накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 172⁷ КУпАП **Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.**

172⁷ ст. КУпАП

Ця стаття передбачає відповідальність за неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів.

Об'єктом правопорушення, передбаченого статтею 172⁷ КУпАП, є суспільні відносини у сфері державного управління щодо порушення вимог повідомлення про наявність реального конфлікту інтересів особою, яка є суб'єктом адміністративного правопорушення, що містить ознаки корупції.

Об'єктивна сторона правопорушення характеризується бездіяльністю.

Склад правопорушення є формальним.

У цій статті під реальним конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання вказаних повноважень.

Відповідальність за неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів настає за умови вчинення зазначених дій у зв'язку з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування.

Стаття 28 «Запобігання та врегулювання конфлікту» Закону України

«Про запобігання корупції» передбачає, що особи, зазначені у пункті 1 та 2, частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», зобов'язані:

- вживати заходів щодо недопущення виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів;
- повідомляти не пізніше наступного робочого дня з моменту, коли особа дізналася чи повинна була дізнатися про наявність у неї реального чи потенційного конфлікту інтересів, або Національне агентство

чи інший визначений законом орган під час виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів, відповідно та ін.

Час і місце вчинення діяння не впливають на його кваліфікацію. Законодавець не вказує на спосіб вчинення протиправного діяння (як правило, воно може скоюватися у формі бездіяльності). Не виключаються й інші форми дії – коли надається навмисно перекручена, завуальована інформація всупереч реальній ситуації.

Суб'єктом адміністративного корупційного правопорушення у статті 172⁷ КупАП є особи, зазначені у пункті 1, підпунктах «а», «б» пункту 2 частини першої статті 4 Закону України «Про запобігання корупції». Такими особами є ті, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

- посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені в пункті 1 частини першої цієї статті, але одержують заробітну плату за рахунок державного чи місцевого бюджету;

- особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи в установлених законом випадках).

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується умисною формою вини.

Вчинення проступку, передбаченого ч. 1 ст. 172⁷ тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, ч. 2 тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, ч. 3 тягне за собою накладення штрафу від чотирьохсот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Стаття 172⁸. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень

172⁸ ст. КУпАП

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері державного управління, а також у сфері запобігання корупції.

Предметом правопорушення є інформація, яка стала відома посадовій особі у зв'язку з виконанням нею службових або інших визначених законом повноважень.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про інформацію» інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у незаконному розголошенні або використанні в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень (формальний склад).

Відповідно до ст. 43 Закону України «Про запобігання корупції», особи, зазначені у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, не розголошують і не використовують в інший спосіб конфіденційну та іншу інформацію з обмеженим доступом, що стала їм відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків, крім випадків, встановлених законом.

Крім того, відповідно до ст. 26. Закону України «Про запобігання корупції», особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зазначеним у [пункті 1](#) частини першої статті 3 цього Закону, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється:

1) протягом року з дня припинення відповідної діяльності укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами - підприємцями, якщо особи, зазначені в абзаці першому цієї частини, протягом року до дня припинення виконання функцій

держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб - підприємців;

2) розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, встановлених законом;

3) протягом року з дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності.

Порушення встановленого п. 1 ч. 1 ст. 26 обмеження щодо укладення трудового договору (контракту) є підставою для припинення відповідного договору.

Правочини у сфері підприємницької діяльності, вчинені з порушенням вимог п. 1 ч. 1 ст. 26, можуть бути визнані недійсними.

У разі виявлення порушень, передбачених п.1, ч. 1 ст. 26, Національне агентство звертається до суду для припинення трудового договору (контракту), визнання правочину недійсним.

Об'єктивна сторона правопорушення може виражатися у таких формах:

- незаконне розголошення інформації;
- незаконне використання інформації
- в інший спосіб.

Суб'єктом правопорушень у [частині першій](#) цієї статті є особи, зазначені у [пункті 1](#) та [підпункті "в"](#) пункту 2 частини першої статті 3 Закону України "Про запобігання корупції", а також особи, зазначені в [частині другій](#) статті 17 Закону України "Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань".

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі як прямого, так і непрямого умислу. Якщо згідно з прямою вказівкою закону (ст. 1 Закону «Про запобігання корупції») на те, що корупційним правопорушенням є тільки умисне діяння, то, за діяння, передбачені ст. 172⁸ КупАП, вчинені через необережність, відповідаль-

ність особи за цією статтею настати не може.

Вчинення проступку, передбаченого ч. 1 ст. 172⁸ тягне за собою накладення штрафу від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, ч. 2 тягне за собою накладення однієї тисячі до двох тисяч п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Стаття 172⁹. Невжиття заходів щодо протидії корупції.

Об'єктом даного правопорушення є суспільні відносини, у сфері державного управління, а також у сфері запобігання корупції пов'язані із здійсненням уповноваженими на те законом суб'єктами заходів щодо запобігання корупції.

Об'єктивна сторона проступку виражається у невиконанні передбачених законом заходів у разі виявлення правопорушення, пов'язаного з корупцією (формальний склад). Вона характеризується бездіяльністю суб'єкта проступку щодо обов'язку для вжиття передбачених законом заходів у разі виявлення правопорушення, пов'язаного з корупцією.

У відповідності до ст. 24 Закону України «Про запобігання корупції» Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняні до них особи у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів: 1) відмовитися від пропозиції;

2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію;
3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників;
4) письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Якщо особа, на яку поширюються обмеження щодо використання

172⁹ ст. КУпАП

службового становища та щодо одержання подарунків, виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов'язана невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт свого безпосереднього керівника або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації.

Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та її безпосереднім керівником або керівником відповідного органу, підприємства, установи, організації.

У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є керівником органу, підприємства, установи, організації, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка підписує ця особа та особа, уповноважена на виконання обов'язків керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації у разі його відсутності.

Предмети неправомірної вигоди, а також одержані чи виявлені подарунки зберігаються в органі до їх передачі спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції.

У випадку наявності в особи, зазначеної у [пунктах 1, 2](#) частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», сумнівів щодо можливості одержання нею подарунка, вона має право письмово звернутися для одержання консультації з цього питання до Національного агентства, яке надає відповідне роз'яснення.

Склад правопорушення, передбаченого ст. 172⁹ КупАП, є формальним: диспозицією не передбачено настання шкідливих наслідків у якості обов'язкового елемента об'єктивної сторони проступку.

Суб'єкт даного адміністративного правопорушення спеціальний.

Суб'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172⁹ може бути:

- 1) посадова чи службова особа органу державної влади, його структурного підрозділу;
- 2) посадова особа місцевого самоврядування, структурного підрозділу органу місцевого самоврядування;

3) особи, зазначені в [ч. 3](#) ст. 17 Закону України "Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань".

Для цілей кваліфікації діяння, передбаченого ст. 172⁹ КУпАП, доцільно використовувати визначення, наведене у примітці до ст. 364 Кримінального кодексу України. Відповідно до нього *службовими особами* є особи, які постійно чи тимчасово здійснюють функції представників влади, а також обіймають постійно чи тимчасово на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним повноваженням.

Статтею 1 Закону України «Про місцеве самоврядування» визначено поняття посадової особи місцевого самоврядування, як такої, якою є особа, що працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету.

Згідно з ч. 2 ст. 81 Цивільного кодексу України юридичні особи, залежно від порядку їх створення, поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права.

Юридична особа приватного права створюється на підставі установчих документів відповідно до ст. 87 Цивільного кодексу України, а юридична особа публічного права створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини прямого чи непрямого умислу.

Вчинення проступку, передбаченого ч. 1 ст. 172⁹ тягне за собою накладення штрафу від ста двадцяти п'яти до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, ч. 2 тягне за собою накладення штрафу від двохсот п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 172⁹⁻¹. Порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням

Порушення заборони розміщення ставок на спорт заінтересованими сторонами офіційного спортивного змагання, в якому вони беруть участь, з одержанням за це неправомірної вигоди в розмірі, що не перевищує двадцяти прожиткових мінімумів для працездатних осіб.

172⁹⁻¹ ст. КУ-
пАП

Відповідно до ст.7 Закону України «Про державний бюджет України на 2020 рік» розмір прожиткового мінімуму на одну особу в розрахунку на місяць планується в розмірі з 1 січня 2020 року - 2027 гривень, з 1 липня - 2118 гривень, з 1 грудня - 2189 гривень (www.zib.com.ua).

Об'єктом даного правопорушення є- суспільні відносини у сфері заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням на які посягають конкретні дії спеціальних суб'єктів.

Об'єктивна сторона - виражається тільки у формі дії, так як ознаки бездіяльності в диспозиції цієї статті не проявляються та не мають навіть сенсу у самому змісті. Відповідно до статті активними діями особи, що призводять до правопорушення та за які настає санкція є:

1) порушення заборони розміщення ставок на спорт заінтересованими сторонами офіційного спортивного змагання, в якому вони беруть участь, з одержанням за це неправомірної вигоди в розмірі, що не перевищує двадцяти прожиткових мінімумів для працездатних осіб;

2) аналогічна дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті»

Суб'єктивна сторона виражається у формі умислу.

Суб'єкт даного адміністративного правопорушення спеціальний.

Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені в [частині другій](#) статті 17 Закону України "Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань".

Ч. 2. Стаття 17. Закону України "Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань" має назву:

«Відповідальність за корупційний вплив на результати офіційних спортивних змагань і порушення вимог законодавства про запобігання цьому впливу»

2. Суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення, що впливають на результати офіційних спортивних змагань, є особи, зазначені в [частині третій](#) статті 6 цього Закону, які вчинили корупційне правопорушення; особи, які порушили заборону, встановлену в [частині четвертій](#) статті 8 цього Закону; особи, які примушували чи підбурювали цих суб'єктів до правопорушень або вступили з ними у змову.

Ч. 3 ст. 6. «Правила чесної гри (Fair Play)»

Спортсмени, особи допоміжного спортивного персоналу, які беруть участь у спортивному змаганні, посадові особи у сфері спорту повинні сумлінно виконувати свої спортивні, професійні та службові обов'язки, не допускати зловживань ними, не розголошувати і не викристовувати в інший спосіб ексклюзивну спортивну інформацію, крім випадків, встановлених законом, утримуватися від виконання неправомірних рішень чи вказівок керівництва та від задоволення пропозицій інших осіб, що можуть протиправно вплинути на хід або результати офіційних спортивних змагань.

Ч. 4 ст. 8 «Заборона протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань»

Спортсменам, особам допоміжного спортивного персоналу, які беруть участь у спортивному змаганні, посадовим особам у сфері спорту забороняється розміщувати ставки на спорт щодо результатів офіційного спортивного змагання, в якому вони або їхня команда беруть участь.

Вчинення проступку, передбаченого ч. 1 ст. 172⁹⁻¹ тягне за собою накладення штрафу від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією грошей, одержаних внаслідок адміністративного правопорушення, ч. 2 тягне за собою накладення штрафу

ЗУ «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань»

від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією грошей, одержаних внаслідок адміністративного правопорушення, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

ВИСНОВКИ

Корупційне правопорушення – це діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

Правопорушення, пов'язане з корупцією – це діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

За вчинення корупційних правопорушень особи, зазначені в Законі України «Про запобігання корупції» як суб'єкти відповідальності за корупційні правопорушення, притягаються до чотирьох видів юридичної відповідальності: кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної у встановленому законом порядку.

Адміністративна відповідальність накладається за адміністративні правопорушення уповноваженими органами публічної влади (органами адміністративної юрисдикції) до осіб, які не підпорядковані їм по службі.

Питання для самоконтролю.

- Визначити види відповідальності за корупційні правопорушення?
- Особливості притягнення до адміністративної відповідальності юридичних осіб.
- Вкажіть особливості провадження по справах про адміністративні правопорушення за корупційні діяння?
- Склад статті 172-4 КУпАП?
- Кваліфікація адміністративного правопорушення відповідальність за яке передбачено ст. 172-8 КУпАП

ТЕМА № 8. «ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ НА ТРАНСПОРТІ».

Мета заняття: _ Формування понятійно-категоріального апарату з відповідної теми лекції, а також систематизація стійких знань здобувачів вищої освіти щодо аналізу адміністративних правопорушень на транспорті.

ПЛАН

Вступ

1. Порухення правил користування засобами транспорту.
2. Порухення правил перевезення пасажирів при наданні послуг з перевезення пасажирів
3. Порухення правил дорожнього руху пішоходами, велосипедистами та особами, які керують гужовим транспортом, і погоничами тварин

Висновки

ВСТУП

Транспорт є джерелом підвищеної небезпеки. Порушення правил безпеки може призвести до заподіяння різноманітної шкоди перш за все людині. Адміністративні правопорушення на транспорті поділяються залежно від виду транспорту (залізничний, морський, річковий та маломісний, автомобільний, електротранспорт тощо).

Безпека руху – це унормований процес руху, експлуатації транспортних засобів, що виключає можливість заподіяння матеріальної або фізичної шкоди. Ці норми містяться в правилах експлуатації різних видів транспорту, Правилах дорожнього руху тощо. Невиконання зазначених норм тягне настання юридичної відповідальності, зокрема адміністративної.

1. ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ КОРИСТУВАННЯ ЗАСОБАМИ ТРАНСПОРТУ.

Для забезпечення безпеки пасажирів, подовження строку експлуатації транспортних засобів існують певні правила користування транспортними засобами.

Стаття 110. Порушення правил користування засобами залізничного транспорту

Пошкодження внутрішнього обладнання пасажирських вагонів, скла локомотивів і вагонів -

тягне за собою накладення штрафу від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Куріння у вагонах (у тому числі в тамбурах) приміських поїздів, у невстановлених для куріння місцях у поїздах місцевого і дальнього сполучення, а також у метрополітенах -

тягне за собою попередження або накладення штрафу від п'яти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері залізничного транспорту, урегульовані Законами України "Про залізничний транспорт", "Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення",

110 ст. КУпАП

Правилами безпеки громадян на залізничному транспорті.

Об'єктивна сторона цього правопорушення полягає у:

1) пошкодження внутрішнього обладнання пасажирських вагонів, скла локомотивів і вагонів (матеріальний склад).

Під пошкодженням внутрішнього обладнання пасажирських вагонів, скла локомотивів і вагонів необхідно розуміти будь-які дії, що призводять до порушення цілісності останніх.

2) куріння у вагонах (у тому числі в тамбурах) приміських поїздів, у невстановлених для куріння місцях у поїздах місцевого і дальнього сполучення, а також у метрополітенах (формальний склад).

Куріння тютюнових виробів – це дії, що призводять до згорання тютюнових виробів, у результаті чого утворюється тютюновий дим, який виділяється в повітря та вдихається особою, яка їх палить.

Суб'єктивна сторона даного правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини як у формі умислу, так й у формі необережності.

Суб'єкт загальний (фізична осудна особа, яка досягла 16-й років).

Стаття 115. Порушення правил користування морськими суднами та суднами внутрішнього плавання.

Пошкодження обладнання суден -

тягне за собою накладення штрафу в розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною першою цієї статті, -

тягне за собою накладення штрафу в розмірі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Порушення правил користування судном, крім порушення правил, передбачених частиною першою цієї статті, -

тягне за собою накладення штрафу до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, передбаченого частиною

115 ст. КУпАП

третьою цієї статті, - тягне за собою накладення штрафу в розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері безпеки на морському транспорті, урегульовані Кодексом торговельного мореплавства України, Законом України "Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення" тощо.

Об'єктивна сторона цього правопорушення виражається у таких формах:

1) пошкодження внутрішнього обладнання суден, яке передбачає будь-які дії, спрямовані на порушення цілісності та виконуваних функцій останнього (матеріальний склад);

2) куріння у невстановлених місцях на суднах (формальний склад).

Суб'єкт правопорушення загальний.

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

ЗУ « Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення»

Стаття 117. Порушення правил користування малими, спортивними суднами та водними мотоциклами

Порушення правил користування малими, спортивними суднами та водними мотоциклами -

тягне за собою попередження або накладення штрафу в розмірі двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

117 ст. КУпАП

Повторне протягом року вчинення порушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, передбаченого частиною першою цієї статті, -

тягне за собою накладення штрафу в розмірі п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки на річковому транспорті та маломірних судах, а також у сфері охорони здоров'я населення, попередження шкідливого впливу тютюнопаління.

Об'єктивна сторона цього правопорушення виражається у таких формах:

1) порушення правил, що забезпечують безпеку пасажирів під час посадки, в путі слідування і під час висадки їх з річкових і маломірних суден (формальний склад);

2) пошкодження внутрішнього обладнання річкових суден (матеріальний склад);

3) куріння у невстановлених місцях на річкових суднах (формальний склад).

Законодавець виділяє в об'єктивній стороні обставини, за яких може бути вчинене це правопорушення: під час посадки, в путі слідування і під час висадки при посадці на судна, у шляху проходження, при висаджуванні пасажирів із річкових та маломірних суден.

Суб'єкт правопорушення тільки загальний (чч. 2 і 3 цієї статті), загальний і спеціальний (ч. 1 цієї статті).

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Стаття 119. Порушення правил користування засобами автомобільного транспорту та електротранспорту

Пошкодження внутрішнього обладнання та скла автобусів, маршрутних таксі, тролейбусів або трамваїв -

119 ст. КУпАП

тягне за собою накладення штрафу від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Викидання сміття та інших предметів з вікон і дверей автобусів, маршрутних таксі, тролейбусів або трамваїв -

тягне за собою попередження або накладення штрафу від 0,5 до одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

Куріння в автобусах, маршрутних таксі, тролейбусах або трамваях - тягне за собою попередження або накладення штрафу від п'яти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері користування засобами автомобільного та електротранспорт, урегульовані Законами України "Про транспорт", "Про автомобільний транспорт", "Про міський електричний транспорт", Правилами надання послуг пасажирського автомобільного транспорту, Порядком і умовами організації перевезень пасажирів та багажу автомобільним транспортом та ін.

Об'єктивна сторона цього правопорушення полягає у порушенні правил користування засобами автомобільного транспорту та електротранспорту шляхом:

- 1) пошкодження внутрішнього обладнання та скла автобусів, маршрутних таксі, тролейбусів або трамваїв (матеріальний склад);
- 2) викидання сміття та інших предметів з вікон і дверей автобусів, маршрутних таксі, тролейбусів або трамваїв (формальний склад);
- 3) куріння в автобусах, маршрутних таксі, тролейбусах або трамваях (формальний склад).

Суб'єкт правопорушення загальний.

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Слід звернути увагу на те, що в кожній із розглянутих статей передбачена відповідальність за куріння у невстановлених місцях на тому чи іншому виді транспорту. Проте як відомо, в КУпАП міститься ст.175-1, яка передбачає відповідальність за куріння тютюнових виробів у заборонених місцях. Ці норми співвідносяться як спеціальні та загальна. У випадку куріння у невстановлених місцях на певному виді транспорту,

відповідальність має наставати за відповідною спеціальною нормою.

2. ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ ПРИ НАДАННІ ПОСЛУГ З ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ

Одним із пріоритетних напрямів забезпечення безпеки пасажирів є встановлення на нормативному рівні єдиних правил їх перевезення, постійний контроль за наданням якісних послуг в сфері пасажироперевезення та притягнення до відповідальності винних у порушенні встановлених правил осіб. В залежності від характеру порушення встановлених правил перевезення пасажирів особу може бути притягнуто до різних форм юридичної відповідальності, зокрема і до адміністративної відповідно до ст.121-2 КУпАП.

Стаття 121-2 Порушення правил перевезення пасажирів при наданні послуг з перевезення пасажирів.

Перевезення водіями транспортних засобів, що працюють у режимі маршрутних таксі, пасажирів понад максимальну кількість, передбачену технічною характеристикою транспортного засобу або визначену в реєстраційних документах на цей транспортний засіб, а також перевезення водіями транспортних засобів, що здійснюють міжміські чи міжнародні перевезення, пасажирів, кількість яких перевищує кількість місць для сидіння, передбачену технічною характеристикою транспортного засобу або визначену в реєстраційних документах на цей транспортний засіб, -

тягне за собою накладення штрафу в розмірі десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Порушення водіями транспортних засобів, що працюють у режимі маршрутних таксі, правил зупинки під час здійснення посадки (висадки) пасажирів -

тягне за собою накладення штрафу в розмірі п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Перевезення пасажирів на автобусному маршруті протяжністю понад п'ятсот кілометрів одним водієм -

тягне за собою накладення штрафу в розмірі десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Об'єктом даного адміністративного проступку є суспільні відносини щодо користування засобами автомобільного транспорту, встановлений порядок експлуатації транспортних засобів.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у таких формах:

1) перевезення водіями транспортних засобів, що працюють у режимі маршрутних таксі, пасажирів понад максимальну кількість, передбачену технічною характеристикою транспортного засобу або визначену в реєстраційних документах на цей транспортний засіб, а також перевезення водіями транспортних засобів, що здійснюють міжміські чи міжнародні перевезення, пасажирів, кількість яких перевищує кількість місць для сидіння, передбачену технічною характеристикою транспортного засобу або визначену в реєстраційних документах на цей транспортний засіб (формальний склад);

2) порушення водіями транспортних засобів, що працюють у режимі маршрутних таксі, правил зупинки під час здійснення посадки (висадки) пасажирів (формальний склад);

3) перевезення пасажирів на автобусному маршруті протяжністю понад п'ятсот кілометрів одним водієм (формальний склад).

Режим маршрутного таксі є одним з видів внутрішніх перевезень пасажирів на автобусних маршрутах загального користування. В цьому режимі здійснюються перевезення пасажирів з обов'язковим наданням їм місць для сидіння та з висадкою і посадкою пасажирів на їх вимогу.

Суб'єкт адміністративного проступку – спеціальний (водій транспортного засобу, тобто особа, яка в установленому порядку отримала дозвіл на керування транспортним засобом - водійське посвідчення тощо). Відповідно до ст. 15 Закону України «Про дорожній рух» право на керування транспортними засобами надається: мототранспортними засобами і мотоколясками - з шістнадцятирічного віку; автомобілями всіх видів і категорій (за винятком автобусів і вантажних автомобілів, обладнаних для перевезення більше восьми пасажирів), трамваями і тролейбусами - з вісімнадцятирічного віку; автобусами і вантажними автомобілями, обладнаними для перевезення більше восьми пасажирів, - з дев'ятнадцятирічного віку.

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до

наслідків і характеризується наявністю вини як у формі умислу, так й формі необережності (щодо складу правопорушення, передбаченого ч.3 цієї статті тільки у формі прямого чи непрямого умислу).

3. Порухення правил дорожнього руху пішоходами, велосипедистами та особами, які керують гужовим транспортом, і погоничами тварин

Дотримання правил дорожнього руху – задача не лише водіїв транспортних засобів, а й усіх інших учасників дорожнього руху: пішоходів, велосипедистів, осіб, які керують гужовим транспортом, погоничів тварин тощо. Досить часто дорожньо-транспортна пригода стається саме у зв'язку з порушенням ними правил дорожнього руху.

Стаття 127. Порухення правил дорожнього руху пішоходами, велосипедистами та особами, які керують гужовим транспортом, і погоничами тварин.

Непокоря пішоходів сигналам регулювання дорожнього руху, перехід ними проїзної частини у невстановлених місцях або безпосередньо перед транспортними засобами, що наближаються, невиконання інших правил дорожнього руху - тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Порухення правил дорожнього руху особами, які керують велосипедами, гужовим транспортом, і погоничами тварин, - тягне за собою накладення штрафу в розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі порушення, вчинені особами, зазначеними в частинах першій або другій цієї статті, які перебувають у стані сп'яніння, - тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Порушення, передбачені частиною першою або другою цієї статті, що спричинили створення аварійної обстановки, - тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

Об'єктом даного адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху (див. Правила дорожнього руху).

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у таких формах:

1) недотримання пішоходами вимог сигналів регулювання дорожнього руху, перехід ними проїзної частини у невстановлених місцях або безпосередньо перед транспортними засобами, що наближаються, невиконання інших правил дорожнього руху (формальний склад);

2) порушення правил дорожнього руху особами, які керують велосипедами, гужовим транспортом, і погоничами тварин (формальний склад);

3) ті самі порушення, вчинені особами, зазначеними в частинах першій або другій цієї статті, які перебувають у стані сп'яніння (формальний склад);

4) порушення, передбачені частиною першою або другою цієї статті, що спричинили створення аварійної обстановки (формальний склад, а у разі спричинення в результаті такої аварійної обстановки пошкодження транспортних засобів, вантажів, шляхів, шляхових та інших споруд або іншого майна учасників дорожнього руху - матеріальний склад).

Відповідно до п. 1.9 Правил дорожнього руху пішохід - це особа, яка бере участь у дорожньому русі поза транспортними засобами і не виконує на дорозі будь-яку роботу. До пішоходів прирівнюються також особи, які рухаються в інвалідних колясках без двигуна, ведуть велосипед, мопед, мотоцикл, везуть санки, візок, дитячу чи інвалідну коляску.

Згідно вимог ПДР пішоходам (та особам, які до них прирівнюються) забороняється: а) виходити на проїзну частину, не впевнившись у відсутності небезпеки для себе та інших учасників руху; б) раптово виходити, вибігати на проїзну частину, зокрема на пішохідний перехід; в) до-

пускати самостійний, без нагляду дорослих, вихід дітей дошкільного віку на проїзну частину; г) переходити проїзну частину поза пішохідним переходом, якщо є розділювальна смуга або дорога має чотири і більше смуг для руху в обох напрямках, а також у місцях, де встановлено огороження; г) затримуватися і зупинятися на проїзній частині, якщо це не пов'язано із забезпеченням безпеки дорожнього руху; д) рухатися по дорозі, позначеній дорожнім знаком 5.1, за винятком пішохідних доріжок, місць стоянки і відпочинку.

Щодо водіїв мопедів і велосипедів, їм забороняється: а) керувати мопедом або велосипедом з несправним гальмом, звуковим сигналом, а в темну пору доби і в умовах недостатньої видимості - з неувімкненою фарию і заднім ліхтарем на мопеді чи без світлоповертачів на велосипеді; б) рухатися по автомагістралях і дорогах для автомобілів, а також по проїзній частині, коли поряд є велосипедна доріжка; в) рухатися по тротуарах і пішохідних доріжках (крім дітей до 7 років на дитячих велосипедах під наглядом дорослих); г) під час руху триматися за інший транспортний засіб; г) їздити не тримаючись за руль та знімати ноги з педалей (підніжок); д) перевозити пасажирів на велосипеді, за винятком дітей до 7 років, на додатковому сидінні, обладнаному надійно закріпленими підніжками; с) буксирування мопедів і велосипедів; є) буксирування причепа, не передбаченого для експлуатації з цими транспортними засобами.

Особам, що керують гужовим транспортом, і погоничам тварин забороняється: а) рухатись по автомагістралях і дорогах для автомобілів; б) використовувати вози, не обладнані світлоповертачами, без ліхтарів у темну пору доби та в умовах недостатньої видимості; в) залишати на смузі відведення дороги тварин без нагляду та випасати їх; г) вести тварин по дорогах з удосконаленим покриттям, якщо поруч є інші дороги; г) переганяти тварин по дорогах у темну пору доби та в умовах недостатньої видимості; д) переганяти тварин через залізничні колії і дороги з удосконаленим покриттям поза спеціально відведеними місцями.

Водії мопедів і велосипедів, а також особи, які керують гужовим транспортом, і погоничі тварин зобов'язані виконувати вимоги інших пунктів Правил дорожнього руху, що стосуються водіїв і пішоходів і не суперечать їх правам, обов'язкам та визначеним для них заборонам.

Порушення зазначених вище заборон особами у стані сп'яніння є кваліфікуючою ознакою щодо складів правопорушень, передбачених чч. 1 і 2 цієї статті, так само як і створення порушенням цих заборон аварійної обстановки для інших учасників дорожнього руху.

Суб'єкт адміністративного проступку - загальний (фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі або необережності.

ВИСНОВКИ.

Дотримання правил дорожнього руху – задача не лише водіїв транспортних засобів, а й усіх інших учасників дорожнього руху: пішоходів, велосипедистів, осіб, які керують гужовим транспортом, погоничів тварин тощо. Досить часто дорожньо-транспортна пригода стається саме у зв'язку з порушенням ними правил дорожнього руху.

Слід звернути увагу на те, що в розглянутих статтях передбачена відповідальність за куріння у невстановлених місцях на тому чи іншому виді транспорту. Проте як відомо, в КУпАП міститься ст.175-1, яка передбачає відповідальність за куріння тютюнових виробів у заборонених місцях. Ці норми співвідносяться як спеціальні та загальна. У випадку куріння у невстановлених місцях на певному виді транспорту, відповідальність має наставати за відповідною спеціальною нормою.

Одним із пріоритетних напрямів забезпечення безпеки пасажирів є встановлення на нормативному рівні єдиних правил їх перевезення, постійний контроль за наданням якісних послуг в сфері пасажироперевезення та притягнення до відповідальності винних у порушенні встановлених правил осіб. В залежності від характеру порушення встановлених правил перевезення пасажирів особу може бути притягнуто до різних форм юридичної відповідальності, зокрема і до адміністративної відповідно до ст.1212 КУпАП.

Питання для самоконтролю

- Назвіть види транспорту.
- В яких нормативно-правових актах містяться норми, спрямовані на забезпечення безпеки дорожнього руху?
- За порушення правил користування якими видами транспорту передбачено адміністративну відповідальність?
- Що мається на увазі під пошкодженням внутрішнього обладнання того чи іншого виду транспорту?
- За куріння у вагонах (у тому числі в тамбурах) яких поїздів передбачено адміністративну відповідальність?
- Матеріальний чи формальний склад у такого правопорушення як пошкодження внутрішнього обладнання річкових суден?
- Водії яких транспортних засобів можуть бути суб'єктами адміністративної відповідальності за порушення правил перевезення пасажирів при наданні послуг з перевезення пасажирів?
- За порушення яких правил перевезення пасажирів при наданні послуг з перевезення пасажирів може наставати адміністративна відповідальність?
- Надайте характеристику об'єктивній стороні такого адміністративного правопорушення як порушення правил дорожнього руху пішоходами, велосипедистами та особами, які керують гужовим транспортом, і погоничами тварин.
- За порушення яких саме правил дорожнього руху пішоходами передбачена адміністративна відповідальність?
- В яких випадках пішоходам забороняється переходити проїзну частину поза пішохідним переходом?
- Перегон тварин у яких умовах тягне за собою настання адміністративної відповідальності?
- Назвіть кваліфікуючі ознаки складів правопорушень, передбачених ст. 127 КУпАП «Порушення правил дорожнього руху пішоходами, велосипедистами та особами, які керують гужовим транспортом, і погоничами тварин.

ТЕМА 9: «ПРОВАДЖЕННЯ В СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ»

Мета лекції: Визначити завдання, особливості, стадії, загальну характеристику та учасників провадження в справах про адміністративні правопорушення. Звернути увагу на загальні характеристики забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення.

ПЛАН

Вступ.

1. Поняття, завдання та стадії провадження в справах про адміністративні правопорушення
2. Загальна характеристика та види учасників провадження в справах про адміністративні правопорушення.
3. Загальна характеристика заходів забезпечення провадженняу справах про адміністративні правопорушення.

Висновки.

ВСТУП

Адміністративне правопорушення може бути підставою для застосування не тільки заходів адміністративної відповідальності, а й інших заходів адміністративного примусу, зокрема, заходів припинення. Особливу їх групу становлять заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, які сприяють більш повному, своєчасному і правильному розгляду матеріалів, супроводжують застосування адміністративних стягнень, забезпечують виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення.

Провадження в справах про адміністративні правопорушення □ це діяльність державних та інших уповноважених суб'єктів, яка врегульована адміністративно-процесуальними нормами щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, застосування адміністративних стягнень.

1. Поняття, завдання та стадії провадження в справах про адміністративні правопорушення

Провадження в справах про адміністративні правопорушення □ це діяльність державних та інших уповноважених суб'єктів, яка врегульована адміністративно-процесуальними нормами щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, застосування адміністративних стягнень.

Основними завданнями провадження в справах про адміністративні правопорушення згідно зі ст. 245 КУпАП є:

- своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи;
- вирішення її в точній відповідності з законом;
- забезпечення виконання винесеної постанови;
- виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності.

Принципи провадження □ це основні положення, закріплені в Конституції та інших законах України, на яких базується порядок притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності.

До принципів адміністративної відповідальності належать:

- верховенство права;
- законності;
- охорони інтересів особи і держави;
- з'ясування об'єктивної істини;
- гласності;
- рівності усіх перед законом;
- національної мови;
- гуманізму;
- індивідуалізації покарання;
- відповідності провини та покарання;
- презумпція невинуватості, тощо.

Види проваджень. Стадії проваджень.

Виділяють два види провадження в справах про адміністративні правопорушення: *звичайне та спрощене*.

Звичайне здійснюється у більшості справ і детально регламентовано чинним законодавством. Воно передбачає складання протоколу, визначає зміст, запобіжні заходи та порядок їх застосування, права та обов'язки учасників провадження, порядок розгляду справ, факти, обставини, що є доказами.

Спрощене: мінімум процесуальних дій, зокрема, протокол про адміністративне правопорушення не складається:

- у визначених законом (ст. 258 КУпАП) випадках, якщо розмір штрафу не перевищує трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

- коли відповідно до закону штраф накладається і стягується, а попередження оформлюється на місці вчинення правопорушення. Спрощене провадження застосовується щодо невеликої кількості правопорушень. Таке провадження характеризується мінімумом процесуальних дій та їх оперативністю.

Відповідно до ст. 258 КУпАП протокол про адміністративне правопорушення не складається в разі вчинення адміністративних правопорушень, передбачених статтями: 70, 77, ч. 3 ст. 85, ст. 153, якщо розмір штрафу не перевищує трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, ч. 1 ст. 85, якщо розмір штрафу не перевищує семи неоподаткову-

ваних мінімумів доходів громадян, ст. 107 (у випадках вчинення правопорушень, перелічених в ч. 3 ст. 238) ч. 3 ст. 109, ст.110, ч.1,2,3 ст.114, ст 115, ч. 1, 3 і 5 ст. 116-1, ч. 1,2,3 ст. 116-3, ст. 119, 134, 135, ч.1,2,3,5ст.185-3, статтею 197 (при накладенні адміністративного стягнення у вигляді попередження), статтею 198 (при накладенні адміністративного стягнення у вигляді попередження), а також статтями 202 - 2031, 2042, 2044 (у випадках виявлення цих правопорушень у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України чи контрольних пунктах в'їзду-виїзду) цього Кодексу, якщо особа не оспорує допущене порушення і адміністративне стягнення, що на неї накладається.

Протокол не складається у разі вчинення адміністративних правопорушень, розгляд яких віднесено до компетенції Національної поліції, та адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованих в автоматичному режимі.

Протоколи не складаються і в інших випадках, коли відповідно до закону штраф накладається і стягується, а попередження оформлюється на місці вчинення правопорушення.

У випадках, передбачених частинами першою та другою цієї статті, уповноваженими органами (посадовими особами) на місці вчинення правопорушення виносяться постанови у справі про адміністративне правопорушення відповідно до вимог ст. 283 КУпАП.

Якщо під час складання постанови у справі про адміністративне правопорушення особа оспорить вчинене порушення і адміністративне стягнення, що на неї накладається, то уповноважена посадова особа зобов'язана скласти протокол про адміністративне правопорушення відповідно до вимог ст. 256 КУпАП, крім випадків притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 185-3, та правопорушень у сфері забезпечення дорожнього руху, у тому числі зафіксованих в автоматичному режимі. Цей протокол є додатком до постанови у справі про адміністративне правопорушення.

Постанова у справі про адміністративне правопорушення складається у двох екземплярах, один з яких вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності.

У разі виявлення адміністративного правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованого за допомогою працюючих в автоматичному режимі спеціальних технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, протокол про адміністративне правопорушення не складається, а постанова у справі про адміністративне правопорушення виноситься без участі особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Копії постанови у справі про адміністративне правопорушення та матеріалів, зафіксованих за допомогою працюючих в автоматичному режимі спеціальних технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису чи засобів фото і кінозйомки, відеозапису, надсилаються особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, протягом трьох днів з дня винесення такої постанови.

Стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення являє собою систему пов'язаних між особою послідовних процесуальних дій, які прийнято називати *стадіями*, якими є:

Стадія 1. *Адміністративне розслідування:*

- а) порушення справи;
 - б) встановлення фактичних обставин;
 - в) процесуальне оформлення результатів розслідування; г) направлення матеріалів для розгляду за підвідомчістю.
- Стадія 2. *Розгляд справи:*

- а) підготовка справи до розгляду і заслуховування; б) заслуховування справи;
- в) прийняття постанови;
- г) доведення постанови до відома.

Стадія 3. *Перегляд постанови (факультативна стадія):*

- а) оскарження постанови;
- б) перевірка законності постанови; в) винесення рішення;
- г) реалізація рішення;

Стадія 4. *Виконання постанови:*

- а) звернення постанови до виконання; б) безпосереднє виконання.

2. Загальна характеристика та види учасників провадження в справах про адміністративні правопорушення.

Переважає більшість науковців вважає, що всіх учасників провадження у справах про адміністративні проступки зручно класифікувати за характером процесуального статусу на три групи:

- 1) особи, що вирішують справу;
- 2) особи, які притягаються до відповідальності;
- 3) допоміжні учасники процесу.

До першої групи належать державні органи, їх посадові особи, уповноважені розглядати та приймати рішення у справах про адміністративні правопорушення. Перелік цих органів визначений у главі 16 КУпАП.

До другої групи можуть входити практично будь-які суб'єкти - як звичайні громадяни України, іноземці та особи без громадянства, так і органи, установи, підприємства та їх посадові особи.

До третьої групи належать: свідки, потерпілі, експерти, перекладачі, законні представники та представники.

Водночас можна виокремити й особливу групу учасників провадження - громадські організації, трудові колективи, адміністрації за місцем роботи, навчання або проживання правопорушників. Вони співробітничать з державними органами, допомагаючи їм у виховній роботі. У ряді випадків такі учасники провадження мають бути поінформовані про заходи адміністративного впливу, вжиті до винних. Вони можуть подавати клопотання про скорочення строку позбавлення спеціального права. Також особа, яка вчинила правопорушення, може бути звільнена від адміністративної відповідальності з передачею матеріалів на розгляд товариського суду, громадської організації або трудового колективу.

Першу групу суб'єктів, які вирішують справи можна також поділити на:

- а) суб'єктів, які здійснюють провадження та складають протокол;
- б) суб'єктів, які розглядають і приймають рішення по справі.

У певних адміністративних справах зазначені суб'єкти не збігаються.

Наприклад, за скоєння дрібного хуліганства у вигляді нецензурної

лайки в громадських місцях (ст. 173 КУпАП) уповноважені особи органів Національної поліції розслідують справу і складають протокол, а районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді) розглядають і приймають рішення (постанову) у адміністративній справі.

В інших справах зазначені суб'єкти мають право як здійснювати адміністративне провадження по справі, так і приймати по ній рішення. Наприклад, проступок у вигляді придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення розслідують і приймають рішення уповноважені особи органів Національної поліції (ст. 177 КУпАП).

У статті 255 (Особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення) КУпАП законодавець визначив перелік осіб, які уповноважені складати протоколи про адміністративні проступки. Важлива особливість її конструкції полягає у тому, що уповноважені особи не просто перелічуються, а «прив'язуються» до кожної окремої статті або частини статті Особливої частини КУпАП.

Згідно зі ст. 213 КУпАП справи про адміністративні правопорушення розглядаються:

- 1) адміністративними комісіями;
- 2) виконавчими комітетами селищних, сільських рад;
- 3) районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами (суддями), місцевими адміністративними та господарськими судами, апеляційними судами, вищими спеціалізованими судами та Верховним Судом України;
- 4) органами Національної поліції, органами державних інспекцій та іншими органами (їх посадовими особами), уповноваженими на це законодавчими актами України.

Рішення про накладення адміністративного стягнення можуть приймати колегіальний орган або посадова особа.

До перших належать адміністративні комісії, виконкоми селищних, сільських рад, суд. Що стосується посадових осіб, то вони вирішують справи від імені відповідних органів у межах наданих їм повноважень і лише при виконанні службових обов'язків. Коло таких осіб встановлено законодавчими актами України. До них насамперед належать

керівники відповідних публічних органів. У деяких випадках, передбачених законодавством, право накладати стягнення мають й інші посадові особи. Наприклад, від імені органів Національної поліції розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право працівники органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання, відповідно до покладених на них повноважень. Крім того, уповноваженими працівниками підрозділів Національної поліції штраф може стягуватися на місці вчинення адміністративного правопорушення незалежно від розміру виключно за допомогою безготівкових платіжних пристроїв.

Органи (посадові особи) розглядають справи про адміністративні проступки у межах своєї *підвідомчості*. Встановлення підвідомчості - це розмежування компетенції між органами (посадовими особами). Кожен орган (або посадова особа, яка уповноважена цим органом) має право розглядати і вирішувати тільки ті питання, які належать до їх відання. Встановлення підвідомчості справ - спосіб визначення компетенції. До компетенції входять також і повноваження. *Повноваження* визначають, що може зробити, яких заходів може вжити орган (посадова особа, яка уповноважена цим органом), в той час як підвідомчість окреслює межі повноважень за територією та за обсягом справ, які вирішуються.

Особливе місце серед органів адміністративної юрисдикції посідають адміністративні комісії, які утворюються у разі надання районній у місті ради та її виконавчому комітету відповідних повноважень міською радою у складі голови, заступника голови, відповідального секретаря та членів комісії.

Адміністративні комісії розглядають усі справи про адміністративні проступки, за винятком віднесених до компетенції інших органів (посадових осіб). Зокрема, вони можуть розглядати справи про низку правопорушень у галузі охорони праці та здоров'я населення, охорони пам'ятників історії та культури, у будівництві, в галузі використання електричної та теплової енергії, в сільському господарстві, в галузі житлових прав громадян, житлово-комунального господарства, благоустрою тощо.

Адміністративні комісії мають право розглядати справи про адміністративні правопорушення за присутності не менш як половини членів

їх складу, а виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад - за присутності не менш як двох третин від загального складу виконавчого комітету.

Районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами (суддями) розглядаються справи про найбільш серйозні адміністративні проступки, за які передбачено найсуворіші адміністративні стягнення та стягнення, які застосовуються виключно у судовому порядку, - штраф у підвищеному розмірі, оплатне вилучення транспортних засобів, конфіскація, виправні роботи, громадські роботи, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, адміністративний арешт, а також справи про адміністративні правопорушення, вчинені особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років (ст. 221 КУпАП), і про правопорушення, пов'язані з корупцією.

Органи Національної поліції розглядають справи відповідно до ст. 222 КУпАП про наступні адміністративні правопорушення: про порушення громадського порядку, правил дорожнього руху, правил, що забезпечують безпеку руху транспорту, правил користування засобами транспорту, правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на транспорті, а також про незаконний відпуск і незаконне придбання бензину або інших паливно-мастильних матеріалів (статті 80 (Випуск в експлуатацію транспортних та інших пересувних засобів з перевищенням нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах) і 81 (Експлуатація автотранспортних та інших пересувних засобів з перевищенням нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах) (в частині перевищення нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах транспортних засобів), частина перша статті 44 (Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах), стаття 44-1 (Ухилення від медичного огляду чи медичного обстеження), частина друга статті 106-1 (Невжиття заходів щодо забезпечення охорони посівів снотворного маку чи конопель, місць їх зберігання та переробки), частини перша, друга, третя, четверта і шоста статті 109 (Порушення правил по охороні порядку і безпеки руху

на залізничному транспорті), стаття 110 (Порушення правил користування засобами залізничного транспорту), частина третя статті 114 (Порушення правил по охороні порядку і безпеки руху на морському транспорті), частина перша статті 115 (Порушення правил користування засобами морського транспорту), стаття 116-2 (Порушення правил, що забезпечують безпеку експлуатації суден на внутрішніх водних шляхах), частина друга статті 117 (Порушення правил користування річковими і маломірними суднами), частини перша і друга статті 119 (Порушення правил користування засобами автомобільного транспорту та електротранспорту), частини перша, друга, третя, п'ята і шоста статті 121 (Порушення водієм правил керування транспортним засобом, правил користування ремнями безпеки або мотошоломами), статті 121-1 (Експлуатація водіями транспортних засобів, ідентифікаційні номери складових частин яких не відповідають записам у реєстраційних документах), 121-2 (Порушення правил перевезення пасажирів при наданні послуг з перевезення пасажирів), частини перша, друга і третя статті 122 (Перевищення встановлених обмежень швидкості руху, проїзд на заборонний сигнал регулювання дорожнього руху та порушення інших правил дорожнього руху), частина перша статті 123 (Порушення правил руху через залізничні переїзди), статті 124-1 (Ненадання транспортних засобів поліцейським та медичним працівникам, а також ненадання військових транспортних засобів посадовим особам Військової служби правопорядку у Збройних Силах України), 125 (Інші порушення правил дорожнього руху), 126 (Керування транспортним засобом особою, яка не має відповідних документів на право керування таким транспортним засобом або не пред'явила їх для перевірки), частини перша, друга і третя статті 127 (Порушення правил дорожнього руху пішоходами, велосипедистами та особами, які керують гужовим транспортом, і погоничами тварин), статті 128 (Випуск на лінію транспортних засобів, технічний стан яких не відповідає встановленим вимогам або без необхідних документів, передбачених законодавством), ст. 129 (Допуск до керування транспортними засобами або суднами водіїв чи судноводіїв, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, або осіб, які не мають права керування тран-

спортним засобом), стаття 132-1 (Порушення правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів та правил проїзду великогабаритних і великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами), частини перша, друга та п'ята статті 133 (Порушення правил перевезення небезпечних речовин і предметів на транспорті), частини третя, шоста, восьма, дев'ята, десята і одинадцята статті 133-1 (Порушення правил надання послуг та вимог безпеки при наданні послуг з перевезення пасажирів чи вантажів автомобільним транспортом), частина друга статті 135 (Безквитковий проїзд), стаття 136 (Порушення правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на залізничному, морському, річковому та автомобільному транспорті) (за винятком порушень на автомобільному транспорті), стаття 137 (Порушення правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на повітряному транспорті), частини перша, друга і третя статті 140 (Порушення правил, норм і стандартів при утриманні автомобільних доріг і вулиць, невжиття заходів щодо своєчасної заборони або обмеження руху чи позначення на автомобільних дорогах і вулицях місць провадження робіт), статті 148, 151, статті 161, 164-4, статтею 175-1 (за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), статтями 176 (Виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення), 177 (Придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення), частини перша і друга статті 178 (Розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді), статті 180 (Доведення неповнолітнього до стану сп'яніння), 181-1 (Порушення порядку перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування), частина перша статті 182 (Порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях), статті 183 (Завідомо неправдивий виклик спеціальних служб), 184 (Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей), 189-2 (Порушення правил виготовлення та порядку обліку і зберігання печаток та штампів, а так само виготов-

лення, ввезення, реалізація та використання самонабірних печаток), 192 (Порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил взяття її на облік), 194 (Порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів), 195 (Порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів).

Органи державного контролю та нагляду та деякі галузеві органи управління розглядають справи про порушення тих загальнообов'язкових правил, нагляд і контроль за виконанням яких на них покладено. Зокрема, це органи державного пожежного нагляду, органи спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з нагляду за охороною праці, органи, установи та заклади державної санітарно-епідеміологічної служби, органи, які здійснюють державний пробірний контроль тощо.

Суб'єкти, які притягаються до адміністративної відповідальності.

Суб'єктами, які притягаються до адміністративної відповідальності можуть бути: юридичні чи фізичні особи

Так, ст. 14-2 (Відповідальність за адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі) КУпАП передбачено, що «адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі (за допомогою технічних засобів, що дають змогу здійснювати фотозйомку або відеозапис та функціонують згідно із законодавством про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах), несуть юридичні та фізичні особи, за якими зареєстровано транспортний засіб».

В інших випадках до адміністративної відповідальності може притягатися лише фізична, осудна особа, яка досягла 16 років.

Особу порушника характеризують вік, стать, службовий, соціальний стан, протиправна поведінка в минулому тощо, а також поведінка в

трудовому колективі і в побуті, ставлення до сім'ї, колег по роботі, до навчання тощо. Усе перелічене має бути встановлено органом (посадовою особою), який розглядає справу, щоб мати повну уяву про особу порушника.

Права особи, яка притягається до адміністративної відповідальності.

Відповідно до ст. 268 КУпАП особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право: знайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання; при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження; оскаржити постанову по справі. Справа про адміністративне правопорушення розглядається в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Під час відсутності цієї особи справу може бути розглянуто лише у випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи.

Потерпілий.

Потерпілим є особа, якій адміністративним правопорушенням заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду.

Потерпілий має право знайомитися з матеріалами справи, заявляти клопотання, при розгляді справи користуватися правовою допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, оскаржувати постанову по справі про адміністративне правопорушення.

Потерпілого може бути опитано як свідка, якщо є дані, що їй відомі які-небудь обставини, що підлягають установленню по даній справі. На виклик органу (посадової особи), у провадженні якого перебуває справа, потерпілий зобов'язаний з'явитися в зазначений час, дати правдиві пояснення, повідомити все відоме йому по справі і відповісти на поставлені запитання.

Законні представники.

Законний представник - особа, яка має право представляти інтереси особи, що притягається до адміністративної відповідальності, і потерпілого, який є неповнолітнім.

З метою захисту прав особи, яка притягається до відповідальності, або потерпілого у випадку, коли такі особи є неповнолітніми або через свої фізичні чи психічні вади не можуть здійснювати свої права у справах про адміністративні правопорушення, їх інтереси можуть представляти законні представники. До таких представників належать батьки, усиновителі, опікуни та піклувальники.

Згідно із Сімейним кодексом України від 10 січня 2002 р. батьки мають право звертатися до суду, органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій за захистом прав та інтересів дитини, а також непрацездатних сина, дочки як їх законні представники без спеціальних на те повноважень. Батьки мають право звернутися за захистом прав та інтересів дітей і тоді, коли відповідно до закону вони самі мають право звернутися за таким захистом.

Повнолітні дочка, син мають право звернутися за захистом прав та інтересів непрацездатних, немічних батьків як їх законні представники, без спеціальних на те повноважень.

Опіка, піклування встановлюються органом опіки та піклування, а також судом у випадках, передбачених Цивільним кодексом України, над дітьми, які залишилися без батьківського піклування. Опіка встановлюється над дитиною, яка не досягла чотирнадцяти років, а піклування - над дитиною у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.

Законні представники мають ті самі права, що і особи, інтереси яких вони представляють. Винятком є право давати пояснення, оскільки їх може давати особа, що була присутня при вчиненні правопорушення. Подавати скаргу на рішення органу (посадової особи), який розглядав справу, законний представник може лише від імені особи, яку він представляє.

Правовий статус законних представників регламентується ст. 270 КУпАП, відповідно до якої вони мають право: знайомитися з матеріалами справи; заявляти клопотання від імені особи, інтереси якої вони представляють; приносити скарги на рішення органу (посадової особи), який

розглядає справу. Здійснювати свої права законний представник може на підставі документа, що підтверджує відношення законного представника до потерпілого або особи, що притягається до відповідальності, як такого.

Захисник.

Захисник також є особою, яка може представляти інтереси сторін при провадженні у справі про адміністративне правопорушення. Він може брати участь в адміністративному процесі після складання протоколу.

Стаття 59 Конституції України визначає, що кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура.

У випадках, передбачених законом, правову допомогу надають також інші особи, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

У відповідності до «Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання осіб» (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 р. №1363) центр з надання правової допомоги:

- цілодобово приймає повідомлення про затримання осіб, які реєструються в момент їх надходження;

- протягом години з моменту реєстрації повідомлення заявника або уповноваженого з прав людини уповноважена службова особа регіонального центру проводить перевірку інформації про затримання особи шляхом підготовки і надсилання від імені такого центру запиту факсимільним зв'язком або електронною поштою на адресу відповідного центрального, регіонального або міжрегіонального органу.

- протягом години після надходження запиту відповідний центральний, регіональний або міжрегіональний орган шляхом надсилання факсограми або листа електронною поштою у відповідь спростовує інформацію про затримання особи або підтверджує таку інформацію з повідомленням адреси місця для конфіденційного

побачення адвоката з такою особою у порядку, встановленому для суб'єктів подання інформації. У разі коли призначений адвокат на підставах, визначених законом, або з інших незалежних від нього причин не може надати безоплатної вторинної правової допомоги, він негайно повідомляє про це регіональному центру, який протягом однієї години з моменту надходження повідомлення призначає іншого адвоката.

- відмова затриманої особи від адвоката, призначеного регіональним центром, повинна бути здійснена такою особою в присутності цього адвоката у формі письмової заяви, копія якої подається адвокатом до відповідного регіонального центру.

Особи й органи, що сприяють здійсненню провадження в справі про адміністративне правопорушення: свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі, поняті. Одні з них (свідки, експерти) повідомляють дані повноважному органу або посадовій особі. Інші (перекладачі, поняті) - потрібні для закріплення доказів або забезпечення необхідних умов адміністративного провадження.

Свідок.

Свідок як учасник адміністративного процесу відіграє важливу роль у з'ясуванні обставин, що мають значення для правильного вирішення справи. Ним є будь-яка особа, яка може дати пояснення про усе відоме їй у справі і відповісти на поставлені запитання. Законодавець не встановлює вікових обмежень для свідків. Припускається опитування неповнолітніх і навіть малолітніх з урахуванням ступеня розвитку, умов сприйняття і стану органів їхніх почуттів, якщо посадові особи, які здійснюють провадження в справі про адміністративне правопорушення, вважають, що поряд з іншими доказами пояснення зазначених осіб є достовірними. Правовий статус свідків визначається ст. 272 КУпАП, відповідно до якої як свідок у справі про адміністративне правопорушення може бути викликана кожна особа, про яку є дані, що їй відомі які-небудь обставини, що підлягають установленню по даній справі.

На виклик органу (посадової особи), у провадженні якого перебуває справа, свідок зобов'язаний з'явитися в зазначений час, дати правдиві пояснення, повідомити все відоме йому по справі і відповісти на поставлені запитання.

Свідок несе адміністративну відповідальність за ч.1 статті 185-3 КУпАП (за неповагу до суду, що виразилась у злісному ухиленні від явки в суд або в непідкоренні розпорядженню головуючого чи в порушенні порядку під час судового засідання, а так само у вчиненні дій, які свідчать про явну зневагу до суду або до встановлених у суді правил); статтею 185-4 КУпАП (за злісне ухилення від явки до органів досудового слідства чи дізнання).

Експерт.

Експерт є особою, яка сприяє здійсненню провадження, і його правовий статус визначено КУпАП (ст. 273). Експерт - це особа, що володіє спеціальними глибокими знаннями в певній сфері людської діяльності, яка реалізує ці пізнання відповідно до науково розробленої методики. Порядок участі експерта у провадженні в справах про адміністративні правопорушення визначено законом: у винесеній посадовою особою постанові вказується, якому експерту або установі доручено проведення конкретного виду експертизи. Таким чином, експерт призначається органом (посадовою особою), у провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, у разі коли виникає потреба в спеціальних знаннях, у тому числі для визначення розміру майнової шкоди, заподіяної адміністративним правопорушенням, а також суми грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення, які підлягатимуть конфіскації.

Експерт зобов'язаний з'явитися на виклик органу (посадової особи) і дати об'єктивний висновок у поставлених перед ним питаннях.

Експерт має право знайомитися з матеріалами справи, що стосуються предмета експертизи, заявляти клопотання про надання йому додаткових матеріалів, необхідних для дачі висновку; з дозволу органу (посадової особи), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, ставити особі, яка притягається до відповідальності, потерпілому, свідкам запитання, що стосуються предмета експертизи; бути присутнім при розгляді справи. На відміну від експерта, задіяння спеціаліста у провадженні по справах про адміністративні правопорушення для вирішення спеціальних питань, що стосуються обставин вчиненого правопорушення, не має жорсткої процесуальної процедури, тоб-

то не потребує винесення процесуального документа - постанови, а допускає навіть варіант усного запрошення.

Експерт несе адміністративну відповідальність за ч.2 статті 185-3 КУпАП (за злісне ухилення від явки в суд) та ч.2 статті 185-4 КУпАП (за злісне ухилення від явки до органів досудового слідства чи дізнання).

Перекладач.

Перекладач, як учасник провадження, призначається у випадках, коли особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, або інші особи, які беруть участь у справі (потерпілий, свідок), не володіють мовою, якою ведеться провадження. Участь перекладача надає їм можливість користуватися рідною або іншою мовою, якою вони володіють, що сприяє об'єктивному, всебічному, повному дослідженню обставин справи.

Перекладач призначається органом (посадовою особою), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення. Він зобов'язаний з'явитися на виклик органу (посадової особи) і зробити повно і точно доручений йому переклад. За ухилення від явки або відмову від перекладу до нього можуть бути застосовані заходи громадського впливу.

Правовий статус перекладача регламентується ст. 274 КУпАП.

Поняті.

Поняті - особи, які сприяють здійсненню провадження у справі про адміністративне правопорушення, не зацікавлені у результаті справи. Завдання їх полягає у засвідченні своїми підписами факту правильного відображення в протоколі характеру проведених дій, їхньої послідовності і результатів. Об'єктивність відображення того, що відбувається, забезпечується участю принаймні двох понять.

Практика провадження у справах про адміністративні правопорушення наполегливо потребує участі спеціалістів і понять у справах про адміністративні правопорушення, визначення їхнього процесуального положення, проте законодавцем правовий статус зазначених учасників провадження чітко не визначено.

3. Загальна характеристика заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Адміністративне правопорушення може бути підставою для застосування не тільки заходів адміністративної відповідальності, а й інших заходів адміністративного примусу, зокрема, заходів припинення. Особливу їх групу становлять заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, які сприяють більш повному, своєчасному і правильному розгляду матеріалів, супроводжують застосування адміністративних стягнень, забезпечують виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення.

Характерними рисами заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення є:

по-перше, те, що вони застосовуються з метою припинення адміністративних проступків, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складання протоколу про адміністративне правопорушення, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справи, виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення;

по-друге, заходи процесуального забезпечення застосовуються тільки в рамках провадження, що ведеться у зв'язку з правопорушеннями, тобто лише з моменту порушення справи і до її припинення і лише до особи, яка вчинила правопорушення;

по-третє, крім вчинення правопорушення, є додаткові підстави застосування цих заходів: неможливість припинення правопорушення іншими засобами, виконання інших процесуальних дій (складання протоколу, встановлення особи тощо), можливе вчинення особою нових проступків;

по-четверте, це несамотійні, допоміжні заходи впливу, вони не вважаються санкціями, не тягнуть додаткових обмежень для порушника;

по-п'яте, встановлено процесуальний порядок їх застосування: перелік уповноважених органів і посадових осіб, які мають право їх застосувати, строки (в необхідних випадках), процесуальне оформлення (складання протоколу), порядок оскарження.

Законодавством про адміністративну відповідальність передбачено наступні заходи процесуального забезпечення (ст.259-266 КУпАП):

- доставляння порушника;
- адміністративне затримання;

- особистий огляд і огляд речей;
- вилучення речей і документів;
- тимчасове вилучення посвідчення водія;
- тимчасове затримання транспортних засобів;
- відсторонення осіб від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції;
- привід.

Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення можуть застосовуватися лише органами (посадовими особами), уповноваженими на те законами України.

Законодавець чітко встановлює перелік суб'єктів до компетенції яких входить право застосовувати той чи інший захід забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Так, доставлення порушника здійснюється поліцейськими, посадовою особою Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, військовослужбовцем чи працівником Державної прикордонної служби України або членом громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а при порушенні законодавства про державну таємницю співробітником Служби Безпеки України. Треба наголосити на тому, що доставлення порушника з числа кадрових співробітників розвідувального органу України при виконанні ним своїх службових обов'язків здійснюється тільки у присутності офіційного представника цього органу.

Окрім перерахованих суб'єктів, доставлення порушника може здійснити уповноважена особа, що здійснює контроль за виконанням правил користування засобами транспорту, правил щодо охорони порядку і безпеки руху, правил спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на транспорті, правил пожежної безпеки, санітарних норм на транспорті; уповноважена особа, що здійснює контроль за виконанням правил полювання, правил рибальства, охорони рибних запасів та використання тваринного світу; працівники лісової охорони зазначених підприємств, уповноважені на те посадові особи органів, які здійснюють дер-

жавний нагляд за додержанням правил полювання, органів рибоохорони, посадові особи інших органів, які здійснюють державний контроль за охороною і використанням тваринного світу; працівники служб охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду; уповноважена посадова особа органів охорони культурної спадщини, адміністрацій історико-культурних заповідників та історико-культурних заповідних територій; державні інспектори у сфері державного контролю за використанням та охороною земель і дотриманням вимог законодавства України про охорону земель; працівники воєнізованої охорони.

Адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може тривати не більш як три години.

Осіб, які незаконно перетнули або зробили спробу незаконно перетнути державний кордон України, порушили порядок в'їзду на тимчасово окуповану територію України або до району проведення антитерористичної операції чи виїзду з них, порушили прикордонний режим, режим у пунктах пропуску через державний кордон України або режимні правила у контрольних пунктах в'їзду-виїзду, правила використання об'єктів тваринного світу в межах прикордонної смуги та контрольованого прикордонного району, у територіальному морі, внутрішніх водах та виключній (морській) економічній зоні України, вчинили злісну непокору законному розпорядженню або вимозі військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також іноземців та осіб без громадянства, які порушили законодавство про правовий статус іноземців та осіб без громадянства або не виконали рішення про заборону в'їзду в Україну, може бути затримано на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи та/або з'ясування обставин правопорушення - до трьох діб.

Осіб, які порушили правила обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, може бути затримано на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи, проведення медичного огляду, з'ясування обставин придбання вилучених наркотичних засобів і психотропних речовин та їх

дослідження - до трьох діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання.

Особистий огляд проводиться уповноваженими на те посадовими особами Служби безпеки України, органами Національної поліції, органами і установами виконання покарань та слідчих ізоляторів, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, воєнізованої охорони, цивільної авіації, митниці і органами прикордонної служби, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб.

Речі і документи, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення вилучаються посадовими особами органів, зазначених у ст. 234-1, 234-2, 244-4, 262 і 264 КУпАП. В ст. 234-1 визначені органи державного фінансового контролю, в ст. 234-2 - органи доходів і зборів, в ст. 244-4 - органи виконавчої влади у сфері захисту прав споживачів, в ст. 262 – національна поліція, органи прикордонної служби, воєнізована охорона, посадові особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, органи Служби безпеки України, посадові особи органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів.

Відсторонення осіб від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції здійснюється поліцією.

Підставами застосування заходів забезпечення адміністративного провадження є вчинення особою адміністративного правопорушення.

Види заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Доставлення правопорушника – це примусовий захід (захід забезпечення провадження), що обмежує свободу дій і пересування особи. При доставлянні особи її примушують прямувати (пішки або на транспорті) до поліції або до штабу з охорони громадського порядку. В даному випадку факт примусу забезпечується не тільки обмеженням свободи особи і можливими в майбутньому правовими наслідками, але також і

можливістю застосування до правопорушника заходів фізичного впливу. При цьому ігноруються особисті інтереси особи, її наміри і небажання підкоритися вимогам поліцейського або іншої уповноваженої особи, яка примушує правопорушника прямувати до місця призначення (до поліції або штабу з охорони громадського порядку) з метою складання протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості його скласти на місці вчинення правопорушення.

Доставляння правопорушника - це не тільки примусове супроводження даної особи до правоохоронного органу, але й реалізація наданого законодавством права вторгнення в особисту свободу особи в інтересах забезпечення правопорядку.

Даний захід має багато спільних ознак з адміністративним затриманням і разом з тим відрізняється від нього.

Спільні риси: 1) як перший так і другий здійснюється для забезпечення провадження у справі; 2) полягають у застосуванні до правопорушника заходів примусу; 3) підставами застосування є факт вчинення проступку; 4) застосовуються як винятковий захід, коли скласти протокол про адміністративний проступок на місці скоєння неможливо.

Розбіжності: 1) правовою основою застосування доставляння - ст.259 КУпАП, для адміністративного затримання - ст.261 КУпАП; 2) на відміну від доставляння, як забезпечувального процесуального заходу, адміністративне затримання застосовується як примусове обмеження свободи дій; 3) при утриманні особи в спеціальному приміщенні поліції час доставляння правопорушника в законодавстві чітко не визначений (у ст.259 КУпАП зазначається лише, що доставляння правопорушника має бути проведено у якомога коротший строк); 4) доставляння, на відміну від адміністративного затримання, здійснюється більш широким колом осіб.

До особливостей цього заходу можна віднести:

- він застосовується з метою складання протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості його скласти на місці вчинення правопорушення;

- застосувати цей захід можна лише до особи, яка вчинила адміністративний проступок;

- доставляння особи може здійснюватися лише до поліції або до штабу з охорони громадського порядку, лише в окремих випадках (ч.3 ст.259 КУпАП) до приміщень виконавчого комітету селищної, сільської Ради; в деяких випадках - до службового приміщення воєнізованої охорони;

- за вчинення визначеної законодавством (ч. 2 ст.259 КУпАП) категорії проступків порушника може бути доставлено уповноваженою на те особою, і якщо в неї немає документів, що посвідчують особу, і немає свідків, які б могли повідомити необхідні дані про неї;

- особами, які уповноважені здійснювати доставляння є: в більшості випадків поліцейські та співробітники громадських формувань з охорони громадського порядку; в окремих випадках (ч.3 ст.259 КУпАП) - громадські інспектори з охорони природи; громадські мисливські інспектори; громадські інспектори органів рибоохорони та громадські лісові інспектори; працівники державної та відомчої лісової охорони: при вчиненні правопорушень, пов'язаних з посяганням на охоронювані об'єкти, інше державне або громадське майно, порушника може бути доставлено працівниками воєнізованої охорони (ч.4 ст.259 КУпАП).

- доставляння порушника має бути проведено в можливо короткий строк і перебування у місці доставляння не може тривати більш як одну годину.

Необхідно акцентувати увагу на тому, що при доставлянні громадянина до чергової частини органу поліції, добовий наряд зобов'язаний розпочати розгляд обставин його затримання негайно. Розгляд обставин проводиться в окремій кімнаті, яка своїм виглядом не пригнічує честь та гідність затриманого. Розгляд не може тривати більше 3 годин.

У разі, коли до чергової частини доставлено декілька осіб і розпочати розгляд обставин щодо затриманих одночасно неможливо, він проводиться в порядку черговості доставляння. При цьому у першу чергу розглядаються обставини щодо осіб, які не підлягають адміністративному затриманню

Доставлянню та затриманню не підлягають особи, які:

- перебувають у непритомному стані;
- мають небезпечні для життя тілесні ушкодження, симптоми гост-

рих захворювань внутрішніх органів, отруєння сурогатами алкоголю;

- заражені небезпечними для здоров'я оточуючих інфекційними хворобами;

- перебувають у тяжкому стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин.

- втратили здатність самотійно пересуватися;

- вагітні жінки з ознаками близьких пологів.

У таких випадках або якщо доставлений має ознаки переохолодження, завдав собі тілесні ушкодження чи заявляє про погіршення стану здоров'я, при спробі самогубства, черговий зобов'язаний викликати працівників закладу охорони здоров'я, забезпечити постійний нагляд за такою особою й доповісти про подію начальникові органу поліції.

Перебування доставленої особи в штабі громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону чи громадському пункті з охорони громадського порядку, приміщенні виконавчого органу сільської, селищної ради не може тривати більш як одну годину, якщо не встановлено інше.

Отже, адміністративне затримання – це примусове, короткочасне обмеження свободи дії особи (передусім пересування), що здійснюється у випадку вчинення нею адміністративного проступку, а можливо і в інших чітко визначених законодавством випадках (у разі виникнення неправомірної ситуації), що здійснюється уповноваженими державними органами (посадовими особами) в офіційному, чітко визначеному законодавством винятковому порядку, полягає у зупиненні, доставленні та утриманні особи у спеціально обладнаних для цього приміщеннях з метою встановлення особи порушника, здійснення її перевірки за обліками, припинення протиправного діяння, складання протоколу, усунення негативних наслідків проступку, попередження вчинення нових проступків як цією особою, так й іншими.

Про адміністративне затримання складається протокол, згідно зі [ст.261](#) КУпАП на спеціальному бланку, виготовленому друкарським способом згідно з [технічним описом бланка протоколу про адміністративне затримання](#).

Відповідно до [ч. 2 ст. 261](#) КУпАП про місце перебування особи,

затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомляється її родичам, а на її прохання - також власнику відповідного підприємства, установи, організації або уповноваженому ним органу.

Про це в протоколі про адміністративне затримання робиться відповідний запис, зазначаються число, місяць, рік та час, кого повідомлено і в який спосіб.

За неможливості поінформувати родичів та в разі відмови затриманої особи надати інформацію для їх повідомлення про це робиться відповідний запис затриманою особою та посадовою особою, яка склала протокол про адміністративне затримання, із зазначенням поважних причин.

Про затримання неповнолітнього обов'язково повідомляють його батьків або осіб, які їх замінюють. У протоколі про адміністративне затримання зазначаються час, дата повідомлення, кого повідомлено і в який спосіб.

Відповідно до ч. 1 ст. 263 КУпАП адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може тривати не більш як три години.

Відповідно до ч. 3 ст. 263 КУпАП осіб, які порушили правила обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, може бути затримано на строк до трьох годин для складання протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи, проведення медичного огляду, з'ясування обставин придбання вилучених наркотичних засобів і психотропних речовин та їх дослідження - до трьох діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання.

Для тимчасового тримання затриманих та доставлених осіб в черговій частині територіальних органів поліції обладнується кімнати для затриманих. Обладнання кімнат для затриманих здійснюється відповідно до Інструкції з організації діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань від 28.04.2009 № 181. Приписами зазначеного нормативно-правового акту встановлено, що відповідають за приведення кімнат для затриманих до вимог цієї Інструкції начальники територіальних органів поліції.

Необхідно підкреслити, що в цій Інструкції зауважено, що поміщати до кімнат для затриманих доставлених осіб забороняється, якщо стосовно них не складений протокол про адміністративне затримання. А також перед поміщенням особи до кімнати для затриманих черговий зобов'язаний з'ясувати стан її здоров'я, обставини, що можуть призвести до тяжких наслідків у зв'язку з її затриманням (зупинка виробництва, вибух, заморожування системи опалення та інше, а також залишення осіб, які потребують постійного нагляду, в обстановці, що загрожує їх життю, тощо).

Під час перебування правопорушників у кімнати для затриманих черговий зобов'язаний не допускати спілкування поліцейських із затриманими та доставленими, передачі їм заборонених речей та предметів.

Перед поміщенням до кімнати для затриманих чергової частини територіального органу поліції у службовому приміщенні, куди доставлено особу, яка вчинила адміністративне правопорушення, відповідно до [ст. 264](#) КУпАП уповноваженою на те посадовою особою однієї статі з особою, яку доставили, в присутності двох свідків (понятих) тієї ж статі проводиться особистий огляд і огляд речей доставленої особи.

Вилучені в затриманій особі гроші, речі, інші цінності й документи зберігаються разом із копією протоколу про адміністративне затримання в спеціальній шафі і передаються при зміні черговими із записом у книзі прийому-здачі чергування; при звільненні особи їй повертаються всі вилучені речі, документи й гроші, за винятком предметів, речей та документів, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, предметів і речей, що знаходяться в розшуку, а також таких, що підлягають конфіскації або оплатному вилученню; про отримання речей, документів та інших цінностей особа, яка звільняється, розписується у протоколі вилучення і в разі наявності претензій до працівників поліції власноручно робить запис у протоколі про адміністративне затримання. Копії протоколів зберігаються в черговій частині територіального органу поліції; на прохання затриманих при їх звільненні видаються довідки про перебування в поліції.

У разі якщо затриманий потребує медичної допомоги, посадова особа органу поліції викликає швидку медичну допомогу. У протоколі

про адміністративне правопорушення зазначаються час надання медичної допомоги, номер бригади швидкої медичної допомоги, прізвище та ініціали лікаря, до якого закладу охорони здоров'я направлено затриманого.

При надходженні від затриманої особи під час проведення особистого огляду, огляду речей скарг чи зауважень у протоколі про адміністративне затримання робиться відповідний запис із зазначенням їх суті.

Коли затриману особу звільнено з місця її перебування, у протоколі про адміністративне затримання зазначається, зокрема, у графі «скарги, зауважень до дій посадових осіб органів поліції не маю/маю» - про наявність або відсутність зауважень та скарг на дії посадових осіб органів поліції із викладенням їх суті.

Осіб, які незаконно перетнули або зробили спробу незаконно перетнути державний кордон України, порушили порядок в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, порушили прикордонний режим, режим в пунктах пропуску через державний кордон України або режимні правила у контрольних пунктах в'їзду - виїзду, вчинили злісну непокору законному розпорядженню або вимозі військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також іноземців та осіб без громадянства, які порушили правила перебування в Україні або транзитного проїзду через територію України, може бути затримано на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи і з'ясування обставин правопорушення - до трьох діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання.

Треба відзначити, що підрозділи Державної міграційної служби й органи охорони державного кордону можуть тільки на підставі винесеної за їхнім зверненням постанови адміністративного суду примусово видворити з України іноземця або особу без громадянства, однак у зв'язку із тривалим розглядом відповідних справ у їхній роботі виникають проблеми із забезпеченням утримування вищезгаданих осіб у пунктах тимчасового перебування іноземців і осіб без громадянства, що незаконно перебувають на території України. Триденний строк є дуже замалим для

отримання постанови суду про примусове видворення. Зокрема, чинним законодавством передбачено, що суддя виносить рішення про відкриття справи про примусове видворення іноземців і осіб без громадянства протягом 3 днів від дня надходження позовної заяви, а самі справи розглядаються судом в 5- денний строк від дня надходження позовної заяви. Таким чином, навіть у разі затримання іноземців і осіб без громадянства на 3 доби цього строку недостатньо, щоб отримати постанову суду про примусове видворення. Саме тому 4 лютого 2016 року внесено зміни до Кодексу адміністративного судочинства України, де передбачено, що місцевим загальним судам, як адміністративним судам, підсудні адміністративні справи не тільки про примусове повернення в країну походження або третю країну й примусове видворення іноземців і осіб без громадянства з України, а й справи про затримання з метою ідентифікації й забезпечення примусового виселення іноземців і осіб без громадянства, і про затримання з метою ідентифікації й забезпечення передачі іноземців і осіб без громадянства відповідно до міжнародних угод про реадмісію. Тобто адміністративні суди мають право визначати строк затримання іноземних громадян та осіб без громадянства, які затримані з метою ідентифікації та забезпечення примусового видворення іноземців чи осіб без громадянства, які підлягають примусовому видворенню з України та затримані з метою ідентифікації та забезпечення передачі іноземців чи осіб без громадянства відповідно до міжнародних договорів України про реадмісію. Постанови суду з усіх вищезгаданих справ виконуються негайно.

Осіб, які порушили правила обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, може бути затримано на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи, проведення медичного огляду, з'ясування обставин придбання вилучених наркотичних засобів і психотропних речовин та їх дослідження - до трьох діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання.

Черговий зобов'язаний контролювати додержання встановлених строків адміністративного затримання (ст. 263 КУпАП).

Якщо адміністративне правопорушення вчинено іноземцем, який

користується дипломатичним імунітетом, необхідно повідомити про подію черговому поліції, ужити заходів щодо припинення правопорушення, перевірити документи, що засвідчують особу та її правовий статус, який підтверджується спеціальним посвідченням, що видається Міністерством закордонних справ України (дипломатична, консульська чи акредитаційна картка), записати прізвище, посаду, номер дипломатичного паспорту, повернути документи їх власникові, відпустити правопорушника, доповісти про подію рапортом.

Адміністративне затримання слід відмежовувати і від приводу як заходу адміністративного припинення, що застосовується до «осіб, які ухиляються від явки до різних державних органів та установ ..., є реакцією на невиконання громадянами чи посадовими особами правового обов'язку з'явитися на їх виклик, засобом забезпечення виконання цього обов'язку»

З метою вилучення у особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, заборонених предметів, уповноважені особи проводять особистий огляд і огляд речей відповідно до [статті 264](#) КУпАП.

Особистий огляд може провадитись уповноваженою на те особою однієї статі з оглядуваним і в присутності двох понятих тієї ж статі.

Пунктом 3 ч.1 ст. 31 Закону України «Про Національну поліцію» визначено, що огляд відносяться до превентивних поліцейських заходів. Разом з тим, даною нормою визначено, ще таку форму огляду як поверхнева перевірка.

Статтею 34 Закону передбачено порядок здійснення поверхневої перевірки та огляду як фізичної особи, так і речей, так і транспортного засобу.

Поверхнева перевірка як превентивний поліцейський захід є здійсненням візуального огляду особи, проведенням по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом, візуальним оглядом речі або транспортного засобу.

Поліцейський для здійснення поверхневої перевірки особи може зупиняти осіб та/або оглядати їх, якщо існує достатньо підстав вважати, що особа має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб. Поверх-

нева перевірка здійснюється поліцейським відповідної статі. У невідкладних випадках поверхневу перевірку може здійснити будь-який поліцейський лише з використанням спеціального приладу або засобу.

Поліцейський може здійснювати поверхневу перевірку речі або транспортного засобу:

1) якщо існує достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться правопорушник або особа, свобода якої обмежується в незаконний спосіб;

2) якщо існує достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб;

3) якщо існує достатньо підстав вважати, що річ або транспортний засіб є знаряддям вчинення правопорушення та/або знаходиться в тому місці, де може бути скоєно кримінальне правопорушення, для запобігання якого необхідно провести поверхневу перевірку.

Поверхнева перевірка речі або транспортного засобу здійснюється шляхом візуального огляду речі та/або транспортного засобу або візуального огляду салону та багажника транспортного засобу. Поліцейський при здійсненні поверхневої перевірки має право вимагати відкрити кришку багажника та/або двері салону.

Під час поверхневої перевірки речі або транспортного засобу особа повинна самотійно показати поліцейському вміст особистих речей чи транспортного засобу.

Про особистий огляд, огляд речей складається протокол або про це робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення або в протоколі про адміністративне затримання.

Огляд речей може провадитись уповноваженими на те посадовими особами Служби безпеки України, органів Національної поліції, органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, воєнізованої охорони, цивільної авіації, митниці, органів прикордонної служби, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, природоохоронних ор-

ганів, державними інспекторами з питань інтелектуальної власності, органів лісоохорони, органів рибоохорони, органів, що здійснюють державний нагляд за додержанням правил полювання, а у випадках, прямо передбачених законами України, також і інших органів. При вчиненні порушень законодавства про охорону і використання тваринного світу уповноважені на те посадові особи органів, які здійснюють державний нагляд за додержанням правил полювання, органів рибоохорони, а також поліцейські, військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України можуть провадити в установленому порядку огляд транспортних засобів.

Огляд речей, ручної кладі, багажу, знарядь полювання і лову риби, добутої продукції, транспортних засобів та інших предметів здійснюється, як правило, у присутності особи, у власності (володінні) якої вони є. У невідкладних випадках зазначені речі, предмети може бути піддано оглядові з участю двох понятих під час відсутності власника (володільця).

Про огляд речей складається протокол або про це робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення або в протоколі про адміністративне затримання.

За загальним правилом огляд та переогляд ручної поклажі, багажу громадянина здійснюються в присутності цього громадянина чи уповноваженої ним особи.

Таким чином, правових підстав на здійснення особистого огляду і огляду речей особи може бути декілька:

- 1) особа вчинила або вчиняє адміністративне / кримінальне правопорушення;
- 2) особа має на собі характерні ознаки вчинення правопорушення;
- 3) є пряма вказівка від третьої особи що ця особа вчинила правопорушення;
- 4) поліцейські мають орієнтування на схожу особу, яка вчинила

правопорушення.

Таким чином, огляд речей, ручної кладі, багажу, знарядь полювання і лову риби, добутої продукції, транспортних засобів та інших предметів – дії, що супроводжують особистий огляд і направлені на виявленні заборонених предметів або обстеження об'єктів, які мають відношення до правопорушення.

Вилучення речей і документів як захід адміністративно-процесуального примусу законодавець відносить до заходів забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення. Так, ст. 260 КУпАП визначає, що у випадках, прямо передбачених законами України, з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення допускаються адміністративне затримання особи, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів, у тому числі посвідчення водія, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Підставою застосування вилучення речей і документів може бути лише скоєне адміністративне правопорушення, провадження щодо якого вже розпочато відповідними первинними процесуальними діями (протоколами про адміністративне правопорушення, адміністративне затримання). Такий захід має декілька цілей: припинювальну, попереджувальну та доказову, хоча законодавець основним призначенням вилучення вважає припинення протиправних дій. Як правило, вилучення тільки тих речей, що стали знаряддями здійснення або предметами адміністративного правопорушення, відбувається саме в момент скоєння адміністративного делікту й виконує припинювальне призначення, але водночас, вилучені предмети можуть використовуватися і як докази. Крім цього, ви-

лучення нерозривно пов'язане з іншими адміністративно-процесуальними діями, спрямованими на припинення адміністративних проступків. Так, вилучення речей і документів можливо лише, якщо вони виявлені на місці вчинення адміністративного проступку або при проведенні особистого огляду, огляду речей, що перебувають при фізичній особі, огляді транспортного засобу, а також відповідних документів. Зазначені дії також у більшості випадків мають на меті припинення проступку.

Речі і документи, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, виявлені під час затримання, особистого огляду або огляду речей, вилучаються посадовими особами органів:

1) державного фінансового контролю - розглядають справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням законодавства з фінансових питань;

2) доходів і зборів - розглядають справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням порядку приймання готівки для подальшого її переказу (стаття 163-13), порушенням порядку проведення готівкових розрахунків та розрахунків з використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги) (стаття 163-15), ухиленням від подання декларації про доходи (стаття 164-1), порушенням законодавства про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (стаття 165-1), порушенням порядку припинення юридичної особи (частини третя - шоста статті 166-6), перешкоджанням уповноваженим особам органів доходів і зборів у проведенні перевірок (стаття 188-23);

3) керівник центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, його заступники, а також інші уповноважені керівником посадові особи цього органу - розглядають справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням законодавства про захист прав громадян-споживачів (статті 155, 155-2 частина друга статті 156, статті 156-1, 156-2, 156-3, 167 - стосовно правопорушень під час реалізації продукції промисловими підприємствами громадянам-споживачам (крім правопорушень щодо лікарських засобів та

порушень санітарних норм), стаття 168-1 (крім правопорушень щодо лікарських засобів та порушень санітарних норм), стаття 168-2, стаття 170 - стосовно правопорушень під час транспортування, зберігання і використання продукції, призначеної для реалізації громадянам-споживачам (крім правопорушень щодо лікарських засобів та порушень санітарних норм), стаття 188-2);

4) органи (посадові особи), правомочні здійснювати адміністративне затримання (Національна поліція); органи прикордонної служби; старшою у місці розташування охоронюваного об'єкта посадовою особою воєнізованої охорони; посадовими особами Військової служби правопорядку у Збройних Силах України; органи Служби безпеки України; посадовими особами органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів; посадовими особами, уповноваженими на те центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб).

В свою чергу відомчі нормативно – правові акти МВС України не передбачають письмової форми фіксації дій щодо вилучення речей і документів. Протокол про вилучення і адміністративне затримання речей і документів повинен містити наступні реквізити: - назву документа; - дату і місце його складання; - посаду, П.І.Б посадової особи, яка склала протокол; - підстави вилучення і затримання речей і документів; - відомості про індивідуальні ознаки вилучених речей і документів; - П.І.Б та адреси двох понятих; - пояснення особи у якої вилучено речі і документи; - інформація про місце зберігання вилучених речей і документів; - підписи осіб які брали участь в цій дії.

Вилученню підлягають: зброя, боєприпаси, вибухові, отруйні, наркотичні речовини, гроші, цінні папери, ювелірні вироби, гральні карти, спиртні напої, тютюнові вироби, сірники, медикаменти, не дозволені до вживання медичними працівниками; документи, колючі, ріжучі предмети, скляний посуд, а також інші предмети, збереження яких не допускається, або речі, які можуть засвідчити можливу причетність особи до вчинення злочину або правопорушення.

Гроші, цінні предмети та інші речі, вилучені під час огляду, в установленому порядку здаються бухгалтеру, а за його відсутності – іншому уповноваженому працівникові поліції, призначеному відповідальним за їх збереження. Якщо встановлено, що вилучені у особи гроші, цінні предмети та інші речі є безгосподарними, вони обліковуються і передаються фінансовим органам у порядку, передбаченому відповідною інструкцією Міністерства фінансів України.

Речі, зберігання яких у відділенні поліції заборонено, але які не належать до цінних предметів, тютюнові вироби, гральні карти тощо знищуються у випадку, коли вони не придбані злочинним шляхом і не є речовими доказами. Про їх знищення складається акт.

Вилучені речі і документи зберігаються до розгляду справи про адміністративне правопорушення у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України за погодженням із Державною судовою адміністрацією України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 16 січня 2012 р. № 17 «Про затвердження порядку зберігання вилучених під час здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення речей і документів» передбачено, що порядок зберігання вилучених під час здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення речей і документів.

Вилучені речі і документи приєднуються до справи, крім тих, що за своїми властивостями (габаритами, кількістю, вагою, об'ємом) не можуть бути приєднані до справи. Речі і документи, приєднані до справи, зберігаються в індивідуальному сейфі (металевій шафі) посадової особи, в провадженні якої перебуває справа про адміністративне правопорушення. Речі і документи, що не можуть бути приєднані до справи, зберігаються в приміщеннях уповноваженого органу або його підрозділу, обладнаних сейфами (металевими шафами), стелажми, оббитими металом дверима, ґратами на вікнах, охоронною та протипожежною сигналізацією (далі - обладнані приміщення). За відсутності обладнаного приміщення виділяються спеціальні сейфи (металеві шафи) достатнього розміру.

Відповідальною за зберігання речей і документів, приєднаних до

справи, є посадова особа, в провадженні якої перебуває справа про адміністративне правопорушення. Відповідальною за зберігання речей і документів в обладнаному приміщенні є посадова особа уповноваженого органу або його підрозділу, яка призначається наказом керівника цього органу або його підрозділу.

Для обліку речей і документів у кожному уповноваженому органі або його підрозділі ведеться книга обліку речей і документів, вилучених під час здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення (далі - книга обліку) за формою згідно з додатком 1, яка нумується, прошнуровується, засвідчується підписом керівника відповідного уповноваженого органу або його підрозділу і скріплюється печаткою.

Облік речей і документів проводиться не пізніше наступного дня після їх вилучення шляхом внесення відповідного запису до книги обліку. У разі коли облік речей і документів у книзі обліку не може бути проведений з об'єктивних причин (значна віддаленість місця вилучення речей від місцезнаходження уповноваженого органу або його підрозділу тощо), такий облік повинен проводитися в день їх фактичної доставки. Якщо день, в який повинен бути проведений облік речей і документів, припадає на святковий або інший неробочий день, їх облік проводиться в перший робочий день.

Запис про вилучені речі і документи робиться у книзі обліку на підставі протоколу, в якому зафіксовано факт їх вилучення, посадовою особою, яка є відповідальною за їх зберігання. Записи робляться у книзі обліку в хронологічному порядку, інформація про кожну річ і документ зазначається окремо. У разі коли робляться записи про кілька однорідних предметів, зазначаються їх найменування, кількість, вага, об'єм (залежно від виду вилучених речей чи документів).

Якщо речі і документи залишаються в матеріалах справи про адміністративні правопорушення і не здаються на зберігання до обладнаного приміщення, в книзі обліку робиться відмітка про це із зазначенням прізвища відповідальної посадової особи, в провадженні якої перебуває справа про адміністративне правопорушення.

Передача речей і документів, які за своїми властивостями повинні зберігатися в обладнаному приміщенні, здійснюється відразу після їх об-

ліку у книзі обліку. Речі і документи, які передаються на зберігання, повинні бути належним чином упаковані та опечатані.

Відповідальна особа під час прийняття для зберігання речей і документів перевіряє відповідність даних, зазначених у протоколі про вилучення речей і документів чи відповідних записах у протоколі про адміністративне правопорушення, огляд речей або про адміністративне затримання, їх фактичному стану.

На кожен окремо упаковану річ і на кожен документ прикріплюється бирка, на якій зазначаються номер книги обліку і порядковий номер запису.

Про отримання речей і документів, вилучених під час здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, для зберігання в обладнаному приміщенні відповідальна особа заповнює квитанцію за відповідною формою, яка долучається до матеріалів справи про адміністративне правопорушення.

Умовою зберігання речей і документів повинне бути забезпечення збереження їх істотних ознак та властивостей. Забороняється зберігання речей і документів в умовах, що можуть призвести до їх знищення чи псування. У разі потреби повинні бути вжиті невідкладні заходи з приведення таких речей і документів до стану, що дає змогу забезпечити їх подальше зберігання.

Речі і документи, які за обсягом чи габаритами не можуть бути розміщені для зберігання в обладнаному приміщенні, можуть передаватися для зберігання на підставі відповідної угоди торговельному підприємству, включеному до єдиного реєстру торговельних підприємств, яке має у володінні чи користуванні відповідні приміщення.

Даний захід забезпечення провадження у справі може бути застосована відносно юридичної особи посадовою особою, уповноваженою складати протокол про адміністративне правопорушення, у разі виявлення речей, що

являються знаряддями скоєння чи предметами адміністративного правопорушення, при здійсненні огляду належать юридичній особі територій, приміщень. Протокол про вилучення речей і документів, виявлених у юридичної особи, підлягає складанню разом із складанням прото-

колу про огляд належать юридичній особі приміщень, територій й перебувають там речей і документів; в останньому випадку обов'язкове складання зазначеного протоколу.

За результатами розгляду справи про адміністративне правопорушення речі і документи в установленому порядку конфіскують, або повертають володільцеві, або знищують, а при оплатному вилученні речей - реалізують. Вилучені орден, медаль, нагрудний знак до почесного звання СРСР, почесного звання Української РСР, Почесної Грамоти і Грамоти Президії Верховної Ради Української РСР, почесного звання України, відзнаки Президента України, нагородна зброя, після розгляду справи підлягають поверненню їх законному володільцеві, а якщо він невідомий, надсилаються відповідно до Адміністрації Президента України. Вилучені самогон та інші міцні спиртні напої домашнього вироблення, апарати для їх вироблення після розгляду справи підлягають знищенню поліцейськими.

Водночас, дія даної постанови не поширюється на наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори, вилучені з незаконного обігу. Умови зберігання та процедура ведення обліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що включені до переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів вилучених з незаконного обігу органами МВС, СБУ і Держфіскалслужби визначається Постановою Кабінету Міністрів України від 7 травня 2008 р. № 422 «Про затвердження Порядку зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, вилучених з незаконного обігу».

Про вилучення речей і документів складається протокол або робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення, про огляд речей або адміністративне затримання.

Вилучення речей і документів в адміністративно-деліктному провадженні характеризується низкою ознак.

1. Цей захід є правовим, тобто порядок його проведення має бути передбачений адміністративно-процесуальними нормами. Сьогодні такі норми передбачені КУпАП, Митним кодексом України та іншими нормативно-правовими актами.

2. Вилучення, як зазначалося вище, виконує декілька функцій,

обумовлених метою його застосування: припинювальну, попереджувальну та доказову. При цьому ці функції під час вилучення можуть реалізовуватися як одночасно, так і автономно, незалежно від інших.

3. Вилучення передбачає можливість безпосереднього контакту уповноваженої посадової особи з предметами та документами, що вилучаються.

4. Вилучення речей і документів здійснюється виключно за ініціативою суб'єктів владних повноважень, які здійснюють адміністративно-деліктне провадження.

5. Вилучення передбачає не тільки позбавлення (хоча й тимчасове) права володіння предметами та документами, але й переміщення їх у місця, де такі предмети будуть знаходитись під наглядом уповноважених суб'єктів.

6. Для вилучення речей і документів має бути вирішене питання про долю вилученого за результатами розгляду справи про адміністративний проступок.

Враховуючи викладене, можна констатувати, що вилучення речей і документів розглядається законодавцем як захід забезпечення адміністративно-деліктного провадження та передбачає одержання відомостей про факти, що мають значення доказів.

Тимчасове вилучення посвідчення водія на транспортний засіб здійснюється поліцейським.

Посвідчення водія тимчасово вилучається за наявності підстав вважати, що водієм вчинено правопорушення, передбачене Кодексом України про адміністративні правопорушення, за яке може бути накладено адміністративне стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортним засобом. У разі наявності підстав вважати, що водієм вчинено порушення, за яке відповідно до цього Кодексу може бути накладено адміністративне стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортними засобами, працівник уповноваженого підрозділу тимчасово вилучає посвідчення водія до набрання законної сили постановою у справі про адміністративне правопорушення, але не більше ніж на три місяці з моменту такого вилучення, і видає тимчасовий дозвіл на право керування транспортними засобами. Про тимчасове вилучення посвід-

чення водія робиться запис у протоколі про адміністративне правопорушення.

У разі вчинення правопорушення, за яке передбачено накладення адміністративного стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортним засобом, складається протокол про адміністративне правопорушення у двох примірниках і тимчасово вилучається посвідчення водія, про що робиться запис у протоколі.

До винесення судом постанови у справі про адміністративне правопорушення та набрання нею законної сили поліцейський видає водієві тимчасовий дозвіл на право керування транспортним засобом строком не більше ніж на три місяці з дати вилучення посвідчення. Форма зазначеного тимчасового дозволу затверджується МВС. У тимчасовому дозволі на право керування транспортним засобом з лицьового боку перекреслюються категорії транспортних засобів, права на керування якими водій не має, а також робляться такі записи: 1) дата тимчасового вилучення посвідчення водія; 2) посада, прізвище поліцейського, номер його нагрудного знака; 3) дата вчинення правопорушення; 4) серія та номер протоколу про адміністративне правопорушення; 5) стаття КУпАП, за якою складено протокол про адміністративне правопорушення, санкція якої передбачає накладення адміністративного стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортним засобом.

У разі вчинення адміністративного правопорушення, за яке передбачено накладення адміністративного стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортними засобами, особою, у якої посвідчення водія тимчасово вилучено за попереднє (попередні) адміністративне(і) правопорушення, тимчасовий дозвіл на право керування транспортним засобом, виданий у першому випадку, не поновлюється. У відповідних графах тимчасового дозволу на право керування транспортним засобом поліцейський робить відмітки за фактом виявленого правопорушення.

Втрачений тимчасовий дозвіл поновлюється уповноваженою особою будь-якого підрозділу патрульної поліції після документального підтвердження інформації про його попередню видачу.

Корінець до тимчасового дозволу на право керування транспортним засобом заповнюється поліцейським, який його видав, та надалі збе-

рігається у відповідному підрозділі для здійснення належного контролю за правомірністю його видачі учасникам дорожнього руху.

Посвідчення водія вилучається до набрання законної сили постановою у справі про адміністративне правопорушення.

Після закінчення тримісячного строку тимчасового вилучення посвідчення водія, у випадках, якщо судом не прийнято рішення щодо позбавлення водія права керування транспортним засобом або якщо справа про адміністративне правопорушення не розглянута у встановлений законом строк, особа має право звернутися за отриманням вилученого документа. Таке звернення особи є обов'язковим для його виконання незалежно від стадії вирішення справи про адміністративне правопорушення. За подання такого звернення та повернення особі тимчасово вилученого посвідчення водія не може стягуватися плата.

Тимчасово вилучене посвідчення повертається водієві:

1) за заявою водія у разі, коли суд не прийняв у тримісячний строк рішення про позбавлення водія права керування транспортним засобом або не розглянув у встановлений законом строк справу про адміністративне правопорушення;

2) після виконання водієм постанови суду про накладення адміністративного стягнення або подання до територіального органу Національної поліції копії постанови суду про закриття справи (крім випадків, коли справу про адміністративне правопорушення за тим самим фактом закрито у зв'язку з передачею матеріалів прокурору або органу досудового розслідування);

3) у разі винесення судом постанови про позбавлення водія права керування транспортним засобом після закінчення визначеного строку позбавлення права керування транспортним засобом та успішного складення в уповноваженому органі МВС теоретичного і практичного іспиту для отримання права на керування транспортним засобом відповідної категорії. Вилучене посвідчення водія передається для зберігання до відповідного територіального органу МВС (до створення відповідних територіальних органів МВС вилучене посвідчення водія передається на зберігання територіальним органам Національної поліції) в установленому МВС порядку.

У разі вчинення особою, якій уже видано тимчасовий дозвіл на право керування транспортним засобом, повторного адміністративного правопорушення, за яке передбачено позбавлення такого права, новий дозвіл їй видається лише після закінчення строку дії попереднього, але на строк не більше трьох місяців з дати вчинення такого правопорушення.

У разі надходження постанови суду про позбавлення водія права керування транспортними засобами, якщо посвідчення водія не вилучено, уповноважена особа відповідного підрозділу патрульної поліції у триденний строк надсилає особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, повідомлення про позбавлення права керування за місцем її проживання (перебування), у якому зазначає реквізити винесеної судом постанови, положення статті 321 КУпАП, а також інформацію про необхідність прибуття до підрозділу патрульної поліції у визначений строк для здачі посвідчення водія або тимчасового дозволу на право керування транспортними засобами. Якщо водій, посвідчення якого підлягає вилученню, не з'являється протягом місячного строку, серія та номер посвідчення водія заносяться уповноваженою особою підрозділу патрульної поліції до автоматизованої бази даних про посвідчення, які підлягають вилученню.

Про тимчасове затримання робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення із зазначенням інформації про складення акта огляду та тимчасового затримання транспортного засобу, що долучається до протоколу, а у випадках, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення, виносить постанову у справі про адміністративне правопорушення без складення протоколу.

Після тимчасового затримання транспортного засобу працівник відповідного уповноваженого підрозділу Національної поліції зобов'язаний надати особі можливість повідомити про тимчасове затримання транспортного засобу та своє місцезнаходження іншу особу за власним вибором і вжити заходів щодо повернення автомобіля до місця постійної дислокації, а також забороняє експлуатацію транспортного засобу до усунення несправностей, виявлених у процесі його огляду, або до демонтажу спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв.

У разі якщо розміщення затриманого транспортного засобу суттєво не перешкоджає дорожньому руху, такий транспортний засіб не може бути доставлений для зберігання на спеціальний майданчик.

Поліцейським забороняється брати участь у здійсненні блокування або евакуації транспортних засобів у випадках, не передбачених законом.

Якщо правопорушення може бути усунуте водієм у максимально короткий строк, поліцейський не проводить тимчасове затримання транспортного засобу і оформляє протокол про адміністративне правопорушення, а у випадках, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення, виносить постанову у справі про адміністративне правопорушення без складення протоколу. При цьому акт огляду та тимчасового затримання транспортного засобу, якщо його вже складено, долучається до рапорту поліцейського про факт появи водія на місці правопорушення в момент виконання робіт із завантаження транспортного засобу.

У разі коли доставити транспортний засіб на спеціальний майданчик чи стоянку неможливо, поліцейський проводить його затримання шляхом блокування з дотриманням, умов безпеки дорожнього руху.

У разі відсутності водія, транспортний засіб якого доставляється на спеціальний майданчик чи стоянку або блокується, поліцейський залишає на місці, де був автомобіль, або під його склоочисниками повідомлення про тимчасове затримання транспортного засобу та необхідність прибуття такого водія до територіального органу Національної поліції для оформлення протоколу про адміністративне правопорушення або винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення.

Форма повідомлення про тимчасове затримання транспортного засобу затверджується МВС.

Розблокування транспортного засобу здійснюється поліцейським після складення протоколу про адміністративне правопорушення або винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення.

Про місце зберігання тимчасово затриманого транспортного засобу поліцейський повідомляє водієві під час складання протоколу про адміністративне правопорушення або винесення постанови у справі про

адміністративне правопорушення, а в разі його відсутності - до чергової частини територіального органу Національної поліції. Про тимчасове затримання транспортного засобу боржника поліцейський повідомляє державному виконавцю протягом трьох діб.

Строк затримання транспортного засобу обчислюється з моменту винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення, складення протоколу про адміністративне правопорушення або акта огляду та тимчасового затримання транспортного засобу, а строк зберігання - з моменту доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку.

Транспортний засіб може бути тимчасово затриманий на строк до вирішення справи про адміністративне правопорушення, але не більш як на три дні з дати такого затримання.

Після закінчення триденного строку тимчасового затримання транспортного засобу особа має право звернутися за отриманням тимчасово затриманого транспортного засобу. Таке звернення особи є обов'язковим для його виконання незалежно від стадії вирішення справи про адміністративне правопорушення.

За подання такого звернення та повернення особі тимчасово затриманого транспортного засобу не може стягуватися плата.

Водій, власник (співвласник) тимчасово затриманого транспортного засобу, крім транспортного засобу боржника, що перебуває на спеціальному майданчику чи стоянці, має право доступу до нього в присутності особи, відповідальної за зберігання такого транспортного засобу.

Повернення тимчасово затриманого транспортного засобу, який зберігається на спеціальному майданчику чи стоянці, здійснюється за письмовим зверненням його водія, власника (співвласника) за умови оплати ним витрат, пов'язаних з транспортуванням та зберіганням такого транспортного засобу, та пред'явлення відповідної постанови у справі про адміністративне правопорушення або протоколу про адміністративне правопорушення у разі їх складення.

Повернення тимчасово затриманого транспортного засобу боржника, який зберігається на спеціальному майданчику чи стоянці, здійснюється за вимогою державного виконавця.

За транспортування і зберігання транспортного засобу на спеціальному майданчику чи стоянці справляється плата у встановленому спільним наказом МВС, Мінфіну та Мінекономіки розмірі.

На спеціальному майданчику і стоянці ведеться в установленому МВС порядку облік прийняття і видачі тимчасово затриманих транспортних засобів.

Спори, пов'язані із шкодою, що заподіяна тимчасово затриманому транспортному засобу і майну, яке перебуває в ньому, під час транспортування або зберігання на спеціальному майданчику чи стоянці, розв'язуються в установленому законодавством порядку.

Відсторонення осіб від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Особи, які керують транспортними засобами, річковими або маломірними суднами і щодо яких є підстави вважати, що вони перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, підлягають відстороненню від керування цими транспортними засобами, річковими або маломірними суднами та оглядові на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Ознаками алкогольного сп'яніння є: запах алкоголю з порожнини рота; порушення координації рухів; порушення мови; виражене тремтіння пальців рук; різка зміна забарвлення шкірного покриву обличчя; поведінка, що не відповідає обстановці.

Ознаками наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, є: наявність однієї чи декількох ознак стану алкогольного сп'яніння (крім запаху алкоголю з порожнини рота); звужені чи дуже розширені зіниці, які не реагують на світло; сповільненість або навпаки підвищена жвавість чи рухливість ходи, мови; почервоніння обличчя або неприродна блідість.

Огляд на стан сп'яніння проводиться:

1) поліцейським, які мають спеціальні звання, на місці зупинки транспортного засобу з використанням спеціальних технічних засобів, дозволених до застосування МОЗ та Держспоживстандартом. Поліцейськими використовуються спеціальні технічні засоби, які мають, зокрема, сертифікат відповідності та свідоцтво про повірку робочого засобу вимірювальної техніки. Огляд на стан сп'яніння проводиться з дотриманням інструкції з експлуатації спеціального технічного засобу та фіксацією результатів на паперових та електронних носіях, якщо спеціальний технічний засіб має такі функції. Перед проведенням огляду на стан сп'яніння поліцейський інформує особу, яка підлягає огляду на стан сп'яніння, про порядок застосування спеціального технічного засобу та на її вимогу надає сертифікат відповідності та свідоцтво про повірку робочого засобу вимірювальної техніки;

2) лікарем закладу охорони здоров'я (у сільській місцевості за відсутності лікаря – фельдшером фельдшерсько-акушерського пункту, який пройшов спеціальну підготовку).

У разі скоєння дорожньо-транспортної пригоди (далі – ДТП), унаслідок якої є особи, що загинули або травмовані, проведення огляду на стан сп'яніння учасників цієї пригоди є обов'язковим у закладі охорони здоров'я.

Огляд на стан сп'яніння на місці зупинки транспортного засобу проводиться в присутності двох свідків. Не можуть бути залучені як свідки поліцейські або особи, щодо неупередженості яких є сумніви. Установлення стану алкогольного сп'яніння здійснюється на підставі огляду, який проводиться поліцейським з використанням спеціальних технічних засобів, показники яких після проведення тесту мають цифровий показник більше 0,2 проміле алкоголю в крові.

Результати огляду зазначаються в акті огляду на стан алкогольного сп'яніння з використанням спеціальних технічних засобів. Акт огляду на стан алкогольного сп'яніння з використанням спеціальних технічних засобів складається у двох примірниках, один з яких під підпис вручається особі, щодо якої проводився цей огляд. У разі виявлення стану алкогольного сп'яніння в результаті проведення огляду з використанням спеціальних технічних засобів складається протокол про адміністративне пра-

вопорушення, до якого долучаються акт огляду на стан сп'яніння та роздруківка із результатом огляду з використанням спеціального технічного засобу (у разі наявності).

У разі проведення огляду на стан сп'яніння в закладах охорони здоров'я висновок про його результати долучається до протоколу про адміністративне правопорушення (у разі підтвердження стану сп'яніння). Огляд у закладі охорони здоров'я та складення висновку за результатами огляду проводиться в присутності поліцейського. Кожний випадок огляду осіб на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, у закладі охорони здоров'я реєструється в порядку, визначеному спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі охорони здоров'я. Перелік закладів охорони здоров'я, яким надається право проведення огляду особи на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, затверджується управліннями охорони здоров'я місцевих державних адміністрацій. Проведення огляду осіб на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, в інших закладах забороняється.

У разі відмови водія транспортного засобу від проведення огляду в закладі охорони здоров'я поліцейський в присутності двох свідків складає протокол про адміністративне правопорушення, у якому зазначає ознаки сп'яніння і дії водія щодо ухилення від огляду.

Не можуть бути залучені як свідки поліцейські або особи, щодо неупередженості яких є сумніви.

У разі відсторонення особи від керування транспортним засобом, річковим або маломірним судном можливість керування цим транспортним засобом, річковим або маломірним судном надається уповноваженій нею особі, яка має посвідчення водія (судноводія) відповідної категорії та може бути допущена до керування транспортним засобом, річковим або маломірним судном.

Якщо особа, яка має дипломатичний імунітет, керує транспортним

засобом у стані сп'яніння, їй пропонується припинити керування. Огляд на стан сп'яніння в закладах охорони здоров'я проводиться у разі її згоди. У цьому випадку поліцейський повідомляє чергового відповідного підрозділу патрульної поліції. У таких випадках рекомендується запрошувати на місце виявлення правопорушення представника дипломатичного представництва, при якому вказана особа акредитована.

При відмові від проходження медичного огляду і спробах продовжити керування транспортним засобом особою, яка має дипломатичний імунітет, подальший рух цього автомобіля не допускається, у зв'язку з чим у присутності двох свідків складається рапорт із зазначенням вичерпних відомостей про цю особу. У рапорті обов'язково вказується, що зазначена особа керувала транспортним засобом у стані сп'яніння (указуються ознаки сп'яніння), відмовилася на прохання поліцейських вийти з автомобіля, пояснити свою поведінку і пройти медичний огляд. Після складення рапорту забороняється вживати будь-яких заходів щодо затримання цієї особи або інші примусові дії. Цій особі пропонується скористатися послугами таксі або попутного транспорту, надається можливість викликати по телефону інший автомобіль або водія. Про факт затримання автомобіля під керуванням особи, яка має дипломатичний імунітет, негайно інформуються черговий відповідного підрозділу патрульної поліції і Департамент патрульної поліції. До рапорту додаються пояснення свідків.

Рапорт та інші матеріали щодо порушення правил дорожнього руху особами, які мають дипломатичний імунітет, у п'ятиденний строк надсилаються до Департаменту патрульної поліції з подальшою передачею їх до Міністерства закордонних справ України, про що особа, яка має дипломатичний імунітет, попереджається на місці вчинення адміністративного правопорушення.

Оформлення матеріалів про порушення правил дорожнього руху іноземцями та особами без громадянства, які не мають дипломатичного імунітету, здійснюється відповідно до чинного законодавства. Під час оформлення матеріалів про вчинене іноземцем або особою без громадянства правопорушення йому рекомендується вирішити всі питання щодо провадження в адміністративній справі за місцем учинення цього пору-

шення. Поліцейські використовують всі передбачені законодавством можливості щодо розгляду та виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення в найкоротші строки.

Справи про порушення правил дорожнього руху іноземцями та особами без громадянства, які не мають дипломатичного імунітету, розглядаються за місцем вчинення адміністративного правопорушення.

Після закінчення тримісячного строку невитребувані посвідчення водія іноземців з копією постанови (рішення) суду надсилаються до Департаменту патрульної поліції для подальшого направлення до відповідного підрозділу Міністерства закордонних справ України і повернення власникам.

При розгляді справ про адміністративні правопорушення, передбачені частиною першою статті 44, статтями 51, 146, 160, 172-4 - 172-9, 173, 173-2, частиною третьою статті 178, статтями 185, 185-1, статтями 185-7, 187 цього Кодексу, присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є обов'язковою. У разі ухилення від явки на виклик органу внутрішніх справ або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду цю особу може бути органом внутрішніх справ (Національною поліцією) піддано приводу.

Привід полягає у примусовому супроводженні особи, до якої він застосовується, особою, яка виконує ухвалу про здійснення приводу, до місця її виклику в зазначений в ухвалі час.

Рішення про здійснення приводу приймається: під час досудового розслідування - слідчим суддею за клопотанням слідчого, прокурора або з власної ініціативи, а під час судового провадження - судом за клопотанням сторони кримінального провадження, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, або з власної ініціативи. Рішення про здійснення приводу приймається у формі ухвали.

Привід може бути застосований до підозрюваного, обвинуваченого або свідка. Привід свідка не може бути застосований до неповнолітньої особи, вагітної жінки, інвалідів першої або другої груп, особи, яка одноосібно виховує дітей віком до шести років або дітей-інвалідів, а також осіб, які згідно із цим Кодексом не можуть бути допитані як свідки. При-

від співробітника кадрового складу розвідувального органу України під час виконання ним своїх службових обов'язків здійснюється тільки в присутності офіційних представників цього органу.

З метою додержання законності застосування заходів забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення законодавець передбачає можливість оскарження заінтересованою особою адміністративного затримання, особистого огляду, огляду речей, вилучення речей і документів до вищестоящего органу (вищестоящій посадовій особі), який застосував ці заходи, або до суду (ст. 267 КУпАП).

ВИСНОВКИ

Провадження в справах про адміністративні правопорушення □ це діяльність державних та інших уповноважених суб'єктів, яка врегульована адміністративно-процесуальними нормами щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, застосування адміністративних стягнень.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення являє собою систему пов'язаних між особою послідовних процесуальних дій, які прийнято називати *стадіями*.

Адміністративне правопорушення може бути підставою для застосування не тільки заходів адміністративної відповідальності, а й інших заходів адміністративного примусу, зокрема, заходів припинення. Особливу їх групу становлять заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, які сприяють більш повному, своєчасному і правильному розгляду матеріалів, супроводжують застосування адміністративних стягнень, забезпечують виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення.

Характерними рисами заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення є:

по-перше, те, що вони застосовуються з метою припинення адміністративних проступків, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складання протоколу про адміністративне правопорушення, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справи, виконання по-

станов у справах про адміністративні правопорушення;

по-друге, заходи процесуального забезпечення застосовуються тільки в рамках провадження, що ведеться у зв'язку з правопорушеннями, тобто лише з моменту порушення справи і до її припинення і лише до особи, яка вчинила правопорушення;

по-третє, крім вчинення правопорушення, є додаткові підстави застосування цих заходів: неможливість припинення правопорушення іншими засобами, виконання інших процесуальних дій (складання протоколу, встановлення особи тощо), можливе вчинення особою нових проступків;

по-четверте, це несамотійні, допоміжні заходи впливу, вони не вважаються санкціями, не тягнуть додаткових обмежень для порушника;

по-п'яте, встановлено процесуальний порядок їх застосування: перелік уповноважених органів і посадових осіб, які мають право їх застосувати, строки (в необхідних випадках), процесуальне оформлення (складання протоколу), порядок оскарження.

Питання для самоконтролю

1. Структура протоколу про адміністративне правопорушення.
2. Стадії адміністративного процесу.
3. Поняття та строки адміністративного затримання.
4. Особи, які беруть участь в справах про адміністративні правопорушення.
5. Докази в справах про адміністративні правопорушення, оцінка доказів.

ТЕМА №10 «СТАДІЇ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ»

Метою лекції є: _Засвоєння здобувачами вищої освіти поняття адміністративного правопорушення його складу та процедури здійснення адміністративного провадження у справі.

ПЛАН

Вступ.

1. Поняття провадження у справах про адміністративні правопорушення. Порухення справи та її адміністративне розслідування.
2. Розгляд справи про адміністративне правопорушення та винесення рішення у справі.
3. Перегляд справи про адміністративне правопорушення.
4. Виконання постанови в справі про адміністративне правопорушення. Висновки.

Висновки

ВСТУП.

Юридичний процес, як і багато інших явищ соціального життя поліструктурний. Якщо вести мову про його галузеву структуру, то слід виділити кримінальний, цивільний, адміністративний та ін. Якщо аналізувати характер справ що вирішуються то ми бачимо правотворчі, установчі, правозастосовні, до числа яких належать і юрисдикційні.

Адміністративний процес містить в собі три блоки: правотворчий, установчий та правозастосовний.

Виходячи з того, що адміністративний юрисдикційний процес уявляє собою тільки таку примусову діяльність, що регулюється нормами адміністративного права у даному процесі можна виділити наступні його складові частини або провадження: в справах про адміністративні правопорушення, по дисциплінарних проступках, по застосуванню заходів адміністративного припинення, провадження що здійснюються адміністративними судами.

1. Порушення справи про адміністративне правопорушення та її адміністративне розслідування.

Провадження в справах про адміністративні правопорушення - це вид адміністративно-юрисдикційного процесу, який треба розглядати як частину цього процесу, наділеного усіма ознаками останнього, що виражається в регламентованій процесуальними нормами законодавства України про адміністративні правопорушення діяльності уповноважених на те органів і посадових осіб щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення і прийняттю рішень по цих справах.

Задачами провадження в справах про адміністративні правопорушення є: своєчасне всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності.

Тобто тут вирішуються два пов'язаних між собою завдання: юрисдикційне (справедливе рішення справ про адміністративні правопору-

шення) і профілактичне (попередження нових правопорушень).

Своєрідність інституту провадження в справах про адміністративні правопорушення, обумовлено не тільки матеріальним адміністративним правом, але і в значній мірі державним правом і перш за все Конституцією України. Принципи і норми цього інституту втілюють, розвивають і конкретизують правові начала, що закріплені в Українській Конституції. Конституційні принципи верховенства права, законності, демократизму, рівності прав, право на захист.

Принципи провадження в справах про адміністративні правопорушення закріплені в багато чисельних правових нормах і безпосередньо походять із задач юрисдикційної діяльності державних та громадських органів.

До найважливіших відносяться: 1) верховенство права; 2) забезпечення законності; 3) досягнення об'єктивної істини; 4) забезпечення права на захист; 5) рівність громадян перед законом; 6) гласність провадження; 7) оперативність; 8) публічність. Провадження представляє собою різноманітність виконавчо-розпорядчої діяльності, тому в ньому діють загальні принципи державного управління.

Одночасно тут діють і специфічні принципи, що обумовлені задачами даної діяльності: об'єктивної істини, забезпечення прав на захист

З метою реалізації цього принципу на практиці КУПАП закріпив різного роду гарантії, що забезпечують досягнення істини в справі, наприклад, інститути перегляду рішень по справі, право на захист. При необхідності суб'єкт адміністративно-юрисдикційної діяльності має право витребувати необхідні документи, провести експертизи, перевірки та інші заходи для об'єктивного вирішення справи, щоб повністю виключити однобічний, упереджений підхід до оцінки фактів.

Здійснення провадження в справі про адміністративне правопорушення передбачає з'ясування:

- 1) наявності події адміністративного правопорушення;
- 2) винності даної особи в його вчиненні і чи підлягає вона адміністративній відповідальності;
- 3) наявність обставин, що пом'якшують або обтяжують адмініст-

ративну відповідальність;

4) характер і розмір шкоди, заподіяної адміністративним правопорушенням;

5) обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення;

7) інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи, а також причини і умови вчинення адміністративного правопорушення (ст.280 КУпАП України).

Важливим питанням адміністративного провадження є його поділ на складові частини - стадії. Незважаючи на наявні розбіжності позицій різних вчених-адміністративістів щодо юридичної природи, суті та дефініції поняття

«провадження в справах про адміністративні проступки», їх погляди збігаються в одному – названий вид адміністративного процесу складається з кількох фаз розвитку, що змінюють одна одну, тобто – стадій.

Серед вчених-адміністративістів нема єдиного погляду на питання кількості стадій у провадженні в справах про адміністративні правопорушення.

Однак аналіз різних точок зору надає можливість зробити висновок, що відмінності у поглядах на кількість стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення не мають принципового характеру, їх можна виокремлювати і об'єднувати, однак важливим є саме сутність стадій, яка має повно і точно відображати логічну структуру провадження, включаючи етапи чи окремі дії, що здійснюються у в ході цього процесу.

Взагалі, під *стадією провадження необхідно розуміти таку порівняно самостійну його частину, котра наряду із загальними завданнями провадження має притаманні тільки їй цілі і особливості*. Стадії відрізняються одна від одної і колом учасників провадження, характером проваджуваних дій та їх юридичною роллю. Розв'язання завдань кожної стадії оформлюється спеціальним процесуальним документом, який ніби підсумовує діяльність. Після прийняття такого акту розпочинається нова стадія. Стадії органічно пов'язані між собою, наступна, як правило, починається лише після того, як закінчена попередня, на новій стадії пере-

віряється те, що було зроблено раніше.

За загальним правилом, провадження проходить такі стадії:

I *стадія* – порушення адміністративного провадження і адміністративне розслідування.

II *стадія* – розгляд справи про адміністративне правопорушення та винесення по ній постанови.

III *стадія* – перегляд справи у зв'язку з оскарженням або внесення подання прокурора на постанову по справі.

IV *стадія* – виконання постанови про накладення адміністративного стягнення.

Кожна з цих стадій, в свою чергу складається із конкретних етапів, а останні включають в себе окремі процесуальні дії.

Стадія порушення адміністративного провадження і адміністративного розслідування – початкова стадія провадження. Підставою її порушення є дані, які з достатньою ймовірністю свідчать про наявність ознак проступку, тобто такою підставою виступає факт вчинення адміністративного правопорушення.

Вона складається з наступних етапів:

- порушення справи;
- з'ясування причин і обставин вчинення правопорушення, виявлення винних, спричиненої шкоди тощо;
- процесуальне оформлення результатів розслідування;
- направлення матеріалів для розгляду справи за підвідомчістю.

Порушенню справи про адміністративне правопорушення передують з'ясування приводів та підстав для цього.

Приводів порушення справи в КУПАП законодавець не визначає в той час, як у ст. 360 МКУ такі приводи зафіксовані. З урахуванням зазначеного, ***приводами порушення справи слід вважати одержання уповноваженими особами будь-якої інформації про діяння, що мають ознаки проступку.***

Такою інформацією може бути:

- 1) безпосереднє виявлення адміністративного проступку уповноваженою особою;
- 2) заяви громадян, повідомлення представників громадськості,

установ, організацій, засобів масової інформації в пресі, по радіо, телебаченню, інші повідомлення;

3) повідомлення про вчинення правопорушення, отримані від інших правоохоронних та контрольно-наглядових органів;

4) повідомлення про вчинення правопорушення, отримані від митних, прикордонних та правоохоронних органів іноземних держав, а також міжнародних організацій тощо.

КУпАП вказує на матеріальну обставину, за наявності якої справа повинна бути порушена. Цією обставиною є ознаки адміністративного проступку в діях певних осіб.

Виходячи з цього можна припустити, що саме ознаки адміністративного правопорушення є тією єдиною підставою, яка дає можливість, навіть зобов'язує відповідні органи, їх посадових осіб порушити (відкрити) провадження у справі про адміністративний проступок.

Аналіз змісту поняття адміністративного правопорушення (проступку), визначений законодавцем у ст. 9 КУпАП, дає змогу виділити **ознаки адміністративного проступку:**

1) *виключно діяння*, тобто дія, яку вчинила особа, чи бездіяльність, коли особа зобов'язана була вчинити певну дію, але не вчинила її. Ніякі думки, бажання, інші психічні вияви не можуть бути ознакою адміністративного проступку;

2) *протиправність*, яка виражається в забороні нормами матеріального права певних діянь і впливає з того, що особа здійснює заборонену законодавством дію або не здійснює тих дій, які необхідно здійснити. Протиправність відокремлює адміністративні проступки від інших проступків, на які законодавством не встановлено будь-яких заборон;

3) *винність*, яка виражається власним ставленням особи до свого діяння і його наслідків. Законодавець вказує на форми вини які, мають юридичне значення при кваліфікації проступку та призначенні міри стягнення. Це умисел або необережність;

4) *адміністративна караність*, яка виражається у призначенні міри стягнення, передбаченого законом за вчинення конкретного правопорушення. Ця ознака дозволяє відмежувати адміністративний проступок від інших протиправних вчинків, які хоча і заборонені нормами пра-

ва, але за їх вчинення не встановлена законом адміністративна відповідальність;

5) *об'єкт посягання*, на який спрямовані діяння. Це діяння, що посягають на державний чи громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління. Проте суспільні відносини охороняються нормами адміністративної відповідальності значно ширше, ніж зробив перелік законодавець;

б) *антигромадська спрямованість*, яка виражається ступенем суспільної небезпеки і має принципові положення для розмежування злочинів, адміністративних і дисциплінарних правопорушень.

Вказані ознаки адміністративного правопорушення (проступку) в своїй сукупності складають наявність події адміністративного правопорушення (проступку), юридичного явища як такого, спонукають уповноважені на те органи до вчинення відповідних процесуальних дій — складання протоколів про адміністративне затримання, особистий огляд і огляд речей, вилучення речей і документів, складання протоколу про адміністративне правопорушення тощо.

Встановлення ознак адміністративного проступку здійснюється відповідно до повноважень, визначених адміністративно-процесуальним законом, органами, їх посадовими особами шляхом вчинення відповідних процесуальних дій з одночасною обов'язковою фіксацією у процесуальних документах.

Ознаки адміністративного проступку встановлюються:

1) особами, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, що визначені ст. 255 КУпАП, ст. 354 МКУ;

2) особами, які уповноважені накладати стягнення у вигляді попередження або штрафу (у розмірі до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян) на місці вчинення проступків у випадках, передбачених ст. 258 КУпАП, без складання протоколу;

3) особами, які уповноважені здійснювати доставлення правопорушника відповідно до ст. 259 КУпАП;

4) особами, які мають право здійснювати адміністративне затримання відповідно до ст. 262 КУпАП, ст. 374 МКУ;

5) особами, які уповноважені провадити особистий огляд і огляд

речей відповідно до ст. 264 КУпАП;

6) особами, які мають право на вилучення речей і документів відповідно до ст. 265 КУпАП, ст. 377 МКУ;

7) особами, які мають право щодо відсторонення від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан сп'яніння відповідно до ст. 266 КУпАП;

8) особами, які можуть проводити митне обстеження — ст. 378 МКУ та пред'являти товари, транспортні засоби, документи для впізнання — ст. 379 МКУ.

Отже, встановлена уповноваженою особою і зафіксована процесуальним документом подія адміністративного проступку є підставою для порушення (відкриття) провадження у справі про адміністративне правопорушення. Процесуальним документом, в якому зафіксована подія проступку, у всіх випадках є протокол про адміністративне правопорушення або акт про правопорушення.

До складання протоколу уповноважена особа з'ясовує обставини правопорушення та наявність у діянні особи складу адміністративного проступку.

Складений протокол повинен містити наступні дані: а) дату і місце його складання; б) посаду, прізвище, ім'я та по-батькові особи, яка його склала; в) відомості про особу порушника; г) місце, час і суть вчиненого правопорушення; д) нормативний акт, який передбачає відповідальність за дане правопорушення; е) прізвища та адреси свідків і потерпілих, якщо вони є; ж) пояснення порушника та інші відомості, необхідні для вирішення справи.

Протокол підписується особою, яка його склала, і правопорушником. При наявності свідків і потерпілих протокол може бути підписаний і цими особами.

У разі відмови особи, яка вчинила правопорушення від підписання протоколу, про це у ньому робиться відповідний запис.

Особа, яка вчинила правопорушення, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, які додаються до протоколу, а також викласти мотиви своєї відмови від його підписання.

При складанні протоколу порушникові роз'яснюються його права і

обов'язки (ст. 268 КУпАП та ст. 366 МК), про що робиться відповідна відмітка у протоколі.

Особливу увагу при складанні протоколу необхідно приділяти опису обставин, які свідчать про вчинене адміністративне правопорушення. Органу (посадовій особі), який проводить провадження, важливо мати уявлення про те, чи є зафіксоване в протоколі діяння адміністративним проступком. Бажано не допускати в протоколі загального опису правопорушення (наприклад,

«порушив громадський порядок», «нетактовно поведив себе в громадському місці», «знаходився п'яним в громадському місці»), і вказати в чому конкретно, і в яких протиправних діях (бездіяльності) знайшло вияв вчинене правопорушення.

При складанні протоколу дані про правопорушника бажано заносити з паспорту або іншого документа, який його замінює. Якщо ж правопорушник не має при собі документів, то уповноважена особа, яка складає протокол, повинна застосувати інші заходи для встановлення його особи.

В практичній діяльності НП України непоодинокі випадки, коли винна у вчиненні правопорушення особа з метою ухилення від відповідальності, під час складання протоколу про адміністративне правопорушення надає неправдиву інформацію про себе, або іноді надає дані іншої особи, що може створити незручності для законослухняних громадян при відсутності будь-якої вини.

Протокол – це єдиний процесуальний документ, який є підставою розгляду і вирішення адміністративної справи. Завершальним етапом цієї стадії є направлення (надсилання) справи та протоколу до органу (посадовій особі), уповноваженому розглядати справу про адміністративне правопорушення.

На відміну від кримінально-процесуального права адміністративне законодавство рідко передбачає прийняття акта, яким порушується справа про адміністративне правопорушення. В кримінальному процесі ним є постанова про порушення кримінального провадження, в адміністративному провадженні проступків, як правило, закріплюється лише заключний документ – протокол про адміністративне правопорушення. Виклю-

ченням можуть бути обставини, коли прокурором виноситься постанова про порушення зазначеного провадження.

Тобто протокол про адміністративне правопорушення є головним документом на всіх стадіях провадження, який не тільки закріплює факт правопорушення та є підставою для його розгляду, але й містить всю негативну інформацію про проступок.

Протокол складається у двох примірниках. Оригінал протоколу надсилається посадовій особі, яка буде розглядати справу про адміністративне правопорушення, а копія надсилається рекомендованим листом або вручається особисто правопорушнику.

Оригінал протоколу про правопорушення надсилається до органів, передбачених главою 17 КУпАП для притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, а також притягнення до адміністративної відповідальності неповнолітніх (ст. 24-1 КУпАП).

Протокол не складається у випадках, коли відповідно до закону штраф накладається і стягується, а попередження фіксується на місці вчинення правопорушення за проступки, визначені ст. 258 КУпАП. Ці випадки є вичерпними. Але якщо правопорушник оспорує стягнення, що на нього накладається, то складається протокол про адміністративне правопорушення.

До протоколу долучаються матеріали, що підтверджують факт вчинення адміністративного правопорушення (рапорти посадових осіб, заяви, пояснення правопорушників, свідків правопорушення, протоколи, акти виявлення, знищення тощо).

Кожен документ має свої реквізити (дату, адресу, назву, підпис, штампи, печатки тощо) і повинен відповідати своєму призначенню, містити достовірну інформацію, відповідати вимогам законодавства.

Складений протокол разом із матеріалами надсилається органів (посадовій особі), уповноваженому розглядати справу про адміністративне правопорушення (ст. 257 КУпАП). Законодавець не встановлює строку, протягом якого протокол має бути направлений, однак виходячи із зазначених правил документообігу цей строк, на нашу думку, не може перевищувати трьох робочих днів.

Разом з тим в законодавстві передбачені обставини, за яких адмі-

ністративна справа не порушується, а порушена підлягає закриттю (ст. 247 КУпАП): відсутність події та складу адміністративного правопорушення; недосягнення особою на момент вчинення адміністративного правопорушення 16-річного віку; неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність; вчинення дії особою в стані крайньої необхідності або необхідної оборони; видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення; скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність; закінчення на момент розгляду справи строків накладання адміністративного стягнення (ст. 38 КУпАП); наявність за тим самим фактом щодо особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, іншого законного рішення; смерть особи, щодо якої було розпочато провадження в справі.

Таким чином, порушення адміністративного провадження та адміністративне розслідування – є початковою стадією провадження, яка являє собою комплекс процесуальних дій, спрямованих на встановлення самої події правопорушення, обставин проступку, їх фіксація та кваліфікація.

2. Розгляд справи про адміністративне правопорушення та винесення рішення у справі.

Розгляд справи про адміністративне правопорушення та винесення по ній постанови – це основна стадія провадження в справах про адміністративні правопорушення, в ній вирішуються найважливіші завдання провадження.

Вона включає такі етапи, як:

- підготовка справи до розгляду та слухання справи;
- аналіз зібраних матеріалів про обставини справи;
- прийняття постанови по суті справи;
- доведення змісту цієї постанови до відома правопорушника.

На етапі підготовки справи до розгляду вирішуються наступні питання:

- чи належить до компетенції органу, посадової особи розгляд даної справи;
- чи правильно складено протокол та інші матеріали справи;
- чи сповіщено осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і

місце її розгляду;

- чи витребувані необхідні додаткові матеріали;
- чи підлягають задоволенню клопотання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, їх законних представників і адвоката.

Справи про адміністративні правопорушення розглядаються, як правило, за місцем їх вчинення (ст. 276 КУпАП) або за місцезнаходженням митного органу, в зоні якого вчинено правопорушення (ст. 388 МКУ). Як зазначалось вище, окремі справи за порушення водіями правил дорожнього руху можуть розглядатися також за місцем обліку транспортних засобів.

Відповідно до ст. 277 КУпАП строки розгляду справи наступні: Справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 42², частиною першою статті 44, статтями 44⁻¹, 106⁻¹, 106⁻², 162, 172⁻¹⁰ - 172⁻²⁰, 173, 173⁻¹, 173⁻², 178, 185, частиною першою статті 185⁻³, статтями 185⁻⁷, 185⁻¹⁰, 188⁻²², 203 - 206⁻¹, розглядаються протягом доби, статтями 146, 160, 185⁻¹, 212⁻⁷ - 212⁻²⁰ - у триденний строк, статтями 46⁻¹, 51, 166⁻⁹, 176 і 188⁻³⁴ - у п'ятиденний строк, статтями 101-103 цього Кодексу - у семиденний строк. Справи про адміністративні правопорушення, передбачені частинами першою, третьою та сьомою статті 122 (в частині порушення правил зупинки, стоянки), частинами першою, другою та восьмою статті 152⁻¹ цього Кодексу, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису), розглядаються уповноваженою особою невідкладно після виявлення правопорушення та отримання відомостей про суб'єкта цього правопорушення.

Законами України може бути передбачено й інші строки розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Строк розгляду адміністративних справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, зупиняється судом у разі якщо особа, щодо якої складено протокол про таке правопорушення, умисно ухиляється від явки до суду або з поважних причин не може туди з'явитися (хвороба, перебування у відрядженні чи на лікуванні, у відпустці тощо).

За дрібне хуліганство, розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або появу у громадських місцях у п'яному вигляді, злісну непокору, виявлення неповаги до судута деяких інших правопорушень термін розгляду встановлений строк – **одна доба**.

Орган (посадова особа) при розгляді справи про адміністративне правопорушення зобов'язаний з'ясувати:

- чи було вчинено адміністративне правопорушення;
- чи винна дана особа в його вчиненні;
- чи підлягає вона адміністративній відповідальності;
- чи є обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність;
- чи заподіяно майнову шкоду;
- чи є підстави для передачі матеріалів про адміністративне правопорушення на розгляд товариського суду, трудового колективу;
- з'ясувати інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

При розгляді колегіальним органом справи про адміністративне правопорушення ведеться протокол, в якому зазначається (ст. 281 КУпАП): дата

і місце засідання; найменування і склад органу, який розглядає справу; зміст справи, що розглядається; відомості про явку осіб, які беруть участь у справі; пояснення осіб, які беруть участь у розгляді справи, їх клопотання і результати їх розгляду; документи і речові докази, досліджені при розгляді справи; відомості про оголошення прийнятої постанови і роз'яснення порядку та строків її оскарження.

Протокол засідання колегіального органу підписується головою-чим на засіданні і секретарем цього органу.

Встановивши причини та умови, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення, орган або посадова особа, яка розглядає справу вносить у відповідний державний орган, громадську організацію або посадовій особі пропозиції про вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов. Гарантією дієвості таких пропозицій є закріплення обов'язку повідомлення про вжиті заходи протягом місяця з дня надходження органу (посадовій особі), який вніс пропозицію.

Розглянувши справу про адміністративне правопорушення, орган або компетентна посадова особа виносить постанову по справі, яка повинна мати реквізити, зазначені у ст. 283 КУпАП:

- найменування органу (посадової особи), який виніс постанову. Зазначена інформація про орган, крім формальних вимог, пов'язана з за-

безпеченням гарантій права особи, яка притягається до відповідальності на оскарження постанови. В зв'язку з цим, і дата прийняття постанови і найменування органу мають важливе значення для визначення інстанції для оскарження і обчислення строків оскарження постанови;

- дата розгляду справи;

- відомості про особу, щодо якої розглядається справа. Мова йде про необхідність позначення в протоколі прізвища, ім'я, по-батькові, віку, місця роботи (навчання) і місця проживання особи по відношенню до якої винесена постанова;

- викладення обставин, установлених при розгляді справи. При викладенні зазначених обставин особливе значення має правильна юридична кваліфікація діяння, яке є підставою розгляду справи, об'єктивне викладення всіх обставин, не тільки викладених в протоколі про адміністративне правопорушення, а й отриманих під час розгляду справи від свідків, потерпілих, громадських організацій;

- зазначення нормативного акту, який передбачає відповідальність за дане адміністративне правопорушення направлене на забезпечення законності при застосуванні заходів виховного впливу. Не поодинокі випадки, коли за конкретне адміністративне правопорушення застосовувалися санкції, не передбачені відповідним нормативним актом;

- прийняте по справі рішення. Вимоги закону в цій частині зводяться до того, щоб у постанові було вказано, яке рішення прийнято в результаті розгляду справи.

Якщо при вирішенні питання про накладення стягнення за адміністративне правопорушення органами (посадовими особами) одночасно вирішується питання про відшкодування винним майнової шкоди, то в постанові по справі зазначаються розмір шкоди, що підлягає стягненню, порядок і строк її відшкодування.

Постанова по справі повинна містити вирішення питання про вилучені речі і документи, а також вказівку про порядок і строк її оскарження. Постанова колегіального органу приймається простою більшістю голосів членів колегіального органу, присутніх на засіданні. Постанова підписується посадовою особою, що розглядала справу, а постанова колегіального органу – головоючим на засіданні і секретарем цього органу.

По справі уповноваженим органом або посадовою особою може бути винесено одну з таких постанов: про накладення адміністративного стягнення; про застосування заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх (ст. 24-1 КУпАП); про закриття справи.

Постанова про закриття справи виноситья при: 1) оголошенні усного зауваження; 2) передачі матеріалів на розгляд прокурору; 3) при наявності обставин, що виключають провадження в справі.

Постанова оголошується негайно після закінчення розгляду справи. Копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається особі, щодо якої її винесено. Копія постанови в той же строк вручається або висилається потерпілому на його прохання. Вона вручається під розписку, а про висилання робиться відповідна відмітка у справі.

В справах про деякі адміністративні проступки пов'язані з порушенням правил застосування, зберігання, носіння або перевезення вогнепальної (ст. 174, ст.191 КУпАП), орган, уповноважений вирішувати справу надсилає копії постанови підприємству, установі, організації для відома і органу внутрішніх справ для розгляду питання про заборону цій особі користуватися вогнепальною зброєю.

3. Перегляд справи про адміністративне правопорушення

Стадія перегляду справи у зв'язку з оскарженням або внесення подання прокурора на постанову є важливою, проте факультативною, тобто необов'язковою, і настає лише у випадках оскарження або опротестування прийнятої постанови по суті справи. Вона може закінчитися прийняттям одного з таких рішень – про відміну, про зміну або залишення в силі прийнятої постанови.

Перегляд – це перевірка законності і обґрунтованості справи суб'єктом, який наділений правом відмінити, змінювати або залишати раніше прийняту постанову без змін.

Перегляд постанови (як самотійна стадія) – побудована на основі поєднання можливості оскарження і опротестування постанови з обов'язком компетентної особи або органів розглядати і при наявності підстав переглядати їх, дозволяє на підставі єдиного тлумачення і застосування закону виправляти і

усувати допущені помилки. Гарантією дотримання законності є

також право вищих органів управління і голови вищого суду незалежно від наявності скарги громадянина, протесту прокурора відмінити або змінювати постанови.

Перегляд слід відрізнити від повторного розгляду справи, який провадиться у тих випадках, коли прийнята раніше постанова скасована і справу направлено на новий розгляд. У першому випадку діє постанова по справі, законність та обґрунтованість якої перевіряється. У другому – стару постанову скасовано і у справі необхідно прийняти нову постанову.

Сам факт існування можливості перегляду постанови судом або вищим органом має велике превентивне значення, примушує посадову особу, якій доручено застосовувати адміністративне стягнення, більш відповідально ставитися до винності особи, кваліфікації її дій, вибору заходу стягнення.

Процесуальною підставою перегляду можуть бути: 1) скарга громадянина, по відношенню до якого винесено постанову; 2) скарга потерпілого; 3) внесення подання прокурора на постанову. Ініціатива щодо перегляду постанови може виходити також від голови вищого суду та з ініціативи органу, який здійснює контроль за законністю, або який прийняв постанову.

8 серпня 2015 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху», згідно з яким внесено зміни до КУпАП.

У зв'язку з чим порядок оскарження постанов про притягнення до адміністративної відповідальності зазнав суттєвих змін.

На сьогодні існує три способи оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення: 1) оскарження постанови прийнятої органом адміністративно-деліктної юрисдикції до вищестоящого органу або посадовій особі; 2) оскарження постанови прийнятої органом адміністративно-деліктної юрисдикції до адміністративного суду; 3) оскарження постанови суду у справі про адміністративне правопорушення до вищестоящого суду (апеляційного суду).

Оскарження органом деліктної юрисдикції до вищестоящого орга-

ну перевірки законності прийнятого рішення. Європейська правозастосовна практика вказує, що цей спосіб оскарження рішення прийнятого нижчестоящою посадовою особою до вищестоящої посадової особи є ефективним. Адже керівник органу перевіряючи законність прийнятого підлеглою посадовою особою рішення у справі про адміністративне правопорушення вносить більш виважене рішення, що зумовлено його вищою досвідченістю, можливістю врахувати нові обставини справи, оцінити додаткові докази, надані потерпілою стороною або стороною обвинувачення.

У тому у випадку, коли керівник органу не дасть належну оцінку законності переглянутого ним рішення у справі, його дії та рішення можуть бути оскаржені до адміністративного суду, тобто на розсуд суду буде поставлена і репутація керівника.

Цей спосіб оскарження прийнятого рішення є альтернативним першому. Адже статтею 288 КУпАП (п.3 ч.1.) визначено, що постанову іншого органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення, постанову по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі - у вищестоящий орган (вищестоящий посадовій особі) або в районний, районний у місті, міський чи міськрайонний суд, у порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України, з особливостями, встановленими цим Кодексом.

Третій спосіб оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення полягає в оскарженні постанови суду у справі про адміністративне правопорушення до вищестоящего суду (апеляційного суду).

Беззаперечно важливою зміною процедури оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення є запровадження можливості апеляційного оскарження. Воно відбувається шляхом подання апеляційної скарги. Апеляційну скаргу на постанову судді про притягнення до адміністративної відповідальності подають до відповідного апеляційного суду через місцевий суд, який виніс постанову. Згідно з ч. 4 ст. 294 КУпАП апеляційний перегляд здійснює суддя апеляційного суду. Такий перегляд відбувається *протягом 20 днів з дня надходження справи до суду*. Як було зазначено вище, постанова судді у справі про адміністративне

правопорушення може бути оскаржена в апеляційному порядку протягом десяти днів з дня її винесення. Апеляційний суд переглядає справу в межах апеляційної скарги.

Після закінчення апеляційного провадження справа не пізніше ніж у *п'ятиденний строк* направляється до місцевого суду, який її розглядав. Постанова апеляційного суду набирає законної сили негайно після її винесення, є остаточною й оскарженню не підлягає.

Попри запроваджені зміни в апеляційному порядку перегляду справ про адміністративні правопорушення, окремі положення не зазнали зміни.

Так, ст. 294 КУпАП визначено, що за наслідками розгляду апеляційної скарги, суд апеляційної інстанції має право: 1) залишити апеляційну скаргу без задоволення, а постанову без змін; 2) скасувати постанову та закрити провадження у справі; 3) скасувати постанову та прийняти нову постанову; 4) змінити постанову.

Тут же зазначено, що у разі зміни постанови в частині накладення стягнення, в межах, передбачених санкцією статті цього Кодексу, воно не може бути посилено. Це не узгоджується з положенням цієї ж статті, де визначено, що апеляційний суд може дослідити нові докази.

Таким чином, якщо при дослідженні нових доказів по справі, апеляційним судом будуть встановлені обставини, які обтяжують відповідальність особи, він, не зважаючи на наділення найвищими адміністративно-юрисдикційними повноваженнями, не може застосувати більш жорстке адміністративне стягнення передбачене санкцією статті.

Відповідно до ст. 287 КУпАП постанову по справі про адміністративне правопорушення може бути оскаржено прокурором у випадках, передбачених частиною п'ятою статті 7 цього Кодексу, особою, щодо якої її винесено, а також потерпілим

Отже, порядок оскарження постанови по справі наступний (ст. 288 КУпАП):

- постанову адміністративної комісії – у виконавчий комітет відповідної Ради або в районний (міський) суд, рішення якого є остаточним;
- рішення виконавчого комітету селищної, сільської Ради – у виконавчий комітет районної, міської, районної в місті Ради або в районний

(міський) суд, рішення якого є остаточним; постанову іншого органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу – у вищий орган (вищестоящий посадовій особі) або в районний (міський) суд, рішення якого є остаточним;

- постанову по справі про адміністративне правопорушення може бути оскаржено у вищий орган (вищій посадовій особі) або в районний, районний у місті, міський чи міськрайонний суд у порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України, з особливостями, встановленими цим Кодексом. Постанову про одночасне накладення основного і додаткового адміністративних стягнень може бути оскаржено за вибором особи, щодо якої її винесено, чи потерпілого в порядку, встановленому для оскарження основного або додаткового стягнення.

Таким чином, КУпАП передбачаючи право на оскарження постанови до суду, не визначає самого порядку такого оскарження, а відсилає до Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ).

Згідно п.1 ч.1 ст.19 КАСУ компетенція адміністративних судів поширюється на спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності. У відповідності до п.2 ч.1 ст.18 КАСУ місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні усі адміністративні справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності.

КАСУ слід керуватися також під час вибору місця оскарження постанови

– за місцем проживання позивача чи за місцем знаходження одного з відповідачів.

За загальною нормою ч.1 ст.19 КАСУ адміністративні справи вирішуються адміністративним судом за місцезнаходженням відповідача. Постанова про притягнення до адміністративної відповідальності є правовим актом та стосується інтересів конкретної особи (порушника), тобто є актом індивідуальної дії. Під правовим актом індивідуальної дії суди розуміють акти ненормативного характеру, які породжують права і обов'язки тільки у того суб'єкта (чи визначеного ними певного кола

суб'єктів), якому вони адресовані. Виходячи із викладеного, необхідно керуватися ч.2 ст.19 КАСУ. В ній зазначено, що адміністративні справи з приводу оскарження правових актів індивідуальної дії, а також дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, які стосуються інтересів конкретної особи, вирішуються адміністративними судами за місцем проживання (перебування, знаходження) позивача.

Згідно зі ст. 289 КУпАП, Скаргу на постанову по справі про адміністративне правопорушення може бути подано протягом десяти днів з дня винесення постанови, а щодо постанов по справі про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, безпеки на автомобільному транспорті, зафіксовані за допомогою засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі в автоматичному режимі, постанов у справі про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 1322 цього Кодексу, та/або про порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису), - протягом десяти днів з дня набрання постановою законної сили. В разі пропуску зазначеного строку з поважних причин цей строк за заявою особи, щодо якої винесено постанову, може бути поновлено органом (посадовою особою), правомочним розглядати скаргу.

Скарга подається до органу (посадовій особі), що виніс постанову по справі про адміністративне правопорушення, якщо інше не встановлено законодавством України. Скарга, що надійшла, протягом трьох діб надсилається разом із справою органу (посадовій особі), правомочному відповідно до цієї статті її розглядати. Постанову уповноваженого органу (посадової Особи) про накладення адміністративного стягнення може бути скасовано або змінено за поданням прокурора керівником відповідного органу, а також, незалежно від наявності подання прокурора — керівником вищого органу.

Отже, адміністративний позов має розглядатися за місцем проживання (перебування, знаходження) позивача місцевим загальним судом (міським, районним, міськрайонним).

Слід зазначити, що особа, яка оскаржила постанову у справі про адміністративне правопорушення, звільняється від сплати державного

мита. До цього слід звернути вашу увагу, що не слід ототожнювати дві різні правові дефініції: «державне мито» та «судовий збір». Перше встановлено Декретом КМУ «Про державне мито» від 21.01.1993 року № 7-93, а інше – Кодексом адміністративного судочинства України, хоча згідно «Прикінцевих та перехідних положень» КАСУ судовий збір при зверненні до адміністративного суду сплачується у порядку, встановленому законодавством для державного мита.

Також законодавець передбачив можливість оскарження постанови судді у справах про адміністративне правопорушення в порядку апеляційного провадження. Зокрема, згідно з ч. 2 ст. 294 КУпАП, постанова судді у справі про адміністративне правопорушення може бути оскаржена протягом десяти днів з дня винесення постанови особою, яку притягнуто до адміністративної відповідальності, її законним представником, захисником, потерпілим, його представником, а також прокурором у випадках, передбачених частиною п'ятою статті 7 та частиною першою статті 287 цього Кодексу. Апеляційна скарга, подана після закінчення цього строку, повертається апеляційним судом особі, яка її подала, якщо вона не заявляє клопотання про поновлення цього строку, а також якщо у поновленні строку відмовлено.

Апеляційна скарга, подання прокурора, подані після закінчення цього терміну, повертаються апеляційним судом особі, яка її подала, якщо вона не заявляє клопотання про поновлення цього терміну, а також, якщо у поновленні терміну відмовлено.

Подання у встановлений строк скарги зупиняє виконання постанови про накладення адміністративного стягнення до розгляду скарги, за винятком постанов про застосування таких стягнень як: 1) попередження; 2) адміністративний арешт; 3) накладення штрафу, що стягується на місці вчинення адміністративного правопорушення (ст. 291 КУпАП).

Подання прокурора винесене прокурором по скарзі вноситься у вищестоящий орган (посадовій особі) відносно органу, який прийняв рішення по скарзі.

Строк розгляду скарги або внесення подання прокурора на постанову складає десять днів з дня їх надходження (ст. 292 КУпАП).

Орган або посадова особа при розгляді скарги або внесення подання прокурора на постанову по справі про адміністративне правопорушення перевіряє законність і обґрунтованість винесеної постанови і приймає одне з таких рішень (ст. 293 КУпАП та ст. 394 МК): залишає постанову без зміни, а скаргу або подання без задоволення; скасовує постанову і надсилає справу на новий розгляд; скасовує постанову і закриває справу; змінює захід стягнення в межах, передбачених нормативним актом про відповідальність.

Якщо буде встановлено, що постанову винесено органом (посадовою особою), неправомочними вирішувати цю справу, то така постанова скасовується і справа надсилається на розгляд компетентного органу (посадової особи).

Копія рішення по скарзі або подання прокурора на постанову по справі протягом трьох днів надсилається потерпілому на його прохання. Про результати розгляду подання повідомляється прокуророві.

4. Виконання постанови в справі про адміністративне правопорушення.

Стадія виконання постанови про накладення адміністративного стягнення є завершальною стадією провадження у справах про адміністративні правопорушення. Її сутність полягає в практичній реалізації адміністративного стягнення призначеного правопорушнику постановою. Від того, як послідовно реалізовано постанову про адміністративне стягнення, наскільки справу доведено до завершення залежить рівень ефективності боротьби з адміністративними правопорушеннями, їх попередження, результативність виховання громадян в дусі точного та неухильного дотримання законів. Лише за умов реального виконання накладеного адміністративного стягнення спрацьовує механізм його впливу на свідомість правопорушника, практично забезпечується дотримання одного з головних правових принципів – невідворотності покарання. І навпаки, невиконання накладених стягнень робить всю попередню процедуру провадження малоефективною, веде до дискредитації рішень уповноважених органів, а у порушника виникає почуття безкарності, внаслідок чого він нерідко знову стає на шлях вчинення правопорушень.

Стадія виконання постанови про накладання адміністративного

стягнення має уособлену нормативну регламентацію, вона передбачає виконання певних дій компетентними органами, установами та їх посадовими особами, що базуються як на нормативних приписах, так і на постановах про накладення адміністративного стягнення.

Якщо накладення адміністративного стягнення є юридичним фактом, що тягне за собою виникнення правових відносин між юрисдикційним органом і особою, відносно якої винесено рішення про застосування заходів адміністративного стягнення, то виконання постанови є аналогічним фактом, який тягне виникнення відносин між органом або посадовою особою, уповноваженими виконувати постанову про накладення стягнення, і особою щодо якої вона виконується.

Необхідною умовою виконання постанови про накладення адміністративного стягнення вважається набуття нею законної сили. Це означає, що постанова набула значення закону, є обов'язковою і підлягає реалізації. У випадках оскарження або опротестування постанови, її виконання зупиняється, а потім відновлюється, якщо скарга або протест залишилися без задоволення.

Відповідно до ст. 299 КУпАП постанова підлягає виконанню з моменту її винесення, якщо інше не встановлено цим Кодексом та іншими законами України. На відміну від вироків судів з кримінальних справ, які згідно загального правила можуть бути приведені до виконання лише після закінчення строку касаційного оскарження, постанови про накладення адміністративних стягнень є актами управління і набувають сили негайно.

При оскарженні або внесення подання прокурора на постанову про накладення адміністративного стягнення, постанова підлягає виконанню після залишення скарги або подання без задоволення, за винятком постанов про застосування заходів стягнення у вигляді попередження, а також у випадках накладення штрафу, який стягується на місці вчинення адміністративного правопорушення (ст. 258 КУпАП).

Ст. 301 КУпАП передбачає, що за наявності обставин, що ускладнюють виконання постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді адміністративного арешту, виправних чи громадських робіт або роблять її виконання неможливим, орган (посадова особа), який ви-

ніс постанову, може відстрочити її виконання на строк до одного місяця.

Відстрочка виконання постанови є винятком із загальних правил. Вона можлива, наприклад, з приводу тяжкої хвороби особи, яку притягнуто до відповідальності, якщо цей факт підтверджений документом лікувальної установи; у зв'язку із складними сімейними обставинами або іншими серйозними причинами, які дійсно перешкоджають невідкладній реалізації постанови. Характерно, що відстрочка поширюється лише на постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді адміністративного арешту, виправних робіт або штрафу (за винятком стягнення штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення).

Отже, якщо постановою накладено адміністративне стягнення: попередження, оплатне вилучення або конфіскація предметів, позбавлення спеціального права – відстрочка виконання заборонена. Ст. 303 КУпАП йдеться про те, що не підлягає виконанню постановою про накладення адміністративного стягнення, якщо її не було звернуто до виконання протягом 3-х місяців з дня винесення. В разі оскарження постанови перебіг строку давності зупиняється до розгляду скарги. У разі відстрочки виконання постанови відповідно до статті 301 цього Кодексу перебіг строку давності зупиняється до закінчення строку відстрочки. До цього строку не включається час, на який виконання зупиняється у зв'язку з відстрочкою. З цього витікає, що постанова повинна бути звернута для виконання протягом 3-х місяців з дня винесення. Якщо провадження починається після цього строку, це вважається порушенням законності. Але, якщо виконання розпочато до закінчення строку давності накладення стягнення (ст. 38 КУпАП), його можна продовжувати стільки, скільки це передбачено законодавством. Встановлення 3-х місячного терміну виконавчого провадження дисциплінує органи, уповноважені виконувати постанови, підвищує їх відповідальність за правильну, своєчасну та повну реалізацію цього акту.

ВИСНОВКИ

Адміністративний юрисдикційний процес уявляє собою примусову діяльність, що регулюється нормами адміністративного права у даному процесі можна виділити наступні його складові частини або провадження: в справах про адміністративні правопорушення, по дисциплінарних проступках, по застосуванню заходів адміністративного припинення, провадження що здійснюються адміністративними судами.

Провадження в справах про адміністративні правопорушення - це вид адміністративно-юрисдикційного процесу, який треба розглядати як частину цього процесу, наділеного усіма ознаками останнього, що виражається в регламентованій процесуальними нормами законодавства України про адміністративні правопорушення діяльності уповноважених нате органів і посадових осіб щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення і прийняттю рішень по цих справах.

Задачами провадження в справах про адміністративні правопорушення є: своєчасне всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності.

Тобто тут вирішуються два пов'язаних між собою завдання: юрисдикційне (справедливе рішення справ про адміністративні правопорушення) і профілактичне (попередження нових правопорушень).

Своєрідність інституту провадження в справах про адміністративні правопорушення, обумовлено не тільки матеріальним адміністративним правом та перш за все Конституцією України.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.

Базова

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n1753> (дата звернення: 08.10.2023).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 груд. 1984 р. № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 08.10.2023).
3. Про державну службу : Закон України від 10 груд. 2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>. (дата звернення: 08.10.2023).
4. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України : Закон України від 24 бер. 1999 р. № 551-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/551-14> (дата звернення: 08.10.2023).
5. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13січн. 2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> . (дата звернення: 08.10.2023).
6. Про звернення громадян : Закон України від 12 жовт. 1996. р. № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 08.10.2023).
7. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лют. 2014 р. № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (дата звернення: 08.10.2023).
8. Про ліцензування певних видів господарської діяльності : Закон України від 02 бер. 2015 р. № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (дата звернення: 08.10.2023).

9. Про Національну поліцію: Закон України 02 липн. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 08.10.2023).
10. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 08.10.2023).
11. Про затвердження Змін до Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : Наказ МВС України від 28 серп. 2019 р. № 734. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1037-19#Text> (дата звернення: 08.10.2023).
12. Про затвердження інструкції щодо оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : Наказ МВС України від 7 лист. 2015 р. № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15#Text> (дата звернення: 08.10.2023).
13. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними. Закон України від 15 лютого. 1995 р. № 62/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-вр#Text> (дата звернення: 08.10.2023).
14. Про судовий збір. Закон України від 08.07.2011 № 3674-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text> (дата звернення: 08.10.2023).
15. Про організацію роботи фізичних осіб – підприємців, які займаються народною медициною (цілительством). МОЗ України; Наказ, Умови, Вимоги [...] від 16.03.2016 № 189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491-16#Text> (дата звернення: 08.10.2023).

16. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі. Закон України від 01.12.1994 № 264/94-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-вр?find=1&text=Про+виїзді+піднаглядного+#w3_1 (дата звернення: 08.10.2023).

17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань [...] Закон України від 12.02.2015 № 198-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-19#Text> (дата звернення: 08.10.2023).

18. Про затвердження Інструкції з оформлення посадовими особами установ виконання покарань та слідчих ізоляторів матеріалів про адміністративні правопорушення. Наказ Міністерства юстиції України від 08.09.2015 № 1674/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1091-15#Text> (дата звернення: 08.10.2023).

19. Про затвердження Порядку зберігання вилучених під час здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення речей і документів. Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Форма типового документа від 16.01.2012 № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/17-2012-п#Text> (дата звернення: 08.10.2023).

Допоміжна:

1. Циганов О. Адміністративне оскарження як важливий засіб забезпечення законності при наданні адміністративних послуг у сфері правоохоронної діяльності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. Вип. 1. С. 207-216. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2016_1_24 (дата звернення: 08.10.2023).

2. Цуркаленко Ю. Визнання судових рішень джерелами адміністративного права як необхідність забезпечення принципу верховенства права. *Форум права*. 2015. №4. С. 297-301. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2015_4_53 (дата звернення: 08.10.2023).

3. Ярмакі Х.П. Законність у застосуванні адміністративної відповідальності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. №3. С.107-110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2015_3_35. (дата звернення: 08.10.2023).

4. Ярмакі Х.П. Докази у справах про адміністративні правопорушення та їх оцінка. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. №4. С.116-120. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/items/b83260adb294-4b61-9f8f-6a4a84925798> (дата звернення: 08.10.2023).

5. Ярмакі Х., Веселов М., Пилипів Р. Адміністративно-правове регулювання діяльності патрульної поліції щодо забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні: монографія. Житомир: видавець О.О.Євенок, 2019. 237с.

7. Волокітенко О.М. Маланич М. Порівняльно-правовий аналіз адміністративної відповідальності неповнолітніх у Франції та Україні. *Сучасний стан та перспективи розвитку адміністративного права* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. Інтернет конф., 22 жовтня 2021 р. Одеса: ОДУВС, 2021. С.41—44.

8. Сірко В.В. Денисюк В.В. Проблематика адміністративної відповідальності іноземців та осіб без громадянства. *Сучасний стан та перспективи розвитку адміністративного права* : матеріали VIII Міжнар. наук. – практ. Інтернет конф., 22 жовтня 2021 р. Одеса: ОДУВС, 2021. С.75-79.

9. Сірко В.С. Проблематика адміністративної відповідальності неповнолітніх. Актуальні питання охорони громадського порядку в умовах карантину : зб. матеріалів Всеукраїнського наук.-практ. круглого столу, 30 квітня 2021 р. Одеса : ОДУВС, 2021. С.61-63.

10. Волокітенко О.М. Домашнє насильство щодо жінок. *Сучасний стан та перспективи розвитку адміністративного права* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. Інтернет конф., 22 жовтня 2021 р. Одеса: ОДУВС, 2021. С.37-41.

11. Сірко В.С., Кравчук М. А. Міжнародний досвід відносно звернень громадян. *Взаємодія поліції з населенням на засадах партнерства: сучасний стан та перспективи розвитку* : матеріали круглого столу. 25 листопада 2021 р., Одеса: ОДУВС, 2021. С.56-58.

12. Войтов Г.В. Адміністративно-правові засади запобігання корупції в органах і установах виконання кримінальних покарань України.

Дисертація.

URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0579cec5-ffbe-42cc-8784-2d5114f471d0/content>

Підписано до друку 11.10.2023. Формат 60x90/16.

Папір офсетний. Гарнітура «TimesNewRoman».

Друк цифровий. Ум. друк. арк. 17.

Видавництво ОДУВС

Наклад 10 прим.

м. Одеса, вул. Успенська, 1.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від
25.06.2009 р.